

**T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI**

DOKTORA TEZİ

**DUYGUSAL GÜVENLİK TEORİSİ'NİN FARKLI
YAŞ GRUBUNDAKİ ERGENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

**DUYGU AKYÜZ
2502110039**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. T. GÜL ŞENDİL**

İSTANBUL, 2017

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : Duygu AKYÜZ

Numarası : 2502110039

Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : Psikoloji Anabilim Dalı

Danışmanı : Prof. Dr. T. Gül ŞENDİL

Tez Savunma Tarihi : 03.10.2017

Saati : 10.00

Tez Başlığı : Duygusal Güvenlik Teorisi'nin Farklı Yaş Grubundaki Ergenler Açısından İncelenmesi

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-Prof. Dr. T. Gül ŞENDİL		Kabul
2-Prof. Dr. Nermin ÇELEN		Kabul
3- Doç. Dr. Sema KARAKELLE		Kabul
4- Doç. Dr. Özlem SERTEL BERK		Kabul
5- Yrd. Doç. Dr. Ayfer DOST GÖZKAN		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Ayşe AYÇİÇEĞİ DİNN		
2- Doç. Dr. Sevim CESUR		

ÖZ

DUYGUSAL GÜVENLİK TEORİSİ'NİN FARKLI YAŞ GRUBUNDAKİ ERGENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Duygu AKYÜZ

Bu araştırmanın amacı, Duygusal Güvenlik Teorisi'nin 11-12 ve 18-20 yaş grubundaki ergenler açısından incelenmesidir. Bu kapsamda evlilik çatışması ile çocukların uyum problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin, ebeveyn tutumlarının, bağlanmanın ve annenin psikolojik belirtilerinin aracı etkisi, kardeş ilişkisinin ise biçimlendirici etkisi incelenmiştir. Ek olarak Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu Türkçe'ye uyarlanmıştır. Bu amaçla 156'sı 11-12 yaş arasında (90 kız ve 65 erkek) ve 152'si 18-20 yaş arasında (117 kız ve 35 erkek) olmak üzere toplam 308 ergene Kişisel Bilgi Formu, Kardeş İlişkileri Ölçeği, Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği, Duygusal Güvenlik Ölçeği (çocuk formu), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri ve Kendini Değerlendirme Ölçeği uygulanırken katılımcıların annelerine Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği, Duygusal Güvenlik Ölçeği (ebeveyn formu) ve Kısa Semptom Envanteri uygulanmıştır.

Yapılan analizler sonucunda 11-12 yaş grubunda evlilik çatışması ile çocukların uyum problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin, ebeveyn tutumlarının, bağlanma güvenliğinin ve annenin psikolojik belirtilerinin aracı etkisi bulunamamıştır.

Yaşları 18-20 arasında olan ergenler için yapılan analizler sonucunda ise evlilik çatışması ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin tam aracı etkisinin olduğu bulunurken tehdit algısı ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide

bağlanma güvenliğinin tam aracı etkisinin olduğu bulunmuştur. Ancak ebeveyn tutumlarının ve annenin psikolojik belirtilerinin aracı etkisi bulunamamıştır.

Evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide kardeş ilişkisinin biçimlendirici (moderatör) etkisinin olup olmadığına ilişkin yapılan analizler sonucunda ise iki yaş grubunda da biçimlendirici etki bulunamamıştır.

Anahtar sözcükler: duygusal güvenlik, evlilik çatışması, çocuk uyumu, ergenlik

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE EMOTIONAL SECURITY THEORY IN ADOLESCENTS AT DIFFERENT AGE GROUPS

Duygu AKYÜZ

The purpose of this study is to investigate the Emotional Security Theory in adolescents at age groups of 11-12 and 18-20. In this context, the mediator role of emotional security, attachment, parenting style and psychological symptoms of the mother and the moderator role of sibling relationship in the relationship between marital conflict and child adjustment was investigated. In addition, Security in the Marital Subsystem-Parent Report was adapted into Turkish. For this purpose, a total number of 308 adolescents (156 for the 11-12 age group (90 females and 65 males) and 152 for the 18-20 age group (117 females and 35 males)) completed Personal Information Form, Sibling Relationships Scale, Children's Perception of Interparental Conflict Scale, Security in the Interparental Subsystem Scale, Experiences in Close Relationships Inventory and Youth Self Report and their mothers completed Parenting Styles Scale, Security in the Interparental Subsystem Scale-Parent Report and Brief Symptom Inventory.

The analysis revealed that, for the 11-12 age group, there was no mediation effect of emotional security, parenting style, attachment and mothers' psychological symptoms in the relationship between marital conflict and child adjustment.

For the 18-20 age group, the analysis revealed that emotional security fully mediated the relationship between marital conflict and anxiety-depression and attachment fully mediated the relationship between perceived threat and anxiety-depression. But there was no mediation effect of parenting style and mothers'

psychological symptoms in the relationship between marital conflict and child adjustment.

The analysis about whether sibling relationship moderated the relationship between marital conflict and child adjustment showed that there was no moderation effect of sibling relationship in both age groups.

Keywords: emotional security, marital conflict, child adjustment, adolescents

ÖNSÖZ

İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü'ne adım attığım ilk yıldan bu yana yanımda olup benden desteğini esirgemeyen, bana olan inancını hep hissettiğim, gerek mesleki gerek insani yönden kendisinden çok şey öğrendiğim ve öğrenmeye devam ettiğim, doktora öğrenimim boyunca da her ihtiyacım olduğunda yardımına koşan, kendisiyle çalışmaktan onur duyduğum ve akademik hayatta var olmamda en büyük pay sahibi olan değerli hocam Prof. Dr. Gül Şendil'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin istatistiksel analizleri konusunda çıkmaza düştüğümde ne zaman kapısını çalsam beni geri çevirmeksizin sorularımı sabırla cevaplayıp olumlu yaklaşımıyla bana güç veren değerli hocam Doç. Dr. Özlem Sertel Berk'e teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecinde yaptığımız her görüşmede bana yeni yollar gösteren ve yaptıkları geribildirimlerle bana moral veren değerli hocalarım Doç. Dr. Sema Karakelle'ye ve Yrd. Doç. Dr. Ayfer Dost Gözkan'a teşekkürlerimi sunarım.

Aldığım eğitim süresince sahip oldukları akademik bilgi birikimleriyle ufkumu genişleten İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü'ndeki tüm öğretim üyesi hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Veri toplama sürecinde benden yardım ve desteklerini esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Ayşe Ayçiçeği Dinn, Prof. Dr. Nermin Çelen, Prof. Dr. İlyas Göz, Yrd. Doç. Dr. Alev Yalçinkaya, Yrd. Doç. Dr. Ayşen Şatıroğlu ve Yrd. Doç. Dr. Bünyamin Ayçiçeği'ne ve sevgili meslektaşlarım Öğr. Gör. Gülçin Karadeniz, Arş. Gör. Özge Sarıyer ve Arş. Gör. Mahmut Çalık'a teşekkürlerimi sunarım.

Okullarında uygulama yapmam konusunda bana kolaylık sağlayan Cihangir Münir Özkul Ortaokulu Müdürü Abdülkadir Keskinoglu ve Rehber öğretmenler Selçuk Çelik ve Tağmaç Şahin'e, Taksim Ortaokulu Müdürü İbrahim Özkul ve Müdür Yardımcısı

Safiye Beşir'e, İSTEK Özel Kaşgarlı Mahmut Ortaokulu Müdürü Nilgün Baturalp ve Rehber Öğretmen Ayça Güler'e, İSTEK Özel Kemal Atatürk Ortaokulu Müdürü Selim Cüre ve Rehber öğretmenler Ebru Aykaç, Aydın Ataş, Reyhan Çolak ve Edanur Altınöz'e, Vefa Lisesi Müdürü Abidin Başarslan ve Rehber öğretmen Tarık Sekmenli'ye ve araştırmama katılmayı kabul eden tüm öğrencilere ve annelerine teşekkürlerimi sunarım.

Doktora öğrenimi ve tez aşamasında her adımımızı birlikte attığımız, yol arkadaşım ve meslektaşım Arş. Gör. Hilal Karabulut'a, istatistiksel analizler konusunda yardımını esirgemeyen Arş. Gör. Figen Eroğlu'na, varlığıyla ve desteğiyle bana güç veren Yrd. Doç. Dr. Simge Şişman Bal'a ve İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü'ndeki tüm araştırma görevlisi arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak varlıklarına şükrettiğim, hayatımın her anında desteklerini ve sevgilerini yanımda hissettiğim ve bu zorlu süreçte beni ayakta tutan değerli annem Oya Akyüz ve babam Ergin Akyüz'e sonsuz sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul, 2017

Duygu Akyüz

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
KISALTMALAR LİSTESİ	xix
GİRİŞ	1
1. LİTERATÜR	8
1.1. Duygusal Güvenlik Teorisi	8
1.2. Evlilik Çatışması ile Çocuklardaki Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Dolaylı Etki Yapan Faktörler.....	13
1.2.1. Geniş Aile Birimi Özellikleri	15
1.2.1.1. İçsel Nitelikler	15
1.2.1.2. Aile Özellikleri	18
1.2.1.3. Çevresel Bağlamlar	21
1.3. Evlilik Çatışması ile Çocukların Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Duygusal Güvenliğin, Bağlanma Güvenliğinin, Ebeveyn Tutumlarının, Annenin Psikolojik Belirtilerinin ve Kardeş İlişkisinin Etkilerinin İncelendiği Araştırmalar	24
1.3.1. Evlilik Çatışması ile Çocukların Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Duygusal Güvenliğin Etkisinin İncelendiği Araştırmalar.....	24
1.3.2. Evlilik Çatışması ile Çocukların Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Bağlanma Güvenliğinin Etkisinin İncelendiği Araştırmalar.....	33

1.3.3. Evlilik Çatışması ile Çocukların Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Ebeveyn Tutumlarının Etkisinin İncelendiği Araştırmalar	38
1.3.4. Evlilik Çatışması ile Çocukların Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Ebeveynin Psikolojik Belirtilerinin Etkisinin İncelendiği Araştırmalar	46
1.3.5. Evlilik Çatışması ile Çocukların Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Kardeş İlişkisinin Etkisinin İncelendiği Araştırmalar	53
AMAC	63
ARAŞTIRMANIN PROBLEMLERİ VE HİPOTEZLERİ	63
2. YÖNTEM	65
2. 1. Katılımcılar	65
2. 2. Veri Toplama Araçları	67
2.2.1. Kişisel Bilgi Formu	68
2.2.2. Duygusal Güvenlik Ölçeği (DGÖ)	68
2.2.2.1. Duygusal Güvenlik Ölçeği (11-12 yaş)	68
2.2.2.2. Duygusal Güvenlik Ölçeği (18-20 yaş)	70
2.2.3. Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği (ÇEÇAÖ)	72
2.2.4. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE)	74
2.2.5. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II) - Orta Çocukluk Ölçeği	75
2.2.6. Kardeş İlişkileri Ölçeği (KİÖ)	77
2.2.7. 11-18 Yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği (YSR)	78
2.2.8. Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu (DGÖ-E)	81
2.2.8.1. Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu'nun Türkçe'ye Uyarlanması	82
2.2.9. Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ)	89

2.2.10. Kısa Semptom Envanteri (KSE)	91
3. İŞLEM.....	93
4. BULGULAR	94
5. TARTIŞMA	149
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	162
KAYNAKÇA	164
EKLER.....	186
ÖZGEÇMİŞ.....	198

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. 11-12 yaş Grubundaki Ergenlerin Ebeveynlerine Ait Demografik Bilgiler.....	66
Tablo 2. 18-20 yaş Grubundaki Ergenlerin Ebeveynlerine Ait Demografik Bilgiler.....	67
Tablo 3. DGÖ-E (11-12 yaş) Oblik Döndürmesi Sonucunda Elde Edilen Faktör Yükleri, Özdeğerleri, Açıkladıkları Varyans, Ortak Varyans Yüzdeleri ve Cronbach Alfa İç Tutarlık Katsayıları.....	84
Tablo 4. DGÖ-E (11-12 yaş) için Elde Edilen Test-Tekrar Test Korelasyonları.....	85
Tablo 5. DGÖ-E (18-20 yaş) Oblik Döndürmesi Sonucunda Elde Edilen Faktör Yükleri, Özdeğerleri, Açıkladıkları Varyans, Ortak Varyans Yüzdeleri ve Cronbach Alfa İç Tutarlık Katsayıları.....	87
Tablo 6. DGÖ-E (18-20 yaş) için Elde Edilen Test-Tekrar Test Korelasyonları.....	88
Tablo 7. Duygusal Güvenlik Ölçeği (DGÖ), Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği (ÇEÇAÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-Orta Çocukluk Ölçeği (YİYE-II), Kardeş İlişkisi Ölçeği (KİÖ), 11-18 Yaş Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği (YSR), Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu (DGÖ-E), Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ) ve Kısa Semptom Envanteri (KSE) Alt Ölçeklerinden Alınan Puanların Minimum ve Maksimum Değerleri ile Ortalama, Standart Sapma,	

Mod, Medyan, Skewness ve Kurtosis Değerlerine	
İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Değerleri (11-12 Yaş).....	96
Tablo 8. Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği (ÇEÇAÖ),	
Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-Orta Çocukluk Ölçeği (YİYE-II),	
Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ), Duygusal Güvenlik	
Ölçeği (DGÖ), Duygusal Güvenlik Ölçeği-Anne Bildirimi (DGÖ-E),	
Kısa Semptom Envanteri (KSE), Kardeş İlişkisi Ölçeği (KİÖ)	
ve 11-18 Yaş Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği	
(YSR) Puanları Arasındaki Korelasyonlar (11-12 Yaş).....	97
Tablo 9. Çatışma Özellikleri ile Anksiyete-Depresyon	
Puanları Arasındaki İlişkide İlişkinin Olumluluğunun	
Bıçimlendirici Rolüne İlişkin Hiyerarşik Doğrusal Moderatör	
Regresyon Analizi Sonuçları (11-12 Yaş).....	124
Tablo10. Çatışma Özellikleri ile Saldırganlık Puanları Arasındaki	
İlişkide İlişkinin Olumluluğunun Bıçimlendirici Rolüne	
İlişkin Hiyerarşik Doğrusal Moderatör	
Regresyon Analizi Sonuçları (11-12 Yaş).....	125
Tablo 11. Tehdit Algısı ile Anksiyete-Depresyon Puanları Arasındaki	
İlişkide İlişkinin Olumluluğunun Bıçimlendirici Rolüne	
İlişkin Hiyerarşik Doğrusal Moderatör Regresyon	
Analizi Sonuçları (11-12 Yaş).....	125
Tablo 12. Tehdit Algısı ile Saldırganlık Puanları Arasındaki	
İlişkide İlişkinin Olumluluğunun Bıçimlendirici Rolüne	
İlişkin Hiyerarşik Doğrusal Moderatör Regresyon	
Analizi Sonuçları (11-12 Yaş).....	126
Tablo 13. Kendini Suçlama ile Anksiyete-Depresyon Puanları Arasındaki	
İlişkide İlişkinin Olumluluğunun Bıçimlendirici Rolüne	
İlişkin Hiyerarşik Doğrusal Moderatör Regresyon	

Analizi Sonuçları (11-12 Yaş).....	126
Tablo 14. Kendini Suçlama ile Saldırganlık Puanları Arasındaki İlişkide İlişkinin Olumluluğunun Biçimlendirici Rolüne İlişkin Hiyerarşik Doğrusal Moderatör Regresyon Analizi Sonuçları (11-12 Yaş).....	127
Tablo 15. Duygusal Güvenlik Ölçeği (DGÖ), Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği (ÇEÇAÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Kardeş İlişkisi Ölçeği (KİÖ), 11-18 Yaş Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği (YSR), Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu (DGÖ-E), Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ) ve Kısa Semptom Envanteri (KSE) Alt Ölçeklerinden Alınan Puanların Minimum ve Maksimum Değerleri ile Ortalama, Standart Sapma, Mod, Medyan, Skewness ve Kurtosis Değerlerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Değerleri (18-20 Yaş).....	128
Tablo 16. Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği (ÇEÇAÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ), Duygusal Güvenlik Ölçeği (DGÖ), Duygusal Güvenlik Ölçeği-Anne Bildirimi (DGÖ-E), Kısa Semptom Envanteri (KSE), Kardeş İlişkisi Ölçeği (KİÖ) ve 11-18 Yaş Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği (YSR) Puanları Arasındaki Korelasyonlar (18-20 Yaş).....	129
Tablo 17. Çatışma Özellikleri ile Anksiyete-Depresyon Puanları Arasındaki İlişkide İlişkinin Olumluluğunun Biçimlendirici Rolüne İlişkin Hiyerarşik Doğrusal Moderatör Regresyon Analizi Sonuçları.....	148

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Evlilik Çatışması ile Çocuklardaki Psikolojik Problemler Arasındaki Çoklu İlişkileri Yansıtan Duygusal Güvenlik Teorisi Şeması.....	14
Şekil 2. Araştırma Modeli.....	62
Şekil 3. Evlilik Çatışması ile Anksiyete-Depresyon Arasındaki İlişkide Ergenin Bildirdiği Duygusal Güvenliğin Aracı Etkisi (11-12 yaş) Model Sınamasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri.....	99
Şekil 4. Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları.....	99
Şekil 5. Modelin Sınıandığı Birinci Adım.....	100
Şekil 6. Evlilik Çatışması ile Saldırganlık Arasındaki İlişkide Ergenin Bildirdiği Çatışma Sonrası Duygusal Tepkiselliğin Aracı Etkisi (11-12 yaş) Model Sınamasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri.....	101
Şekil 7. Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları.....	102
Şekil 8. Modelin Sınıandığı Birinci Adım.....	103
Şekil 9. Evlilik Çatışması ile Saldırganlık Arasındaki İlişkide Ergenin Bildirdiği Kendini Suçlamanın Aracı Etkisi (11-12 Yaş) Model Sınamasından Önce Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri.....	104
Şekil 10. Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları.....	104
Şekil 11. Modelin Sınıandığı Birinci Adım.....	105
Şekil 12. Çatışma Özellikleri ile Saldırganlık Arasındaki İlişkide Annenin Bildirdiği Duygusal Tepkiselliğin Aracı Etkisi (11-12 Yaş) Model Sınamasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri.....	107

Şekil 13. Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları.....	108
Şekil 14. Modelin Sınandığı Birinci Adım	109
Şekil 15. Çatışma Özellikleri ile Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Depresyonun Aracı Etkisi (11-12 Yaş) Model Sınamasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri.....	111
Şekil 16. Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları.....	112
Şekil 17. Modelin Sınandığı Birinci Adım.....	113
Şekil 18. Tehdit Algısı ile Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Depresyonun Aracı Etkisi (11-12 Yaş) Model Sınamasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri.....	114
Şekil 19. Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları.....	115
Şekil 20. Modelin sınandığı birinci adım.....	116
Şekil 21. Çatışma Özellikleri ile Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Kaçınmanın Aracı Etkisi (11-12 Yaş) Model Sınamasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri.....	118
Şekil 22. Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları.....	119
Şekil 23. Modelin Sınandığı Birinci Adım.....	120
Şekil 24. Evlilik Çatışması ile Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Kaygının Aracı Etkisi (11-12 Yaş) Model Sınamasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri.....	121
Şekil 25. Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları.....	122
Şekil 26. Modelin Sınandığı Birinci Adım.....	123
Şekil 27. Evlilik Çatışması ile Anksiyete-Depresyon Arasındaki İlişkide Ergenin Bildirdiği Duygusal Güvenliğin	

Aracı Etkisi (18-20 Yaş) Model Sınavasından Önce	
Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri.....	131
Şekil 28. Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları.....	131
Şekil 29. Modelin Sınandığı Birinci Adım.....	132
Şekil 30. Modelin Sınandığı İkinci Adım.....	133
Şekil 31. Evlilik Çatışması ile Annenin Bildirdiği Duygusal Tepkisellik Arasındaki İlişkide Anksiyete-Depresyonun Aracı Etkisi (18-20 Yaş) Model Sınavasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri.....	134
Şekil 32. Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları.....	135
Şekil 33. Modelin Sınandığı Birinci Adım.....	136
Şekil 34. Çatışma Özellikleri ile Anksiyete-Depresyon Arasındaki İlişkide Kaygının Aracı Etkisi (18-20 Yaş) Model Sınavasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri.....	138
Şekil 35. Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları.....	139
Şekil 36. Modelin Sınandığı Birinci Adım.....	140
Şekil 37. Tehdit Algısı ile Anksiyete-Depresyon Arasındaki İlişkide Bağlanmanın Aracı Etkisi (18-20 Yaş) Model Sınavasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri.....	141
Şekil 38. Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları.....	142
Şekil 39. Modelin Sınandığı Birinci Adım.....	143
Şekil 40. Modelin Sınandığı İkinci Adım.....	143
Şekil 41. Çatışma Özellikleri ile Anksiyete-Depresyon Arasındaki İlişkide Kabul-İlginin Aracı Etkisi (18-20 Yaş) Model Sınavasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri.....	145

Şekil 42. Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları.....	146
Şekil 43. Modelin Sınandığı Birinci Adım.....	147

KISALTMALAR LİSTESİ

DGÖ	:	Duygusal Güvenlik Ölçeği
DGÖ-E	:	Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu
ÇEÇAÖ	:	Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği
YİYE	:	Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri
YİYE-II	:	Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-Orta Çocukluk Ölçeği
ÇYTÖ	:	Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği
KİÖ	:	Kardeş İlişkisi Ölçeği
YSR	:	11-18 Yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği
KSE	:	Kısa Semptom Envanteri

GİRİŞ

Evlilik çatışması, hemen her evde eşler arasında yaşanabilecek bir durumdur. Eşler arasında yaşanan çatışmalar zaman zaman gerginlik yaratabilir. Ancak çatışma nedeniyle yaşanan bu gerginlikler yalnızca çiftleri etkilememektedir. Ebeveynler arasında yaşanan çatışmalardan çocukların da etkilenmesi söz konusu olmakta ve bu durum çocuklarda çeşitli problemlere yol açabilmektedir. Alanda yapılan ilk çalışmalarda öncelikli olarak özellikle boşanmanın çocuklar üzerinde yarattığı olumsuz etkiler odak konusu olmuştur (Emery, 1982; 2013). Ancak daha sonraları yapılan araştırmalar, çocuklarda gözlenen problemlerin boşanma durumundan önce de varolduğunu göstermiş ve çocuklarda gözlenen bu problemlerin boşanmaya kadar geçen sürede eşler arasında yaşanan çatışmalardan kaynaklandığını (Amato ve Keith, 1991) ortaya konmuştur. Yapılan boylamsal bir araştırmada boşanmayla sonuçlanmayan ancak evlilik çatışmasının yüksek olduğu ailelerde çatışma ile çocukların iyi oluşu arasında olumsuz ilişkiler olduğu belirtilmiştir (Amato, Loomis ve Booth, 1995). Yine bir diğer araştırmada, ebeveynleri boşanmamış ancak aralarında yüksek çatışmanın olduğu ailelerdeki erkek çocukların, düşük çatışmanın yaşandığı ve boşanmanın üzerinden iki yıl geçen ailelerdeki çocuklara oranla daha düşük düzeyde olumlu sosyal davranış sergiledikleri ve daha fazla depresif belirtiler gösterdikleri (Hetherington, Cox ve Cox, 1982, akt. Grych ve Fincham, 1990; Peterson ve Zill, 1986) bulunmuştur. Bu ve benzeri yapılan pek çok araştırma eşler arasında yaşanan çatışmaların boşanma öncesinde de görüldüğünü ve buna bağlı olarak çocuklarda gözlenen problemlerin mutlaka boşanma kaynaklı olmayabileceğini ortaya koymuştur (Emery, 2013). Bu noktadan itibaren aile içi ilişkilerle ilgili yapılan araştırmalar dağılmamış ailelerdeki evlilik çatışması ve bu çatışmanın çocuklar üzerindeki etkileri bağlamında incelenmeye başlamıştır.

Evlilik çatışmasının çocuklar üzerindeki etkilerine bakıldığında çocukların çatışmalara farklı tepkiler verdikleri görülmektedir. Eşler arasındaki çatışmanın yüksek olduğu durumlarda çatışma ile çocuklarda saldırganlık, suçluluk gibi dışa yönelim problemleri ile depresif belirtiler gibi içe yönelim problemleri (Davies ve

Cummings, 1994; Turner ve Barrett, 1998; Cui, Donnelan ve Conger, 2007; Peksaygılı ve Güre, 2008; Oh, Lee ve Park, 2011; Duncan ve Hughes, 2011), çocuklardaki uyku problemleri (El-Sheikh, Buckhalt, Mize ve Acebo, 2006), ergenlerin sosyal becerileri (Azam ve Hanif, 2011), olumsuz kardeş ve akran ilişkileri (Stocker ve Youngblade, 1999) ile stres, utanma ve savunmasızlık hisleri (Grych ve Fincham, 1993) arasında anlamlı ilişkiler olduğu ortaya konmuş hatta evlilik çatışmasının çocuğun yetişkinlikte partneriyle yaşadığı romantik ilişkilerine kadar yansıdığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Cui, Fincham ve Pasley, 2008; Cui ve Fincham, 2010).

Ancak ebeveynler arasında çatışmaların yaşandığı evlerde büyüyen tüm çocuklar yaşanan çatışmalardan aynı oranda etkilenmemektedir (Cummings ve Davies, 1994). Tıpkı eşler arasında yaşanan çatışmanın farklı biçimde ve şiddette olması gibi çok boyutlu özelliği nedeniyle tüm çocukların da bu çatışmalardan aynı oranda etkilenmesi mümkün değildir. Nitekim yüksek düzeyde çatışmanın yaşandığı evlerde büyüyen çocukların yaklaşık %50'sinde davranış problemleri görülürken diğer %50'sinde ise herhangi bir davranış problemi görülmeyebilmektedir. Bu durumda çocukların %50'sini koruyan faktörlerin ne olduğu sorusu gündeme gelmiştir (Cummings ve Davies, 1994). Bu düşünceden hareketle evlilik çatışması ile çocukların uyumu arasındaki ilişkileri inceleyen, önceleri bir model olarak ortaya çıkan ardından teori olan çeşitli yaklaşımlar ortaya konmuştur. Bunlardan biri Grych ve Fincham (1990) tarafından sunulan Bilişsel-Bağlamsal Teori, diğeri de Davies ve Cummings (1994) tarafından sunulan Duygusal Güvenlik Teorisi'dir.

Grych ve Fincham'ın (1990) ortaya koyduğu; evlilik çatışması ile çocuk uyumu arasındaki ilişkileri açıklayan Bilişsel-Bağlamsal Teori'ye göre çocukların çatışmadan nasıl etkileneceklerini anlamak için onların çatışma algılarını incelemek gerekir. Grych ve Fincham (1990) modelin çerçevesini çizerken çocuklar için çatışmanın yarattığı stresi, çatışmanın bağlamını, çocukların bilişlerini, bilişlerini etkileyen çeşitli süreçleri ve içinde bulundukları gelişim düzeyini belirlemeyi hedeflemişlerdir fakat bunu yaparken duyguyu bilişten ayrı tutmamışlar ve birbirleriyle etkileşim içinde olan bu iki kavramı birlikte ele almanın önemini

vurgulamışlardır. Buna göre çocukların evlilik çatışmasıyla başa çıkma davranışları üzerinde duygulanım ve biliş oldukça önemlidir. Çocuk bir yandan duygusal tepkiler aracılığıyla şahit olduğu olayların tehdit edici olup olmadığını belirlerken, biliş ise yaşanan duruma özgü özellikler ve çocuğun bu durumlara tepki verme kapasitesi hakkında bilgi sağlar (Grych ve Fincham, 1993). Ancak Bilişsel-Bağlamsal Teori’de biliş duygulara oranla daha ön planda tutulmuştur.

Duygusal Güvenlik Teorisi ise çocukların evlilik çatışmasını değerlendirmesi sürecinde bilişsel değerlendirmelerinin yanı sıra duyguların ön plana alındığı ve alanda çocukların evlilik çatışmasına olan tepkilerini duygusallıkları bakımından değerlendiren bir yaklaşımın olmamasından hareketle Davies ve Cummings (1994) tarafından bir model olarak alana sunulmuştur.

Ebeveynler arasında yaşanan evlilik çatışmasının çocuklar üzerinde meydana gelen etkilerinin hangi mekanizmalar aracılığıyla gerçekleştiğini ya da hangi mekanizmaların bu ilişkiyi ne derece belirlediğini anlamayı amaçlayan Duygusal Güvenlik Teorisi, bağlanma teorisinden etkilenmekle birlikte, bağlanma teorisinin öne sürdüğü çocuğun ebeveyni/bakım vereni ile olan etkileşimi doğrultusunda algıladığı güvenlik hissinden farklı olarak, ebeveynlerinin birbirleri arasındaki ilişkisi ve çatışma deneyimleri sonucunda çocuğun algıladığı duygusal güvenlik üzerine temellendirilmiştir. Buna göre ailedeki koruma, güvenlik ve emniyet duygusunun sürdürülmesi temel hedeftir (Cummings ve Davies, 2010). Ebeveynleri arasındaki ilişkinin olumluluğuna şahit olan ya da geçmişte ebeveynleri arasında yaşanan çatışmaların yapıcı bir şekilde sonlandığını deneyimleyen çocuk, ileride yaşanacak benzeri bir durumdan endişe etmeyecek ve çatışmanın olumlu bir şekilde sonlanacağını düşünerek duygusal açıdan kendisini güvende hissedecektir. Dolayısıyla bu durum çocuk için bir tehdit konusu olmaktan uzaktır. Ancak ebeveynler arasında yaşanan çatışmaların yıkıcı olması ve çocuğun bu duruma tekrarlı biçimde maruz kalması durumunda çocuğun ailenin bütünlüğünün bozulacağına ilişkin duygusal güvenliği zarar görebilir ve bu da daha hassas hale gelmesine ve uyum problemleri yaşamasına neden olabilir. Dolayısıyla çocukların duygusal güvenlik hakkındaki deneyimleri ve durum hakkındaki değerlendirmeleri,

onların evlilik çatışmasına olan tepkilerini ve bu süreçle ilişkili olabilecek uyum problemlerini etkiler (Davies ve Cummings, 1994). Konuyla ilgili yapılan araştırmalar da duygusal güvenliğin evlilik çatışması ile çocuklardaki psikolojik problemler arasındaki ilişkideki aracı etkisini desteklemiştir (Davies ve Cummings, 1998; Davies, Forman, Rasi ve Stevens, 2002; Harold, Shelton, Goeke-Morey ve Cummings, 2004; Cummings, Schermerhorn, Davies, Goeke-Morey ve Cummings, 2006).

Duygusal güvenlik ile ilişkili ancak ondan farklı bir yapı olduğu belirtilen bağlanma güvenliğinin de evlilik çatışması ile çocuklardaki uyum problemleri arasındaki ilişkide etkili olduğu konusunda araştırmacıların görüşleri mevcuttur. Çocukların yıkıcı evlilik çatışmasına yoğun biçimde maruz kalması sonucunda ebeveynlerine olan yaklaşımlarında değişimler olabilir ve onlara karşı daha güvensiz bir bağlanma davranışı sergileyebilirler. Nitekim yapılan bir araştırmada çözümlenmeyen ve şiddeti yüksek evlilik çatışması yaşadığı sırada ebeveynlerinin korkutucu ya da korkmuş tutumlarına maruz kalan çocukların ebeveynlerine karşı güvensiz bağlanma geliştirdiği bildirilmiştir (Owen ve Cox, 1997). Bağlanma güvenliğinin evlilik çatışması ile çocuklardaki uyum problemleri arasındaki ilişkide ne tür bir etki yaptığını inceleyen araştırma sonuçları, bağlanmanın aracı etkisinin olduğunu ortaya koymuştur (Turner ve Barrett, 1998; El-Sheikh ve Elmore Staton, 2004; Atkinson, Dadds, Chipuer ve Dawe, 2009; Brock ve Kochanska, 2016). Dolayısıyla evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkileri incelerken bağlanmanın aracı etkisinin incelenmesinin de önemli olduğu düşünülmektedir.

Evlilik çatışması ile çocukların uyum problemleri arasındaki ilişkinin duygusal güvenlik çerçevesinde ele alındığı model kapsamında bu ilişki üzerinde dolaylı etkileri olan diğer faktörler geniş aile birimi özellikleri kapsamında ele alınmıştır ve çocukların içsel nitelikleri, aile özellikleri ve çevresel bağlamlar olmak üzere üç başlıkta değerlendirilmiştir (Cummings ve Davies, 2010).

İçsel nitelikler başlığı altında çocukların yaş, cinsiyet ve mizaç özellikleri bulunmaktadır. Evlilik çatışmasına çocukların verdikleri tepkilerin yaşa bağlı olarak farklılaştığı, yaşın ilerlemesiyle birlikte çatışma algılarının da değişerek bu durumun

çocukların tepkilerine yansıdığı yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur (Cummings, Schermerhorn, Davies, Goeke-Morey ve Cummings, 2006). Dolayısıyla farklı yaş grubundaki katılımcılarla yapılacak araştırmalarla duygusal güvenlik algısının yaşa bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesinin teorisinin sınanması bağlamında önemli olduğu düşünülmektedir. İçsel nitelikler başlığı altında yer alan bir diğer değişken olan cinsiyet de çocukların evlilik çatışması algısı ve uyumları bağlamında inceleme konusu olmuştur ancak cinsiyetin biçimlendirici etkisine ilişkin yapılan araştırmalarda tutarsız sonuçlar elde edilmiştir. Tıpkı cinsiyette olduğu gibi çocuğun mizacının etkisinin incelendiği araştırmalarda da her ne kadar çocukların zor mizaca sahip olmasının evlilik çatışmasının olumsuz etkilerini kötüleştirerek psikolojik uyumlarını olumsuz yönde etkileyeceği belirtilmiş olsa da (Davies ve Cummings, 1994) araştırma bulguları tutarsız sonuçlar ortaya koymaktadır.

Aile özellikleri başlığı altında ise ebeveyn tutumları, kardeş ilişkileri ve ebeveynlerin psikolojik belirtileri bulunmaktadır. Evlilik çatışmasının ebeveyn tutumlarında bozulmaya neden olması durumunda çocuğun duygusal güvensizliğinin artacağı ve bu durumun da çocukta çeşitli problemlere yol açacağı belirtilmiştir (Schoppe-Sullivan, Schermerhorn ve Cummings, 2007). Alanda yapılan araştırma bulguları da ebeveyn tutumlarının evlilik çatışması ile çocukların uyumu arasındaki ilişkide aracı etki yaptığını göstermektedir (Gonzales, Pitts, Hill ve Roosa, 2000; Gerard, Krishnakumar ve Buehler, 2006; Kaczynski, Lindahl, Malik ve Laurenceau, 2006; Cui ve Conger, 2008; McCoy, George, Cummings ve Davies, 2013). Evlilik çatışması ile çocukların uyumu üzerinde çocuğun kardeşiyle olan ilişkisinin biçimlendirici etkisine yönelik çalışmalar ise sayıca az olmakla birlikte çatışmanın yıkıcı etkilerine karşı tampon etki yaptığını göstermiştir (Jenkins ve Smith, 1990; Caya ve Liem, 1998; Grych, Raynor ve Fosco, 2004; Gass, Jenkins ve Dunn, 2007; Waite, Shanahan, Calkins, Keane ve O'Brien, 2011). Yine de konuyla ilgili ileride yapılacak araştırmaların sayısının artması, kardeşin varlığının ve kardeşle olan ilişkilerin evlilik çatışmasına maruz kalan çocuğun uyumunu değerlendirmek bakımından faydalı olacaktır. Bu başlık altında ele alınan son faktör ise ebeveynlerin psikolojik belirtilerinin evlilik çatışması ve çocukların uyumu üzerindeki etkisidir. Her ne kadar araştırmacılar ebeveynlerin psikolojik belirtilerinin evlilik çatışması ile

ergenlerin depresif belirtileri arasındaki ilişkide aracı etki yaptığını belirtmiş olsalar da (Davies ve Cummings, 2006) konuyla ilgili yapılan çalışmaların sınırlı olması ve elde edilen bulguların tutarsızlığı etkinin ne yönde olduğunu yorumlamayı güçleştirmektedir. Dolayısıyla bu konuda da detaylı çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Geniş aile birimi özellikleri içerisinde yer alan çevresel bağlamlar başlığı ise kültürel/etnik özellikleri ve akran ilişkilerini kapsamaktadır. Duygusal güvenlik teorisi çerçevesinde yapılan araştırmaların genellikle Amerika ve Avrupa odaklı olması, kültürel karşılaştırmalar yapmayı zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla farklı kültürlerde çocukların duygusal güvenliğe ilişkin algılarının incelenmesinin alana önemli katkılar yapacağı düşünülmektedir. Son olarak akran ilişkileri de teori kapsamında incelenmeye alınan bir diğer faktör olup yapılan çalışmaların akran ilişkisinin biçimlendirici etkilerini destekleyen sınırlı sayıda olduğu ve ileride yapılacak yeni araştırmalara ihtiyaç olduğu araştırmacılar tarafından belirtilmiştir (Cummings ve Davies, 2010).

Yukarıda da görüldüğü üzere Duygusal Güvenlik Teorisi, çocukların bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkilerinin ele alındığı geniş kapsamlı bir teori olup yalnızca duygusal güvenliğin evlilik çatışması ile çocukların uyumu arasındaki ilişkide etkili olmadığını, bu ilişkide aracı ve biçimlendirici olan pek çok faktör olduğunu öne sürmektedir. Ancak modelin ortaya çıkmasından bu yana yaklaşık 23 yıl geçmesine ve modelin sınanması amacıyla yapılan araştırmaların sayısı gün geçtikçe artıyor olmasına rağmen yine de duygusal güvenliğin ve dolaylı etkilerin gücünü net bir biçimde ifade etmek için daha detaylı araştırmaların yapılması gerekmektedir. Örneğin, duygusal güvenliğin aracı etkisinin incelendiği araştırmaların çoğunlukla okul öncesi dönem ile ilk ergenlik dönemi arasında yoğunlaştığı görülmüş, son ergenlik dönemine ait yalnızca bir araştırmanın olduğu belirlenmiştir (Mann ve Gilliom, 2002). Bu bakımdan son ergenlik dönemini de kapsayan araştırmaların yapılmasının, duygusal güvenliğin son ergenlik döneminde yaşanan evlilik çatışmaları ile ergenlerin uyumları arasındaki ilişkideki etkisini anlamak bakımından yararlı olacağı düşünülmektedir. Nitekim içsel nitelikler

kapsamında da belirtildiği gibi araştırmacılar, evlilik çatışmasından hangi yaştaki çocukların daha fazla etkilendiğinin değil, her yaş grubundaki çocukların evlilik çatışmasından nasıl etkilendiklerini incelemenin daha önemli olduğunu vurgulamışlardır (Davies ve Cummings, 1994). Bu bakımdan farklı yaş gruplarının aynı anda incelenmesi, duygusal güvenliğin etkisinin yaşa göre nasıl algılandığını anlamak bakımından önemli olacaktır. Bir diğer dolaylı etki olan bağlanma davranışının aracı etkisinin de duygusal güvenlik teorisi kapsamında ele alınmasının alana yapacağı katkı bakımından önemli olacağı düşünülmektedir. Son olarak aile özellikleri kapsamında ele alınan ebeveyn tutumları, kardeş ilişkileri ve ebeveynlerin psikolojik belirtileri de teori için oldukça önemli faktörler olup aracı etkilerinin incelenmesi konusunda daha fazla araştırma yapmaya ihtiyaç duyulan alanlar arasındadır.

Ülkemizde de Duygusal Güvenlik Teorisi konusunda yapılan araştırmaların sayıca azlığı göze çarpmaktadır. Buna göre Sakız'ın (2011) ve Şendil'in (2014) yaptıkları araştırmalar dışında konuyla ilgili araştırmanın bulunmaması, ülkemizde bu alanla ilgili boşluğu ortaya koymaktadır. Ayrıca literatür kapsamında da kültürel araştırmaların sayıca azlığına vurgu yapılmıştır (Cummings ve Davies, 2010). Dolayısıyla hem alanda hem de ülkemizde konuyla ilgili yapılan çalışmaların sayıca az olmasından hareketle bu araştırmada yaşları 11-12 ve 18-20 arasında olan ergenlerin evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin, bağlanma güvenliğinin, ebeveyn tutumlarının ve annenin psikolojik belirtilerinin aracı etkisi ile kardeş ilişkisinin biçimlendirici (moderatör) etkisi incelenmiştir. Ek olarak araştırma kapsamında çocukların duygusal güvenliğinin anne bildirimiyle değerlendirilmesini sağlamak amacıyla Davies, Forman, Rasi ve Stevens (2002) tarafından geliştirilen Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu'nun Türkçe'ye uyarlaması yapılmıştır.

1. LİTERATÜR

1.1. Duygusal Güvenlik Teorisi

Eşler arasında yaşanan evlilik çatışmasının çocuklar üzerindeki etkilerini inceleyen Bilişsel-Bağlamsal Teori’de bilişin aracı etkisinin duyuşa oranla daha ön planda tutulması ve bu bağlamda duygusallık bakımından çocukların evlilik çatışmasına olan tepkilerini ele alan bir yaklaşımın eksikliğinden hareketle Davies ve Cummings (1994) başlangıçta hipotez olarak öne sürdükleri, ancak yapılan araştırmaların genişlemesiyle birlikte bir model halini alan ve nihayet bir teoriye dönüşen Duygusal Güvenlik Teorisi’ni öne sürmüşlerdir. Nitekim araştırmacılar duyguların, çocukların ebeveynler arasında yaşanan çatışmalara ilişkin deneyimlerini, çatışmalara olan tepkilerini ve çatışmayı algılayış biçimlerine göre sergiledikleri uyum davranışlarını değerlendirmede oldukça önemli bir rol oynadığını belirtmişlerdir (Davies, Harold, Goeke-Morey ve Cummings, 2002).

Modele göre, aile yapısı içinde ve özellikle de ebeveynler arası çatışmanın yaşandığı durumlarda çocukların başlıca amacı, aile içindeki koruma, güvenlik ve emniyet duygusunun korunması ve sürdürülmesidir. Çocuğun olası bir çatışmaya maruz kalması durumunda ailenin bütünlüğünün sarsılacağına dair algıları, çocuğun bu duygusal güvenliğinin olumsuz etkilenmesine ve çeşitli problemler yaşamasına yol açabilir. Dolayısıyla çocuğun evlilik çatışması ile nasıl baş ettiği, bu durumu nasıl yönettiği ve ebeveynler arasında yaşanan çatışma ile çocuğun bu duruma uyumu arasında etkisi olabilecek çeşitli faktörleri incelemek model kapsamında temel alınan esas nokta olarak ifade edilmiştir.

Giriş bölümünde de bahsedildiği gibi evlilik çatışmasının yaşandığı her ailede büyüyen çocuklar bu durumdan olumsuz etkilenmemektedir. Buna göre fiziksel ve psikolojik şiddetin oldukça düşük düzeyde olduğu, sadece sözel tartışma şeklinde olan ya da yaşanan çatışmanın çözüme kavuşturulduğu durumlar çocuk için herhangi bir tehdit durumu yaratmamaktadır. Dolayısıyla evlilik çatışmasının çocuklar üzerindeki etkilerini incelerken evlilik çatışmasının sahip olduğu özellikler de

dikkate alınmalıdır. Duygusal Güvenlik Teorisi'nin öne sürdüğü görüşe göre de evlilik çatışmasının çocukların uyum problemleri üzerindeki etkisi, çatışmanın sahip olduğu özelliklere bağlıdır. Dolayısıyla öncelikle eşler arasında yaşanan çatışmaların yapıcı mı yoksa yıkıcı mı olduğu belirlenmeli ve çocuklar üzerindeki olası etkiler bu durum dikkate alınarak incelenmelidir. Nitekim yapılan araştırmalarda çatışma konusunun çocuk olduğu durumlarda (Grych ve Fincham, 1993), sözel olmayan öfke ifadelerinde (Cummings, Vogel, Cummings ve El-Sheikh, 1989, Cummings ve Davies, 1994) ya da fiziksel saldırganlığın, düşmanlığın ve çatışmanın şiddetinin yüksek olduğu durumlarda (Cummings, Pellegrini, Notarius ve Cummings, 1989) çocukların olumsuz tepkiler verdikleri bildirilmiştir.

Teori, yıkıcı evlilik çatışmasının çocuklar üzerinde yarattığı olumsuz etkiler incelenirken, duygusal güvenliğin, çocukların evlilik çatışması karşısındaki işlevsellikleri üzerinde birbiriyle karşılıklı ilişkili olan üç süreci olduğunu öne sürer. Buna göre duygusal güvenlik,

1. Çocukların kendi duygusal uyarılmışlıklarını düzenleme biçimlerini etkiler,
2. Çocukların ebeveynlerinin davranışlarını düzenlemeleri adına girişimde bulunmalarını destekleyerek durumla başa çıkmaları konusunda bir işlev sağlar,
3. Çocuğun aile ilişkileri hakkındaki içsel temsillerini ve bilişsel değerlendirmelerini etkiler (Davies ve Cummings, 1994).

Çocukların tekrarlı biçimde evlilik çatışmasına maruz kalması, onların duygusal uyarılma durumlarının ve duygusal-davranışsal düzensizliklerinin yüksek olmasına neden olarak uyum problemleri yaşama riskini artırır. Dolayısıyla bu türden bir çatışma geçmişine sahip olan çocukların çatışmaya olan tepkiselliklerinin artması beklenen bir durumdur. Çocukların duygusal uyarılmışlıklarını düzenleme süreçleri üç hipotez üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Bunlardan biri olan uyum-bedel hipotezine göre, uyarılmışlık ya da tetikte olmak için psikolojik enerjiye ihtiyaç vardır. Fakat bu durum sürekli ve yüksek düzeyde olduğunda enerji tükenir. Bu durumda da çocuk için duygularını ve davranışlarını düzenlemek oldukça zor

hale gelir (Cummings ve Cummings, 1988). İkinci hipotez, uyarılmanın verdiği enerji tüketici etkilerin çocuğun işlevselliğini bozabileceğidir. Dolayısıyla ebeveynler arasında yaşanan çatışmalar çocuğun duygusal uyarılmışlığını bozarak onların olumsuz tepkiler vermesine neden olabilir. Üçüncü ve son hipotez ise olumlu ve olumsuz duyguları birbirinden ayırarak, olumsuz duyguların çocuklarda evlilik çatışmasındaki olumsuz özellikleri hatırlamalarına yol açacağını ve bu nedenle olumsuz tepkiler göstereceklerini, olumlu duyguların ise çatışmanın sıkıntı yaratan etkisini azaltacağını öne sürer (Grych ve Fincham, 1990).

Çocuklar, evlilik çatışmasını önlemek amacıyla ebeveynlerinin davranışlarını düzenlemek ve çatışmayı sonlandırmak ya da şiddetini azaltmak adına çeşitli davranışlarda bulunarak duygusal güvenliği sürdürme yoluna gidebilirler. Ebeveynler arasında arabulucu rolü üstlenmek, ebeveynlerden birinin tarafını tutmak ya da uygun olmayan davranışlarda bulunmak (Ör. saldırganlık, ağlama, hasta numarası yapma, düşmanca ya da zarar verici davranışlar) gibi davranışlar ebeveynler arasında yaşanan çatışmanın kısa süreliğine de olsa yatışmasını ve yaşanan stresin azalmasını sağlayabilir. Ebeveynlerin odak noktası artık yaşadıkları çatışmadan çocuğa doğru yönelmiştir ve bu noktadan itibaren asıl konu, çocuklarının sergilediği bu olumsuz davranışlar ve bu durumun düzeltilmesi üzerinedir. Çocuk ise sergilediği bu davranışların ebeveynleri arasında yaşanan çatışmayı sonlandırdığını gördüğünde, bunu bir başa çıkma yöntemi olarak kullanacaktır. Dolayısıyla çocuk olumsuz pekiştirme nedeniyle bu davranışları sürdürebilir, bu da gelecekte olumsuz davranışların görülme sıklığını artırır.

Duygusal güvenliğin etkilediği üçüncü unsur ise çocuğun aile ilişkileri hakkındaki içsel temsilleri ve bilişsel değerlendirmeleridir. İçsel temsiller, çocukların kendilerine ve ebeveynleriyle olan ilişkilerine dair deneyimleri sonucunda zihinlerinde oluşturdukları şemalar olarak tanımlanabilir. Bağlanma teorisinde, bebeğin annesiyle kurmak istediği yakınlık ihtiyacı karşısında annenin ona olan tutumu bebeğin içsel temsillerini şekillendirirken, (Bowlby, 1982), Bilişsel-Bağlamsal Model'de ise çocuğun maruz kaldığı evlilik çatışmasına ilişkin geçmiş deneyimleri, çatışmanın özellikleri, çatışma sırasında ebeveynlerinin davranışları ve

çocuğun çatışmanın gidişatı hakkındaki beklentileri ve deneyimleri, onun değerlendirmelerini ve davranışlarını etkiler (Grych ve Fincham, 1990; Grych ve Cardoza-Fernandes, 2001). Bu durum duygusal güvenlik için de geçerlidir. Çatışmanın olduğu bir ortama maruz kalan çocuğun çatışmaya ve çatışmanın çözümüne dair deneyimleri, onun duygusal güvenlik hissini etkiler (Cummings ve Davies, 2010). Buna göre geçmişteki deneyimleri sonucunda evlilik etkileşimleri hakkında duygusal güvensizlik hisseden bir çocuk daha fazla tehdit algılayabilir. Aynı zamanda bu durum çocukların benlik temsillerini, sosyal algılarını ve sosyal becerilerini de olumsuz olarak etkileyebilir. Diğer yandan başarıyla çözümlenen çatışmalara maruz kalan çocuklarda ise duygusal güvenlik hissi daha yüksek olabilir ve bu durumdan daha yapıcı sonuçlar çıkarılabilir (Cummings ve Davies, 1994). Yapılan çalışmalar da duygusal tepkiselliğin ve içsel temsillerin evlilik anlaşmazlığı ile çocuk uyumu arasındaki ilişkide aracı rol oynadığını göstermektedir (Davies ve Cummings, 1998).

Tıpkı bağlanma teorisinde olduğu gibi Duygusal Güvenlik Teorisi de çocukların duygusal güvenliğinin ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesine bağlı olduğunu varsayar (Cummings ve Davies, 2010). Ancak ebeveynlerin çatışmalarından elde edilen deneyimlerle oluşan duygusal güvenlik ile ebeveyn-çocuk ilişkisinden doğan duygusal güvenlik noktasında bağlanma teorisinden ayrılır (Davies ve Cummings, 1994). Bağlanma teorisine göre çocuk rahatsızlık hissettiğinde ya da tehdit algıladığı durumlarda annesini/bakım vereni harekete geçirici ve onunla yakınlığı sürdüren çeşitli davranışlar sergiler. Salıverici uyaran olarak adlandırılabilir bu davranışlar anneyi/bakım vereni çocuğa yaklaştırtırken sahip olduğu duyarlılık, kararlılık ve sıcaklık aynı zamanda çocuğu rahatlatmasını ve güvenlik hissini tatmin etmesini sağlar (Bowlby, 1982). Ebeveynler arasında yaşanan çatışmalar karşısında çocuğun duygusal güvenlik hissi ise bağlanma güvenliğinden farklı olarak ebeveyn-çocuk ilişkisindeki güvenliğin sürdürülmesine değil, ebeveynler arası ilişkiler gibi diğer aile ilişkilerindeki güvenlik hissinin sürdürülmesine vurgu yapar.

Çocukların maruz kaldıkları evlilik çatışması sonucunda duygusal güvenlikleri hakkındaki kaygıları sosyal savunma sisteminin devrede olduğunu gösterir. Buna

göre sosyal savunma sisteminin gelişmesi, ailedeki üyelerden ve sosyal çevreyle kurulan ilişkilerden ortaya çıkan tehditlere zaman içinde tekrarlı maruz kalma sonucunda öğrenilmesi ve duruma özgü uygun davranışlar sergilenmesi ile gerçekleşir. Evrimsel bakış açısı, aile bireyleri arasındaki bağların hayatta kalmayı sağlayıcı bir yapıda olduğunu ve bu bağlara zarar verebilecek tehditlerin varlığının çeşitli davranışları tetikleyeceğini varsayar. Aile birliğinin güvenli, sağlam ve bütünlük içinde sürdürülmesinden ailedeki yetişkinler sorumludur. Bu nedenle ebeveynler arasında meydana gelen çatışmalar çocuk tarafından ailenin bütünlüğünü bozacağı endişesi uyandırabilir ve çocuğun duygusal güvenliği bu anlamda sarsılabilir (Davies ve Woitach, 2008). Yine tıpkı bağlanma teorisinde olduğu gibi çatışmanın değerlendirilmesi süreci de kendi içinde hem bilişsel hem de duygusal boyutlar içerir. Çatışmanın çocuk tarafından yıkıcı ya da yapıcı olarak algılanması, onun duygusal güvenlik hakkındaki hislerini belirler. Yıkıcı olarak algılanan ve çözüme ulaşmayan evlilik çatışması, çocuğun duygusal güvenlik hissinin azalmasına neden olur. Aynı zamanda geçmiş deneyimleri de evlilik çatışmasını algılayışı üzerinde etkilidir (Davies ve Cummings, 1994). Yapılan bazı araştırmalar bağlanma davranışının evlilik çatışması ile çocuklardaki uyum problemleri arasındaki ilişkide tam aracı etki yaptığını gösterirken (Turner ve Barrett, 1998; Atkinson, Dadds, Chipuer ve Dawe, 2009; Brock ve Kochanska, 2016) kimi araştırmalar ise bağlanma davranışının kısmi aracı etkisinin olduğunu göstermiştir (El-Sheikh ve Elmore Staton, 2004; Sayıl, Sümer ve Kazak-Berument, 2009; akt. Güre, 2012).

Özetle her ne kadar bağlanma güvenliği ve duygusal güvenlik birbirinden ayrı yapılar olsa da birbirleriyle karşılıklı ilişkili olan yapılardır (Davies, Harold, Goeke-Morey ve Cummings, 2002) ve evlilik çatışması ile çocuklardaki uyum problemleri arasındaki ilişkiyi açıklayan önemli yollar arasındadır.

Duygusal Güvenlik Teorisi kapsamında çocukların maruz kaldıkları evlilik çatışmasına olan tepkilerini ve duygusal güvenliklerini belirlemek amacıyla Davies, Forman, Rasi ve Stevens (2002) tarafından “Security in the Interparental Subsystem Scale – Child Report” (Duygusal Güvenlik Ölçeği) geliştirilmiştir. Çocukların değerlendirmelerini birinci ağızdan öğrenebilmek anlamında oldukça faydalı bilgiler

sağlayan ve duygusal güvenlik çalışmalarında çoğunlukla başvuru bu ölçek, çocukların duygusal güvenliğini duygusal tepkisellik, çatışmaya maruz kalmanın düzenlenmesi ve çocukların ebeveynleri arasındaki ilişkiye dair içsel temsilleri bakımından değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır.

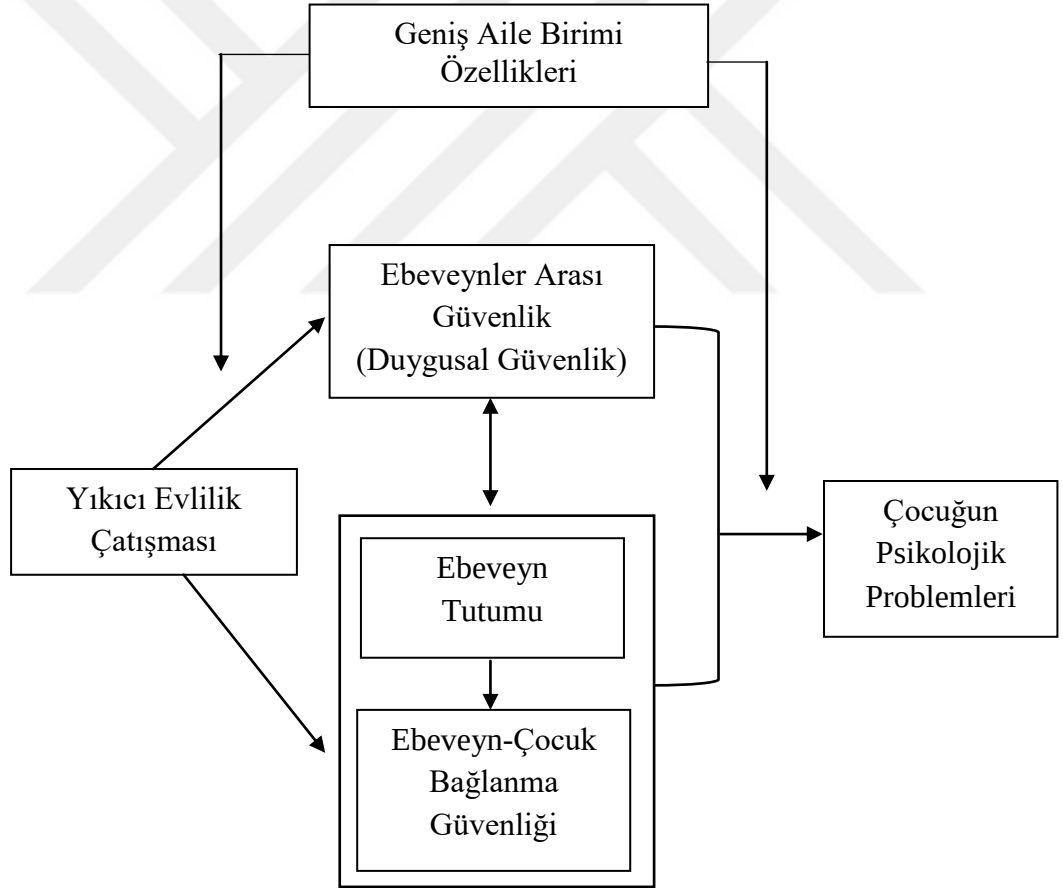
Ölçeğin geçerlik çalışmaları kapsamında araştırmacılar, çocukların ebeveynleri arasında yaşanan çatışmalara verdikleri tepkilere ilişkin farklı kaynaklardan bilgi edinmenin de önemli olduğunu belirtmişlerdir ve araştırmalarında analog ölçümlerin yanı sıra ebeveynlerin bildirimlerine de yer vermişlerdir. Bu amaçla çocukların evlilik çatışmasına olan tepkilerine ilişkin ebeveynlerinden bilgi edinmek için orijinal adı “Security in the Marital Subsystem-Parent Report” olan Duygusal Güvenlik Ölçeği’nin ebeveyn formu oluşturulmuştur. Araştırmacıların hipotezleri doğrultusunda çocuklardan alınan duygusal güvenliğe ilişkin değerlendirmeler ile ebeveynlerin bildirdiği duygusal güvenlik boyutları arasında anlamlı ilişkiler olması beklenmiş ve sonuçlar da bu yönde çıkmıştır (Davies, Forman, Rasi ve Stevens, 2002). Dolayısıyla çocuğun duygusal güvenliğine ilişkin ebeveynlerden de bilgi almanın, elde edilen bulguları desteklemesi bakımından önemli olduğu söylenebilir.

1.2. Evlilik Çatışması ile Çocuklardaki Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Dolaylı Etki Yapan Faktörler

Duygusal Güvenlik Teorisi kapsamında ebeveynler arasında yaşanan yıkıcı çatışmalar ile çocuklardaki psikolojik problemler arasındaki ilişkide etkili olan yollar Şekil 1’de sunulmuştur. Buna göre yıkıcı evlilik çatışmasına maruz kalmak, çocukların duygusal güvenliklerini olumsuz etkileyerek ebeveynlerinin çatışmayı başarılı bir şekilde çözümleyemeyecekleri inancına kapılmasına neden olmakta, bu da çocukta psikolojik problemlerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Yapılan araştırmalar da evlilik çatışması ile çocuklardaki uyum problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin aracı etkisinin olduğunu göstermiştir (Davies ve Cummings, 1998; Mann ve Gilliom, 2002; Davies, Forman, Rasi ve Stevens, 2002;

Harold, Shelton, Goeke-Morey ve Cummings, 2004; Cummings, Schermerhorn, Davies, Goeke-Morey ve Cummings, 2006; El-Sheikh, Cummings, Kouros, Elmore-Staton ve Buckhalt, 2008; Sakız, 2011; Cummings, George, McCoy ve Davies, 2012).

Ebeveynler arasında yaşanan yıkıcı evlilik çatışması ile çocuklardaki psikolojik problemler arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin aracı etkisinin yanı sıra aracı ya da biçimlendirici etki yapan başka faktörlerin olduğu da ifade edilmiştir. Geniş aile birimi özellikleri başlığı altında incelenen bu faktörler ve çocuklar üzerindeki etkileri aşağıda sunulmuştur.

Şekil 1. Evlilik Çatışması ile Çocuklardaki Psikolojik Problemler Arasındaki Çoklu İlişkileri Yansıtan Duygusal Güvenlik Teorisi Şeması (Cummings ve Davies, 2010).

1.2.1. Geniş Aile Birimi Özellikleri

Evlilik çatışması ile çocuğun problemleri arasında etkili olan faktörlerden biri de geniş aile birimi özellikleridir. Aile özellikleri, ebeveynler arası çatışma stilleri göz önünde bulundurulduktan sonra da çocuğun duygusal güvenliğinin yordayıcıları olarak önemli bir rol oynayabilirler (Davies ve Woitach, 2008). Geniş aile birimi özellikleri, çocukların içsel nitelikleri, aile özellikleri ve çevresel bağlamlar olmak üzere üç alanda ele alınmıştır (Cummings ve Davies, 2010).

1.2.1.1. İçsel Nitelikler

Çocukların yaş, cinsiyet ve mizaç özellikleri içsel nitelikler olarak değerlendirilmiş ve yapılan teorik açıklamalar bu özelliklerin çocukları evlilik çatışmasının etkilerinden koruma anlamında oldukça önemli olduğunu ortaya koymuştur (Davies ve Cummings, 1998). Çocukların yaşlarına göre evlilik çatışmasını algılayışları ile ilgili yapılan çalışmalar, altı aylıktan itibaren son ergenlik dönemine kadar yetişkinler arasındaki öfkeye tepki verdiklerini göstermektedir ve bu tepkilerin yaşa bağlı olarak farklılaşan tepki örüntüleri olduğu bulunmuştur (akt. Davies ve Cummings, 1994; Mahoney, Jouriles ve Scavone, 1997; Şendil ve Kızıldağ, 2003; Turner ve Barrett, 1998). Çocuğun yaşının biçimlendirici olduğu çalışmalarda, yaş arttıkça çocukların stres yaratan olaylar konusundaki algılarının farklılaştığı, başa çıkma becerileri konusunda daha başarılı hale geldiği belirtilmiştir (Cummings, Schermerhorn, Davies, Goeke-Morey ve Cummings, 2006; Hetherington, 1989; Hetherington, Stanley-Hagan ve Anderson, 1989). Ancak elde edilen araştırma bulguları sonucunda hangi yaş grubunun evlilik çatışmasından daha fazla etkilendiği sonucuna ulaşmak mümkün değildir. Hatta evlilik çatışmasına maruz kalan çocukların yaşları ilerledikçe daha farklı hassas tutumlar sergileyebileceği, bu durumda da belki de en az küçük yaştaki çocuklar kadar evlilik çatışması karşısında güvensizlik sergileyebileceği de belirtilmiştir (Cummings ve

Davies, 2010). Dolayısıyla araştırmacılar üzerinde durulması gereken konunun, evlilik çatışmasından hangi yaştaki çocukların daha fazla etkilendiği değil, her yaş grubundaki çocukların evlilik çatışmasından nasıl etkilendiklerini incelemek olduğunu belirtmişlerdir (Davies ve Cummings, 1994).

Çocuk cinsiyetinin evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkideki rolü üzerine şimdiye kadar yapılan çalışmalarda tutarsız bulgulara rastlanmıştır, pek çok çalışmada analizler cinsiyetin biçimlendirici etkisini desteklememiştir (Kitzmann, Gaylord, Holt ve Kenny, 2003; Cummings, George, McCoy ve Davies, 2012). Cinsiyetin biçimlendirici olduğunu bulan çalışmalar da hangi cinsiyetin evlilik çatışmasına karşı daha kırılgan olduğunu ortaya koymakta başarısız olmuştur. Cinsiyetin biçimlendirici etkisi kapsamında öne sürülen iki modelden biri olan ve erkeklerin kızlara oranla daha kırılgan olduğunu öne süren erkek kırılganlığı modeli, yapılan araştırmalarla her ne kadar destekleniyor gibi gözükse de yapılan başka araştırmalar ve meta-analizler bu sonucu desteklememiştir (Buehler ve ark., 1997; Jouriles, Collazos Spiller, Stephens, McDonald ve Swank, 2000; Rhoades, 2008). Diğer model ise kızların ve erkeklerin evlilik çatışmasına verdikleri sıkıntı tepkilerinin farklı olabildiğini öneren farklılaşan tepkisellik modelidir. Buna göre erkeklerin evlilik çatışmasına olan tepkileri daha dışa yönelim boyutundayken, kızların verdikleri tepkiler daha çok içe yönelim davranışları şeklindedir (Zahn-Waxler, 1993). Ne var ki bu model kapsamında yapılan araştırmalar incelendiğinde de modeli destekleyen araştırma sonuçlarının yanı sıra (Davies ve Lindsay, 2004; Simon ve Furman, 2010) modele zıt sonuçların olduğu da görülmektedir (Baviskar, 2010; Davies ve Lindsay, 2001).

Yukarıda belirtilen tüm bu sonuçlar evlilik çatışması ile çocuğun cinsiyeti arasındaki ilişkiyi açıklayan tek bir açıklama olmadığını göstermektedir (Davies ve Lindsay, 2001). Tıpkı yaşın etkisinde olduğu gibi cinsiyet üzerinde de net bir yargıya varmak oldukça zordur. Bu duruma alternatif olarak cinsiyetin evlilik çatışması ile çocuğun çatışmaya tepkisi arasında ve/veya çocuğun çatışmaya tepkisi ile psikolojik uyumu arasındaki ilişkide biçimlendirici etki yapabileceği modeller ya da modellerin kızlar ve erkekler için ayrı ayrı sınanması önerilmiştir (Davies ve Lindsay, 2001). Bir

diğer öneri ise daha büyük örneklemeler ve daha hassas ölçme araçlarının kullanılmasıdır (Cummings ve Davies, 2010).

Çocuğun içsel nitelikleri kapsamında değerlendirilen son özellik olan çocuğun mizacının evlilik çatışması ve uyum problemleri arasındaki ilişkide koruyucu (tampon) bir faktör olup olmadığına ilişkin yapılan çalışmalar, zor mizaç özelliklerine sahip çocuklarda psikolojik uyumun olumsuz olarak etkilendiği yönündedir (Davies ve Cummings, 1994; Davies ve Windle, 2001; Holden ve Ritchie, 1991; Ramos, Wright Guerin, Gottfried, Bathurst ve Oliver, 2005; Sween, 2011). Ancak her ne kadar mizacın biçimlendirici etkisinin olduğu bulunsu da zor mizacın hangi boyutunun tam olarak tersine bir tampon rolü oynadığı henüz çözümlenmemiştir (Cummings ve Davies, 2010). Bir başka araştırmada ise çocuğun mizacının evlilik çatışması ile psikopatolojik belirtileri ve fiziksel-psikososyal sağlıkları arasındaki ilişkide hem aracı hem de biçimlendirici rolü olduğu bulunmuştur (Gharahbaghi ve Aguilar Vafaei, 2009). Mizacın aracı etkisine dair yapılan araştırmaların artmasıyla birlikte araştırmacılar çocukların sahip oldukları hangi nitelikler doğrultusunda evlilik çatışmasına karşı hassas olduklarının daha iyi anlaşılacağını belirtmişlerdir (Cummings ve Davies, 2010).

Özetle, geniş aile birimi özelliklerinden biri olan içsel nitelikler kapsamında çocuğun yaşına ilişkin elde edilen sonuçlar, çocukların hangi yaşta evlilik çatışmasına karşı daha hassas olduklarını araştırmak yerine bulundukları yaştaki evlilik çatışması algılarının nasıl olduğunu incelemenin daha önemli olduğunu göstermiştir. Evlilik çatışması ile çocukların psikolojik problemleri arasındaki ilişkide cinsiyetin biçimlendirici etkisine yönelik yapılan araştırma bulguları da önceleri tek bir cinsiyetin durumdan daha fazla etkilendiğini belirtirken daha sonraları kızların ve erkeklerin farklı tepkiler verdiğini ortaya koymuştur. Ancak yine de elde edilen sonuçlar incelendiğinde bulgulardaki tutarsızlığa dikkat çekilmiştir. Bu nedenle araştırmacılar, konuyla ilgili yapılacak araştırmaların sayısının artmasının, çocuğun cinsiyetinin biçimlendirici etkisini daha net biçimde ortaya koymak bakımından önemli olabileceğini belirtmişlerdir. Son olarak çocuğun mizacı konusunda da tutarsız sonuçlar karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar evlilik

çatışmasına maruz kalan çocuğun zor mizaca sahip olması uyum problemleri yaşamasını arttırıyor gibi gözükse de konuyla ilgili yapılan araştırmaların sayıca azlığı araştırmalardan elde edilen bulguları genellemek konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle araştırmacılar, çocuğun mizacını konu alan araştırmaların artmasının, mizacın hangi özelliğinin evlilik çatışması ile psikolojik problemler arasındaki ilişkiyi ne yönde etkilediği konusunda daha aydınlatıcı bilgiler sağlayacağını ifade etmişlerdir.

1.2.1.2. Aile Özellikleri

Aile özellikleri, geniş aile birimi özellikleri içerisinde yer alan ve ebeveynler arası çatışma ile uyum problemleri arasında etkili olabilecek faktörlerden bir diğeridir. Bu özellikler, ebeveyn tutumları, kardeş ilişkileri ve ebeveynlerin psikolojik belirtilerini içermektedir (Davies ve Cummings, 2006).

Duyusal güvenlik teorisi kapsamında araştırmacılar evlilik çatışmasının çocukların uyumu ve duygusal güvenliği üzerindeki etkisinin aile sisteminin kalitesine bağlı olduğunu öne sürmüşler ve bu kapsamda ebeveyn-çocuk ilişkisinin ve ebeveyn tutumlarının önemini vurgulamışlardır. Buna göre ailesinden sıcaklık gören, aile üyelerinin birbirine bağlı olduğu ailelerde büyüyen çocukların, aile bireylerinin birbirinden ayrı olduğu, olumsuz bir yapıya sahip olan, anlaşmazlığın ve düşmanlığın olduğu ailelerde büyüyen çocuklara oranla daha yüksek düzeyde duygusal güvenlik sergilediği belirtilmiştir (Cummings ve Davies, 2010). Evlilik çatışması ve çocuklardaki uyum problemleri üzerinde ebeveyn tutumlarının etkisinin incelendiği araştırmalar büyük ölçüde ebeveyn tutumlarının aracı etkisinin olduğunu göstermektedir. Kimi araştırmalar ebeveyn tutumlarının tam aracı rol oynadığını belirtirken (Cui ve Conger, 2008; Gerard, Krishnakumar ve Buehler, 2006; Gonzales, Pitts, Hill ve Roosa, 2000; Kaczynski, Lindahl, Malik ve Laurenceau, 2006; McCoy, George, Cummings ve Davies, 2013) kimi araştırmalar ise ebeveyn tutumlarının kısmi aracı etkisinin olduğunu bulmuştur (Krishnakumar, Buehler ve Barber, 2003;

Schoppe-Sullivan, Schermerhorn ve Cummings, 2007). Coln, Jordan ve Mercer (2013) ise yaptıkları araştırmada ebeveyn tutumlarının aracı etkisine rastlamamışlardır. Bununla birlikte bazı çalışmalarda ebeveyn tutumlarının aracı rolü olmasa bile bazı boyutlarda yordayıcı ilişkilerin sürdüğü görülmüştür. Düşük düzeyde ebeveyn sıcaklığı gören çocukların, ebeveyn çatışmasına maruz kalma durumuyla olan ilişkilerine bağlı olarak yüksek düzeyde davranış problemi sergiledikleri bulunmuştur (Frosch ve Mangelsdorf, 2001). Dolayısıyla ileride yapılacak araştırmaların evlilik çatışması ve uyum problemleri arasındaki ilişkide ebeveyn tutumlarının etkisini daha net bir biçimde ortaya koyması beklenmektedir.

Aile özellikleri kapsamında ele alınan kardeş ilişkisinin evlilik çatışması ile çocuk uyumu arasındaki ilişkide etkili olabileceğine ilişkin yapılan çalışmalar sayıca az olmakla birlikte kanıtlar bulunmaktadır. Buna göre yapılan araştırmalar kardeş ilişkisinin evlilik çatışması ile çocuklardaki uyum problemleri arasındaki ilişkide biçimlendirici etki yaptığını ve evlilik çatışmasının yıkıcı etkilerine karşı koruyucu bir işlev sağladığını göstermektedir (Buist, Dekovic ve Prinzie, 2013; Caya ve Liem, 1998; Gass, Jenkins ve Dunn, 2007; Grych, Raynor ve Fosco, 2004; Iturralde, Margolin ve Spies Shapiro, 2013; Jenkins ve Smith, 1990; Jenkins Tucker, Holt ve Martin, 2013; Waite, Shanahan, Calkins, Keane ve O'Brien, 2011). Bazen de yalnızca bir kardeşin varlığının bile çocukları aile stresinden koruyabildiği belirtilmiştir. Buna göre 11-15 yaş arasındaki ergenlerle yapılan araştırmada ailenin yapısı (birlikte yaşayan ve boşanmış olan) ile çocukların içe yönelim ve dışa yönelim problemleri arasındaki ilişkide kardeşin varlığının tampon etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Katılımcılar, hiç kardeşi olmamasına, kendinden büyük tek bir kardeşi olmasına ve kendinden küçük tek bir kardeşi olmasına göre belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlarda boşanmış aileye sahip fakat hiç kardeşi olmayan ergenlerin diğer gruplardaki çocuklara oranla daha fazla dışa yönelim problemleri sergilediği bulunmuştur (Kempton, Armistead, Wierdon ve Forehand, 1991). Araştırmalardan elde edilen sonuçlar ışığında, çocuğun kardeşiyle olan paylaşımlarının, aile içinde maruz kaldığı evlilik çatışmasının olumsuz etkilerini muhtemelen azalttığı düşünülebilir. Kardeş ilişkisinin etkisi ile ilgili yapılan araştırmaların yıllarına bakıldığında özellikle son yıllarda konuyla ilgili araştırmaların daha yoğun yapıldığı

görülmektedir. Bu durumun, kardeş ilişkisinin evlilik çatışması ile çocukların uyum problemleri arasındaki ilişkideki etkilerini anlamak konusunda faydalı ipuçları sağlayacağı düşünülmektedir.

Aile özelliklerinden bir diğeri olan ebeveynlerin psikolojik belirtileri, ebeveynler arası anlaşmazlıklarda dolaylı etkisi olan faktörlerden biridir. Yapılan araştırmalar ebeveynlerin psikolojik belirtilerinin (ör. depresyon, düşmanlık, kaygı) evlilik çatışması ile çocukların uyum problemleri arasındaki ilişkide çoğunlukla aracı etki yaptığını gösterirken (Cummings, Cheung, Koss ve Davies, 2014; Davies, Dümenci ve Windle, 1999; Miranda, de la Osa, Granero ve Ezpeleta, 2013; Papp, Cummings ve Schermerhorn, 2004) biçimlendirici etkisinin bulunduğu araştırma sonuçları da bulunmaktadır (Kouros, Merrilees ve Cummings, 2008). Duygusal güvenlik teorisine göre ebeveynlerin psikolojik belirtileri, çocukların ebeveyn çatışmasına maruz kaldıklarındaki güvenlik endişelerini etkileyebilir. Dolayısıyla ebeveynlerin psikolojik belirtilerinin ebeveyn çatışması ve uyum problemleri arasındaki aracı rolünün incelenmesi önerilmektedir (Davies ve Cummings, 2006).

Yukarıda sıralanan ve aile özellikleri kapsamında ele alınan faktörler sırasıyla incelendiğinde, ebeveyn tutumlarının evlilik çatışması ile çocuğun psikolojik problemleri arasındaki ilişkide çoğunlukla aracı etki yaptığı, bu etkinin tam ve kısmi olmak üzere farklılaştığı görülmüştür. Araştırmalarda yer alan örneklem gruplarının yaş dağılımına bakıldığında ise yaş aralığının her ne kadar 3-18 arasında değiştiği görülse de ortalamanın 11 yaş civarında olduğu ve ortalama katılımcı sayısının 200'ün üzerinde olduğu söylenebilir. Bu araştırmalar çoğunlukla kesitsel olmakla birlikte boylamsal olan araştırmalar da bulunmaktadır. Evlilik çatışması ile çocukların psikolojik problemleri arasında etkisinin olduğu düşünülen bir diğer faktör olan kardeş ilişkileri konusunda da çoğunlukla kardeşin biçimlendirici etkisini olduğu bulunmuş ve olumlu kardeş ilişkisinin hedef çocuğu evlilik çatışmasının olumsuz etkilerine karşı koruyucu bir işlev gösterdiği bildirilmiştir. Bu konuyla ilgili yapılan araştırmalarda genellikle katılımcıların yaş aralığının 9-25, yaş ortalamasının ise 15 olduğu, araştırmalara katılan katılımcı sayısının ise ortalama 186 olduğu belirlenmiştir. Aile özellikleri kapsamında ele alınan son faktör olan ebeveynlerin

psikolojik belirtilerinin ise evlilik çatışması ile çocuğun psikolojik problemleri arasındaki ilişkide çoğunlukla aracı etkisinin olduğu bulunmuş ancak bir araştırmada ise biçimlendirici bir etki yaptığı görülmüştür. Bu sonuçlar ebeveyn belirtilerinin aracı etkisinin incelenmesi konusunda önemli bir işlev sağlamaktadır. Yapılan araştırmalar ebeveynlerin psikolojik belirtilerini çoğunlukla depresyon, anksiyete ve düşmanlık boyutları bakımından incelemiştir ve ortalama 349 katılımcıyla yapılan araştırmalarda yalnızca anneye çalışan araştırmacıların yanı sıra anne ve babaların birlikte değerlendirildiği araştırmalar da bulunmaktadır.

1.2.1.3. Çevresel Bağlamlar

Evlilik çatışması ile çocuğun problemleri arasında etkili olan geniş aile birimi özelliklerinin son bileşeni olan çevresel bağlamlar, kültürel/etnik özellikleri ve akran ilişkilerini kapsar. İnsan gelişimini değerlendirirken çevreyle olan etkileşiminden bağımsız düşünölemeyeceğini öne süren Bronfenbrenner'in (1979) ekolojik sistemler teorisinde olduğu gibi aile sistemini ele alırken de ailenin içinde bulunduğu çevrenin, kültürün ve etnik özelliklerin etkisini dikkate almak gerekir. Çocukların evlilik çatışmasına verdiği tepkilerde etnik kökenin biçimlendirici etkisinin incelendiği araştırmalarda yüksek düzeyde evlilik çatışmasına maruz kalan Afrikalı-Amerikan ailelerdeki çocukların, düşük düzeyde çatışma algılayan çocuklara oranla daha fazla depresyon, sıkıntı, umutsuzluk ve dışa yönelim problemleri bildirdiği, Meksikalı-Amerikan ailelerdeki çocuklarla yapılan araştırmalarda ise destekleyici olmayan ebeveynliğin evlilik çatışması ile çocuklardaki depresyon arasındaki ilişkide aracı olduğunu göstermiştir (akt. Grych ve Fincham, 2001). Evlilik çatışması ile çocuklardaki uyum problemleri arasındaki ilişkide ebeveyn tutumlarının aracı etkisinin incelendiği bir araştırmada ise Avrupalı-Amerikan ailelerde tutumların aracı etkisi bulunurken Afrikalı-Amerikan aileler için böyle bir sonuca rastlanmamıştır (Krishnakumar, Buehler ve Barber, 2003). Beyaz ırk ile İspanyol ırkından olanlar arasında yapılan bir çalışmada da beyaz ırktan olan ve ebeveynleri alkolik olan çocuk ve ergenlerin İspanyol ırka mensup çocuk ve ergenlere oranla strese karşı daha

kırılgan oldukları bulunmuştur (Barrera, Li ve Chassin, 1995). Gonzales, Pitts, Hill ve Roosa (2000) farklı etnik kökenlere sahip (Meksikalı-Amerikan, Afrikalı-Amerikan, Avrupalı-Amerikan ve Amerikan yerlileri) çocuklarla yaptıkları araştırmada etnik köken farkına bağlı olmaksızın evlilik çatışması ile çocukların bildirdiği depresyon ve davranış problemleri arasındaki ilişkide ebeveyn kabulünün ve tutarsız disiplinin aracı etkisini bulmuşlardır.

Kültürler arası farklılıklara bakıldığında her ne kadar yapılan çalışmalarda farklı kültürlerde birbirine benzeyen ve farklılaşan özelliklere rastlansa da yine de konuyla ilgili yapılan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Duygusal Güvenlik Teorisi kapsamında yapılan çalışmalardan elde edilen bulguların belli kültürlerde daha güçlü olduğunu ya da teorinin belli kültürler için daha uygun olduğunu söylemek için erken olmasının üç nedeni olduğu belirtilmiştir. Bunlar, kültürün ya da etnik kökenin biçimlendirici etkisini inceleyen araştırmaların sayısının az olması ve kültürün biçimlendirici etkisini inceleyen ancak duygusal güvenliğin etkisi üzerinde etnik köken farkı bulunmayan tek bir araştırma olması (El-Sheikh, Cummings, Kouros, Elmore-Staton ve Buckhalt, 2008), kültüre özgü köklü inançlar üzerinde durulmamış olması ve ekonomik toplum gibi çevresel bağlam üzerinde etkili olabilecek faktörlerin dikkate alınmaması olarak açıklanmıştır (Cummings ve Davies, 2010). Ülkemizde de duygusal güvenlik teorisi kapsamında yapılan araştırmaların sayıca azlığı da kültürel karşılaştırmaları yapmayı zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla farklı kültürlerle yapılacak çalışmalarda bu hususların da dikkate alınmasıyla, farklı kültürel ve etnik yapılara sahip toplumlarda ebeveyn çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkinin özellikleri hakkında oldukça önemli bilgiler kazanılabileceği önerilmiştir.

Çevresel bağlamın içinde yer alan bir diğer faktör olan akran ilişkilerinin de evlilik çatışması ile olan ilişkisi incelenmiştir. Yapılan araştırmalarda öğretmenlerden alınan bilgiler doğrultusunda, ailesinde yüksek düzeyde evlilik çatışması olan ergenlerin, akranlarına karşı hem açık hem de ilişkisel saldırganlıklarının daha fazla olduğu bulunmuştur (Lindsey, Campbell Chambers, Frabutt ve Mackinnon-Lewis, 2009). Duygusal Güvenlik Teorisi'ne göre çocukların

evlilik ilişkisinden algıladığı duygusal güvenlik, onun akranlarıyla olan ilişkilerini olumsuz olarak etkilemektedir. Nitekim bulgular bu görüşü destekler niteliktedir (akt. Cummings ve Davies, 2010). Ancak yine de alanda konuyla ilgili yapılan çalışmalarda tutarsız sonuçlar elde edilmiştir. Akran desteğinin biçimlendirici etkisinin olduğunu gösteren çalışmaların yanı sıra (Criss, Pettit, Bates, Dodge ve Lapp, 2002; Rogers ve Holmbeck, 1997) akran normlarının aracı etkisinin olduğunu gösteren araştırma sonuçları da bulunmaktadır (Kinsfogel ve Grych, 2004) ancak biçimlendirici etkinin beklendiği ve böyle bir etkiye rastlamayan araştırmalar da bulunmaktadır (Jenkins ve Smith, 1990). Bu nedenle ileride yapılacak araştırmalarda bu konunun üzerinde durulması önem taşımaktadır.

Özetlemek gerekirse, çevresel bağlamlar kapsamında incelenen kültürel/etnik özellikler çerçevesinde evlilik çatışması ile çocukların psikolojik problemleri arasındaki ilişkiler farklı kültürler açısından incelenmiştir. Ancak araştırmalara bakıldığında hem yapılan araştırmaların sayısının azlığı dikkat çekerken, aynı zamanda araştırmaların çoğunlukla Avrupalı-Amerikan ve beyaz ırka mensup aileler üzerinde incelendiği görülmektedir (Davies ve Windle, 2001; Davies, Forman, Rasi ve Stevens, 2002; El-Sheikh ve Elmore-Staton, 2004; Frosch ve Mangelsdorf, 2001; Gonzales, Pitts, Hill ve Roosa, 2000; Kaczynski, Lindahl, Malik ve Laurenceau, 2006; Kouros ve Merrilees, 2008). Bu kültürlerden farklı olarak Çin’de yapılan tek bir araştırma bulunmaktadır (Li, Cheung ve Cummings, 2016). Araştırmacılar da kültürlerarası çalışmaların artırılması gerektiğini önermişlerdir. Son olarak akran ilişkileri konusunda yapılan araştırmaların da sayıca azlığı ve elde edilen bulguların tutarsızlığı göze çarpmaktadır. Her ne kadar akran ilişkilerinin evlilik çatışması ile çocukların psikolojik problemleri arasındaki ilişkide biçimlendirici etki yapması beklense de bu yönde sonuç bulan araştırmaların yanı sıra aracı etkisinin olduğunu gösteren çalışmaların yanında anlamlı bir etki yapmadığı araştırma bulguları da bulunmuştur. Bu konuda ileride yapılacak araştırmaların sayıca artmasının akran ilişkilerinin çocuklar üzerindeki etkileri hakkında daha detaylı bilgiler vereceği araştırmacılar tarafından önerilmiştir.

Bu araştırmada evlilik çatışması ile çocukların uyum problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin ve bağlanmanın yanı sıra aile özellikleri kapsamında ebeveyn tutumlarının, kardeş ilişkisinin ve ebeveyn belirtilerinin etkileri incelenmiştir. Sonraki bölümde araştırma kapsamında ele alınan bu değişkenlerle ilgili yapılan araştırmalar sunulacaktır.

1.3. Evlilik Çatışması ile ocukların Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Duygusal Güvenliğin, Bağlanma Güvenliğinin, Ebeveyn Tutumlarının, Annenin Psikolojik Belirtilerinin ve Kardeş İlişkisinin Etkilerinin İncelendiği Araştırmalar

1.3.1. Evlilik Çatışması ile ocukların Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Duygusal Güvenliğin Etkisinin İncelendiği Araştırmalar

Davies ve Cummings (1998) yaşları 6-9 arasında olan 56 ocuk ve anneleriyle yaptığı araştırmada evlilik çatışması ile çocukların ie ve dışa yönelim problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin aracı etkisini çocukların evlilik ilişkisiyle ilgili içsel temsilleri, duygusal tepkisellikleri ve ebeveyn duyuşuna maruz kalmanın düzenlenmesi bağlamında incelemişlerdir. Araştırmada annenin de dâhil olduğu uygulamalı bir çatışma ortamı yaratılmış ve çatışmadan sonra çocuğun bu çatışma hakkındaki görüşleri alınmıştır. Bu uygulamanın yanı sıra çocuklara bir kadın ve bir erkeğin yaşadığı çatışma dinletilmiş ve bunun ebeveynleri arasında geçtiğini hayal etmesi istenmiştir ve çatışmanın ardından yine çocuğa sorular sorularak görüşleri alınmıştır. Ek olarak çocuğun kaygı düzeyinin belirlenmesi amacıyla The Revised Child Manifest Anxiety Scale (ocuklar İçin Yenilenmiş Anksiyete Bildirim leği) uygulanmıştır. Evlilik işlevselliği kapsamında annelere yıkıcı çatışma düzeyinin belirlenmesi amacıyla dört lek (O'Leary Porter Scale (O'Leary Porter leği), Spousal Style of Conflict Resolution Questionnaire (Eşlerin Çatışma zme Stilleri leği) – saldırı ve gerginlik alt boyutları, Child Rearing Disagreements Scale

(Çocuk Yetiştirme Anlaşmazlıkları Ölçeği)), yapıcı çatışma düzeyinin belirlenmesi amacıyla ise üç ölçek (Marital Adjustment Test (Evlilik Uyumu Testi), Spousal Style of Conflict Resolution Questionnaire (Eşlerin Çatışma Çözme Stilleri Ölçeği)–uzlaşma ve yakınlık alt boyutları) uygulanmıştır. Çocukların duygusal güvenliği kapsamında incelenen duygusal tepkisellik, içsel temsiller ebeveyn duyusuna maruz kalmanın düzenlenmesi boyutları, çocuklarla yapılan görüşmeler ışığında değerlendirilmiştir. Son olarak çocukların uyum problemlerini belirlemek amacıyla annelere Child Behavior Checklist uygulanmıştır.

Yapılan analizler sonucunda evlilikteki anlaşmazlığın çocuğun yüksek düzeydeki duygusal tepkiselliğini yordadığı ve bunun da yüksek düzeydeki içe ve dışa yönelim problemlerini yordadığı görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç ise çocukların evlilik çatışmasına ilişkin düşmanca içsel temsillerinin evlilikteki anlaşmazlık ile çocukların içe yönelim problemleri arasındaki ilişkide aracı etki yapmış olmasıdır. Ebeveyn duyusuna maruz kalmanın düzenlenmesi ise herhangi bir aracı etki yapmamıştır.

Davies, Forman, Rasi ve Stevens (2002) yaş ortalaması 12.57 olan 924 6., 7. ve 8. sınıf öğrencisi, anne-babaları ve öğretmenleri ile yaptıkları araştırmada evlilik çatışması ile çocuklardaki uyum problemleri üzerinde duygusal güvenliğin etkisini incelemişlerdir. Bu doğrultuda çocukların duygusal güvenliğini değerlendirmek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen Security in the Interparental Subsystem Scale (Duygusal Güvenlik Ölçeği) kullanılmış, ebeveynlerin yıkıcı çatışmalarını belirlemek amacıyla çocuklara Children's Perception of Interparental Conflict (Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği), ebeveynlere ise Conflict and Problem-Solving Scales (Çatışma ve Problem Çözme Ölçekleri) kapsamında sıklık, sözel saldırganlık, fiziksel saldırganlık ve çocuğun dâhil olması alt boyutları uygulanmıştır. Ebeveynlere ayrıca çocuğun çatışmaya olan tepkisini belirlemek amacıyla çeşitli sorular yöneltilmiştir. Çocukların önceden hazırlanmış ve videoya kaydedilmiş çatışma görüntülerine verdikleri tepkiler de kaydedilmiştir. Son olarak çocukların uyum problemlerini belirlemek amacıyla çocuklardan, ebeveynlerden ve öğretmenlerinden Youth-Self Report (Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği),

Child Behavior Checklist (Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği) ve Teacher Report Form (Öğretmen Formu) aracılığıyla bilgi alınmıştır.

Yapılan analizler sonucunda evlilik çatışmasının duygusal güvenlik ölçeğindeki güvensizlikle ilişkili olduğu, bu duygusal güvensizliğin ise çocuklardaki içe yönelim ve dışa yönelim problemlerini yordadığı bulunmuştur ve elde edilen bu sonuçların tüm katılımcılardan alınan veriler için geçerli olduğu belirtilmiştir.

Cummings, George, McCoy ve Davies (2012) yaptıkları uzun dönemli boylamsal bir araştırmada anaokulu döneminde çocuğun maruz kaldığı ebeveynler arası çatışma, çocukluk dönemindeki duygusal güvensizlik ve ergenlik dönemindeki içe ve dışa yönelim problemleri arasındaki ilişkileri incelemişler ve bu ilişkide duygusal güvensizliğin açıklayıcı bir mekanizma olup olmadığını araştırmışlardır. Araştırmada ek olarak çocukların cinsiyetinin biçimlendirici etkisine de bakılmıştır. Toplam 235 anne, baba ve çocuğun (106 erkek, 129 kız) katıldığı araştırmada üç farklı zaman diliminde (yuvada – Zaman 1, ikinci sınıfta – Zaman 2 ve yedinci sınıfta – Zaman 3) veri toplanmıştır. Her zaman diliminde aileler ile her biri yaklaşık 2,5 saat olmak üzere iki kez görüşülmüş, yalnızca Zaman 2’de anne ve çocuk ile görüşme yapılmıştır.

Eşler arasındaki çatışmanın çocukların duygusal güvensizliği üzerindeki etkisini incelemek amacıyla çocuklar ikinci sınıftayken yaşanan evlilik çatışması ile duygusal güvensizlik durumları değerlendirmeye alınmış, bu esnada çocukların anaokulu dönemindeki duygusal güvensizlik durumları otoregresif olarak kontrol edilmiştir. Duygusal güvensizliğin ergenlik dönemindeki uyum problemleri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla çocukların anaokulu dönemindeki duygusal güvensizlik durumları ve erken ergenlik dönemindeki uyum problemleri incelenmiş, bu esnada çocukların ikinci sınıf dönemindeki uyum problemleri otoregresif olarak kontrol edilmiştir.

Eşler arasında yaşanan evlilik çatışmasını değerlendirmek amacıyla Conflicts and Problem Solving Scales (Çatışmalar ve Problem Çözme Ölçekleri) uygulanmıştır. Bu ölçek sonucunda çatışmaların sıklığı ve şiddetine ilişkin bilgiler

elde edilmiştir. Ayrıca eşler çatışma esnasında kendilerinin ve birbirlerinin davranışlarını fiziksel saldırganlık ve taş kesilme davranışı (stonewalling) bakımından değerlendirmişlerdir. Bu ölçeğe ek olarak çiftler gözlemsel olarak da incelenmiştir. Buna göre çiftlere iki aşamalı bir çalışma yapılmış, ilk olarak üç çatışma konusu seçmeleri için bir liste verilmiş ve seçtikleri konular hakkında tartışmaları istenerek çatışmanın ele alınması değerlendirilmiştir. Ardından çiftlerin yaptıkları bu konuşmalar kayda alınarak kodlaması yapılmıştır. Yapılan kodlamalar sonucunda sözel olan ve sözel olmayan öfke puanları elde edilmiştir. Çocukların duygusal güvensizliklerini belirlemek amacıyla her iki ebeveyn için Zaman 1 ve Zaman 2’de Security in the Marital Subsystem-Parent Report (Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu) kullanılmıştır. Davranışsal düzensizlik, olumsuz duygusal tepkisellik, kaçınma ve dâhil olma alt boyutları çerçevesinde değerlendirilen her iki ebeveynden alınan puanların ortalaması alınarak her alt boyut için toplam puanlar oluşturulmuştur. Çocuklardaki uyum problemlerini belirlemek amacıyla Zaman 2’de ve Zaman 3’te ebeveynlere Child Behavior Checklist (Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği) uygulanmıştır. Ayrıca Zaman 3’te ergenlere kendilerini değerlendirmeleri için Center for Epidemiological Studies-Depression Scale (Epidemiyolojik Çalışmalar Merkezi-Depresyon Ölçeği) ve Revised Children’s Manifest Anxiety Scale (Çocuklar İçin Yenilenmiş Anksiyete Bildirim Ölçeği) uygulanmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre Zaman 1’de ölçülen evlilik çatışması Zaman 2’de ölçülen çocukların duygusal güvensizliğindeki değişimi anlamlı düzeyde yordamış, Zaman 2’de ölçülen çocukların duygusal güvensizliği de Zaman 3’te ölçülen çocukların içe ve dışa yönelim problemlerindeki değişimi anlamlı düzeyde yordamıştır. Ancak bu modelde evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişki anlamlı çıkmamıştır. Çocuğun cinsiyetinin biçimlendirici etkisinin olup olmadığına ilişkin yapılan analiz sonucunda ise cinsiyetin model içerisinde fark yaratmadığı ve cinsiyetin biçimlendirici etkisinin bulunamadığı bildirilmiştir.

Cummings, Schermerhorn, Davies, Goeke-Morey ve Cummings (2006) yaptıkları araştırmada ebeveynler arasındaki anlaşmazlık ile çocukların uyum

problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin açıklayıcı etkisini farklı yaş gruplarında iki ayrı araştırma halinde ve boylamsal olarak incelemişlerdir. Ek olarak yaptıkları bu araştırmalarda değişkenler arasındaki ilişkide cinsiyetin biçimlendirici etkisini de araştırmışlardır.

Birinci araştırmaya yaşları 8-17 arasında değişen ve yaş ortalaması 11.12 olan 113'ü erkek ve 113'ü kız olmak üzere toplam 226 çocuk ve anne-babaları katılmıştır. Araştırmada öncelikle ebeveynler arası anlaşmazlık ile çocuk uyumu arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin aracı etkisi boylamsal olarak incelenmiştir. Ek olarak bu ilişkideki yaşa bağlı farklılıklar da araştırılmıştır.

Araştırmada ebeveynlerin evlilik işlevselliğini belirlemek amacıyla her iki ebeveyne O'Leary Porter Scale (O'Leary Porter Ölçeği) uygulanmıştır. Toplam 10 maddeden oluşan ve 5'li likert olan bu ölçek çocuğun ailede maruz kaldığı şiddetli çatışmayı belirlemek amaçlıdır. Ebeveynlerin son bir yıl boyunca daha sık yaşadıklarını bildirdikleri 19 çatışma taktiği hakkında bilgilerin alındığı Conflict Tactics Scale (Çatışma Taktikleri Ölçeği) uygulanmıştır ve bu çatışmaları ne sıklıkla yaşadıkları 8'li likert olarak değerlendirilmiştir. Ölçeğin yalnızca sözel saldırganlık alt boyutu kullanılmıştır. Ebeveynlerin birbirleri hakkındaki duygu ve düşüncelerini belirlemek amacıyla 10'lu likert olarak değerlendirilen Positive and Negative Quality in Marriage Scale'nin (Evlilikte Olumlu ve Olumsuz Nitelik Ölçeği) olumsuz evlilik kalitesi alt boyutu kullanılmıştır. Bu üç ölçekten alınan puanlar her ebeveyn için ayrı ayrı toplanarak ebeveynler arası anlaşmazlığın tarafları belirlenmiştir. Çocukların ebeveynler arasındaki anlaşmazlığa ilişkin algılarını belirlemek amacıyla 3'lü likert olarak değerlendirilen ve yalnızca çatışma özellikleri alt boyutu kullanılan The Children's Perceptions of Interparental Conflict Scale (Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği) uygulanmıştır. Çocukların duygusal güvenliğine ilişkin bilgi elde etmek için annelere The Security in the Family Subsystem-Parent Report Inventory (Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu) uygulanmıştır ve 24 maddeyi 5'li likert olarak değerlendirmeleri istenmiştir. Son olarak çocukların uyum problemlerini belirlemek amacıyla her iki ebeveyne Child Behavior Checklist'in (Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği) içe yönelim ve dışa yönelim problemleri alt

boyutu uygulanmıştır. Çocuklara ise Child Depression Inventory (Çocuk Depresyon Envanteri) uygulanarak depresyon düzeyleri ölçülmüştür.

Araştırmada iki farklı zamanda (Zaman 1 ve Zaman 2) ölçümler yapılmıştır ve iki zaman arasında iki yıl bırakılmıştır. Elde edilen sonuçlarda ebeveynler arasındaki anlaşmazlık ile çocuğun hem içe yönelim hem de dışa yönelim problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin aracı etki yaptığı bulunmuştur. Çocuğun yaşının biçimlendirici etkisi bakımından incelendiğinde ise aracı modelde yaşın biçimlendirici etkisi anlamlı çıkmazken ebeveynler arasındaki anlaşmazlık ile duygusal güvenlik arasındaki ilişkinin yaşça daha büyük olan katılımcılarda daha güçlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Cummings, Schermerhorn, Davies, Goeke-Morey ve Cummings, 2006).

Yapılan ikinci boylamsal araştırmada (Cummings, Schermerhorn, Davies, Goeke-Morey ve Cummings, 2006) bu kez katılımcı çocuklar ilk olarak yuvada gözlemlenmiş ve iki yıl boyunca iki kez olmak üzere toplam üç farklı zamanda değerlendirilmişlerdir. Yaş ortalaması 5.99 olan 232 çocuk, anne-babası ve öğretmenlerinden oluşan katılımcılara yine O’Leary Porter Scale (O’Leray Porter Ölçeği), The Security in the Family Subsystem-Parent Report Inventory (Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu), Child Behavior Checklist’te (Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği) depresyon alt boyutu uygulanmış, ek olarak çocukların öğretmenlerine Child Behavior Checklist’in öğretmen formundaki dışa yönelim alt boyutu uygulanmıştır. Son olarak çocukların işlevselliğini belirlemek amacıyla The Child Behavior Scale’nin (Çocuk Davranış Ölçeği) asosyal ve prososyal alt boyutları uygulanmıştır. Bir önceki araştırmadan farklı olarak bu araştırmada ebeveynlere o zamana kadar ele almada zorlandıkları iki çatışma konusunu evde 10 dk. tartışmaları ve çözüm üzerinde düşünmeleri söylenmiştir. Bu esnada görüntüler kayda alınmış ve kodlanmıştır. Yıkıcı kodlar sözel olmayan öfke, savunmacılık, sözel öfke, öfkeli duygular ve üzgün duygular olarak, yapıcı kodlar ise fiziksel duygu, problem çözme, uzlaşma ve olumlu duygular olarak sınıflandırılmıştır.

Bu araştırmadaki katılımcıların yaşları birbirine yakın olduğu için yaşın biçimlendirici etkisi incelenmemiştir yalnızca duygusal güvenliğin aracı etkisine

bakılmıştır. Yapılan yapısal eşitlik analizi sonucunda duygusal güvenliğin ebeveynler arası anlaşmazlık ile çocuk uyumu arasındaki ilişkide ara değişken (intervening variable) olduğu sonucu bulunmuştur.

Harold, Shelton, Goeke-Morey ve Cummings (2004) yaşları 11-12 arasında olan 181 çocuk ve ailesiyle yaptıkları araştırmada, evlilik çatışması ve çocuk uyumu arasındaki ilişkileri duygusal güvenlik hipotezi bakımından boylamsal olarak incelemişlerdir. Araştırmada hem çocukların ebeveyn tutumları hakkındaki duygusal güvenlik algılarının evlilik çatışması ile çocukların uyumu arasındaki ilişkideki etkisi incelenmiş hem de çocukların evlilik çatışması hakkındaki duygusal güvenlik algılarının evlilik çatışması, ebeveyn tutumu hakkındaki güvenlik algıları ve çocuk uyumu arasındaki ilişkideki etkisi araştırılmıştır. Çocukların evlilik çatışması algısını belirlemek amacıyla videoya kaydedilmiş bir tv programı senaryosu kullanılmıştır ve çocuklara üç farklı konuda iki oyuncunun oynadığı altısı çözümsüz, üçü yapıcı ve biri de nötr olmak üzere dokuz senaryo izletilmiştir. Ardından bu çatışma konularından sadece TV izleme ile ilgili olarak çocuklardan videodaki oyuncuların ebeveynleri olduklarını hayal etmeleri istenmiş ve bu durumla ilgili sorular sorulmuştur. Ek olarak Children's Perceptions of Interparental Conflict (Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği) ölçeğinin çatışma özellikleri ve tehdit alt boyutları uygulanmıştır. Ebeveynlerin evlilik anlaşmazlıklarını belirlemek amacıyla ise evlilikte tatminsizlik, evlilikte düşmanlık ve evlilikte anlaşmazlıkla ilgili ölçekler uygulanmıştır. Çocukların duygusal güvenlik algılarını öğrenmek amacıyla duygusal düzenleme, bilişsel temsiller ve davranışsal düzenleme hakkında sorular sorulmuştur. Ebeveyn tutumu hakkındaki duygusal güvenlik algılarını belirlemek amacıyla ise Kern's Security Scale (Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği) kullanılmıştır. Son olarak çocukların içe yönelim problemlerini değerlendirmek amacıyla üç ölçek (Children's Depression Inventory (Çocuklar için Depresyon Envanteri), Youth Self Report (Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği) ve Child Behavior Checklist (Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği) – depresyon-anksiyete ve geri çekilme alt boyutları), dışa yönelim problemlerini değerlendirmek amacıyla ise Youth Self Report ve Child Behavior Checklist'in dışa yönelim belirtilerine ilişkin sorular hem

annelere hem de çocuklara uygulanmıştır. Ek olarak antisosyal davranışı ölçmek amacıyla bir ölçek daha kullanılmıştır.

Elde edilen analiz sonuçlarına göre evlilik çatışması, çocukların ebeveyn tutumu hakkındaki duygusal güvenlik algılarını yordamış, o da çocukların içe ve dışa yönelim problemlerini yordamıştır.

Mann ve Gilliom (2002) yaş ortalaması 19.3 olan 175 üniversite öğrencisiyle yaptıkları araştırmada, çocukluk döneminde şahit oldukları evlilik çatışmasının yetişkinlikteki uyum davranışları üzerindeki etkisini bilişsel-bağlamsal ve duygusal güvenlik modeli kapsamında incelemişlerdir. Katılımcıların psikolojik işlevselliğini değerlendirmek amacıyla Symptom Checklist-90-Revised (Belirti Tarama Listesi) ve Beck Depression Inventory (Beck Depresyon Envanteri) ölçeklerinin kaygı alt boyutu uygulanmış, bağımsız bir değerlendirme yapmak amacıyla ise önceden belirlenen görüşmeciler katılımcıları Global Assessment of Functioning Scale (İşlevselliğin Genel Değerlendirilmesi Ölçeği) kullanarak değerlendirmişlerdir. Katılımcıların çocukken şahit oldukları evlilik çatışmasını değerlendirmek amacıyla kişilerarası ilişkilerdeki yakınlık ve bağımsızlık boyutlarını değerlendiren INTREX ölçeğinin düşmanca kontrol ve saldırma-geri çekilme alt boyutları kullanılmıştır. Ebeveynlerinin çatışmaları hakkındaki bilişsel değerlendirmeleri belirlemek amacıyla Children's Perception of Interparental Conflict (Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği) kullanılmıştır. Son olarak katılımcıların duygusal güvenlik algılarını değerlendirmek amacıyla Schema Questionnaire'de (Şema Ölçeği) duyuş düzenleme güçlüğü, yakın ilişkilerde güvensizliği gösteren davranış ve ilişkilerin sağlamlığına ilişkin olumsuz beklentileri içeren maddeler kullanılmıştır.

Yapılan analizlerde duygusal güvenliğin evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide aracı etki yaptığı sonucu elde edilmiştir. Katılımcıların evlilik çatışmasına ilişkin bilişsel değerlendirmeleri de evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide aracı etki yapmıştır ancak elde edilen bulgular bu iki aracı değişkenin birbiriyle ilişkili olmadığını fakat iki modelin birbirine paralel yapıda olduğunu göstermiştir.

El-Sheikh, Cummings, Kouros, Elmore-Staton ve Buckhalt (2008) yaptıkları araştırmada, yıkıcı evlilik çatışmasının bir özelliği olarak belirttikleri eşler arasındaki psikolojik ve fiziksel saldırganlık ile çocuklardaki içe yönelim, dışa yönelim ve travma sonrası stres bozukluğu arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin aracı etkisini Afrikalı-Amerikalı ve Avrupalı-Amerikalı çocuklarda ve ailelerinde incelemişlerdir. Ek olarak etnisitenin, sosyoekonomik düzeyin ve çocuk cinsiyetinin biçimlendirici etkisi de araştırılmıştır.

Yaş ortalaması 8.23 olan 251 çocuk ve ailesiyle yapılan araştırmada evlilikte yaşanan saldırganlığın değerlendirilmesi kapsamında öncelikle eşler arasında yaşanan çatışmaların sıklığını ve şiddetini belirlemek amacıyla anne ve babalara psikolojik ve fiziksel saldırganlık alt boyutlarının kullanıldığı Revised Conflict Tactics Scale (Revize Edilmiş Çatışma Taktikleri Ölçeği), toplam şiddet tehdidi ve davranışı alt boyutlarının kullanıldığı Severity of Violence against Men/Women Scales (Erkeklerle/Kadınlara Karşı Sergilenen Şiddet Sıklığı Ölçekleri) ve psikolojik istismarı ölçen Subtle and Overt Psychological Abuse of Women and Men Scale (Kadınların ve Erkeklerin Örtük ve Açık İstismarı Ölçeği) kullanılmıştır. Duygusal güvenliğin değerlendirilmesi amacıyla çocuklara yıkıcı aile temsilleri alt boyutunun kullanıldığı Security in the Interparental Subsystem Scale (Duygusal Güvenlik Ölçeği), ebeveynlere ise duygusal tepkisellik ve davranışsal düzensizlik alt boyutlarının kullanıldığı Security in the Marital Subsystem–Parent Report Inventory (Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu) uygulanmıştır. Son olarak çocukların uyum problemlerini belirlemek amacıyla ebeveynlere çocukların dışa yönelim problemleri için suça yatkınlık ve dürtüsellik/dikkatsizlik alt boyutlarının kullanıldığı Personality Inventory for Children (Çocuklar için Kişilik Envanteri), fiziksel sağlık durumlarını değerlendirmek için fiziksel işlevsellik, fiziksel rol sınırlılıkları ve genel sağlık alt boyutlarının kullanıldığı Child Health Questionnaire (Çocuk Sağlığı Ölçeği) uygulanmıştır. Çocuklara ise genel kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla The Revised Children’s Manifest Anxiety Scale (Çocuklar İçin Yenilenmiş Anksiyete Bildirim Ölçeği), depresyon düzeylerini belirlemek amacıyla The Children’s Depression Inventory (Çocuklar için Depresyon Ölçeği) ve çocukların maruz kaldığı travma sonrasındaki durumlarını belirlemek amacıyla The Trauma

Symptoms Checklist for Children (Çocuklar için Travma Belirtileri Kontrol Listesi) uygulanmıştır.

Yapısal eşitlik modeli ile sınanan hipotezler için yapılan analizler sonucunda eşler arasında yaşanan saldırganlık ile çocukların içe yönelim, dışa yönelim ve travma sonrası stres bozukluğu problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvensizliğin aracı etkisinin olduğu bulunmuştur. Ancak etnik kökenin, çocuğun yaşının ve cinsiyetinin bu ilişkide biçimlendirici etkisi bulunmamıştır.

Ülkemizde ise Sakız (2011) yaptığı yüksek lisans tez çalışmasında yaşları 11-13 arasında olan 341 katılımcı ile evlilik çatışması ile çocuklardaki uyum problemleri arasındaki ilişkide çocukların kabul-red algılarının yanı sıra duygusal güvenliğin aracı etkisini de incelemiştir. Çocukların evlilik çatışmasını nasıl algıladığının belirlenmesi amacıyla Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği, duygusal güvenlik algılarının belirlenmesi amacıyla Türkçe'ye uyarladıkları Duygusal Güvenlik Ölçeği ve genel psikolojik uyumlarının belirlenmesi amacıyla da Kişilik Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen analiz sonuçlarında evlilik çatışmasının alt boyutları olan çatışma özellikleri ve tehdit algısı ile uyum problemleri arasında duygusal güvenliğin kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur.

1.3.2. Evlilik Çatışması ile Çocukların Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Bağlanma Güvenliğinin Etkisinin İncelendiği Araştırmalar

Brock ve Kochanska (2016) yaptıkları araştırmalarında evlilik çatışması ile çocukların içe yönelim problemleri arasındaki ilişkide çocukların ebeveynlerine olan bağlanma güvenliğinin aracı etkisinin olup olmadığını boylamsal olarak incelemişlerdir. Toplam 62 anne, baba ve çocuk ile yapılan araştırmada öncelikle çocuklar iki yaşındayken hem ebeveynleri arasındaki çatışmalara ilişkin bilgiler (uyumsuz çatışma, uyumlu çatışma ve çatışmanın sonuçları) toplanmış hem de

çocukların bağlanma güvenliği incelenmiş daha sonra çocukların yaşları 10 olduğunda içe yönelim problemlerinde artış olup olmadığına bakılmıştır. Araştırma sorularına ek olarak çocukların cinsiyetinin bu ilişkideki biçimlendirici etkisi de araştırılmıştır.

Ebeveynler arasındaki yaşanan çatışmaların belirlenmesi amacıyla her iki ebeveyne Conflict and Problem Solving Scales (Çatışma ve Problem Çözme Ölçekleri) uygulanmıştır. Uyumsuz çatışma skorlarını belirlemek için her iki ebeveyne dört yıkıcı çatışma stratejisini (kaçınma, muhalefet yapma, sözel saldırganlık ve çocuğun çatışmaya dâhil olması) ne sıklıkla kullandıkları sorulmuş ve böylece çatışmanın ne kadar şiddetli olduğu ölçülmüştür. Elde edilen yüksek skorlar uyumsuz çatışma yaşandığını göstermektedir. Çatışmanın şiddetini belirlemek için ise her iki ebeveynden 21 farklı alandaki çatışma konularında ne derece anlaşmazlık yaşadıklarını 100 puan üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir. Uyumlu çatışma skorlarını belirlemek için yine benzer bir uygulama ile bu kez işbirlikçi çatışma taktiği kullanma sıklıklarını değerlendirmeleri istenmiştir. Ek olarak çatışma çözümünün etkililiğini belirlemek için ebeveynler 21 farklı evlilik problemi konusunu çözmedeki ortak başarılarını 100 puan üzerinden değerlendirmişlerdir. Elde edilen yüksek skorlar uyumlu çatışma yaşandığını göstermektedir. Son olarak çatışmanın sonuçlarını belirlemek amacıyla ölçekteki üç olumlu, iki nötr ve sekiz olumsuz tartışma sonucu her iki ebeveyn tarafından değerlendirilmiştir. Elde edilen yüksek skorlar daha olumlu çatışma sonucu olduğunu göstermektedir.

Çocukların ebeveynleriyle olan bağlanma güvenliğini belirlemek amacıyla eğitimli kişiler tarafından her bir ebeveyniyle 2,5 saat olmak üzere her çocuk için beş saatlik laboratuvar gözlemi yapılmıştır. Bu gözlemler esnasında ebeveyn-çocuk çiftinde boş zaman, oyun zamanı, çoklu görevler, gözlem sırasında sunulan belli görevler, disiplin konularıyla ilgili zorluklar ve ortama bir yabancıya ya da ziyaretçinin gelmesi konularına odaklanılmıştır. Yapılan gözlemler Attachment Q Set ile kodlanmıştır. Toplamda 90 karttan oluşan on bölümlü bu sette her bölüm ideal güvenli çocuk bölümüyle karşılaştırılmıştır.

Çocukların sekiz yıl sonraki içe yönelim problemlerini belirlemek amacıyla her iki ebeveyne 4'lü likert şeklinde değerlendirilen ve depresyon, yaygın kaygı bozukluğu, özgül fobi, obsesif-kompulsif bozukluk, travma sonrası stres, tik bozukluğu, sosyal fobi ve ayrılık anksiyetesi konularını içeren Child Symptom Checklist (Çocuk Belirti Listesi) uygulanmıştır. Ek olarak çocukların önceki dönemden yaşamış olabilecekleri içe yönelim problemlerini kontrol etmek amacıyla yine her iki ebeveyne içerisinde olumsuz duyuş ölçekleri olan öfkeyi, korkuyu ve utangaçlığı içeren Early Child Behavior Questionnaire uygulanmıştır. Bu ölçek ile çocuğun olumsuz duygusallığına ilişkin puanlar elde edilmiştir ve kovaryans olarak sunulmuştur.

Araştırmanın analizleri üç farklı çatışma durumu için ayrı ayrı yapılmıştır. Buna göre elde edilen sonuçlarda uyumsuz çatışma ile çocukların içe yönelim problemleri arasındaki ilişkide bağlanma güvenliğinin aracı etkisinin olduğu bulunmuştur. Bu ilişkide cinsiyetin biçimlendirici etkisine bakıldığında ise aracı etkinin yalnızca kızlarda görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Çatışma sonuçları açısından yine içe yönelim problemleri ile arasındaki ilişkide bağlanma güvenliğinin aracı etkisi bulunmuştur ve hem kızlarda hem de erkeklerde bu etkinin anlamlı olduğu görülmüştür. Ancak uyumlu çatışma ile bağlanma güvenliği arasındaki ilişki anlamlı çıkmamıştır.

El-Sheikh ve Elmore Staton (2004) yaş ortalaması 11.15 olan 103 çocukla yaptıkları araştırmada evlilik çatışması ve çocuk uyumu arasındaki ilişkide ebeveyn-çocuk çatışmasının ve çocukların algıladıkları bağlanma davranışının aracı ve biçimlendirici etkisini incelemişlerdir. Araştırmada evlilik çatışmasını değerlendirmek amacıyla her iki ebeveyne Revised Conflict Tactics Scale (Revize Edilmiş Çatışma Taktikleri Ölçeği), çocuklara ise Children's Perception of Interparental Conflict Scale (Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği) uygulanmıştır. Çocukların bağlanma davranışlarını değerlendirmek amacıyla Inventory of Parent and Peer Attachment (Ebeveyn ve Akran Bağlanma Envanteri) uygulanmıştır. Her iki ebeveyn için de doldurulan ölçekte karşılıklı güven, iletişim kalitesi, öfke ve yabancılaşma dereceleri ölçülmüştür. Son olarak çocuk uyumunu

değerlendirmek amacıyla her iki ebeveyne disipline olmayan/düşük öz kontrol ile içe yönelim/somatik belirtileri ölçen Personality Inventory for Children (Çocuklar için Kişilik Envanteri) uygulanmış, çocuklara ise içe yönelim problemleri için kaygı ve depresyon ölçekleri uygulanmıştır.

Elde edilen sonuçlar, bağlanmanın dışa yönelim problemlerine yönelik biçimlendirici etkisi incelendiğinde annelere olan güvensiz bağlanmayla ilişkili olan dışa yönelim problemlerinin yüksek düzeydeki evlilik çatışması ile arttığını göstermiştir. Çocukların babalarına olan güvenli bağlanma algıları ise dışa yönelim problemlerine karşı koruyucu bir etki oluşturmuştur. İçe yönelim problemlerine bakıldığında anneye olan güvensiz bağlanmanın içe yönelim problemleri için bozucu bir etki yaptığı bulunmuştur. Anneye olan güvenli bağlanma ise çocukların içe yönelim belirtileri üzerinde koruyucu bir etki yapmıştır.

Bağlanmanın aracı etkisine yönelik yapılan analizler sonucunda ise evlilik çatışması ile çocuk bildirimli içe yönelim problemleri arasındaki ilişkide anneye bağlanmanın kısmi aracı etkisinin olduğu bildirilmiştir. Babalara olan bağlanma ise evlilik çatışması ile hem dışa hem de içe yönelim problemleri arasındaki ilişkide kısmi aracı etki yaptığı bulunmuştur. Çocukların cinsiyetlerine göre bakıldığında, babaya olan bağlanmanın erkek çocukların dışa yönelim problemleri üzerinde tam aracı etki yaptığı da belirtilmiştir.

Atkinson, Dadds, Chipuer ve Dawe (2009) yaşları 10-16 arasında değişen 236 çocukla yaptıkları araştırmada evlilik çatışması ile içe yönelim problemleri arasındaki ilişkide tehdidin farklı boyutlarının aracı etkisini incelemişlerdir. Tehdidin değerlendirilmesi amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen Child Threat Measure (Çocuk Tehdit Ölçeği), ebeveynler arasında yaşanan çatışmadaki gerginliğin artmasına ilişkin tehdidi, çocuğun bu çatışmanın içine doğru çekilmesine yönelik korkusunu, çatışmanın ailenin parçalanmasına yol açacağına ilişkin korkusunu ve ebeveynleriyle olan bağlanma ilişkisini bozacağına ilişkin korkusunu içeren dört boyuttan oluşmaktadır ve çocuklar tarafından doldurulmuştur. Çocukların evlilik çatışması algısını değerlendirmek amacıyla Children's Perception of Interparental Conflict Scale'nin (Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği)

yalnızca çatışma özellikleri ve tehdit alt boyutları kullanılmıştır. Son olarak çocukların içe yönelim problemleri için hem çocuklardan hem de ebeveynlerinden Youth Self Report (Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği) ve Child Behavior Checklist (Çocuklar için Davranış Değerlendirme Ölçeği) aracılığıyla bilgi alınmıştır. Elde edilen sonuçlarda, kız çocuklarının ebeveynleriyle olan bağlanma ilişkilerinin bozulacağına ilişkin yaşadığı tehdidin evlilik çatışması ile içe yönelim problemleri arasındaki ilişkide aracı rol oynadığı bulunmuştur.

Turner ve Barrett (1998) 12-16 yaş aralığında olan 203 katılımcıyla yaptıkları araştırmada evlilik çatışması ve çocuk uyumu arasındaki ilişkide çocukların evlilik çatışmasına ilişkin algılarının ve ebeveynleriyle ve akranlarıyla olan bağlanma ilişkilerinin etkisini incelemişlerdir. Bu amaçla çocukların evlilik çatışması algısını belirlemek amacıyla Children's Perception of Interparental Conflict Scale (Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği), bağlanma ilişkilerini belirlemek amacıyla Inventory of Parent and Peer Attachment (Ebeveyn ve Akran Bağlanma Envanteri) ve çocukların uyum problemlerini belirlemek amacıyla da Youth Self Report (Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği) kullanılmıştır. Ebeveyne olan bağlanmanın evlilik çatışması ve çocuk uyumu arasındaki ilişkiye yönelik yapılan analizler sonucunda kızlarda ebeveyne güvenli bağlanmanın hem içe hem de dışa yönelim problemlerini olumsuz yönde yordadığı, güvenli bağlanma bildiren kızların güvensiz bağlanma bildirenlerle oranla uyum problemlerine daha az eğilimli olduğu bulunmuştur. Erkeklerde ise bu sonuç yalnızca içe yönelim problemleri bakımından anlamlı çıkmış ve ebeveyne güvenli bağlanan erkeklerin güvensiz bağlanma bildirenlerle oranla içe yönelim problemlerine daha az eğilimli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

1.3.3. Evlilik Çatışması ile Çocukların Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Ebeveyn Tutumlarının Etkisinin İncelendiği Araştırmalar

Kaczynski, Lindahl, Malik ve Laurenceau'nun (2006) yaptığı araştırmada ebeveyn tutumlarının evlilik çatışması ile çocuk uyumu arasındaki aracı rolü incelenmiş, ek olarak ebeveyn cinsiyetinin biçimlendirici rolü araştırılmıştır. Yaş aralığı 7-11 arasında, yaş ortalaması 9.41 olan 226 çocuk (146 erkek, 80 kız) ve ebeveynleri arasında yapılan araştırma sosyal öğrenme teorisi, aile sistemleri teorisi ve yayılma etkisi kapsamında incelenmiştir. Araştırmada demografik bilgiler, evlilik çatışması ölçümleri, tutum ölçümleri ve çocuk davranış ölçümleri yapılmıştır. Ölçümler laboratuvar ortamında yaklaşık üç saat süren bir uygulama ile yapılmıştır.

Evlilik çatışması değerlendirmeleri hem her iki ebeveyninden hem de çocuktan alınmıştır. Çocukların tanık olduğu çatışmayı ölçmek amacıyla ebeveynlere O'Leary Porter ölçeği uygulanmıştır. Yüksek skorlar daha sık çatışma olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgularda aileler orta düzeyde çatışma bildirmiştir. Çocuklar ise Children's Perception of Interparental Conflict Scale'yi (Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği) doldurmuştur ancak ölçeğin sadece çatışma özellikleri alt boyutu kullanılmıştır. Bu boyut çatışmanın sıklığı, şiddeti ve çözümü ile ilgilidir. Ebeveyn tutumlarını belirlemek için video kayıtlı aile etkileşimleri incelenmiştir. Anneler ve babalar red, baskı ve duygusal destek boyutlarında değerlendirilmiştir. İçer yönelim ve dışa yönelim problemleri iki şekilde belirlenmiştir. Anneler ve babalar Child Behavior Checklist (Çocuklar için Davranış Değerlendirme Ölçeği) ölçeğini doldurmuşlardır ancak bu ölçekten sadece içer ve dışa yönelim davranışları özeti kodları kullanılmıştır. Ek olarak video görüntülerinden çocukların mutsuzluk kodu içer yönelim problemi olarak, karşıtlık/muhalef olma kodu ise dışa yönelim problemi olarak ele alınmıştır.

Elde edilen sonuçlarda ebeveyn tutumlarının evlilik çatışması ile çocukların uyumu arasında tam aracı olduğu bulunmuştur. Ebeveyn cinsiyetinin biçimlendirici etkisine bakıldığında ise tüm katılımcılar üzerinden yapılan analiz anlamlı bir sonuç

vermemiş, ancak katılımcılar kız ve erkek olarak ayrı ayrı ölçüldüğünde sonuçlar değişmiştir. Buna göre erkek çocukların uyum problemleri açısından bakıldığında annelere oranla babaların tutumlarının biçimlendirici rolü olduğu görülmüştür. Sonuçlar ve eğilim, babaların tutumlarının içe yönelim problemleri ile daha güçlü ilişkili olabileceğini, annelerin tutumlarının ise dışa yönelim problemleriyle daha güçlü ilişkili olabileceğini göstermiştir.

Cui ve Conger (2008) yaptıkları araştırmada evlilik problemleri ile ergen uyum problemleri arasındaki ilişkide ebeveynlik davranışının aracı ve biçimlendirici etkisini boylamsal olarak incelemişlerdir. Araştırmaya yedinci sınıfa giden, kendisiyle arasında dört yaş olan bir kardeşi olan ve ebeveynleriyle yaşayan 451 ergen ve ebeveynleri katılmıştır. Ergenlerin yaş ortalaması 12.61'dir ve %52.33'ü kızdır. Araştırma 1989, 1990, 1991, 1992 ve 1994 yılları arasında yapılmıştır ve evlilik problemleri 1990 ve 1991 yıllarında, ebeveynlik davranışı 1992 yılında, ergen sonuçları ise 1994 yılında ölçülmüştür. Ek olarak 1989 yılında da ergen uyum problemleri kontrol edilmiştir. Katılımcılara her yılda iki kez ev ziyaretleri yapılmış, ilk ziyarette ölçek uygulaması yapılmış, ikinci ziyarette ise ebeveyn-çocuk etkileşim görevi ve evlilik etkileşimi görevi uygulaması yapılarak görüntüleri kaydedilmiştir.

Evlilik problemleri, ebeveynlerden alınan raporlar doğrultusunda evlilik stresi, gözlenen evlilik çatışması ve çocuk yetiştirme konusunda yaşanan çatışma olmak üzere üç örtük yapı altında incelenmiştir. Evlilik stresi de evlilikte tatminsizlik (5'li likert), evlilikte mutsuzluk (6'lı likert) ve evlilikte istikrarsızlık (beş madde, 4'lü likert) alt boyutlarını içermektedir. Gözlenen evlilik çatışması ebeveyn, ergen ve gözlemci raporlarına dayanılarak belirlenmiştir. Ebeveynler 15 maddelik bir ölçekle birbirlerinin düşmanca davranışlarını 7'li likert olarak değerlendirmişlerdir. Ergenlere ise ebeveynlerinin ne sıklıkla tartıştıkları sorulmuş ve 4'lü likert olarak değerlendirmeleri istenmiştir. Son olarak gözlemciler hem problem çözme hem de evlilik etkileşimi görevlerinden hareketle her iki eşin birbirlerine olan düşmanca davranışını, anti-sosyal davranışlarını ve öfkelerini 9'lu likert olarak değerlendirmişlerdir. Çocuk yetiştirme konusunda yaşanan çatışma konusunda ise hem ebeveynlerden hem de ergenlerden bilgi alınmıştır. Buna göre ebeveynler

çocuklarını disipline ederken yaşadıkları anlaşmazlıkları değerlendirirken, ebeveynlerin çocuklarını cezalandırırken yaşadığı anlaşmazlıklar ise hem ebeveynler hem de ergenler tarafından 5’li likert olarak değerlendirilmiştir. Ek olarak hem ebeveynlere hem de ergenlere ve kardeşlerine ne sıklıkla cezalandırdıkları da sorulmuş ve 5’li likert olarak değerlendirmeleri istenmiştir.

Ebeveynlik davranışları hem olumsuz hem de olumlu olarak ölçülmüştür. Olumsuz ebeveynlik davranışları tutarsız ebeveynlik, sert ebeveynlik ve düşmanlık olmak üzere üç örtük yapıyı içerirken olumlu ebeveynlik davranışları ise tümevarımlı nedensellik, olumlu çocuk yönetimi ve sıcaklık/destek yapılarını içermektedir. Bu yapılarla ilgili sorular hem her iki ebeveyne, hem ergenlere hem de gözlemciye sorulmuştur. Ebeveyn davranışlarına ilişkin tüm sorular ebeveyn-çocuk etkileşim görevi süresince verilen raporlara dayanmaktadır.

Ergen uyumsuzluğu, ergenin zayıf duygusal iyi oluş hali (düşük beceri, düşük öz benlik, düşük olumlu duygu), ergenin dışa yönelim problemleri (anti-sosyal davranış, suç davranışı, madde kullanımı) ve ergenin içe yönelim problemleri (kaygı, depresyon, düşmanlık) olmak üzere üç örtük yapı içermektedir. Yapılara ilişkin sorular ergenlere sorulmuş, yalnızca anti-sosyal davranışla ilgili kardeşlerin de görüşü alınmıştır. Depresyon ve kaygıyla ilgili bilgi elde etmek için SCL 90-R’nin depresyon ve kaygı alt boyutları kullanılmıştır.

Yapılan yapısal eşitlik modeli analizi sonucunda evlilik stresi, gözlenen evlilik çatışması ve çocuk yetiştirme konusunda yaşanan çatışma ebeveynlik davranışlarını yordamış, ebeveynlik davranışları da ergenlerin zayıf duygusal iyi oluş hali ile dışa yönelim ve içe yönelim problemlerini yordamıştır. Bu sonuç ebeveynlik davranışlarının aracı etkisini göstermektedir. Ebeveynlik davranışlarının biçimlendirici etkisine ilişkin yapılan analizler sonucunda ise yalnızca evlilik stresi ile ergenin zayıf iyi oluş hali arasında biçimlendirici etki yaptığı sonucuna ulaşılmıştır.

Schoppe-Sullivan, Schermerhorn ve Cummings (2007) yaşları 8-16 arasında olan 283 çocuk ve aileleriyle yaptıkları araştırmada evlilik çatışması ile çocuk uyumu

arasındaki ilişkide ebeveyn tutumlarının aracı etkisini boylamsal olarak incelemişlerdir. Araştırmada ebeveyn tutumu davranışsal kontrol, psikolojik özerklik ve sıcaklık bakımından ele alınmış, çocuk uyumu ise içe yönelim ve dışa yönelim olarak incelenmiştir. Araştırmada evlilik çatışmasını değerlendirmek amacıyla ebeveynlere O’Leary Porter Scale (O’Leary Porter Ölçeği), Conflict Tactics Scale (Çatışma Taktikleri Ölçeği) ve Positive and Negative Quality in Marriage Scale (Evlilikte Olumlu ve Olumsuz Nitelik Ölçeği) uygulanmıştır. Ebeveyn tutumlarını değerlendirmek amacıyla ebeveynlik kalitesi başlığında hem ebeveynlerden hem de çocuklardan Parent Behavior Inventory aracılığıyla bilgi alınmıştır. Ek olarak çocuklara Index of Parenting Style (Ebeveynlik Stili İndeksi) ölçeğinin disiplin ve sıcaklık boyutları da uygulanmıştır. Son olarak çocukların içe ve dışa yönelim problemlerini değerlendirmek amacıyla ebeveynlere Child Behavior Checklist (Çocuklar için Davranış Değerlendirme Ölçeği) ve Children’s Depression Inventory (Çocuklar için Depresyon Envanteri) uygulanmıştır.

Yapılan analizler sonucunda evlilik çatışması ile çocukların dışa yönelim problemleri arasındaki ilişkide psikolojik özerkliğin ve sıcaklığın kısmi aracı etki yaptığı bulunmuştur. İçe yönelim problemleri açısından incelendiğinde ise evlilik çatışmasıyla çocukların içe yönelim problemleri arasındaki ilişkide davranışsal kontrolün ve psikolojik özerkliğin tam aracı etkisinin olduğu bulunmuştur.

Coln, Jordan ve Mercer (2013) yaşları 6-12 arasında çocuğu olan 121 anneyle yaptıkları araştırmada evlilik çatışması ile çocukların uyum problemleri arasındaki ilişkide olumlu ve olumsuz ebeveynlik uygulamaları ile psikolojik kontrolün aracı etkisini incelemişlerdir. Evlilik çatışmasının yapıcı ve yıkıcı yönünü belirlemek amacıyla The Conflict and Problem-Solving Scale (Çatışma ve Problem Çözme Ölçeği) uygulanmıştır. Ebeveynlik uygulamalarını belirlemek amacıyla olumlu ebeveynliği, dâhil olmayı, tutarsız disiplini, düşük izleme davranışını ve fiziksel davranış ölçen Alabama Parenting Questionnaire (Alabama Ebeveynlik Ölçeği) uygulanırken, psikolojik kontrolü ölçmek amacıyla ise The Psychological Control Questionnaire (Psikolojik Kontrol Ölçeği) kullanılmıştır. Son olarak çocukların içe

ve dışa yönelim problemlerini değerlendirmek amacıyla The Child Behavior Checklist (Çocuklar için Davranış Değerlendirme Ölçeği) kullanılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda yıkıcı evlilik çatışması ile olumsuz ebeveynlik uygulamaları, psikolojik kontrol ve çocukların uyum problemleri arasında doğrudan anlamlı yollar olduğu bulunmuştur ancak beklenenin aksine olumsuz ebeveynlik uygulamalarının yıkıcı evlilik çatışması ile dışa yönelim problemleri arasında aracı etkisi bulunmamıştır. Ancak psikolojik kontrolün yıkıcı evlilik çatışması ile hem içe hem de dışa yönelim problemleri arasındaki ilişkide kısmi aracı etki yaptığı sonucu elde edilmiştir.

McCoy, George, Cummings ve Davies (2013), yaşları 5-7 arasında olan 235 çocuk ve ebeveynleriyle yaptıkları boylamsal araştırmada, çocukların okul ve sosyal uyumları ile olan ilişkilerini belirlemek amacıyla yapıcı ve yıkıcı evlilik çatışması ile ebeveyn tutumu arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Bir yıl aralıklı olmak üzere üç zaman dilimi boyunca yapılan araştırmada ev ziyaretleri yapılarak hem ölçek uygulamaları hem de görüşmeler yapılmıştır. Anne-babaların her biri 10'ar dakika olmak üzere iki adet problem çözme uygulaması yaptığı araştırmada ayrıca çocukların öğretmenlerinden de çocukların okul uyumlarıyla ilgili bilgiler alınmıştır. Yıkıcı evlilik çatışması için ebeveynlere Conflict and Problem Solving Scale'nin (Çatışma ve Problem Çözme Ölçeği) yalnızca fiziksel saldırganlık alt ölçeği uygulanmıştır. Ek olarak çocuklarının evlilikteki düşmanlığa ne kadar maruz kaldıklarını değerlendirmek amacıyla O'Leary Porter Scale (O'Leary Porter Ölçeği) uygulanmıştır. Ölçeklerin yanı sıra ev gözlemlerindeki değerlendirmeler de araştırmaya dâhil edilmiştir. Yapıcı evlilik çatışması için Conflict and Problem Solving Scale'nin işbirliği ve çözüm alt ölçekleri uygulanmış ve yine ev gözlemlerindeki değerlendirmeler incelenmiştir. Ebeveynlere ebeveyn sıcaklığı için The Parental Acceptance-Rejection Questionnaire'nin (Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği) kabul alt ölçeği, tutarsız disiplin davranışları için The Alabama Parenting Questionnaire (Alabama Ebeveynlik Ölçeği) ve ebeveynlerin psikolojik kontrolü için Parent Version of the Child Report of Parenting Behavior Inventory (Çocuk Bildirimli Ebeveynlik Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu) uygulanmıştır. Çocukların

olumlu okul uyumlarını belirlemek amacıyla öğretmenlere işbirliği, öz yönelim ve okulu sevmeye boyutlarını içeren Teacher Rating Scale of School Adjustment (Okul Uyumlu-Öğretmen Değerlendirme Ölçeği) uygulanırken, olumsuz sosyal uyumlarını değerlendirmek amacıyla ise her iki ebeveyne olumlu sosyal davranış, asosyal davranış ve akranları tarafından dışlanmayı içeren Child Behavior Scale (Çocuklar için Davranış Ölçeği) uygulanmıştır.

Yapılan analizler sonucunda anneler için yapıcı evlilik çatışması sıcak ebeveynlikle ilişkili çıkarken, sıcak ebeveynlik de düşük düzeydeki sosyal uyumla olumsuz ilişkili bulunmuştur. Annelerin psikolojik kontrol davranışı ise olumlu okul uyumuyla olumsuz yönde ilişkili çıkmıştır. Babalar için yapılan analizlerde ise tıpkı annelerde olduğu gibi yapıcı evlilik çatışması sıcak ebeveynlikle ilişkili çıkmış, yıkıcı evlilik çatışmasının ise tutarsız disiplin kullanımıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Son olarak yine annelerde olduğu gibi babalarda da psikolojik kontrolün olumlu okul uyumuyla olumsuz yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Gerard, Krishnakumar ve Buehler (2006) birinci dalgada yaşları 5-11 arasında çocuğu olan 551 aileyle ve çocuklarıyla yaptıkları araştırmada evlilik çatışması, ebeveyn-çocuk ilişkileri ve çocukların uyum problemlerini boylamsal olarak incelemişlerdir.

Evlilik çatışması evlilik anlaşmazlığı ve çatışma boyutları ile ele alınmış, evlilik anlaşmazlığı boyutunu değerlendirmek amacıyla birinci ve ikinci dalgada ebeveynlere ev-içi görevler, para, birlikte harcanan boş zaman, cinsellik, eşlerin akrabaları ve çocuklar hakkında ne ölçüde anlaşılmadıklarını değerlendiren altı madde uygulanmıştır. Çatışma boyutunu değerlendirmek amacıyla ise yaşadıkları anlaşmazlıkları ne kadar sakinçe, öfkeli ya da bağırarak tartıştıklarını değerlendiren üç madde uygulanmıştır. Ebeveyn-çocuk ilişkisi ise katı disiplin, ebeveyn katılımı ve ebeveyn-çocuk çatışması üzerinden incelenmiştir. Katı disiplini değerlendirmek amacıyla birinci dalgada ebeveynlere çocuklarına ne kadar bağırıldığını ve vurduğunu değerlendiren iki madde, ikinci dalgada ise çocuğa kötü davranışları için ne kadar bağırıldığını, vurduğunu değerlendiren üç madde kullanılmıştır. Ebeveyn katılımı, ebeveynlerin çocuklarıyla ne kadar süre birlikte zaman geçirdiklerini değerlendiren

dört madde ile her iki dalgada da ölçülmüştür. Ebeveyn-çocuk çatışması ise birinci dalgada iki, ikinci dalgada altı maddeyle ölçülmüş ve bu maddelerde ebeveynlerin çocuklarıyla son 12 ayda ne sıklıkla tartıştıklarını, belirli konularda ne sıklıkla tartışma yaşadıklarını sormuşlardır. Son olarak çocukların uyum problemleri içe yönelim ve dışa yönelim boyutlarıyla incelenmiştir. Birinci dalgada her bir boyut ikişer maddeyle incelenmiş ve çocuklarının ne derece zorba, öfkeli ve diğerlerine karşı kötü davrandıkları ve ne derece mutsuz, üzgün ve depresif oldukları sorulmuştur. İkinci dalgada ise Child Behavior Checklist'te yer alan maddelerden seçilerek toplamda 16 madde ile içe ve dışa yönelim problemleri ölçülmüştür.

Yapılan analizler sonucunda evlilik çatışması ile çocukların dışa yönelim problemleri arasındaki ilişkide katı disiplinin aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ancak ebeveyn katılımının aracı etkisi çıkmamıştır. İçe yönelim problemleri açısından yapılan analizlerde ise ne katı disiplin ne de ebeveyn katılımının aracı etkisinin olmadığı görülmüştür.

Krishnakumar, Buehler ve Barber (2003) yaşları 10-18 arasında olan Avrupalı-Amerikan ve Afrikalı-Amerikan 692 katılımcı ile yaptıkları araştırmada çocukların algıladığı evlilik çatışması, etkisiz ebeveynlik ve çocuklardaki problem davranışlar arasındaki ilişkileri incelemişlerdir.

Evlilik çatışması düşmanca çatışmalar olarak ele alınmış ve çocuklar Personal Data Form'da (Kişisel Bilgi Formu) yer alan beş madde ile ölçülmüştür. Ebeveyn tutumları anne kabulü, annenin psikolojik kontrolü, gevşek kontrolü ve izleme boyutlarıyla değerlendirilmiştir. Anne kabulü için katılımcılara Children's Report of Parental Behavior Inventory'nin (Çocuk Bildirimli Ebeveyn Davranışı Envanteri) 10 maddelik kabul/red boyutu, psikolojik kontrolü belirlemek amacıyla psikolojik kontrol/psikolojik özerklik boyutundaki altı madde, gevşek kontrol için de sıkı/gevşek kontrol boyutundaki beş madde kullanılmıştır. İzleme boyutu için ise ebeveyn-çocuk araştırmalarında sıklıkla kullanılan beş maddeli bir ölçek kullanılmıştır. Ebeveyn-çocuk çatışmasını belirlemek amacıyla National Survey of Families and Households'da (Ulusal Aile ve Hane Halkı Anketi) yer alan 10 madde ile ebeveynleriyle son altı ayda yaşadıkları günlük çatışma konularının sıklığını

belirtmişlerdir. Son olarak uyum problemlerini belirlemek amacıyla Child Behavior Checklist (Çocuklar için Davranış Değerlendirme Ölçeği) ve Youth Self-Report Form (Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği) kullanılarak içe yönelim ve dışa yönelim problemleri değerlendirilmiştir.

Elde edilen sonuçlarda Avrupalı-Amerikan ailelerde düşük düzeydeki ebeveyn izlemesinin, anne kabulünün ve yüksek düzeydeki ebeveyn-çocuk çatışmasının evlilik çatışması ile çocuklardaki dışa yönelim problemleri arasındaki ilişkide kısmi aracı etki yaptığı görülürken Afrikalı-Amerikan aileler için aracı etki bulunmamıştır. Evlilik çatışması ile içe yönelim problemleri arasındaki ilişkide ise Avrupalı-Amerikan ailelerde yüksek düzeydeki annenin psikolojik kontrolünün ve ebeveyn-çocuk çatışmasının kısmi aracı etki yaptığı bulunmuş ancak Afrikalı-Amerikan aileler için herhangi bir aracı etki bulunmamıştır.

Gonzales, Pitts, Hill ve Roosa (2000) yaptıkları araştırmada düşük gelire sahip ve çoğunlukla etnik azınlık kesimde yaşayan yaşları 9-11 arasındaki ergenlerle yapılan araştırmada evlilik çatışması ile çocuklardaki depresyon ve davranış problemleri arasındaki ilişkide kabul, tutarsız disiplin ve düşmanca kontrol boyutlarıyla ele alınan ebeveyn tutumlarının aracı etkisini incelemişlerdir.

Çocukların evlilik çatışması algılarını belirlemek amacıyla çatışmanın sıklığını, şiddetini ve çözümünü değerlendiren maddeleri kullanılan Children's Perception of Interparental Conflict Scale (Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği), ebeveynlerinin tutumlarına yönelik algılarını belirlemek amacıyla kabul, tutarsız disiplin ve düşmanca kontrol alt boyutlarını içeren Children's Reports of Parents' Behavior Inventory (Çocuk Bildirimli Ebeveyn Davranışı Envanteri), depresyon düzeylerini belirlemek amacıyla duyuşsal, bilişsel ve davranışsal depresyon belirtilerini ölçen the Children's Depression Inventory (Çocuklar için Depresyon Envanteri) ve davranış problemlerini değerlendirmek amacıyla düşmanlık alt boyutunun kullanıldığı Youth Self Report (Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği) kullanılmıştır. Ek olarak annelerden de çocuklarının depresyon ve davranış problemlerine ilişkin bilgiler Child Behavior Checklist (Çocuklar için Davranış Değerlendirme Ölçeği) aracılığıyla alınmıştır.

Yapılan analizler sonucunda evlilik çatışması ile çocukların bildirdiği depresyon ve davranış problemleri arasındaki ilişkide ebeveyn kabulünün ve tutarsız disiplinin aracı etkisinin olduğu bulunmuştur.

1.3.4. Evlilik Çatışması ile Çocukların Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Ebeveynin Psikolojik Belirtilerinin Etkisinin İncelendiği Araştırmalar

Papp, Cummings ve Schermerhorn'un (2004) yaptığı araştırmada hem her iki ebeveynin belirtilerinin evlilik stresi ile çocuk uyumu arasındaki ilişkideki aracı etkisi, hem de evlilik stresinin ebeveyn belirtileri ile çocuk uyumu arasındaki ilişkideki aracı etkisi incelenmiştir. Ek olarak çocukların cinsiyetinin biçimlendirici etkisine ve pubertal durumlarının etkilerine de bakılmıştır. Toplam 295 anne, baba ve çocuğun katıldığı araştırmada çocukların 153'ü erkek, 142'si ise kızdır ve çocukların yaş ortalaması 11.14'tür. Evlilik işlevselliği kapsamında her iki ebeveyne uygulanan çeşitli ölçekler bulunmaktadır. Ebeveynlerin genel evlilik tatminini değerlendirmeleri için Evlilik Uyum Testi, araştırmaya katılan çocuklarının çatışmaya şahit olma algılarını belirlemek amacıyla O'Leary Porter Ölçeği ve her iki ebeveynin birbirleri hakkındaki olumsuz eş kalitesini ve hem birbirlerine hem de evliliklerine ilişkin olumsuz duygularını belirlemek amacıyla Evlilikteki Olumlu ve Olumsuz Kalite Ölçeği'nin Olumsuz Evlilik Kalitesi alt boyutu kullanılmıştır. Ebeveynlerin psikolojik belirtilerini ve stresini belirlemek amacıyla SCL-90-R ölçeğinin depresyon, düşmanlık ve kaygı boyutları kullanılmıştır. Çocukların duygu ve davranış problemlerini belirlemek amacıyla ebeveynler tarafından Child Behavior Checklist (Çocuklar için Davranış Değerlendirme Ölçeği) doldurulmuştur. Çocukların dışa yönelim problemleri suç davranışı ve saldırgan davranış puanlarının toplanmasıyla, içe yönelim problemleri ise geri çekilme, somatik yakınmalar ve kaygılı/depresif olma puanlarının toplamıyla belirlenmiştir. Ayrıca bir kontrol değişkeni olarak çocukların pubertal durumlarını değerlendirmek amacıyla Pubertal Gelişim Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın analizi yapısal eşitlik modeli kullanılarak

yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar, hem annenin hem de babanın belirtilerinin evlilik stresi ile çocuk uyumu arasındaki ilişkide aracı rol oynadığını göstermiştir. Eşler arasındaki evlilik uyumu ile çocukların uyumu arasındaki ilişkinin kısmen ebeveynlerin iyi olma haline bağlı olduğu da belirtilmiştir.

Miranda, de la Osa, Granero ve Ezpeleta'nın (2013) yaptığı araştırmada, annelerin ruh sağlığının, çocukluk döneminde yaşadıkları istismar ve çocuğun maruz kaldığı yakın partner şiddeti ile çocukların psikopatolojileri arasındaki ilişkide aracı etkisinin olup olmadığı ve çocuklarda işlevsel bozukluğu yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Ek olarak bu aracı etki modeli üzerinde çocuğun cinsiyetinin biçimlendirici etkisi de araştırılmıştır. Araştırmaya toplum ruh sağlığı merkezine başvuran ve ayakta tedavi gören, yaşları 8-17 arasında değişen 327 çocuk ve annesi katılmıştır. Çocukların yaş ortalaması 13.3 olup 145'i kız 182'si erkektir ve %93'ünün bazı psikopatolojik bozukluk türleri gösterdiği tespit edilmiştir.

Annelerin hem çocuklukta maruz kaldıkları istismar hem de partnerlerinden gördükleri şiddeti değerlendirmek amacıyla yapılandırılmış bir görüşme olan Risk Faktörleri Programı kullanılmıştır. Maruz kalınan istismar konusunda annelere altı maddelik bir soru grubu yöneltilmiştir. Partner şiddetini değerlendirmek amacıyla çocuklara Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği'nde yer alan özellikle de ebeveynlerinin tartışma esnasında birbirlerine vurduklarını görüp görmediği sorusunu içeren sorular sorulmuştur. Çocukların psikopatolojisini belirlemek amacıyla Çocuklar için Davranış Değerlendirme Ölçeği uygulanmış, içe yönelim problemleri için anksiyete/depresyon, geri çekilme/depresyon ve somatik yakınmalar alt boyutları, dışa yönelim problemleri için ise saldırgan davranışlar ve kurallara karşı gelme davranışı alt boyutları kullanılmıştır. Çocukların işlevselliğini belirlemek amacıyla Çocuk ve Ergen İşlevselliğini Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekte yer alan okuldaki, evdeki ve toplumdaki rol performansı, diğerlerine olan davranışları, duyguları/hisleri, kendine zarar verme davranışı, madde kullanımı ve düşünme alt boyutlarının oluşturduğu toplam skor kullanılmıştır. Son olarak annenin ruh sağlığını değerlendirmek amacıyla SCL-90-R ölçeğinin depresyon, anksiyete ve

düşmanlık alt boyutları ile global ciddiye indeks (rahatsızlık ciddiye indeks) kullanılmıştır.

Aracı etki analizi yapısal eşitlik modeli ile incelenmiştir. İki aşamalı yapılan analizlerin ilk aşamasında aracı değişken olan annenin ruh sağlığını oluşturan dört alt boyutun her biri ayrı modeller oluşturularak incelenmiş, ikinci aşamada ise tüm boyutlar tek bir model altında bütün olarak incelenmiş ve hangi alt boyutun etkisinin daha anlamlı olduğu ölçülmüştür. Yapılan tüm analizlerde çocuğun yaş ve cinsiyeti kovaryans olarak analize dâhil edilmiştir. Son olarak annenin ruh sağlığı problemleri ile çocukların psikopatolojileri arasındaki ilişkide çocuğun cinsiyetinin biçimlendirici etkisi de çoklu regresyon analiziyle incelenmiştir.

Elde edilen korelasyon sonuçlarında içe yönelim problemleri ile annenin maruz kaldığı istismar ve çocuğun tanık olduğu partner şiddeti arasında bir ilişki bulunamadığından aracı değişken olarak yalnızca dışa yönelim problemleri boyutu analize dahil edilmiştir.

İlk aşamada yapılan analizler sonucunda annenin ruh sağlığı boyutunda yer alan dört alt boyutun da aracı etkisinin olduğu bulunmuştur. Bağımsız olarak bakıldığında global ciddiye indeksinin partner şiddetine maruz kalma ile dışa yönelim problemleri arasındaki ilişkide kısmi aracı etki yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Ek olarak annenin ruh sağlığı boyutunu oluşturan diğer üç alt boyutun da her birinin kısmi aracı etki yaptığı görülmüştür.

İkinci aşama olan ve aracı değişkeni oluşturan tüm alt boyutların birlikte modele katıldığı analiz sonucunda anne depresyonunun tek başına anlamlı bir aracı değişken olduğu bulunmuştur. Her ne kadar düşmanlık alt boyutu bağımlı ve bağımsız değişkenlerle anlamlı ilişkili olsa da aracı değişken rolü oynamamıştır.

Cummings, Cheung, Koss ve Davies (2014), ebeveynlerin depresif belirtilerinin ergen uyum problemleri üzerindeki etkisini boylamsal olarak incelemişlerdir. Araştırma 158'i erkek 162'si kız olmak üzere toplam 320 çocuk ve anne-babaları ile yapılmıştır ve çocuklar yuvadayken (Zaman 1), ikinci sınıftayken (Zaman 2), yedinci sınıftayken (Zaman 3), sekizinci sınıftayken (Zaman 4) ve

dokuzuncu sınıftayken (Zaman 5) değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmada ebeveynlerin depresif belirtilerinin etkisi duygusal ifade, evlilik çatışması ve çocukların ebeveynler arasındaki ilişkide hissettikleri güvensizlik bakımından incelenmiştir. Buna göre ebeveynlerin depresif belirtileri (Zaman 1) ve duygusal ifade (Zaman 2) ilk çocukluk döneminde, evlilik çatışması (Zaman 3), duygusal güvensizlik (Zaman 4) ile içe yönelim ve dışa yönelim problemleri (Zaman 5) ergenlik döneminde değerlendirilmiştir. Araştırmacılar araştırmanın temel hedefini, artan evlilik çatışması yolları aracılığıyla ebeveynlerin depresif belirtileri ile çocukların uyumu arasındaki ilişkiler üzerinde duygusal güvensizliğin açıklayıcı bir değişken görevi görüp göremeyeceği olarak ifade etmişlerdir.

Ebeveynlerin son haftadaki depresif belirtilerini ölçmek amacıyla Zaman 1’de 20 maddeden oluşan Center for Epidemiological Studies Depression Scale (Epidemiyolojik Çalışmalar Merkezi-Depresyon Ölçeği) uygulanmıştır. Katılımcılar her bir belirtiyi ne sıklıkla yaşadıklarını 0 (bir günden az) ile 3 (5-7 gün) arasında değerlendirmişlerdir. Ölçekten 16 ve daha yüksek puan almak depresif belirtiler olduğunu göstermektedir. Ebeveynlerin duygusal ifadelerini belirlemek amacıyla Zaman 1 ve Zaman 2’de 12 maddeli Self-Expressiveness in the Family Questionnaire (Aile İçinde Kendini İfade Etme Ölçeği) kullanılmıştır. Her iki ebeveyn aile içindeki olumlu ve olumsuz duygu ifadelerini ne sıklıkla kullandıklarını 9’lu likert olarak değerlendirmiştir. Ölçekten alınan yüksek puan ebeveynlerin duygusal ifadeleri daha sık kullandığı anlamına gelmektedir. Yıkıcı evlilik çatışmasını ölçmek amacıyla Zaman 1’de ve Zaman 3’te, eşler arasındaki ilişkide çocukların şahit olduğu düşmanlığın sıklığının belirlenebilmesi için 4’lü likert olarak değerlendirilen O’Leary Porter Ölçeği’nin 9 maddelik düşmanlık boyutu kullanılmıştır. Ek olarak ebeveynlere 6’lı likert olarak değerlendirilen Conflicts and Problem-Solving Scales’in (Çatışma ve Problem Çözme Ölçekleri) iki maddeli sıklık alt boyutu da uygulanmıştır. Ölçekten alınan yüksek puan çatışma sıklığının fazla olduğunu göstermektedir.

Ergenlerin duygusal güvensizliklerini belirlemek amacıyla Zaman 4’te Security in the Interparental Subsystem Scale’nin (Duygusal Güvenlik Ölçeği) duygusal tepki,

davranışsal düzensizlik ve yıkıcı içsel temsiller alt boyutları kullanılmıştır. Maddelerin 4'lü likert olarak değerlendirildiği ölçeğin alt boyutlarından yüksek puan almak daha fazla duygusal güvensizlik olduğunu göstermektedir. Ebeveynlere ise çocuklarının çatışmaya şahit oldukları sırada nasıl tepkiler verdiğini değerlendirmeleri amacıyla Zaman 1'de Security in the Marital Subsystem Scale'nin (Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu) davranışsal düzensizlik ve duygusal tepki alt boyutları uygulanmıştır. Ölçek maddelerinin 5'li likert olarak değerlendirildiği alt boyutlardan alınan yüksek puan daha fazla duygusal güvensizliğe işaret etmektedir. Son olarak çocukların içe yönelim ve dışa yönelim problemlerini belirlemek amacıyla Zaman 1'de ve Zaman 5'te annelere ve babalara Child Behavior Checklist'in (Çocuklar için Davranış Değerlendirme Ölçeği) içe yönelim (kaygı, geri çekilme ve depresif belirtiler) ve dışa yönelim (suç ve saldırgan davranışlar) problemleri alt boyutları uygulanmıştır. Toplamda 32 madde olan ve 3'lü likert olarak değerlendirilen alt boyutlardan alınan yüksek puan o problem davranışın daha fazla olduğunu göstermektedir. Zaman 5'te ise ergenler depresif belirtilerin ölçüldüğü Center for Epidemiological Studies Depression Scale'nin (Epidemiyolojik Çalışmalar Merkezi-Depresyon Ölçeği) ve kaygı belirtilerinin ölçüldüğü 37 maddeden oluşan ve evet-hayır şeklinde değerlendirilen Revised Children's Manifest Anxiety Scale'yi (Çocuklar İçin Yenilenmiş Anksiyete Bildirim Ölçeği) uygulamışlardır. Ek olarak ergenler ve öğretmenleri Zaman 5'te 3'lü likert olarak değerlendirilen Strengths and Difficulties Questionnaire'nin (Güçlükler ve Zorluklar Ölçeği) beş maddeden oluşan davranış problemleri alt boyutunu cevaplamışlardır. Bu boyuttan alınan yüksek puan davranış problemleri olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın bulgularına göre Zaman 1'deki aile süreçleri kontrol edildiğinde, ebeveynlerin depresif belirtilerinin olumsuz duygusal ifadeyi ve sonraki evlilik çatışmasını yordadığını göstermiştir ancak olumlu duygusal ifade bakımından anlamlı bir sonuç çıkmamıştır. Evlilik çatışması ise ergenlerin duygusal güvensizliğini ve sonraki içe yönelim ve dışa yönelim problemlerini yordamıştır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan ve aracı etkilerin incelendiği yapısal eşitlik modeli sonucunda ise ebeveynlerin depresif belirtileri ile ergenlerin içe yönelim ve dışa yönelim problemleri arasındaki ilişkide ebeveynlerin olumsuz duygu ifadelerinin, evlilik çatışmasının ve duygusal güvensizliğin aracı etkisinin olduğu bulunmuştur.

Kouros, Merrilees ve Cummings'in (2008) yaptığı araştırmada, her iki ebeveynin depresyonu bağlamında duygusal güvenliğin evlilik çatışması ve çocuk uyum problemleri arasındaki ilişkideki aracı etkisini (düzenlenmiş aracı-moderated mediation) boylamsal olarak incelemişlerdir. Araştırmaya 297 aile ve çocukları katılmıştır. Çocukların yaşları 8-16 arasında olup yaş ortalaması 11.14'tür. Araştırma üç yıllık bir boylamsal çalışma şeklinde yapılmıştır (Zaman 1, Zaman 2, Zaman 3) ve araştırmada Zaman 1 ve Zaman 3 verileri kullanılmıştır. Uygulamalar boyunca ebeveynler ve çocuklar araştırmanın değişkenleriyle ilgili ölçekleri cevaplamışlar, ek olarak ebeveynler ilişkilerindeki bir anlaşmazlık konusuna ilişkin bir etkileşim görevi yerine getirmişlerdir.

Evlilik çatışmasının yıkıcı etkisini belirlemek amacıyla her iki ebeveyne Conflict Tactics Scale'nin (Çatışma Taktikleri Ölçeği) fiziksel saldırganlık alt ölçeği ve çocukların önünde yaşanan düşmanca çatışmayı ölçen O'Leary Porter Ölçeği uygulanmıştır. Yapıcı çatışma ifadelerini belirlemek amacıyla ise etkileşim görevinin verileri kullanılmıştır. Ebeveyn depresyonu her üç zamanda da Center for Epidemiological Studies Depression Scale (Epidemiyolojik Çalışmalar Merkezi-Depresyon Ölçeği) ile ölçülmüştür ve üç zamandaki ölçümlerin ortalaması ile tek bir puan elde edilmiştir. Duygusal güvenliğin belirlenmesi için ebeveynlere Security in the Marital Subsystem Scale'nin (Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu), çocuklara ise Security in the Interparental Subsystem Scale'nin (Duygusal Güvenlik Ölçeği) duygusal tepki ve davranışsal düzensizlik alt boyutları uygulanmıştır. Son olarak çocukların uyum problemlerini belirlemek amacıyla öncelikle çocukların içe yönelim problemleri için çocuklara Child Depression Inventory (Çocuklar için Depresyon Envanteri) ve Revised Child Manifest Anxiety Scale (Çocuklar İçin Yenilenmiş Anksiyete Bildirim Ölçeği) uygulanmıştır. Çocukların dışa yönelim

problemleri ise annelerden alınan Child Behavior Checklist'teki (Çocuklar için Davranış Değerlendirme Ölçeği) suçluluk ve saldırganlık alt boyutlarıyla ölçülmüştür.

Bir biçimlendirici olarak ebeveyn depresyonunun evlilik çatışmasının duygusal güvenlik yoluyla çocuklardaki içe yönelim problemleri üzerindeki dolaylı etkisine ilişkin yapılan analiz sonucunda, anne depresyonunun duygusal güvenliğin evlilik çatışması ve çocuklardaki içe yönelim problemleri arasındaki aracı etkisi üzerinde biçimlendirici bir etki yapmadığı görülmüştür. Ancak baba depresyonunun bu ilişkide biçimlendirici bir etki yaptığı sonucu elde edilmiştir. Buna göre babada yüksek düzeyde depresyonun varlığında, evlilik çatışması yüksek düzeydeki duygusal güvenlik ile ilişkili çıkmıştır. Aynı analiz çocukların dışa yönelim problemleri bakımından da yapılmış ancak her iki ebeveyn depresyonunun bu ilişkide biçimlendirici bir etki yapmadığı görülmüştür.

Davies, Dümenci ve Windle (1999) yaş ortalaması 15.5 olan 506 ergen-anne çifti ile yaptıkları boylamsal araştırmada evlilik sıkıntısı, annenin stresi ile ergenlerin depresif ve dışa yönelim problemleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmada hem annenin stresinin hem de annenin evlilik sıkıntısının aracı etkisine bakılmıştır. Annenin depresif belirtilerini ölçmek amacıyla Center for Epidemiology Studies Depression Scale (Epidemiyolojik Çalışmalar Merkezi-Depresyon Ölçeği) ve evlilik sıkıntısını ölçmek amacıyla Kansas Marital Satisfaction Scale (Kansas Evlilik Tatmini Ölçeği) uygulanırken, ergenlerin depresif belirtilerini ölçmek amacıyla Center for Epidemiology Studies Depression Scale (Epidemiyolojik Çalışmalar Merkezi-Depresyon Ölçeği) ve dışa yönelim problemlerini ölçmek amacıyla alkol kullanımıyla ve suç davranışlarıyla ilgili sorular yöneltilmiştir.

Annenin depresif belirtilerinin evlilik sıkıntısı ile ergenlerdeki uyum problemleri arasındaki ilişkide aracı etkisinin incelendiği analiz sonucunda birinci dalgadaki evlilik sıkıntısının altı ay sonraki annenin depresif belirtilerini arttırdığı, annenin depresif belirtilerinin de altı ay sonraki ergenlerin depresif belirtilerini arttırdığı görülmüş ve annenin depresif belirtilerinin tam aracı etkisinin olduğu bulunmuştur.

1.3.5. Evlilik Çatışması ile Çocukların Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Kardeş İlişkisinin Etkisinin İncelendiği Araştırmalar

Jenkins Tucker, Holt ve Martin'in (2013) yaptığı çalışmada bilişsel bağlamsal teoriden hareketle yetişkinliğe yeni geçen yaşları 18-22 arasındaki 216 kadının hatırladığı kardeş sıcaklığının evlilik çatışmasına maruz kalmaları ile mevcut depresyonları arasında biçimlendirici etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Katılımcıların en az bir kardeşi olması koşulu konmuştur.

Katılımcılar evlilik çatışmasını değerlendirmek amacıyla Children's Perception of Interparental Conflict Scale'nin (Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği) sıklık, şiddet ve çözüm alt boyutlarını doldurmuşlardır. Kardeş sıcaklığı için Kramer ve Baron'un interval-level ölçeği kullanılmıştır. Bir kardeşten fazla kardeşi olan katılımcılar ölçeği doldururken yaşı kendilerine en yakın olan kardeşi düşünerek ölçeği doldurmuşlardır. Depresyon ise travma belirti listesinin depresyon alt ölçeği kullanılarak ölçülmüştür.

Annenin eğitimi, medeni durum, etnik köken, yaş, doğum sırası, kardeş çiftlerinin cinsiyetleri ve anneye yakınlık kontrol değişkenleri olarak belirlenmiş ve analizde kontrol edilmiştir. Yapılan hiyerarşik regresyon analizlere sadece çatışmaya maruz kaldığını bildiren katılımcılar dâhil edilmiş, 1. Adımda kontrol değişkenler girilmiş, 2. Adımda çatışma alt ölçekleri ve kardeş sıcaklığı, 3. Adımda ise çatışma alt ölçekleri X kardeş sıcaklığı girilmiştir. Analiz sonucunda çatışma sıklığı ve şiddeti ile depresyon arasındaki ilişkide kardeş sıcaklığının biçimlendirici etkisi bulunmuş ancak çatışma çözümü için böyle bir etkiye rastlanmamıştır. Düşük oranda kardeş sıcaklığı bildirenlere oranla yüksek düzeyde kardeş sıcaklığı bildiren kadınların daha az depresyonu olduğu görülmüştür.

Caya ve Liem (1998) tarafından yapılan bir araştırmada aile çatışması ile bireysel uyum arasındaki ilişkide kardeş desteğinin etkisi, yaşları 16-55 arasında olan ve yaş ortalaması 25.2 olan 194 katılımcıyla (125 kadın, 69 erkek) incelenmiştir. Katılımcıların %12'si tek çocuk olup %50'si bir ve iki kardeşe, %38'i ise üç ve daha

fazla kardeşe sahiptir. Elde edilen sonuçlarda, çocukluğunda yüksek düzeyde kardeş desteği gören bireylerin, kardeşi olan fakat düşük düzeyde destek gören bireylere oranla yüksek düzeyde öz benlik, öz değer ve sosyal ilişkilerde yüksek düzeyde beceri gösterdikleri görülmüştür. Ayrıca yüksek düzeyde çatışmanın yaşandığı ailelerde büyüyen bireylerin düşük düzeyde çatışmanın yaşandığı evlerde büyüyen bireylere oranla daha düşük düzeyde öz benlik sergilediği belirtilmiştir. Ek olarak kardeş desteğinin yüksek çatışmalı evlerde büyüyen bireyler üzerinde çatışmanın olumsuz etkilerini baskıladığı ve öz benlik ve sosyal ilişkilerdeki beceri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak düşük düzeyde çatışmanın yaşandığı evlerdeki uyum üzerinde kardeş desteğinin etkisi anlamlı çıkmamıştır. Düşük düzeyde çatışmanın yaşandığı ve her iki düzeyde kardeş desteğinin bildirildiği ve tek çocukların bildirdiği bireysel uyumlar arasında fark çıkmamasına rağmen, yüksek düzeyde çatışmanın yaşandığı ve yüksek düzeyde kardeş desteği bildiren bireylerin, tek çocuk olan ve düşük düzeyde kardeş desteği bildiren bireylere oranla daha yüksek düzeyde öz benlik bildirdiği bulunmuştur. Son olarak sosyal ilişki becerisi bakımından yüksek düzeyde kardeş desteği bildirenlerin düşük düzeyde destek bildirenlere oranla daha becerikli olduğu da elde edilen sonuçlar arasındadır. Özetle, bu araştırma, kardeş desteğinin hem bireylerin psikolojik uyumları üzerinde doğrudan etki yapması hem de yüksek düzeyde çatışmalı evlerdeki çatışmanın etkilerini baskılaması bakımından önemini ortaya koymuştur.

Iturralde, Margolin ve Spies Shapiro'nun (2013) yaptığı çalışmada, ergenlerin evlilik çatışmasını tehdit ve kendini suçlama bakımından değerlendirmesi ile kaygı belirtileri arasındaki ilişkide kardeşler arasındaki ilişki kalitesinin etkisi boylamsal olarak incelenmiştir. Toplamda 52 kardeş çiftinin katıldığı çalışmada büyük kardeşlerin yaş aralığı 11-17 arasındayken küçük kardeşlerin yaş aralığı ise 8-14 arasındadır. Kardeşlerin birbirleriyle olan ilişkilerinin kalitesi hem gözlemsel olarak hem de bireysel olarak kardeşlerden alınan bilgilerle ölçülmüştür. Ek olarak katılımcıların kaygı düzeyleri ile cinsiyet, doğum sırası ve yaşlarına ilişkin bilgiler de alınmıştır. Elde edilen sonuçlarda ergenlerin kardeşleriyle olan ilişkilerinin kalitesinin hem olumlu hem de olumsuz davranış bakımından tampon görevi yapan (buffering) bir biçimlendirici etki yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre büyük

yaştaki kardeşler için kardeşler arasındaki olumlu davranışlar yüksek olduğunda kendini suçlama ile kaygı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Aynı bulgu küçük kardeşler için elde edilmemiştir ancak orta düzeyde kendini suçlama bildiren her iki yaştaki kardeşler, birbirleri arasında olumlu ilişkiler ifade ettiklerinde daha az kaygı bildirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda araştırmacılar, olumlu kardeş ilişkisinin riski baskılayıcı etkisinin yanı sıra fayda sağlayıcı bir etkisinin de olabileceğini belirtmişlerdir. Ancak beklentilerin aksine olumsuz kardeş ilişkisinin de tampon görevi yapan bir biçimlendirici etki yaptığı görülmüş, kendini suçlama ve kaygı arasında azalan bir ilişki bulunmuştur. Bu durumun, kardeşler arasında yaşanan olumsuzlukların çocukların evlilik çatışmasına maruz kalma durumunda sergilenen davranışları görerek kendi yaşamlarında kişilerarası çatışmalarda kullanılacak stratejileri öğrenmeleri bakımından yararlı olacağı bildirilmiştir.

Grych, Raynor ve Fosco (2004) yaşları 14-18 yaş arasında olan 388 ergen ile yaptıkları araştırmada, üçgenleşmenin (triangulation) ve bütüncüllüğün (holism) ebeveynler arasındaki çatışmanın psikolojik uyum üzerinde nasıl bir etki yaptığını incelemişlerdir. Bu bağlamda kardeş ilişkisinin ebeveynler arası çatışma ile uyum problemleri arasında koruyucu bir etki yapıp yapmadığı da araştırılmıştır. Ergenlerin ebeveynleri arasındaki çatışmayı değerlendirmeleri için Children's Perception of Interparental Conflict Questionnaire (Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği), kardeş ilişkilerini belirleyebilmek amacıyla 35 maddeli The Brother-Sister Questionnaire'nin (Erkek-Kız Kardeş Ölçeği) empati ve benzerlik alt boyutları ve ergenlerin uyum problemlerini belirleyebilmek amacıyla Youth Self Report'un (Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği) kaygılı/depresif ve saldırgan davranış alt boyutları kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlarda ergenlerin bildirdiği ebeveynler arası çatışma ile kardeş ilişki kalitesi arasında orta düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Buna göre ebeveynler arasındaki çatışmaların şiddetli, çözümsüz ve sık yaşandığını belirten ergenler kardeşleriyle olan ilişkilerinde de daha az yakınlık bildirmişlerdir. Yüksek düzeyde çatışmaya maruz kalan ve babalarıyla zayıf kardeşleriyle ise yakın ilişkisi olan ergenlerin ebeveynleri arasında yaşanan çatışmalarda kendini daha fazla suçladığı bulunmuştur. Evlilik çatışmasının

değerlendirilmesi bakımından yapılan analizler sonucunda kardeşleriyle aralarında yakın bir ilişki olduğunu bildiren ergenler, ebeveynlerinin yaşadığı tartışmaların daha tehdit edici olduğunu bildirmiş ve bu oranın erkeklere oranla kızlarda daha fazla olduğu görülmüştür. Ek olarak ebeveynleri arasında yüksek düzeyde bir çatışma olduğunda, kardeşleriyle yakın ilişkisi olan ergenlerin kendini suçlama eğiliminin de daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Waite, Shanahan, Calkins, Keane ve O'Brien (2011) yaptıkları araştırmada, kardeş sıcaklığının, çeşitli aile olayları ve hem gençlerin hem de kardeşlerin bireysel yaşam olayları ile gençlerin depresif belirtileri ve risk alma davranışları arasında biçimlendirici bir etkiye sahip olup olmadığını incelemişlerdir. Araştırma yaşları 9-18 arasında olan toplam 187 çocuk ile yapılmıştır. Hedef çocukların yaşları 10.5, kardeşlerin yaş ortalaması ise 13.09'dur.

Çocukların depresif belirtilerini belirlemek amacıyla 26 maddeden oluşan ve geçtiğimiz iki hafta boyunca kendilerini en iyi anlatan ifadeleri 3'lü likert olarak değerlendirdikleri Children's Depression Inventory (Çocuklar için Depresyon Envanteri) uygulanmıştır. Ölçekten alınan yüksek puan depresif belirtilerin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Risk alma davranışlarını belirlemek için ise Risky Behavior Questionnaire'nin (Riskli Davranışlar Ölçeği) 19 maddeden oluşan ve 3'lü likert olarak değerlendirilen "Things I Do" boyutu kullanılmıştır. Ölçekten alınan yüksek puan risk alma davranışının yüksek olduğunu göstermektedir. Hem hedef çocukların hem kardeşlerin bireysel yaşam olaylarını (ör. sevgilisinden ayrılma, biriyle çıkmaya başlama, en yakın arkadaşın kaybı, dış teli/gözlük takmaya başlama, evden ayrılma vb.) hem de aile olaylarını (ör. aile bireylerinden birinin kaybı, ebeveynler arası tartışma, boşanma, ebeveynlerden birinin işsiz kalması vb.) belirlemek amacıyla Junior High Life Experiences Survey (Çocuklar için Yaşam Deneyimleri Anketi) kullanılmıştır. Ölçekte yer alan ve olumlu yaşam olaylarını içeren maddeler çıkarılmış ve başka yaşam olayları ölçeklerinden uyumsuzlukla ilgili sorular eklenmiştir. Aile olayları ile ilgili 17 sorunun, bireysel ve kardeşlerin yaşam olaylarıyla ilgili 13'er sorunun bulunduğu ölçekteki maddelerin ne derece stres yarattığı çocuklar tarafından 4'lü likert olarak değerlendirilmiştir. Alınan yüksek

puan stresin de yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Kardeş sıcaklığını belirlemek amacıyla ise Social Relations Questionnaire'nin (Sosyal İlişkiler Ölçeği) duygusal yakınlık, destek ve sıcaklık ölçen sekiz maddesi kullanılmıştır. Çocukların maddeleri 5'li likert olarak değerlendirdiği maddelerden yüksek puan almak kardeş sıcaklığının da yüksek olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların cinsiyeti, yaşı, kardeş çiftlerinin cinsiyet bileşimi ve aralarındaki yaş farkı, sosyo ekonomik düzey ve anne sıcaklığı araştırmanın kontrol değişkenleridir. Araştırmacılar anne sıcaklığını belirlemek için annelere 15 maddeli ve 5'li likert olarak değerlendirilen Child-Parent Relationship Questionnaire (Çocuk-Ebeveyn İlişkisi Ölçeği) uygulamışlardır. Ölçekten yüksek puan almak anne sıcaklığının fazla olduğunu göstermektedir.

Yapılan analizler sonucunda yaşam olayları ile depresif belirtiler arasında kardeş sıcaklığının biçimlendirici etkisinin yalnızca aile olayları bağlamında anlamlı olduğu bulunmuştur. Buna göre aile olayları ile depresif belirtiler düşük kardeş sıcaklığı bağlamında ilişkili çıkmıştır. Bu sonuç aile olayları ile çocukların depresif belirtileri arasında kardeş sıcaklığının koruyucu etkisinin olduğunu göstermiştir. Aynı analiz hedef çocukların ve kardeşlerin bireysel yaşam olayları için de yapılmış ancak kardeş sıcaklığının koruyucu etkisi bulunmamıştır. Risk alma davranışı bakımından incelendiğinde de kardeş sıcaklığının koruyucu etkisinin bulunmadığı belirtilmiştir. Son olarak kardeş sıcaklığının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiş ancak cinsiyet bakımından herhangi bir fark olmadığı bulunmuştur.

Jenkins ve Smith'in (1990) yaşları 9-12 arasında değişen çocuklara sahip olan 119 anne-baba çifti üzerinde yaptığı bir araştırmada, uyumsuz evlerde yaşayan çocukları bu ortamın yaratacağı olumsuz durumdan koruyucu faktörler olarak iyi anne-çocuk ilişkisi, iyi baba-çocuk ilişkisi, çocuğun bir hobiye sahip olması, çocuğun yaptığı aktivitelerden ya da okuldaki görevlerden aldığı olumlu kabul, kardeşler arasındaki iyi ilişki, çocuğun aile dışındaki bir yetişkinle kurduğu iyi ilişkiler, çok yakın bir arkadaşına sahip olma ve akranlarla olan iyi ilişkiler bakımından incelenmiştir.

Annelerle ve babalarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda aileler iyi ve kötü evliliğe sahip olanlar olarak iki gruba ayrılmıştır. Yukarıda sıralanan tahmini koruyucu faktörler ve çocukların duygusal ve davranışsal sonuçlarına ilişkin bilgiler annelerle yapılan görüşmelerle elde edilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda çocuğun anne ve babasıyla olan ilişkileri her ne kadar çocuğun belirtileriyle anlamlı düzeyde ilişkili çıkmışsa da evlilik düzeyi bakımından anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Dolayısıyla çocuğun her iki ebeveynle olan ilişkisi, uyumlu ve uyumsuz evliliklerde büyüyen çocuklar üzerinde anlamlı bir etki yaratmamıştır. Çocuğun kardeşiyle olumlu ilişkilerinin olması ise çocuğun belirti düzeyi ile anlamlı derecede ilişkili bulunmuştur. Ebeveynler arasındaki evlilik ile kardeş ilişkileri arasındaki etkileşimin de anlamlı olduğu bulunmuş ve evlilik düzeyi bakımından uyumsuz evliliklerin olduğu ailelerdeki çocuklar üzerinde olumlu kardeş ilişkisinin koruyucu bir etkisinin olduğu sonucu elde edilmiştir.

Gass, Jenkins ve Dunn'un (2007) yaptığı araştırmada, olumlu kardeş ilişkisinin stresli yaşam olaylarına maruz kalmak ve çocuk uyumu arasındaki ilişki üzerindeki biçimlendirici etkisi boylamsal olarak incelenmiştir. Ek olarak, çocuk uyumu üzerinde kardeş ilişkisinin koruyucu etkisi, çocukların ebeveynleriyle kurdukları olumlu ilişki bakımından da incelenmiştir.

Araştırmaya 132 aile (anne ve çocuklar) katılmıştır. Kardeşlerin yaş aralığı 8-17 arasında olup aralarındaki yaş farklı ortalama 5.6 olarak belirtilmiştir. Stresli yaşam olaylarını belirlemek amacıyla kazalar, hastalıklar, hukuk, evlilik, aile, ölümler, sürekli ayrı kalma, felaketler ve okulla ilgili olarak annelerle yarı yapılandırılmış bir görüşme yapılmıştır ve 12 aylık bir periyotta bu olayların yaşanıp yaşanmadığı, eğer yaşandıysa memnuniyet verici olup olmadığı sorulmuştur. Kardeş ilişki kalitesini belirlemek amacıyla kardeş sevgisiyle ilgili sorular yöneltilmiştir. Anne çocuk arasındaki ilişkinin olumluluğu yine annelerle yapılan görüşmeler ve ölçekler aracılığıyla belirlenmiştir. Çocukların içe yönelim ve dışa yönelim problemlerine ilişkin bilgiler annelere uygulanan bir ölçek aracılığıyla sağlanmıştır. Son olarak alenin sosyoekonomik düzeyi ile çocukların yaş ve cinsiyetine ilişkin bilgiler de alınmıştır.

Araştırmada yapılan analizler sonucunda çocukların uyumu üzerinde tek başına kardeş sevgisinin ve stresli yaşam olaylarının yordayıcı olmadığı fakat çocukların yüksek düzeyde stresli yaşam olaylarına maruz kalması ile çocukların içe yönelim problemleri arasındaki ilişkide kardeş sevgisinin biçimlendirici etkisinin olduğu bulunmuştur. Buna göre stresli yaşam olayları deneyimleyen fakat kardeşiyle sevgi dolu bir ilişkisi olan çocukların içe yönelim problemlerinde zaman içinde daha az değişim görülmüştür. Ancak kardeş sevgisinin biçimlendirici etkisi çocukların dışa yönelim problemlerinde görülmemiştir. Her ne kadar araştırmacılar, evlilik anlaşmazlığı gibi bu türden özel türdeki stresörlerin sıklıkla kronik ve uzun zaman boyunca dirençli bir biçimde kaldığını ve bu olayların günlük yaşam olaylarından ayrı tutulması gerektiğini belirtse de evlilikle ilgili yaşanan stres olayları da annelerle yapılan görüşmelerde konu edilmiş ve çocukların içe yönelim problemleri üzerinde kardeş ilişkisinin biçimlendirici etkisinin olduğu bulunmuştur.

Buist, Dekovic ve Prinzie (2013) tarafından yapılan ve kardeş ilişki kalitesi ile psikopatoloji arasındaki ilişkideki genel örüntüleri tespit etmek amacıyla pek çok çalışmanın dâhil edildiği ilk meta analitik çalışma olan araştırmada kardeşler arasındaki ilişki kalitesi çerçevesinde kardeşler arası sıcaklık, çatışma ve ebeveynlerin kardeşlere olan farklı tutumu ile içe ve dışa yönelim problemleri arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar derlenmiştir. Bu araştırmaya 1900-2012 yılları arasında yayımlanan araştırmaları barındıran veritabanlarından toplam 34 araştırma dâhil edilmiştir. Bu araştırmalarda ilgili değişkenleri içermesinin yanı sıra yaşları 0-18 arasında olan çocuk ve ergenlerden oluşan toplam 12257 katılımcı yer almıştır. Yaş aralığı 4-16 olan en küçük kardeşin ortalama yaşı 10.7, yaş aralığı 7-18 olan en büyük kardeşin ortalama yaşı ise 13.5'tir. Kardeş ilişki kalitesi ile içe ve dışa yönelim problemleri arasındaki ilişkilere ek olarak kardeş cinsiyetinin, kardeşler arasındaki yaş farkının, gelişim döneminin ve araştırmaya konu olan değişkenlere ait bilgilerin kimden alındığının biçimlendirici etkisi de incelenmiştir.

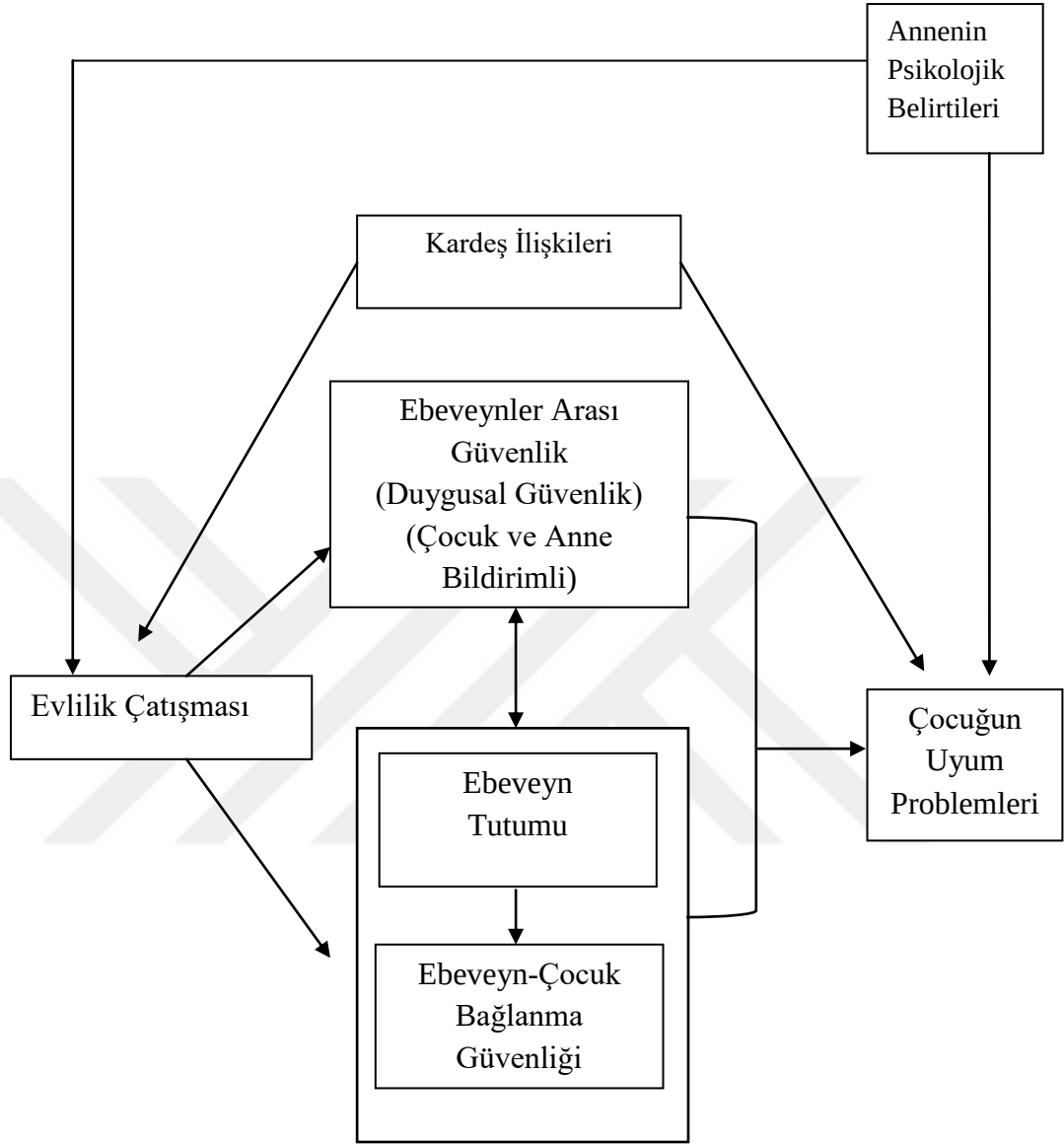
Elde edilen sonuçlar, kardeş ilişki kalitesinin içe ve dışa yönelim problemleri bakımından önemli olduğunu ortaya koymuştur. Aralarında sıcak bir ilişki bulunan ve düşük düzeyde çatışma yaşayan çocuk ve ergen kardeşlerin anlamlı düzeyde daha

az içe ve dışa yönelim problemleri sergilediği görülmüştür. Elde edilen bir diğer sonuç ise kardeş sıcaklığına oranla kardeş çatışmasının çocuk uyumu üzerinde daha etkili olduğudur. Ebeveynlerin kardeşlere farklı davranması söz konusu olduğunda ise daha fazla farklı davranma durumunun daha fazla içe ve dışa yönelim problemleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Biçimlendirici etkileri bakımından kardeş cinsiyeti ve gelişim dönemi farklı davranma söz konusu olduğunda biçimlendirici bir etki yapmıştır. Buna göre erkek kardeş çiftlerinde farklı davranma ile içe ve dışa yönelim problemleri arasında daha güçlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca ergenlik dönemine oranla küçük yaştaki çocuklarda da bu ilişkinin daha güçlü olduğu sonucu elde edilmiştir. Kardeşler arasındaki yaş farkı ise kardeş çatışması ve içe ve dışa yönelim problemleri arasındaki ilişkide biçimlendirici etki yapmıştır. Buna göre aralarındaki yaş farkı az olan kardeşlerde bu ilişkinin daha güçlü olduğu görülmüştür.

Yukarıda anlatılan teorik bilgiler ve yapılan araştırmalar duygusal güvenliğin ebeveynler arasında yaşanan evlilik çatışması ile çocuklardaki uyum problemleri arasındaki ilişkide aracı etki yaptığını gösterirken (Cummings, George, McCoy ve Davies, 2012; Cummings, Schermerhorn, Davies, Goeke-Morey ve Cummings, 2006; Davies ve Cummings, 1998; El-Sheikh, Cummings, Kouros, Elmore-Staton ve Buckhalt, 2008; Harold, Shelton, Goeke-Morey ve Cummings, 2004; Mann ve Gilliom, 2002; Sakız, 2011), duygusal güvenliğin yanı sıra en az onun kadar etkili olan pek çok dolaylı etkinin varlığı da yapılan araştırmalarla desteklenmiştir. Buna göre çocuğun yaşının, cinsiyetinin, mizacının, bağlanma davranışının, ebeveyn tutumlarının, ebeveynin psikolojik belirtilerinin, kültürel/etnik özelliklerinin, kardeş ve akran ilişkisinin bu sistem üzerinde aracı ya da biçimlendirici etkilerinin olduğu belirtilmiştir. Yapılan araştırmaların çoğunlukla 11-12 yaş aralığında yoğunlaştığı, son ergenlik dönemine ilişkin araştırmaların ise sayıca azlığı dikkat çekmektedir. Bu nedenle hem yapılan araştırmalarla karşılaştırma kolaylığı sağlaması hem de son ergenlik dönemindeki araştırmalara katkı yapması amacıyla bu araştırma kapsamında yaşları 11-12 ve 18-20 arasında olan ergenler ile çalışılmıştır. Bu yaş gruplarındaki ergenlerin evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin, bağlanma güvenliğinin, ebeveyn tutumlarının ve annenin psikolojik

belirtilerinin aracı etkisi ile kardeş ilişkisinin biçimlendirici etkisi incelenmiş ve araştırma modeli Şekil 2’de sunulmuştur.

Araştırma kapsamında duygusal güvenlik algısı, hem çocuk hem de ebeveyn bildirimi olmak üzere iki kaynaktan alınmış ve duygusal güvenliğin aracı etkisine iki farklı bakış açısından bakılmıştır. Alanda yapılan araştırmalar incelendiğinde, araştırmaların bazılarında duygusal güvenliğe ilişkin bilginin ya sadece çocuktan (Li, Cheung ve Cummings, 2016; Sakız, 2011) ya da sadece ebeveynden alındığı (Cummings, Schermerhorn, Davies, Goeke-Morey ve Cummings, 2006) ya da çocuktan ve ebeveynden ayrı ayrı alınan puanların birleştirilip tek bir duygusal güvenlik değişkeni altında toplanarak kullanıldığı görülmüş (Davies, Harold, Goeke-Morey ve Cummings, 2002; El-Sheikh, Cummings, Kouros, Elmore-Staton ve Buckhalt, 2008), çocuğun ve ebeveynin bildirimlerinin birbirinden bağımsız olarak değerlendirildiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bakımdan evlilik çatışması ile çocuğun uyum problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin aracı etkisini değerlendirirken çocuğun ve ebeveynin bildirimlerinin bağımsız olarak incelenmesinin önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle bu araştırmada Davies, Forman, Rasi ve Stevens (2002) tarafından geliştirilen ve çocukların duygusal güvenliğinin ebeveyn bildirimiyle değerlendirildiği “Security in the Marital Subsystem-Parent Report”, “Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu” adı altında Türkçe’ye uyarlanması amaçlanmıştır.

Şekil 2: Araştırma Modeli

AMAÇ

Bu araştırmanın amacı, Duygusal Güvenlik Teorisi kapsamında 11-12 ve 18-20 yaş grubundaki ergenler üzerinde evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin, annenin psikolojik belirtilerinin, bağlanma güvenliğinin ve ebeveyn tutumlarının aracı etkisinin, ergenin kardeşiyle olan ilişkisinin ise biçimlendirici (moderatör) etkisinin incelenmesidir. Ek olarak Davies, Forman, Rasi ve Stevens (2002) tarafından geliştirilen “Security in the Marital Subsystem-Parent Report”, “Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu” adı altında Türkçe’ye uyarlamaktır.

ARAŞTIRMANIN PROBLEMLERİ VE HİPOTEZLERİ

P1: Evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin, ebeveynin psikolojik belirtilerinin, ergenlerin bağlanma güvenliğinin ve ebeveyn tutumlarının aracı etkisi var mıdır?

P1H1: Evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide ergenin bildirdiği duygusal güvenliğin aracı etki yapması beklenmektedir.

P1H2: Evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide annenin bildirdiği duygusal güvenliğin aracı etki yapması beklenmektedir.

P1H3: Evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide annenin psikolojik belirtilerinin aracı etki yapması beklenmektedir.

P1H4: Evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide ergenin bağlanma güvenliğinin aracı etki yapması beklenmektedir.

P1H5: Evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide ebeveyn tutumlarının aracı etki yapması beklenmektedir.

P2: Evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide ergenin kardeşiyle olan ilişkisinin biçimlendirici (moderatör) etkisi var mıdır?

P2H1: Evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide ergenin kardeşiyle olan ilişkisinin biçimlendirici (moderatör) etki yapması beklenmektedir.

2. YÖNTEM

2. 1. Katılımcılar

Araştırmaya, kendisinden başka sadece tek bir kardeşe sahip olan, anne-babası evli olan ve ebeveynleriyle birlikte yaşayan 11-12 ve 18-20 yaş aralığındaki ergenler ve anneleri katılmıştır. Uygulama kolaylığı olması bakımından 11-12 yaş grubu uygulamalarını İstanbul ili Beyoğlu ilçesinde yer alan okullarda yapabilmek için öncelikle İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınmış ancak araştırmanın ölçütleri bakımından gerek yeterli örneklem sayısına ulaşmada zorluk yaşanması, gerekse konunun hassasiyeti bakımından izin almada bazı dirençlerle karşılaşılması nedeniyle okul seçiminde uygunluk prensibi esas alınmıştır. Buna göre Cihangir Münir Özkul Ortaokulu, Taksim Ortaokulu, İstek Özel Kaşgarlı Mahmut Ortaokulu ve İstek Özel Kemal Atatürk Ortaokulu okul yönetimi ve rehberlik biriminin uygulama yapmayı kabul etmesi neticesinde bu okullarda uygulama yapılmış, örneklem geri kalanına kartopu yöntemiyle ulaşılmıştır.

18-20 yaş grubu uygulamaları için ise liseler için okul yönetimi ile rehberlik biriminin, üniversiteler için ise dersinde uygulama yapmayı kabul eden dersin öğretim üyesinin izni doğrultusunda Vefa Lisesi, İstek Özel Kemal Atatürk Lisesi, İstanbul Üniversitesi, Acıbadem Üniversitesi, Ticaret Üniversitesi, Yeditepe Üniversitesi, Maltepe Üniversitesi, 29 Mayıs Üniversitesi, Gelişim Üniversitesi ve Üsküdar Üniversitesi'nde okuyan, araştırmanın ölçütlerine uyan ve araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılara uygulama yapılmıştır. Örneklem grubunun geri kalanına kartopu yöntemiyle ulaşılmıştır. Toplamda 419 katılımcıya ulaşılan araştırmada ölçek formlarının dağıtıldığı 111 katılımcının formu, kendisinin ya da annelerinin formları eksik doldurması ya da anne formlarının dönmemesi nedeniyle araştırma verilerinden çıkarılmıştır. Sonuç olarak araştırma 156'sı 11-12 yaş ve 152'si 18-20 yaş arasında olmak üzere toplam 308 katılımcı ve annesi ile yapılmıştır.

Yaşları 11-12 arasında olan katılımcıların %71.8'i (N=112) 11 yaşında, %28.2'si (N=44) ise 12 yaşında olup yaş ortalaması 11.28'dir (S= .451).

Katılımcıların %58.1'i (N=90) kız, %41.9'u (N=65) erkektir. Katılımcıların annelerinin yaş ortalaması 38.61 (S=4.665), babalarının yaş ortalaması ise 42.51'dir (S=4.658). Ebeveynlerin sosyo-ekonomik düzeylerine ve eğitim durumlarına ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: 11-12 yaş Grubundaki Ergenlerin Ebeveynlerine Ait Demografik Bilgiler

		N	%
Sosyo-ekonomik Düzey	Orta	40	25.6
	İyi	85	54.5
	Çok iyi	31	19.9
	Toplam	156	100
Anne Eğitim	Okur-yazar değil	3	2
	İlkokul mezunu	22	15
	Ortaokul mezunu	16	10.9
	Lise mezunu	31	21.1
	Lisans mezunu	65	44.2
	Yüksek lisans ve üstü	10	6.8
	Toplam	147	100
Baba Eğitim	İlkokul mezunu	14	9.9
	Ortaokul mezunu	21	14.8
	Lise mezunu	29	20.4
	Lisans mezunu	67	47.2
	Yüksek lisans ve üstü	11	7.7
	Toplam	142	100

Yaşları 18-20 arasında olan katılımcıların %36.8'i 18 yaşında, %34.9'u 19 yaşında, %28.3'ü ise 20 yaşında olup yaş ortalaması 18.91'dir (S= .805). Eğitim düzeylerine bakıldığında ise katılımcıların %71.1'i üniversite öğrencisi, %28.9'u ise lise öğrencisidir. Katılımcıların %77'si (N=117) kız, %23'ü (N=35) erkektir. Katılımcıların annelerinin yaş ortalaması 45.54 (S=5.276), babalarının yaş ortalaması

ise 50.09'dur (S=5.151). Ebeveynlerin sosyo-ekonomik düzeylerine ve eğitim durumlarına ilişkin demografik bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: 18-20 yaş Grubundaki Ergenlerin Ebeveynlerine Ait Demografik Bilgiler

		N	%
Sosyo-ekonomik Düzey	Orta	62	41.6
	İyi	83	55.7
	Çok iyi	4	2.7
	Toplam	149	100
Anne Eğitim	İlkokul mezunu	36	24
	Ortaokul mezunu	18	12
	Lise mezunu	52	34.7
	Ön lisans	6	4
	Lisans mezunu	38	25.3
	Toplam	150	100
Baba Eğitim	İlkokul mezunu	25	16.8
	Ortaokul mezunu	18	12.1
	Lise mezunu	43	28.9
	Ön lisans	5	3.4
	Lisans mezunu	53	35.6
	Yüksek lisans ve üstü	5	3.4
	Toplam	149	100

2. 2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla Kişisel Bilgi Formu, ebeveynler arası ilişkide ergenlerin duygusal güvenliğini değerlendirmek amacıyla Duygusal Güvenlik Ölçeği, ergenlerin ebeveynler arasında yaşanan çatışmaları nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği, yakın ilişkilerde bağlanma özelliklerini belirlemek

amacıyla Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE ve YİYE-II), kardeşleriyle olan ilişkilerini belirlemek amacıyla Kardeş İlişkileri Ölçeği ve ergenlerin sosyal becerileri ile duygusal ve davranışsal sorunlarını değerlendirmek amacıyla 11-18 Yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır. Ergenlerin annelerine ise çocuklarının maruz kaldıkları evlilik çatışması ardından verdikleri tepkileri değerlendirmeleri amacıyla Duygusal Güvenlik Ölçeği Ebeveyn Formu, ebeveynlik stillerini belirlemek amacıyla Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği ve psikolojik belirtilerinin değerlendirmesini yapmak amacıyla Kısa Semptom Envanteri uygulanmıştır.

Aşağıda detaylarıyla anlatılan ölçeklerin her biri için madde analizi ve açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ek olarak ölçeklerle ilgili bilgilerin yer aldığı bölümde bazı ölçek maddelerinin yanında yer alan (*) işareti o maddenin ters puanlandığı anlamına gelmektedir.

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan formda katılımcıların yaşı, cinsiyeti, okuduğu bölümü/sınıfı, kardeşlerinin yaşı ve cinsiyeti, anne ve babalarının yaşı, cinsiyeti, eğitim durumları, meslekleri, şu anki işleri, sağ olup olmadıkları, medeni durumları ve ailenin ekonomik durumuyla ilgili bilgileri öğrenmeye dayalı sorular bulunmaktadır. Kişisel bilgi formu üçü çoktan seçmeli, yedisi açık uçlu olmak üzere toplam 10 sorudan oluşmaktadır (Bkz EK 1).

2.2.2. Duygusal Güvenlik Ölçeği (DGÖ)

2.2.2.1. Duygusal Güvenlik Ölçeği (11-12 yaş)

Orijinal adı “Security in the Interparental Subsystem Scale” olan ölçek, Davies, Forman, Rasi ve Stevens (2002) tarafından, eşler arası ilişkide çocukların duygusal güvenliğini değerlendirmek amacıyla 11-15 yaş grubu çocuklar için geliştirilmiştir.

Altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinden oluşan toplam 924 öğrenciden elde edilen verilerin analizi sonucunda 37 maddeli ve duygusal tepkisellik, yapıcı aile temsilleri, davranışsal düzensizlik, yıkıcı aile temsilleri, kaçınma, çatışmanın yayılması ve dâhil olma olmak üzere yedi alt boyutu bulunan bir ölçek oluşturulmuştur. Değerlendirmesi 4'lü likert tipinde olup “kesinlikle doğru değil=1”, “biraz doğru=2”, “kısmen doğru=3”, “çok doğru=4” şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekte yer alan alt boyutlardan alınan yüksek puan, ilgili boyutu temsil etmektedir. Aynı zamanda ölçekten toplam puan da alınabilmektedir.

Ölçeğin orijinalinde araştırmacılar analiz öncesinde örneklem grubunu, öğrencilerin ebeveynlerinin araştırma kapsamında cevaplamaları gereken ölçekleri teslim edip etmemelerine göre iki gruba ayırmışlardır. Buna göre ebeveynleri ölçekleri cevaplamış olan 269 öğrencinin verileri ile yapılan analiz sonucunda elde edilen Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları duygusal tepki alt boyutu için .89, davranışsal düzensizlik alt boyutu için .65, kaçınma alt boyutu için .80, dahil olma alt boyutu için .72, yapıcı aile temsilleri alt boyutu için .86, yıkıcı aile temsilleri alt boyutu için .84 ve çatışmanın yayılması alt boyutu için .83 olarak bulunmuştur. Ebeveynleri ölçekleri cevaplamamış olan 655 öğrencinin verileri ile yapılan analizi sonucunda elde edilen Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları ise sırasıyla .86, .52, .79, .74, .86, .76 ve .81 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması Sakız (2011) tarafından yapılmıştır. Yaşları 11-13 arasında olan 341 katılımcı (163 kız, 178 erkek) ile çalışılan araştırmada yapılan faktör analizi sonucunda beş faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bunlar yıkıcı aile temsilleri (9., 10. ve 12. madde), davranışsal düzensizlik (4., 5. ve 6. madde), çatışma sırasındaki duygusal tepkisellik (1., 2. ve 3. madde), çatışma sonrası duygusal tepkisellik (13., 14. ve 15. madde) ve kendini suçlama (7., 8. ve 11. madde) olarak tanımlanmıştır. Bu faktörlerin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .77, .62, .74, .71 ve .81 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar Sakız'ın (2011) Türkçe'ye uyarladığı Duygusal Güvenlik Ölçeği'nin, beş faktörlü yapısıyla geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu ortaya koymuştur.

Bu araştırmada Duygusal Güvenlik leği (11-12 yaş) için yapılan madde analizi sonucunda madde toplam korelasyon katsayısı .20'nin altında olan 4. ve 6. ve maddeler birinci adımda, 5. madde ise ikinci adımda analizden çıkarılmış, analiz tekrarlandıktan sonra .20'nin altında yüklenen madde kalmadığı görülerek açımlayıcı faktör analizine geçilmiştir.

Faktör analizi için Temel Eksen Faktör Yöntemi ve Oblik döndürmesi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda KMO değerinin .881, Bartlett testinin 892.978 ($p<.001$) olduğu grlmştir. Her bir faktörün toplam faktörü ne kadar etkilediğine ilişkin tablo incelendiğinde tüm maddenin .30'un üzerinde olduğu grlmştir. Faktör matrisi tablosunda tüm maddelerin birinci faktöre .30'un üzerinde yüklendiği, örüntü matrisi tablosunda ise çift yüklenen herhangi bir madde bulunmadığı gözlenmiştir. Her ne kadar faktör analizinde alt boyutlar ölçeğin orijinalindeki gibi beş faktörlü bir yapıya zorlandıysa da madde toplam korelasyonu tablosunda analizden çıkarılan üç madde ölçeğin davranışsal düzensizlik boyutunu oluşturduğundan dolayı bu faktör analizden çıkmış, geri kalan tüm maddeler ise ölçeğin orijinalinde sunulduğu şekliyle dört boyutlu yapıda yer almıştır. Buna göre birinci faktörde yer alan 13., 14. ve 15. maddelerin atışma Sonrası Duygusal Tepkisellik alt boyutuyla, ikinci faktörde yer alan 7., 8. ve 11. maddelerin Kendini Suçlama alt boyutuyla, üçüncü faktörde yer alan 9., 10. ve 12. Maddelerin Yıkıcı Aile Temsilleri alt boyutuyla, dördüncü faktörde yer alan 1., 2. ve 3. maddelerin ise Duygusal Tepkisellik alt boyutuyla uyumlu olduğu grlmştir. Elde edilen boyutların Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .82, .83, .85 ve .76'dır (rnek maddeler için bkz EK 2).

2.2.2.2. Duygusal Güvenlik leği (18-20 yaş)

Ölçeğin son ergenlik dönemindeki gençler için geçerlik ve güvenirlik çalışması ise şendil (2014) tarafından yapılmıştır. Yaş ortalaması 21.4 ($S=3.7$) olan 370 niversite ğrencisi (278 kız, 92 erkek) zerinde yapılan araştırma sonucunda toplam

24 maddeden oluşan ve yapıcı aile temsilleri (14., 15., 16. ve 23. madde), yıkıcı aile temsilleri (18., 19., 20. ve 22. madde), çatışmanın yayılması (13., 17. ve 21. madde), kaçınma (6., 8., 9., 11. ve 12. madde), duygusal uyarılma (1., 3. ve 4. madde) ve duygusal düzenlemede zorluk (5., 10., 24., 25. ve 26. madde) olmak üzere alt faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Faktörlerin Cronbach Alfa katsayıları sırasıyla .88, .81, .68, .77, .73 ve .84 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar Şendil'in (2014) son ergenlik dönemi gençleri için geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yaptığı Duygusal Güvenlik Ölçeği'nin altı faktörlü yapısıyla geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu ortaya koymuştur.

Bu araştırmada Duygusal Güvenlik Ölçeği (18-20 yaş) için yapılan madde analizi sonucunda madde toplam korelasyon katsayılarının .20'nin üzerinde olduğu görülmüş ve açıklayıcı faktör analizine geçilmiştir.

Faktör analizi için Temel Eksen Faktör Yöntemi ve Oblik döndürmesi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda KMO değerinin .837, Bartlett testinin 2046.812 ($p < .001$) olduğu görülmüştür. Her bir faktörün toplam faktörü ne kadar etkilediğine ilişkin tablo incelendiğinde 20. maddenin .30'un altında olduğu görüldüğünden bu madde atılarak analize devam edilmiştir. Faktör matrisi tablosunda birinci faktöre yüklenmemiş olan 8. madde de analizden çıkarılmıştır. Örüntü matrisi tablosunda çift yüklenen herhangi bir madde görülmemiş ve ölçeğin orijinalindekine uygun altı faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Buna göre birinci faktörde yer alan 5., 6., 9., 18., 19. ve 22. maddelerin Yıkıcı Aile Temsilleri alt boyutuyla, ikinci faktörde yer alan 3., 14., 15., 16. ve 23. maddelerin Yapıcı Aile Temsilleri alt boyutuyla, üçüncü faktörde yer alan 13., 17., ve 21. maddelerin Çatışmanın Yayılması alt boyutuyla, dördüncü faktörde yer alan 11. ve 12. maddelerin Kaçınma alt boyutuyla, beşinci faktörde yer alan 10., 24., 25. ve 26. maddelerin Duygusal Düzenlemede Zorluk alt boyutuyla, altıncı faktörde yer alan 1. ve 4. maddelerin ise Duygusal Uyarılma alt boyutuyla uyumlu olduğu görülmüştür. Elde edilen boyutların Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .84, .87, .75, .78, .87 ve .68'dir. Son alt boyut olan Duygusal Uyarılma Cronbach alfa katsayısı .70'in

altında olduğu için sonraki analizlere dahil edilmemiştir (örnek maddeler için bkz EK 3).

2.2.3. Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği (ÇEÇAÖ)

Ölçek, Grych, Seid ve Fincham (1992) tarafından, çocukların ebeveyn çatışmasını nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir ve 9-12 yaş grubu çocuklarına uygulanmaktadır. Orijinal adı “The Children's Perception of Interparental Conflict Scale” olan ölçek, toplamda 48 maddeden ve çatışma özellikleri, tehdit algısı ve kendini suçlama alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçekteki her madde “doğru (2), bazen-biraz doğru (1) ve yanlış (0)” şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekten elde edilen puanların yüksek olması olumsuzluğu ifade etmektedir. Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları .78-.90 arasındadır. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlama çalışmaları Ulu ve Fıfıloğlu (2004) tarafından yapılmıştır. Araştırmacılar tarafından yapılan faktör analizi sonucunda 35 maddelik bir ölçek elde edilmiştir. Çatışma özellikleri boyutu 1*, 2*, 4., 7., 8., 9*, 11., 14., 15*, 19*, 20*, 24., 25*, 27., 28*, 31. ve 33. maddeden, tehdit algısı boyutu 5., 10., 12., 17., 22., 23., 29., 32. ve 35. maddeden, kendini suçlama boyutu ise 3., 6*, 13., 16., 18., 21., 26., 30. ve 34. maddeden oluşmaktadır. Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları çatışma özellikleri için .84, tehdit algısı için .78 ve kendini suçlama için .77 şeklindedir.

Bu çalışmada Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği (11-12 yaş) için yapılan madde analizi sonucunda madde toplam korelasyon katsayısı .20’nin altında olan 6. ve 34. maddeler analizden çıkarılmış, analiz tekrarlandıktan sonra .20’nin altında yüklenen madde kalmadığı görülerek açımlayıcı faktör analizine geçilmiştir.

Faktör analizi için Temel Bileşenler Yöntemi ve Varimax döndürmesi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda KMO değerinin .838, Bartlett testinin 2087.854 ($p < .001$) olduğu görülmüştür. Her bir faktörün toplam faktörü ne kadar etkilediğine ilişkin tablo incelendiğinde .30’un altında olan 1., 2., 10., 15., 22., 27. ve

31. maddeler analizden çıkarılmış, .30'un altında olan başka madde kalmadığı görülerek bileşen matrisi tablosu incelenmiştir. Bileşen matrisi tablosunda tüm maddelerin birinci faktörde .30'un altında yüklendiği görüldükten sonra döndürülmüş faktör matrisinde 35. madde çift yüklendiği için analizden çıkarılarak ölçeğin son hali elde edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda 4., 7., 8., 9., 11., 14., 19., 20., 24., 25., 28. ve 33. maddelerin bir faktörde toplandığı ve bu maddelerin Çatışma Özellikleri alt boyutuyla uyumlu olduğu, ikinci faktörde yer alan 5., 12., 17., 23., 29. ve 32. maddelerin Tehdit Algısı boyutuyla uyumlu olduğu, üçüncü faktörde yer alan 3., 13., 16., 18., 21., 26. ve 30. maddelerin de Kendini Suçlama boyutuyla uyumlu olduğu görülmüştür. Elde edilen boyutların Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .87, .85 ve .82'dir (örnek maddeler için EK 4).

Ölçeğin üniversite öğrencileri için geçerlik güvenirlik çalışması ise Şendil (2014) tarafından yapılmıştır. Yaş ortalaması 21.4 olan üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlarda 27 maddeli ve aynı alt boyutlardan oluşan bir yapıya ulaşılmıştır. Çatışma özellikleri boyutu 1*, 2*, 4., 6., 7*, 9., 12., 13*, 16*, 17*, 20., 21*, 23*. ve 27. maddeden, tehdit algısı boyutu 5., 8., 10., 15., 19., 24. ve 26. maddeden, kendini suçlama boyutu ise 3., 11., 14., 18., 22. ve 25. maddeden oluşmaktadır. Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları ise çatışma özellikleri için .92, tehdit algısı için .82 ve kendini suçlama için .70 olarak bulunmuştur.

Bu araştırmada Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği (18-20 yaş) için yapılan madde analizi sonucunda madde toplam korelasyon katsayılarının .20'nin üzerinde olduğu görülmüş ve açıklayıcı faktör analizine geçilmiştir.

Faktör analizi için Temel Bileşenler Yöntemi ve Varimax döndürmesi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda KMO değerinin .880, Bartlett testinin 2520.542 ($p < .001$) olduğu görülmüştür. Her bir faktörün toplam faktörü ne kadar etkilediğine ilişkin tablo incelendiğinde tüm maddelerin .30'un üzerinde olduğu görülmüştür. Bileşen matrisi tablosunda 11. ve 14. maddelerin birinci faktörde .30'un altında yüklenmesi nedeniyle ilgili maddeler çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır. Bu kez 3., 18., ve 22. maddelerin .30'un altında yüklediği görülerek ilgili maddeler

çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır. Yapılan analizde 25. maddenin de .30'un altında yüklenmesi nedeniyle ilgili madde çıkarılarak analiz tekrarlanmış ve tüm maddelerin temizlendiği görüldükten sonra döndürülmüş faktör matrisinde 7. ve 13. maddeler çift yüklendiği için analizden çıkarılarak ölçeğin son hali elde edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda 1., 2., 4., 6., 9., 12., 16., 17., 20., 23. ve 27. maddelerin bir faktörde toplandığı ve bu maddelerin Çatışma Özellikleri alt boyutuyla uyumlu olduğu, ikinci faktörde yer alan 5., 8., 10., 15., 19. ve 26. maddelerin de Tehdit Algısı boyutuyla uyumlu olduğu görülmüştür. Elde edilen boyutların Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .92 ve .83'tür. Üçüncü faktöre sadece 24. madde yüklendiği için sonraki analizlere dâhil edilmemiştir (örnek maddeler için EK 5).

2.2.4. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE)

Yetişkinler arasındaki yakın ilişkilerde bağlanma stillerini ölçmek üzere hazırlanmış olan ve bu araştırmada 18-20 yaş grubundaki ergenlere uygulanan envanterin orijinali Brennan, Clark ve Shaver (1998) tarafından hazırlanmıştır. Bağlanma stilleri, kaçınma ve kaygı boyutu olarak iki alt boyut şeklinde incelenmiştir. Envanter her iki alt boyutta 18 madde olmak üzere toplam 36 maddeden oluşmaktadır. Envanterdeki tek sayılı maddeler kaçınma alt boyutunu, çift sayılı maddeler ise kaygı alt boyutunu ölçmektedir. Katılımcıların “Hiç katılmıyorum (1)” ile “Tamamen katılıyorum (5)” arasında puanladığı envanterde bir boyuttan alınan yüksek puan, ilgili boyutu temsil etmektedir. Ek olarak envanterin her iki boyutunun da medyanın altında olması güvenli bağlanma durumunu göstermektedir. Ölçeğin Türkiye'deki geçerlik ve güvenirlik çalışması Sümer (2006) tarafından yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları kaygı alt boyutu için .86, kaçınma alt boyutu için ise .90 düzeyinde bulunmuştur.

Bu araştırmada Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE) için yapılan madde analizi sonucunda madde toplam korelasyon katsayıları incelenmiş ve .20'nin altında yer alan maddeler atılarak analizler sürdürülmüştür. Ancak yapılan faktör

analizi sonucunda maddelerin faktörlere uygun biçimde yüklenmediği görüldüğünden madde toplam korelasyonları için .30 sınırı ile analizler tekrarlanmıştır. yapılan faktör analizi sonucunda maddelerin yine uygun biçimde faktörlere yüklenmediği görülerek bu kez .40'ın altında yer alan maddelerin atılmasıyla analiz yinelenmiştir. İlk aşamada 1., 3., 10., 12., 14., 15., 16., 18., 19., 23., 25., 27., 28., 30., 31., 32., 33., 34., 35. ve 36. maddeler, ikinci aşamada 20., 22. ve 29. maddeler, üçüncü aşamada ise 24. ve 26. maddeler analizden çıkarılmış ve kalan maddelerle faktör analizi yapılmıştır.

Faktör analizi için Temel Bileşenler Yöntemi ve Varimax döndürmesi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda KMO değerinin .845, Bartlett testinin 712.545 ($p < .001$) olduğu görülmüştür. Her bir faktörün toplam faktörü ne kadar etkilediğine ilişkin tablo incelendiğinde tüm maddelerin .30'un üzerinde olduğu görülerek analize devam edilmiştir. Bileşen matrisi tablosunda da tüm maddelerin birinci faktöre .30'un üzerinde yüklendiği görülmüştür. Döndürülmüş faktör matrisi tablosunda 21. madde çift yüklendiğinden çıkarılmış ve analiz yinelandıktan sonra ölçeğin son hali olan iki boyutlu bir yapı elde edilmiştir. elde edilen birinci faktörde yer alan 5., 7., 9., 11., 13. ve 17. maddelerin Kaçınma alt boyutuyla, ikinci faktörde yer alan 2., 4., 6. ve 8. maddelerin ise Kaygı alt boyutuyla uyumlu olduğu görülmüştür. Elde edilen boyutların Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .86 ve .82'dir (örnek maddeler için bkz EK 6).

2.2.5. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II) - Orta Çocukluk Ölçeği

Orta çocukluk ve erken ergenlik dönemindeki gençlerin annelerine olan bağlanma davranışlarını belirlemek amacıyla Brenning, Soenens, Braet ve Bosmans (2011) tarafından geliştirilen ölçek Kırimer, Akça ve Sümer (2014) tarafından Türk örneklemine uyarlanmıştır. Toplam 36 maddeden oluşan ve 7'li likert olarak puanlanan (1 = hiç katılmıyorum, 7 = tamamen katılıyorum) ölçek kaygılı ve kaçınan

bağlanma olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Bu araştırmada ise uygulama kolaylığı sağlaması bakımından ölçeğin 5'li likert olarak kullanılması düşünülmüş, araştırmacıların izni de alındıktan sonra ölçeğin 5'li likert olarak kullanılmasına karar verilmiştir. Envanterdeki tek sayılı maddeler kaçınma boyutunu, çift sayılı maddeler ise kaygı boyutunu ölçmektedir. Ölçekte yer alan 4., 8., 16., 17., 18., 20., 21., 22., 24., 26., 30., 32., 34. ve 36. maddeler ters puanlanmaktadır. Her iki boyutta da yüksek puan ilgili bağlanma alt boyutu özelliklerini yansıtmaktadır. Araştırmacılar tarafından yapılan analizlerde ölçeğin her iki alt boyutunun da yeterli düzeyde iç tutarlık katsayısına sahip olduğu görülmüştür. Buna göre Cronbach's alfa iç tutarlık katsayısı kaçınan bağlanma boyutu için .90, kaygılı bağlanma boyutu için ise .78 olarak bulunmuştur.

Bu araştırmada Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-Orta Çocukluk Ölçeği (YİYE-II) için yapılan madde analizinde madde toplam korelasyon katsayılarının .20'nin altında olduğu 9., 12., 14. ve 21. maddeler analizden çıkarılmış, analiz tekrarlandıktan sonra .20'nin altında yüklenen madde kalmadığı görülerek açımlayıcı faktör analizine geçilmiştir.

Faktör analizi için Temel Bileşenler Yöntemi ve Varimax döndürmesi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda KMO değerinin .821, Bartlett testinin 2252.894 ($p < .001$) olduğu görülmüştür. Her bir faktörün toplam faktörü ne kadar etkilediğine ilişkin tablo incelendiğinde .30'un altında olan 2., 6., 8., 17., 19., 23., 28. ve 35. maddeler çıkarılarak analize devam edilmiştir. Bileşen matrisi tablosunda 22. maddenin birinci faktörde .30'un altında yüklenmesi nedeniyle ilgili madde çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır ve .30'un altında madde kalmadığı görüldükten sonra döndürülmüş faktör matrisinde 18. madde çift yüklendiği için analizden çıkarılarak ölçeğin son hali elde edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda 1., 3., 5., 7., 10., 11., 13., 15., 25., 27., 29., 31 ve 33. maddelerin bir faktörde toplandığı ve bu maddelerin Kaygı alt boyutuyla uyumlu olduğu, ikinci faktörde yer alan 4., 16., 20., 24., 26., 30., 32., 34. ve 36. maddelerin de Kaçınma boyutuyla uyumlu olduğu görülmüştür. Elde edilen boyutların Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .90 ve .87 olarak hesaplanmıştır (örnek maddeler için bkz EK 7).

2.2.6. Kardeş İlişkileri Ölçeği (KİÖ)

Ölçek, kişinin kardeşiyle olan ilişkilerini belirlemek amacıyla Çavdar (2003) tarafından geliştirilmiştir. Toplam 29 maddeden oluşan ölçek 5'li likert olarak derecelendirilmiş olup “hiç uymuyor=1” ile “tam olarak uyuyor=5” arasında puanlanmaktadır. Ölçeğin orijinalinde formlar “ilkokula başlamadan önce” ve “lise son sınıftayken” olmak üzere iki ayrı ifade kullanılarak katılımcılara uygulanmıştır. Çalışmada “ilkokula başlamadan önce” ve “lise son sınıftayken” formları alt boyut olarak ele alınmış ve Cronbach alfa katsayıları sırasıyla .82 ve .87 olarak bulunmuştur. Yapılan faktör analizi sonucunda her bir ölçekten altı boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Buna göre ölçeğin alt boyutları, anneyle ilgili olan, babayla ilgili olan ve ebeveynlerle ilgili olmayan olmak üzere üç grup içeren kıskançlık/rekabet (4., 5., 6., 9., 11., 12., 13., 17., 19., 23., 25., 26., 28. ve 29. madde), ilişkinin olumluluğu (1., 3., 10., 22. ve 27. madde), çatışma (18. ve 24. madde), beğeni/kabul (7., 14., 16*. ve 20*. madde) ve farklılaşan davranış (anne için 2. ve 21. madde; baba için 8. ve 15. madde) şeklindedir. Faktör skorları ilgili maddelerin toplamının alınması şeklinde hesaplanmıştır. Her boyuttan alınan yüksek puan ilgili boyutun özelliklerini yansıtmaktadır. Bu araştırmada ölçeğin maddelerinin geniş zaman biçiminde kullanılması düşünülmüş, araştırmacının da izni alındıktan sonra ifadelerin geniş zaman biçiminde kullanılmasına karar verilmiştir. Araştırmada yalnızca ilişkinin olumluluğu ve çatışma alt boyutları (toplam 7 madde) kullanılmıştır.

Bu araştırmada 11-12 yaş grubu için kullanılan Kardeş İlişkisi Ölçeği için yapılan madde analizinde madde toplam korelasyon katsayılarının .20'nin altında olduğu 4. ve 6. madde analizden çıkarılmış, analiz tekrarlandıktan sonra .20'nin altında yüklenen madde kalmadığı görülerek açımlayıcı faktör analizine geçilmiştir.

Faktör analizi için Temel Bileşenler Yöntemi ve Varimax döndürmesi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda KMO değerinin .761, Bartlett testinin 222.971 ($p<.001$) olduğu görülmüştür. Her bir faktörün toplam faktörü ne kadar etkilediğine ilişkin tablo incelendiğinde tüm maddelerin .30'un üzerinde olduğu görülmüştür. Bileşen matrisi tablosunda ise tüm maddelerin birinci faktöre .30'un

üzerinde yüklendiği görüldükten sonra döndürülmüş faktör matrisinde çift yüklenen maddeye rastlanmamıştır. Her ne kadar faktör analizinde alt boyutlar ölçeğin orijinalindeki gibi iki faktörlü bir yapıya zorlandıysa da madde toplam korelasyonu tablosunda analizden çıkarılan iki madde ölçeğin çatışma boyutunu oluşturduğundan dolayı bu faktör analizden çıkmış, geri kalan tüm maddeler ise ölçeğin orijinalinde sunulduğu şekliyle tek boyutlu yapıda yer almıştır. Buna göre ölçeğin 1., 2., 3., 5. ve 7. maddeleri İlişkinin Olumluluğu alt boyutunu oluşturmuştur ve Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .76 olarak bulunmuştur (Bkz EK 1).

Yaşları 18-20 arasında olan katılımcılara uygulanan Kardeş İlişkisi Ölçeği için yapılan madde analizi sonucunda ise madde toplam korelasyon katsayılarının .20'nin üzerinde olduğu görülmüş ve açıklayıcı faktör analizine geçilmiştir.

Faktör analizi için Temel Bileşenler Yöntemi ve Varimax döndürmesi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda KMO değerinin .783, Bartlett testinin 460.815 ($p<.001$) olduğu görülmüştür. Her bir faktörün toplam faktörü ne kadar etkilediğine ilişkin tablo incelendiğinde tüm maddelerin .30'un üzerinde olduğu görülmüştür. Bileşen matrisi tablosunda ise tüm maddelerin birinci faktöre .30'un üzerinde yüklendiği görüldükten sonra döndürülmüş faktör matrisinde çift yüklenen maddeye rastlanmamış ve ölçek maddelerinin ölçeğin orijinalinde sunulduğu şekliyle iki boyutu oluşturduğu bulunmuştur. Buna göre ölçeğin 1., 2., 3., 5. ve 7. maddeleri İlişkinin Olumluluğu alt boyutunu, 4. ve 6. maddeleri ise Çatışma alt boyutunu oluşturmuştur. Alt boyutların Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .81 ve .65'tir ancak ikinci boyutun Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .70'in altında olduğu için bu boyut sonraki analizlere dahil edilmemiştir (Bkz EK 1).

2.2.7. 11-18 Yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği (YSR)

Orijinal adı “Youth Self Report” olan ölçek, Achenbach ve Edelbrock (1986) tarafından geliştirilen ve 11-18 yaş grubundaki gençlerin sosyal becerileri ile duygusal ve davranışsal sorunlarını değerlendirdikleri iki bölümden oluşan bir

ölçektir (akt. Erol ve Şimşek, 2010). Ölçeğin ikinci bölümü olan “Problem Davranışlar” bölümünde gençlerin duygusal ve davranışsal sorunlarını değerlendirmelerini isteyen toplam 112 madde bulunmaktadır. Bu maddeler anksiyete/depresyon, sosyal içe dönüklük/depresyon, somatik yakınmalar, sosyal sorunlar, düşünce sorunları, dikkat sorunları, kurallara karşı gelme davranışı, saldırgan davranışlar, diğer problemler ve olumlu özellikler olmak üzere on altı boyut altında toplanmaktadır. Anksiyete/depresyon (14., 29., 30., 31., 32., 33., 35., 45., 50., 52., 71., 91. ve 112. madde), sosyal içe dönüklük/depresyon (5., 42., 65., 69., 75., 102., 103. ve 111. madde) ve somatik yakınmalar (47., 51., 54., 56a., 56b., 56c., 56d., 56e., 56f. ve 56g. madde) alt boyutlarının toplamı “dışa yönelim problemleri”ni, kurallara karşı gelme davranışı (2., 26., 28., 39., 43., 63., 67., 72., 81., 82., 90., 96., 99., 101. ve 105. madde) ve saldırgan davranışlar (3., 16., 19., 20., 21., 22., 23., 37., 57., 68., 86., 87., 89., 94., 95., 97. ve 104. madde) alt boyutlarının toplamı ise “içe yönelim problemleri”ni oluşturmaktadır. Ölçek, katılımcıların her bir maddeyi son altı ayda görülme sıklığına göre 3’lü likert olarak (0= doğru değil, 1= bazen ya da biraz doğru, 2= çok ya da sıklıkla doğru) değerlendirmesiyle puanlanmaktadır. Her alt boyuttan alınan toplam puan, ilgili alt boyut özelliklerini yansıtmaktadır. Ölçeğin Türk örnekleme için geçerlik güvenirlik çalışması Erol ve Şimşek (1998) tarafından yapılmıştır. Elde edilen Cronbach alpha katsayıları anksiyete/depresyon alt boyutu için .75, saldırgan davranışlar alt boyutu için ise .84’tür.

Ölçek her ne kadar 11-18 yaş grubuna uygulanan bir ölçek olsa da Öner, Öncü, Canat ve Erol’un (2006) yaptığı bir araştırmada ölçeğin 14-20 yaş grubuna uygulandığı görüldükten sonra araştırmacılara ölçeğin 18-20 yaş aralığına uygulanabilir olup olmadığı konusunda danışılmış, gerekli izin alındıktan sonra 20 yaş gençlerine de uygulanması kararlaştırılmıştır. Ek olarak hem uygulama kolaylığı sağlaması bakımından hem de mevcut araştırmalarla karşılaştırma imkânı yapabilmek adına bazı alt boyutların kullanılması düşünülmüştür. Araştırmacıların da izinleri alındıktan sonra bu araştırmada yalnızca anksiyete/depresyon ve saldırgan davranışlar (toplam 30 madde) alt boyutlarının kullanılmasına karar verilmiştir.

Yaş aralığı 11-12 olan katılımcılara uygulanan 11-18 Yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği (YSR) için yapılan madde analizi sonucunda madde toplam korelasyon katsayıları incelenmiş ve .20'nin altında yer alan 8. ve 10. maddeler atılarak faktör analizine geçilmiştir.

Faktör analizi için Temel Bileşenler Yöntemi ve Varimax döndürmesi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda KMO değerinin .847, Bartlett testinin 1601.985 ($p < .001$) olduğu görülmüştür. Her bir faktörün toplam faktörü ne kadar etkilediğine ilişkin tablo incelendiğinde 5., 9., 12., 22., 24., 25. ve 29. maddeler .30'un altında olduğu için analizden çıkarılmıştır. tekrarlanan analizde .30'un altında olan madde kalmadığı görülmüştür. Bileşen matrisi tablosunda tüm maddelerin birinci faktörde .30'un altında yüklendiği gözlenmiş ve analize devam edilmiştir. Döndürülmüş bileşen matrisi tablosunda 1., 16. ve 27. maddelerin çift yüklendiği görülerek analizden çıkarılmış, tekrarlanan analiz sonucunda başka çift yüklenen madde kalmaması ile ölçeğin son hali olan iki boyutlu yapıya ulaşılmıştır. Buna göre birinci faktörde yer alan 2., 4., 11., 13., 14., 17., 18., 21., 23. ve 30. maddelerin Anksiyete-Depresyon alt boyutuyla, ikinci faktörde yer alan 3., 6., 7., 15., 19., 26. ve 28. maddelerin ise Saldırganlık alt boyutuyla uyumlu olduğu görülmüştür. Elde edilen alt boyutların Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .87 ve .77'dir (örnek maddeler için bkz EK 8).

Yaş aralığı 18-20 olan katılımcılara uygulanan 11-18 Yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği (YSR) için yapılan madde analizi sonucunda madde toplam korelasyon katsayıları incelenmiş ve .20'nin altında yer alan 6., 9. ve 10. maddeler atılarak faktör analizine geçilmiştir.

Faktör analizi için Temel Bileşenler Yöntemi ve Varimax döndürmesi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda KMO değerinin .783, Bartlett testinin 1318.729 ($p < .001$) olduğu görülmüştür. Her bir faktörün toplam faktörü ne kadar etkilediğine ilişkin tablo incelendiğinde birinci aşamada 2., 3., 4., 5., 8., 11., 12. ve 22. maddeler, ikinci aşamada 26., 28. ve 29. maddeler ve üçüncü aşamada 7. madde .30'un altında olduğu analizden çıkarılmıştır. Bileşen matrisi tablosunda birinci faktörde .30'un altında yüklenmiş olan 19. madde de analizden çıkarılarak devam

edilmiştir. Döndürülmüş bileşen matrisi tablosunda çift yüklenen herhangi bir madde olmadığından ölçeğin son hali olan iki boyutlu bir yapıya ulaşılmıştır. Buna göre birinci faktörde yer alan 13., 14., 17., 18., 21., 23., 25. ve 30. maddelerin Anksiyete-Depresyon alt boyutuyla, ikinci faktörde yer alan 1., 15., 16., 20., 24. ve 27. maddelerin ise Saldırganlık alt boyutuyla uyumlu olduğu görülmüştür. Elde edilen alt boyutların Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .79 ve .76'dır (örnek maddeler için bkz EK 8).

2.2.8. Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu (DGÖ-E)

Çocukların çatışmaya olan duygusal tepkisellik ifadeleri ile çatışmaya maruz kalma durumunu düzenleme stratejilerinin ebeveyn tarafından değerlendirilmesi amacıyla Davies, Forman, Rasi ve Stevens (2002) tarafından geliştirilmiştir. Orijinal adı "Security in the Marital Subsystem-Parent Report" olan ölçeğin maddeleri O'Hearn, Margolin ve John'un (1997) geliştirdiği Home Data Questionnaire'in maddeleri dikkate alınarak oluşturulmuştur. Ölçekte ebeveynlerden her maddeyi inceleyerek, çocuklarının şahit olduğu evlilik çatışmasına verdikleri tepkileri düşünerek onların bu maddelere ne derece uyduklarını değerlendirmeleri istenmektedir. Derecelendirme 5'li likert şeklindedir (hiç benzemiyor=1, az benziyor=2, kısmen benziyor=3, çok benziyor=4, tamamen benziyor=5) ve aşırı duygusal tepkisellik, aşırı katılım, davranışsal düzenleme ve aşırı kaçınma alt boyutlarını içermektedir. Ölçeğin alt boyutlarına ve madde sayılarına bakıldığında pek çok çalışmada farklı şekilde kullanıldığı görülmüştür. Cummings, Cheung ve Davies (2013) alt boyutların Cronbach alfa iç tutarlılık katsayılarını sırasıyla .80, .86, .73, ve .68 olarak bulmuştur. Bu çalışmada Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu'nun Türkçe uyarlaması araştırmacı tarafından yapılmıştır. Ölçek uyarlamasında maddeler ve alt boyutlar Cummings ve Davies'in (2010) belirttiği şekliyle (28 madde ve dört alt boyut) kullanılmıştır (örnek maddeler için bkz EK 9).

2.2.8.1. Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu'nun Türkçe'ye Uyarlanması

Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu'nun Türkçe'ye uyarlama çalışması öncesinde 28 maddelik ölçek iyi derecede İngilizce bilen ve alana hâkim üç psikolog tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Yapılan çeviriler karşılaştırılarak ölçeğin orijinal maddelerini tam olarak ifade eden çevirilerin esas alındığı Türkçe formu oluşturulmuştur. Hazırlanan Türkçe ölçek yine alanında uzman üç psikolog tarafından İngilizce'ye çevrilerek gerekli karşılaştırmalar yapılmış ve ölçeğin son hali oluşturulmuştur.

Yaş aralığı 11-12 olan ve Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu'nu dolduran toplam 152 katılımcının annesine uygulanan ölçeğin madde analizinde öncelikle ayırt edici madde olup olmadığı ve varsa elenmesi amaçlanmıştır. Ancak yapılan analizde ayırt edici bir madde çıkmamıştır. Elde edilen Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısının .82 ve faktör analizinin geçerliğini sıyanan Bartlett testi sonucunun ise anlamlı (1813.396, $p < .001$) çıkması sonucunda faktör analizinin yapılmasının uygun olduğu görülmüş ve yapılan temel eksen boyutlandırması ile özdeğeri 1'in üzerinde toplam yedi faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ancak ortak varyanslara bakıldığında .30'un altında yüklenen dört maddenin (1, 4, 12, ve 17. Madde) çıkarılması ile toplam 24 madde üzerinden analiz sürdürülmüştür. Son olarak yapılan temel eksen boyutlandırması ile özdeğeri 1'in üzerinde toplam beş faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Analize dahil edilen her bir maddenin birinci faktörle olan ilişkisi olan faktör yükünün en az .30 ile yüklenmesi gerektiğinden, bu aşamada bir maddenin (2. Madde) .30'un altında yüklendiği görülmüş ve analizden çıkarılmıştır. Dönüştürülmemiş bileşen matrisi incelendiğinde çift yüklendiği belirlenen altı maddenin (3, 5, 15, 16, 25 ve 27. madde) de ölçekten çıkarılmasıyla birlikte oluşan 17 maddeli yeni yapının 4 faktörlü olduğu ve toplam varyansın %50.25'ini açıkladığı bulunmuştur. Yapılan Oblik döndürmesi sonucunda geriye kalan 17 maddenin oluşturduğu dört faktör yükü ve bu faktörlere ilişkin bilgiler Tablo 3'te sunulmuştur.

Faktör analizi sonucunda elde edilen faktörler incelendiğinde, üç faktörün ölçeğin orijinalindeki üç boyuta oldukça benzeyen yapılar olduğu görülmüş, bir faktörün ise orijinal ölçekteki Duygusal Tepki boyutundaki iki maddeden oluştuğu belirlenmiştir. Ölçeğin orijinalinde yer alan Kaçınma boyutu ise bu ölçekte bir yapı oluşturmamıştır. Orijinaline oldukça benzeyen faktörleri oluşturan maddeler incelenmiş ve o faktörlerin isimlerinin de orijinaliyle aynı kalmasına karar verilmiştir. Buna göre 13, 14, 19, 20, 21 ve 22. maddeler Duygusal Tepki, 6, 7, 8, 9, 18 ve 24. maddeler Davranışsal Düzensizlik, 23, 26 ve 28. maddeler Dâhil Olma ve daha çok duygusal açıdan uyarılmışlığı ifade eden 10 ve 11. maddeler Duygusal Uyarılma şeklinde adlandırılmıştır.

Elde edilen ölçeğin güvenilirliğini incelemek amacıyla ise öncelikle Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Analiz sonucunda Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları Duygusal Tepki için .81, Davranışsal Düzensizlik için .83, Dâhil Olma için .70 ve Duygusal Uyarılma için .79 olarak bulunmuştur (Tablo 3). Cronbach alfa iç tutarlık katsayılarına ek olarak bir de test-tekrar test yöntemi kullanılmıştır (n=56). Yapılan test-tekrar test korelasyonu, boyutlar arasında anlamlı korelasyon olduğunu göstermiştir. Analizden elde edilen bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 3: DGÖ-E (11-12 yaş) Oblik Döndürmesi Sonucunda Elde Edilen Faktör Yükleri, Özdeğerleri, Açıkladıkları Varyans, Ortak Varyans Yüzdeleri ve Cronbach Alfa İç Tutarlık Katsayıları

		Faktör Yükleri				Ortak Varyans
		1	2	3	4	
<i>Duygusal Tepki, 6 madde, Özdeğer:4.6, Varyans:27.1, Cron α=.81</i>						
19	Duygularını içinde tutar görünür.	.73				.60
13	Çok sessiz ve içine kapanık olur.	.70				.52
22	Duygularını saklamaya çalışır.	.63				.43
14	Çok hareketsiz kalır (neredeyse donmuş gibi).	.59				.45
20	Altüst olmuş görünür.	.57				.53
21	Tartışmanın ardından yine kendisi gibi davranması zaman alır.	.52				.60
<i>Davranışsal Düzensizlik, 6 madde, Özdeğer: 1.92, Varyans: 11.3, Cron α=.83</i>						
7	Aile üyelerine kırıcı şeyler söyler.		-.84			.68
8	Aile üyelerine vurmaya, tekme atmaya, tokat atmaya ya da bir şeyler fırlatmaya başlar.		-.72			.60
6	Aile üyelerine bağırır.		-.70			.53
9	Öfkeli görünür.		-.67			.53
24	Alıp başını gider.		-.53			.57
18	Sorun yaratır.		-.52			.45
<i>Dâhil Olma, 3 madde, Özdeğer:1.19, Varyans:7.1, Cron α=.70</i>						
26	Tartışmayı durdurmamızı söyler.			.66		.44
28	Tartışmadan sonra bizi teselli etmeye çalışır.			.63		.56
23	Tartışma bittikten sonra tartışma hakkında tekrar tekrar sorular sorar ve endişelerinden bahseder.			.62		.42
<i>Duygusal Uyarılma, 2 madde, Özdeğer:.81, Varyans:4.75, Cron α=.79</i>						
11	Üzgün görünür.				-.66	.68
10	Korkmuş görünür.				-.62	.67
<i>Toplam Varyans:50.25 ,Toplam Ölçek için Cron α=.84</i>						

Tablo 4: DGÖ-E (11-12 yaş) için Elde Edilen Test-Tekrar Test Korelasyonları

		Test-Tekrar Test
<i>Alt Boyutlar</i>		
1-	Duygusal Tepki	.68**
2-	Davranışsal Düzensizlik	.40**
3-	Dâhil Olma	.71**
4-	Duygusal Uyarılma	.53**

** $p < .01$

Bu araştırmada elde edilen yeni ölçek üzerinden madde analizi sonucunda madde toplam korelasyon katsayıları incelenmiş ve .20'nin altında yer alan madde olmadığı görülerek faktör analizine geçilmiştir.

Faktör analizi için Temel Eksen Faktör Yöntemi ve Oblik döndürmesi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda KMO değerinin .821, Bartlett testinin 935.690 ($p < .001$) olduğu görülmüştür. Her bir faktörün toplam faktörü ne kadar etkilediğine ilişkin tablo incelendiğinde tüm maddelerin .30'un üzerinde olduğu, faktör matrisi tablosunda tüm maddelerin birinci faktöre .30'un üzerinde yüklendiği görülmüş, örüntü matrisi tablosunda da çift yüklenen herhangi bir madde görülmemiş ve dört faktörlü yapı elde edilmiştir. Buna göre birinci faktörde yer alan 13., 14., 19., 20., 21. ve 22. maddelerin Duygusal Tepkisellik alt boyutuyla, ikinci faktörde yer alan 6., 7., 8., 9., 18. ve 24. maddelerin Davranışsal Düzensizlik alt boyutuyla, üçüncü faktörde yer alan 23., 26. ve 28. maddelerin Dahil Olma alt boyutuyla, dördüncü faktörde yer alan 10., ve 11. maddelerin ise Duygusal Uyarılma alt boyutuyla uyumlu olduğu görülmüştür. Elde edilen boyutların Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .81, .83, .70, ve .79'dur.

Yaş aralığı 18-20 olan ve Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu'nu dolduran toplam 152 katılımcının annesine uygulanan ölçeğin madde analizinde de öncelikle ayırt edici madde olup olmadığı araştırılmıştır. Yapılan analizde üç maddenin (1, 4 ve 5. Madde) korelasyon değerlerinin .20'nin altında olduğu

görülmüş ve analizden çıkarılmıştır. Elde edilen Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısının .78 ve faktör analizinin geçerliğini sınavan Bartlett testi sonucunun ise anlamlı (1323.133, $p < .001$) çıkması sonucunda faktör analizinin yapılmasının uygun olduğu görülmüş ve yapılan temel eksen boyutlandırması ile özdeğeri 1'in üzerinde toplam 6 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ortak varyanslara bakıldığında ise .30'un altında yüklenen bir maddenin (26. Madde) çıkarılması ile toplam 24 madde üzerinden analiz sürdürülmüştür. Son olarak yapılan temel eksen boyutlandırması ile özdeğeri 1'in üzerinde toplam 6 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Analize dahil edilen her bir maddenin birinci faktörle olan ilişkisi olan faktör yükünün en az .30 ile yüklenmesi gerektiğinden, bu aşamada iki maddenin (27 ve 28. Madde) .30'un altında yüklendiği görülmüş ve analizden çıkarılmıştır. Dönüştürülmemiş bileşen matrisi incelendiğinde ise çift yüklendiği belirlenen üç maddenin (11, 22 ve 23. Madde) de ölçekten çıkarılmasıyla birlikte oluşan 19 maddeli yeni yapının beş faktörlü olduğu ve toplam varyansın %51,55'ini açıkladığı bulunmuştur. Yapılan Oblik döndürmesi sonucunda geriye kalan 19 maddenin oluşturduğu beş faktör yükü ve bu faktörlere ilişkin bilgiler Tablo 5'te sunulmuştur.

Elde edilen ölçeğin güvenilirliğini incelemek amacıyla ise öncelikle Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Analiz sonucunda Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları Duygusal Tepki için .75, Dâhil Olma için .78, Davranışsal Düzensizlik için .78, Kaçınma için .69 ve Sorunlu Davranış için .75 olarak bulunmuştur (Tablo 5). Cronbach alfa iç tutarlık katsayılarına ek olarak bir de test-tekrar test yöntemi kullanılmıştır ($n=42$). Yapılan test-tekrar test korelasyonu, boyutlar arasında anlamlı korelasyon olduğunu göstermiştir. Analizden elde edilen bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 5: DGÖ-E (18-20 yaş) Oblik Döndürmesi Sonucunda Elde Edilen Faktör Yükleri, Özdeğerleri, Açıkladıkları Varyans, Ortak Varyans Yüzdeleri ve Cronbach Alfa İç Tutarlık Katsayıları

		Faktör Yükleri					Ortak Varyans
		1	2	3	4	5	
<i>Duygusal Tepki, 5 madde, Özdeğer:4.3, Varyans:22.63, Cron α=.75</i>							
13	Çok sessiz ve içine kapanık olur.	.75					.43
14	Çok hareketsiz kalır (neredeyse donmuş gibi).	.63					.50
19	Duygularını içinde tutar görünür.	.58					.49
10	Korkmuş görünür.	.43					.42
15	Tartışmamız bittikten sonra bile üzgün gözüktür.	.42					.48
<i>Dâhil Olma, 4 madde, Özdeğer: 2.4, Varyans: 12.64, Cron α=.78</i>							
2	Problemi çözmek için bize yardım etmeye çalışır.		.86				.62
3	Birimizi ya da her ikimizi rahatlatmaya çalışır.		.81				.66
17	Birimize ya da her ikimize ilgi ve sempati gösterir.		.62				.46
12	Çok yakından izler ve dinler.		.47				.33
<i>Davranışsal Düzensizlik, 3 madde, Özdeğer:1.62, Varyans:8.5, Cron α=.78</i>							
7	Aile üyelerine kırıcı şeyler söyler.			.81			.59
6	Aile üyelerine bağırır.			.77			.60
9	Öfkeli görünür.			.64			.61
<i>Kaçınma, 2 madde, Özdeğer:.81, Varyans:4.25, Cron α=.69</i>							
24	Alıp başını gider.				.87		.81
25	Bizden uzak durmaya çalışır.				.51		.52
<i>Sorunlu Davranış, 5 madde, Özdeğer:.67, Varyans:3.53, Cron α=.75</i>							
16	Tartışmamız bittikten sonra bile sakinleşecek gibi gözüktür.					-.74	.57
18	Sorun yaratır.					-.60	.47
20	Altüst olmuş görünür.					-.56	.53
21	Tartışmanın ardından yine kendisi gibi davranması zaman alır.					-.51	.46
8	Aile üyelerine vurmaya, tekme atmaya, tokat atmaya ya da bir şeyler fırlatmaya başlar.					-.36	.30
<i>Toplam Varyans:51.55 ,Toplam Ölçek için Cron α=.78</i>							

Tablo 6: DGÖ-E (18-20 yaş) için Elde Edilen Test-Tekrar Test Korelasyonları

	Test-Tekrar Test
<i>Alt Boyutlar</i>	
1- Duygusal Tepki	.55**
2- Dâhil Olma	.64**
3- Davranışsal Düzensizlik	1.00**
4- Kaçınma	.58**
5- Sorunlu Davranış	.62**

** $p < .01$

Bu araştırmada elde edilen yeni ölçek üzerinden yapılan madde analizi sonucunda madde toplam korelasyon katsayıları incelenmiş ve .20'nin altında yer alan 2. ve 17. maddeler birinci aşamada, 3. ve 12. maddeler ise ikinci aşamada analizden çıkarılarak faktör analizine geçilmiştir.

Faktör analizi için Temel Eksen Faktör Yöntemi ve Oblik döndürmesi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda KMO değerinin .805, Bartlett testinin 763.288 ($p < .001$) olduğu görülmüştür. Her bir faktörün toplam faktörü ne kadar etkilediğine ilişkin tablo incelendiğinde 8. maddenin .30'un altında olduğu görüldüğünden bu madde atılarak analize devam edilmiştir. Faktör matrisi tablosunda tüm maddelerin birinci faktöre .30'un üzerinde yüklendiği görülmüş, örüntü matrisi tablosunda da çift yüklenen herhangi bir madde görülmemiş ve beş faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Buna göre birinci faktörde yer alan 15., 20. ve 21. maddelerin herhangi bir boyutla uyumlu olmadığı belirlenmiştir. İkinci faktörde yer alan 6., 7. ve 9. maddelerin Davranışsal Düzensizlik alt boyutuyla, üçüncü faktörde yer alan 24. ve 25. maddelerin Kaçınma alt boyutuyla, dördüncü faktörde yer alan 10., 13., 14. ve 19. maddelerin Duygusal Tepkisellik alt boyutuyla, beşinci faktörde yer alan 16., ve 18. maddelerin ise Sorunlu Davranış alt boyutuyla uyumlu olduğu görülmüştür. Elde edilen boyutların Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .71, .78, .69, .72 ve .64'tür. Birinci boyutun ölçeğin orijinal boyutlarından herhangi biriyle uyumlu olmaması, üçüncü ve beşinci boyutların ise Cronbach alfa katsayılarının .70'in altında olması nedeniyle sonraki analizlere dahil edilmemiştir.

2.2.9. Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ)

Ebeveynlerin ebeveynlik stillerini belirlemek amacıyla Sümer ve Güngör (1999) tarafından geliştirilen ölçek sıkı denetim/kontrol ve kabul/ilgi boyutlarını içermektedir ve toplam 24 maddeden oluşmaktadır. Ancak Sümer (2000), bir başka araştırmasında yaptığı faktör analizi sonrasında ölçeği 22 maddeye indirmiştir. Ölçekte kabul/ilgi alt boyutu tek sayıdan oluşan maddelerle, denetim/kontrol boyutu ise çift sayıdan oluşan maddelerle ölçülmektedir ve “hiç doğru değil=1” ile “çok doğru= 5” arasında derecelendirilmiştir. Ölçekten, boyutlar temelinde (kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol) ve kategorik temelde (iki boyutun çaprazlanmasından elde edilen dört çocuk yetiştirme stili) olmak üzere iki türlü çocuk yetiştirme stili ölçümü elde edilebilmektedir. Yapılan diğer araştırmalarda elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları şu şekildedir: baba kontrol boyutu .72, anne kabul-ilgi boyutu .92 (Güngör, 2008), anne sıcaklık boyutu ve kontrol boyutu sırasıyla .91 ve .80, baba sıcaklık boyutu ve kontrol boyutu sırasıyla .91 ve .79 (Güngör ve Bornstein, 2010), anne kabul/ilgi boyutu .90, anne denetim/kontrol boyutu .82, baba kabul/ilgi boyutu .93, baba denetim/kontrol boyutu .87 (Akarslan, 2011).

Bu araştırmada yaş aralığı 11-12 olan katılımcıların annelerine uygulanan Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği için yapılan madde analizi sonucunda madde toplam korelasyon katsayıları incelenmiş ve .20'nin altında yer alan 4., 8., 10., 11., 13., 17., 21. ve 22. maddeler birinci aşamada, 6. ve 18. maddeler ise ikinci aşamada analizden çıkarılarak faktör analizine geçilmiştir.

Faktör analizi için Temel Bileşenler Yöntemi ve Varimax döndürmesi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda KMO değerinin .778, Bartlett testinin 405.168 ($p<.001$) olduğu görülmüştür. Her bir faktörün toplam faktörü ne kadar etkilediğine ilişkin tablo incelendiğinde .30'un altında olduğu görülen 14. ve 20. maddeler birinci aşamada, 16. madde ise ikinci aşamada analizden çıkarılmıştır. Bileşen matrisi tablosunda birinci faktörde .30'un altında yüklenmiş olan 12. madde analizden çıkarılmıştır. Döndürülmüş bileşen matrisi tablosunda çift yüklenen herhangi bir madde olmadığı görülerek ölçeğin son hali olan iki boyutlu bir yapı elde

edilmiştir. Buna göre birinci faktörde yer alan 1., 5., 7., 9., 15. ve 19. maddelerin Kabul-İlgi boyutuyla uyumlu olduğu görülmüş ancak ikinci faktörde yer alan 2., ve 3. maddelerin Denetim-Kontrol boyutuyla uyumlu olmadığı belirlenmiştir. Elde edilen alt boyutların Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .79 ve .52 olarak hesaplanmış ancak ikinci alt boyutunun Cronbach alfa katsayısının .70'in altında olması nedeniyle bu boyut sonraki analizlere dahil edilmemiştir (örnek maddeler için bkz EK 10).

Yaş aralığı 18-20 olan katılımcıların annelerine uygulanan Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği için yapılan madde analizi sonucunda ise madde toplam korelasyon katsayıları incelenmiş ve .20'nin altında yer alan 1., 8., 13., 17., 18. ve 21. maddeler birinci aşamada, 11. madde ikinci aşamada, 7. madde ise üçüncü aşamada analizden çıkarılarak faktör analizine geçilmiştir.

Faktör analizi için Temel Bileşenler Yöntemi ve Varimax döndürmesi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda KMO değerinin .761, Bartlett testinin 517.687 ($p < .001$) olduğu görülmüştür. Her bir faktörün toplam faktörü ne kadar etkilediğine ilişkin tablo incelendiğinde .30'un altında olduğu görülen 10., 14. ve 16. maddeler analizden çıkarılmıştır. Bileşen matrisi tablosunda .30'un altında yer alan 4. madde ile birinci faktöre yüklenmemiş olan 22. madde birinci aşamada, .30'un altında yer alan 6. madde ikinci aşamada ve 12. madde ise üçüncü aşamada analizden çıkarılmıştır. Döndürülmüş bileşen matrisi tablosunda çift yüklenen herhangi bir madde olmadığı görülerek ölçeğin son hali olan iki boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Buna göre birinci faktörde yer alan 5., 9., 15. ve 19. maddelerin Kabul-İlgi boyutuyla, 2., 3. ve 20. maddelerin ise Denetim-Kontrol boyutuyla uyumlu olduğu görülmüştür. Elde edilen alt boyutların Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .76 ve .57 olarak bulunmuş ancak Denetim-Kontrol alt boyutunun Cronbach alfa katsayısının .70'in altında olması nedeniyle bu boyut sonraki analizlere dahil edilmemiştir (örnek maddeler için bkz EK 10).

2.2.10. Kısa Semptom Envanteri (KSE)

“Symptom Check List-90 (SCL-90)”ın kısaltılmış versiyonu olan envanter Derogatis (1992) tarafından geliştirilmiştir (akt. Şahin ve Durak, 1994). Ergen ve yetişkinlere uygulanan ve psikolojik belirtilerinin değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan envanterde toplam 53 madde, 9 alt ölçek ve 3 global indeks bulunmaktadır. Maddeler 5’li likert olarak derecelendirilmiştir (hiç=0, çok az=1, orta derecede=2, oldukça fazla=3, çok fazla=4). Envanterde yer alan dokuz alt ölçek, somatizasyon, obsesif-kompulsif bozukluk, kişilerarası duyarlılık, depresyon, anksiyete, hostilite, fobik anksiyete, paranoid düşünceler ve psikotizmdir. Envanterden hem alt boyutu oluşturan maddelerin toplamıyla hem de global indeks biçiminde puan elde edilebilmektedir. Buna göre her alt boyuttan alınan yüksek puan, ilgili alt boyut özelliğine eğilim olduğunu göstermektedir. Global indeksler ise rahatsızlık ciddiyeti indeksi, belirti toplamı ve belirti rahatsızlık indeksidir. Rahatsızlık ciddiyeti indeksi, boş bırakılan maddeler dışında kalan maddelerin toplam puanının madde sayısına bölünmesiyle hesaplanır ve 0-4 arasında bir puan elde edilir. Belirti toplamı, “hiç” seçeneğiyle işaretlenenler dışında kalan maddelerin sayı toplamıdır ve bu toplamdan 0-90 arasında değişebilen değer elde edilir. Bu sonuçla kişinin kendisinde ne kadar sayıda belirti algıladığı öğrenilmiş olur. Belirti rahatsızlık indeksi ise “hiç” olarak işaretlenenler dışında kalan maddelerin puanlarının toplamının belirti toplamına bölünmesiyle elde edilir ve 0-4 arasında bir puan elde edilir. Bu sonuçla, kişinin kendisinde var olduğunu algıladığı belirtilerin ağırlıklı bir ortalaması alınmış olur.

KSE’nin Türkçe’ye uyarlaması Şahin ve Durak (1994) tarafından yapılmıştır. Analiz sonuçları doğrultusunda ölçeğin anksiyete (kaygı) (12., 13., 31., 32., 38., 42., 43., 45., 46., 47. ve 49. madde), depresyon (9., 14., 16., 17., 18., 19., 20., 25., 27., 28., 35., 36., 37. ve 39. madde), olumsuz benlik (15., 21., 22., 24., 26., 34., 44., 48., 50., 51., 52. ve 53. madde), somatizasyon (2., 5., 7., 8., 11., 23., 29., 30. ve 33. madde) ve hostilite (öfke/saldırganlık) (1., 3., 4., 6., 10., 40. ve 41. madde) olarak beş faktörden oluştuğu bulunmuştur. Araştırmacılar Cronbach Alfa iç tutarlılık

katsayılarının .75 ile .88 arasında değiştiğini belirtmişlerdir. Bu araştırmada hem mevcut araştırmalarla karşılaştırma yapmak hem de uygulama kolaylığı sağlaması adına ölçeğin depresyon, anksiyete ve hostilite alt boyutları (toplam 32 madde) kullanılmıştır.

Bu araştırmada 11-12 yaş grubu katılımcılarının annelerine uygulanan Kısa Semptom Envanteri için yapılan madde analizi sonucunda madde toplam korelasyon katsayıları incelenmiş ve .20'nin altında yer alan madde olmadığı görülerek faktör analizine geçilmiştir.

Faktör analizi için Temel Bileşenler Yöntemi ve Varimax döndürmesi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda KMO değerinin .910, Bartlett testinin 3202.505 ($p<.001$) olduğu görülmüştür. Her bir faktörün toplam faktörü ne kadar etkilediğine ilişkin tablo incelendiğinde .30'un altında olduğu görülen 14. madde analizden çıkarılmıştır. Bileşen matrisi tablosunda tüm maddelerin birinci faktöre .30'un üzerinde yüklendiği görülmüştür. Döndürülmüş bileşen matrisi tablosunda ise çift yüklendiği belirlenen 2., 7., 12., 18., 20., 21. ve 23. maddeler birinci aşamada, 29. madde ise ikinci aşamada analizden çıkarılarak analiz tekrarlanmış ve ölçeğin son hali olan üç boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Buna göre birinci faktörde yer alan 1., 3., 5., 8., 9., 10., 11., 13., 15., 19., 22. ve 32. maddelerin Depresyon alt boyutuyla, üçüncü faktörde yer alan 16., 17., 26. ve 27. maddelerin ise Anksiyete alt boyutuyla uyumlu olduğu görülmüş, ikinci faktörde yer alan 4., 6., 24., 25., 28., 30. ve 31. maddelerin içeriklerine bakıldığında Hostilite alt boyutu içerisinde yer alabileceği düşünülmüştür. Elde edilen alt boyutların Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .92, .75 ve .84 olarak hesaplanmıştır (örnek maddeler için bkz EK 11).

Yaş aralığı 18-20 olan katılımcıların annelerine uygulanan Kısa Semptom Envanteri için yapılan madde analizi sonucunda madde toplam korelasyon katsayıları incelenmiş ve .20'nin altında yer alan 16. madde atılarak faktör analizine geçilmiştir.

Faktör analizi için Temel Bileşenler Yöntemi ve Varimax döndürmesi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda KMO değerinin .920, Bartlett testinin 2534.813 ($p<.001$) olduğu görülmüştür. Her bir faktörün toplam faktörü ne kadar

etkilediğine ilişkin tablo incelendiğinde .30'un altında olduğu görülen 4., 17., 18., 24. ve 25. maddeler analizden çıkarılmıştır. Bileşen matrisi tablosunda tüm maddelerin birinci faktöre .30'un üzerinde yüklendiği görülmüştür. Döndürülmüş bileşen matrisi tablosunda çift yüklendiği belirlenen 2., 6., 19., 23. ve 27. maddeler birinci aşamada, 13. ve 22. maddeler ise ikinci aşamada analizden çıkarılarak analiz tekrarlanmış ve ölçeğin son hali olan üç boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Buna göre birinci faktörde yer alan 1., 7., 8., 9., 10., 12., 28., 29., 30., 31. ve 32. maddelerin ölçeğin herhangi bir boyutuyla uyumlu olmadığı görülmüştür. İkinci faktörde yer alan 11., 14., 15., 20. ve 21. maddelerin Depresyon alt boyutuyla, 3., 5. ve 26. maddelerin ise Hostilite alt boyutuyla uyumlu olduğu belirlenmiştir. Elde edilen alt boyutların Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .92, .80 ve .64 olarak bulunmuş olmasına rağmen birinci boyutun ölçeğin alt boyutlarıyla uygun bir yapıda olmaması ve üçüncü alt boyutun Cronbach alfa katsayısının .70'in altında olması nedeniyle bu boyutlar sonraki analizlere dahil edilmemiştir (örnek maddeler için bkz EK 11).

3. İŞLEM

Uygulamaya başlamadan önce her iki yaş grubundaki katılımcılar ve anneleri için yukarıda adı geçen ölçekler hazırlanmış, anne formları zarf içerisine koyulmuştur. Araştırmada kullanılan ölçekler her iki yaş grubundaki katılımcılara da okul ortamında uygulanmıştır.

Yaşları 11, 12 ve 18 yaşında olan katılımcılara yapılacak uygulama öncesinde ilgili okulun rehber öğretmeni ile görüşülmüş ve kendisinden araştırma kriterlerine uyan öğrencilerin bir listesinin oluşturulması talep edilmiştir. Katılımcılar belirlendikten sonra rehber öğretmenin uygun bulduğu bir ders saatinde öğrenciler uygulamanın yapılacağı bir sınıfa ya da konferans salonuna toplanmıştır. Uygulamanın ilk aşamasında katılımcılara uygulamanın ne olacağına ilişkin genel bir açıklama yapılmış, kendilerine anneleri için hazırlanan ölçekler zarf içinde verilmiştir. Öğrencilerden, annelerinin doldurarak kapalı zarf içerisinde kendilerine verdikleri ölçekleri ertesi gün rehber öğretmene teslim etmeleri istenmiştir. Anne

formlarının toplanmasının ardından ölçekler kontrol edilmiş ve uygulamanın ikinci aşamasında yalnızca araştırmaya katılmayı kabul eden annelerin çocuklarına ölçek uygulaması yapılmıştır. Bu uygulama da yine rehber öğretmenin uygun bulduğu bir ders saatinde ve uygun bir salonda yapılmıştır. Annelere yapılacak tekrar test uygulamasında ise ilk uygulamadan 15 gün sonra ilgili öğrencilere annelerine vermeleri için ikinci bir zarf hazırlanmış ve annelerine uygulayıp ertesi gün rehber öğretmenlerine teslim etmeleri istenmiştir.

Yaşları 19 ve 20 olan ve üniversitede okuyan katılımcılara yapılacak uygulamalarda ise dersi veren öğretim üyesinden izin alınarak sınıfa girilmiş, araştırma hakkında kısa bir bilgi verilerek araştırmanın kriterleri anlatılmıştır. Kriterle karşılayan ve araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılara ölçek uygulaması sınıf ortamında yapılmış, kendilerine verilen zarf içerisindeki anne formlarını ise annelerine ileterek kapalı zarf içinde okula getirmeleri istenmiştir. Anne formlarının uygulamasından 15 gün sonra tekrar test uygulaması için ilgili öğrencilere yeniden ulaşılarak kendilerine annelerine iletilecek zarflar verilmiş ve ertesi gün okula getirmeleri istenmiştir.

Tüm yaş grubundaki katılımcılara araştırmanın gönüllülük esasına dayandığı ve katılmayı kabul ettikleri takdirde verdikleri cevapların gizli tutulacağı belirtilmiştir. Her bir katılımcı için uygulama yaklaşık 30-35 dakika sürmüştür.

4. BULGULAR

11-12 ve 18-20 yaş grubundaki katılımcılar için araştırmanın hipotezlerinin test edilmesinden önce yukarıda da belirtildiği gibi öncelikle SPSS v.15.0 programında her bir ölçek için açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi yapılırken ölçeklerin alt boyutları orijinal halinde verildiği sayıya zorlanarak analiz gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizlerin ardından yapısal eşitlik modeli ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçek maddeleri temizlenip ölçeklerin son hali oluşturulduktan sonra hipotezlerin sınanmasına geçilmiştir. Hipotezler kapsamındaki

değişkenler arasındaki ilişkiler incelenirken, değişkenlerin tüm alt boyutlarının diğer değişkenlerle ilişkili olduğu durumlarda, ilgili değişken tek bir boyut olarak değerlendirilmeye alınmış ve analizler bu doğrultuda yapılmıştır (Ör. bağımsız değişkeni belirlemek için kullanılan Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği'nde yer alan çatışma özellikleri, tehdit algısı ve kendini suçlama alt boyutlarının diğer değişkenlerle anlamlı ilişkili olması durumunda bağımsız değişken “evlilik çatışması” olarak ele alınmıştır). Aracı etki hipotezleri LISREL 8.51 programı ile biçimlendirici değişken analizleri ise SPSS v.15.0 programı ile sınanmıştır.

Aşağıda sırasıyla 11-12 yaş ve 18-20 yaş aralığındaki katılımcılarla ilgili yapılan analizler yer almaktadır.

Araştırma hipotezlerinin 11-12 yaş grubu katılımcıları için sınanması

Araştırmanın hipotezlerini sınamaya başlamadan önce tüm değişkenlerin alt boyutlarının ortalama, standart sapma, mod, medyan, minimum ve maksimum değerleri ile Skewness ve Kurtosis değerlerini içeren tanımlayıcı istatistiksel analizler yapılmıştır. Ardından alt boyutlar arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Vaka sayısının 100'ün üzerinde olması nedeniyle verilerin normal dağıldığı varsayılmış ve Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Tanımlayıcı bulguları içeren sonuçlar Tablo 7'de, korelasyon sonuçları ise Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 7: Duygusal Güvenlik Ölçeği (DGÖ), Çocukların Emilik Çatışmasını Algısı Ölçeği (ÇEÇAÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-Orta Çocukluk Ölçeği (YİYE-II), Kardeş İlişkisi Ölçeği (KİÖ), 11-18 Yaş Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği (YSR), Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu (DGÖ-E), Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ) ve Kısa Semptom Envanteri (KSE) Alt Ölçeklerinden Alınan Puanların Minimum ve Maksimum Değerleri ile Ortalama, Standart Sapma, Mod, Medyan, Skewness ve Kurtosis Değerlerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Değerleri (11-12 Yaş)

N=148	Minimum	Maksimum	$\bar{X}$	SS	Mod	Medyan	Skewness	Kurtosis
Çatışma Sonrası Duygusal Tepkisellik (DGÖ)	3	12	5.82	2.95	3	5	.74	-.72
Kendini Suçlama (DGÖ)	3	12	5.68	2.73	3	5	.92	-.17
Yıkıcı Aile Temsilleri (DGÖ)	3	12	7.01	3.12	3	7	.24	-1.29
Duygusal Tepkisellik (DGÖ)	3	12	8.98	2.54	12	9	-.58	-.58
Çatışma Özellikleri (ÇEÇAÖ)	0	23	4.61	4.81	0	3	1.21	1.24
Tehdit Algısı (ÇEÇAÖ)	0	12	4.93	3.78	0	4.39	.37	-1.01
Kendini Suçlama (ÇEÇAÖ)	0	12	1.64	2.34	0	0	1.27	3.07
Kaygı (YİYE-II)	13	63	21.52	11.00	13	17	1.88	3.07
Kaçınma (YİYE-II)	9	45	16.89	7.75	9	16	1.47	2.45
İlişkinin Olumluluğu (KİÖ)	8	25	19.07	3.99	18	19	-.46	-.31
Anksiyete-Depresyon (YSR)	0	19	5.05	4.62	0	4	1.07	.57
Saldırganlık (YSR)	0	8	.86	1.64	0	0	2.29	4.77
Duygusal Tepkisellik (DGÖ-E)	6	30	12.15	5.40	6	11	1.08	1.05
Davranışsal Düzensizlik (DGÖ-E)	6	28	8.75	4.22	6	7	2.27	5.74
Dahil Olma (DGÖ-E)	3	15	8.63	3.48	11	9	-.07	-1.01
Duygusal Uyarılma (DGÖ-E)	2	10	5.72	2.53	4	6	.23	-1.04
Kabul-İlgi (ÇYTÖ)	18	30	26.23	2.85	28	27	-.60	-.38
Depresyon (KSE)	0	50	13.72	9.97	9	11	1.05	.66
Anksiyete (KSE)	0	18	3.05	3.24	1	2	1.85	4.43
Hostilite (KSE)	0	24	2.37	4.02	0	1	2.98	11.04

Tablo 8: Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği (ÇEÇAÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-Orta Çocukluk Ölçeği (YİYE-II), Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ), Duygusal Güvenlik Ölçeği (DGÖ), Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu (DGÖ-E), Kısa Semptom Envanteri (KSE), Kardeş İlişkisi Ölçeği (KİÖ) ve 11-18 Yaş Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği (YSR) Puanları Arasındaki Korelasyonlar (11-12 Yaş)

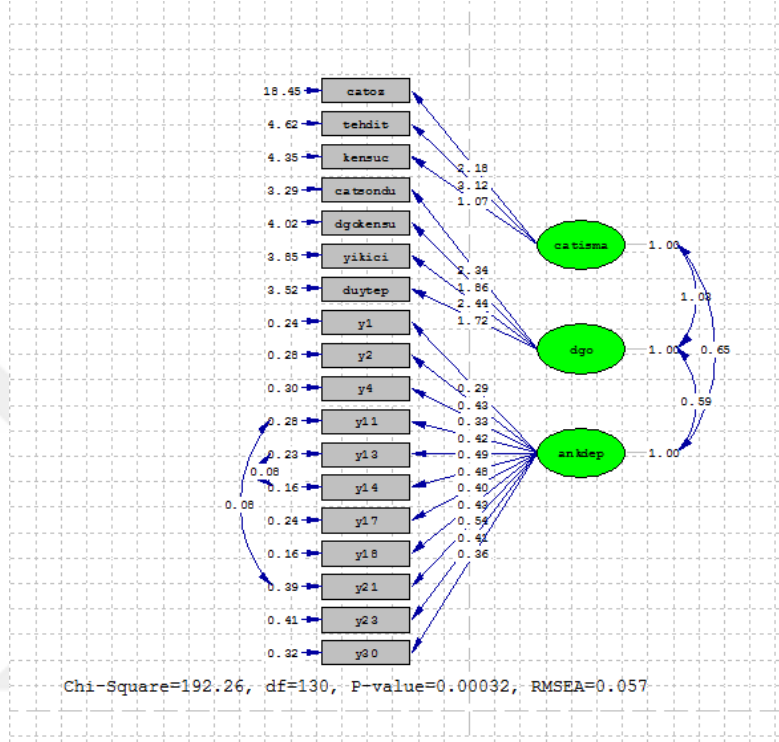
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
1. Çatışma Özellikleri (ÇEÇAÖ)	1																			
2. Tehdit Algısı (ÇEÇAÖ)	.378(**)	1																		
3. Kendini Suçlama (ÇEÇAÖ)	.371(**)	.335(**)	1																	
4. Kaçınma (YİYE-II)	.200(*)	.094	.039	1																
5. Kaygı (YİYE-II)	.312(**)	.482(**)	.352(**)	.303(**)	1															
6. Kabul-İlgi (ÇYTÖ)	-.059	-.016	-.085	-.273(**)	-.112	1														
7. Çatışma Sonr. Duygusal Tep. (DGÖ)	.387(**)	.668(**)	.381(**)	.113	.535(**)	-.126	1													
8. Kendini Suçlama (DGÖ)	.284(**)	.552(**)	.465(**)	.063	.547(**)	.012	.567(**)	1												
9. Yıkıcı Aile Temsilleri (DGÖ)	.306(**)	.714(**)	.264(**)	-.022	.508(**)	.070	.562(**)	.523(**)	1											
10. Duygusal Tepkisellik (DGÖ)	.237(**)	.581(**)	.200(*)	-.034	.377(**)	-.024	.562(**)	.412(**)	.593(**)	1										
11. Duygusal Tepkisellik (DGÖ-E)	.222(**)	.021	.051	.100	.081	.004	.036	.075	.011	.066	1									
12. Davranışsal Düzensizlik (DGÖ-E)	.066	.050	.099	-.005	.241(**)	-.055	.009	.019	.124	.053	.296(**)	1								
13. Dahil Olma (DGÖ-E)	-.023	-.036	.007	-.034	.092	.030	-.005	-.043	.075	-.011	.216(**)	.305(**)	1							
14. Duygusal Uyarılma (DGÖ-E)	.082	-.006	-.050	.021	.071	-.011	.049	.023	.071	.041	.438(**)	.350(**)	.342(**)	1						
15. Depresyon (Anne) (KSE)	.193(*)	.185(*)	.134	.138	.335(**)	-.287(**)	.148	.169(*)	.194(*)	.111	.293(**)	.263(**)	.248(**)	.229(**)	1					
16. Hostilité (KSE)	.079	.112	.111	.016	.266(**)	-.182(*)	.019	.094	.204(*)	.063	.232(**)	.334(**)	.208(*)	.162(*)	.675(**)	1				
17. Anksiyete (KSE)	.053	.133	.038	.005	.209(*)	.004	.092	.156	.120	.001	.172(*)	.132	.307(**)	.058	.583(**)	.589(**)	1			
18. İlişkinin Olumluluğu (KİÖ)	-.214(**)	-.084	-.167(*)	-.351(**)	-.140	.204(*)	-.105	-.050	.035	.031	-.093	.012	.074	.022	-.153	.045	.044	1		
19. Anksiyete-Depresyon (YSR)	.392(**)	.440(**)	.396(**)	.167(*)	.578(**)	-.006	.472(**)	.372(**)	.417(**)	.343(**)	.017	.136	.091	-.023	.223(**)	.131	.070	-.188(*)	1	
20. Saldırganlık (YSR)	.360(**)	.225(**)	.352(**)	.188(*)	.407(**)	-.214(**)	.219(**)	.162(*)	.157	.127	.175(*)	.254(**)	.084	.114	.219(**)	.188(*)	-.009	-.207(*)	.434(**)	1
*p < .05; **p < .01																				

Hipotez 1: Evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide ergenin bildirdiği duygusal güvenliğin aracı etki yapması beklenmektedir.

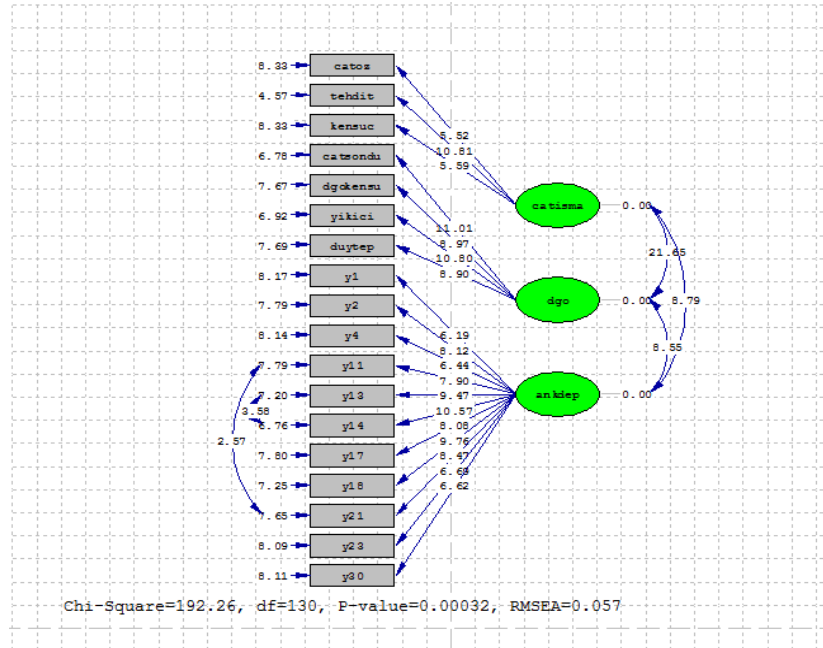
Araştırmanın hipotezi doğrultusunda çocuğun bildirdiği duygusal güvenliğin evlilik çatışması ve uyum problemleri arasındaki ilişkide aracı rolünün analizini yapmadan önce Baron ve Kenny'nin (1986) aracı etki kriterleri dikkate alınarak bağımsız, bağımlı ve aracı değişken arasındaki korelasyonlar incelenmiş evlilik çatışmasının tüm boyutları, duygusal güvenliğin tüm boyutları ile anksiyete-depresyon arasında, evlilik çatışmasının tüm boyutları, çatışma sonrası duygusal tepkisellik ile saldırganlık arasında ve evlilik çatışmasının tüm boyutları, kendini suçlama ile saldırganlık arasında anlamlı ilişkilerinin olduğu görülmüştür (Bkz Tablo 8). Bu sonuçlar doğrultusunda modeller sırayla sınanmıştır.

Evlilik çatışması ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin aracı etki model sınamasından önce Yapısal Eşitlik Modeli ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin kısmen kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür ($X^2=213.73$, $df= 132$, $X^2/df= 1.61$, $p<.001$, $RMSEA= 0.065$, $AGFI= 0.82$, $GFI= 0.86$, $CFI= 0.91$, $NFI= 0.81$, $S(RMR)= 0.065$). Program tarafından önerilen modifikasyon indeksleri incelenmiş ve y14-y13 ile y21-y11 maddeleri arasındaki hatalar ilişkilendirilerek model sınaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin kabul edilebilir düzeye geldiği görülmüştür ($X^2=192.26$, $df= 130$, $X^2/df= 1.47$, $p<.001$, $RMSEA= 0.057$, $AGFI= 0.83$, $GFI= 0.87$, $CFI= 0.93$, $NFI= 0.83$, $S(RMR)= 0.061$). Yapılan modifikasyonların ardından ölçüm modelinin istatistik değerlerini içeren yol grafiği Şekil 3'te, t değerlerini içeren yol grafiği ise Şekil 4'te sunulmuştur.

Şekil 3: Evlilik Çatışması ile Anksiyete-Depresyon Arasındaki İlişkide Ergenin Bildirdiği Duygusal Güvenliğin Aracı Etkisi (11-12 yaş) Model Sınamasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri

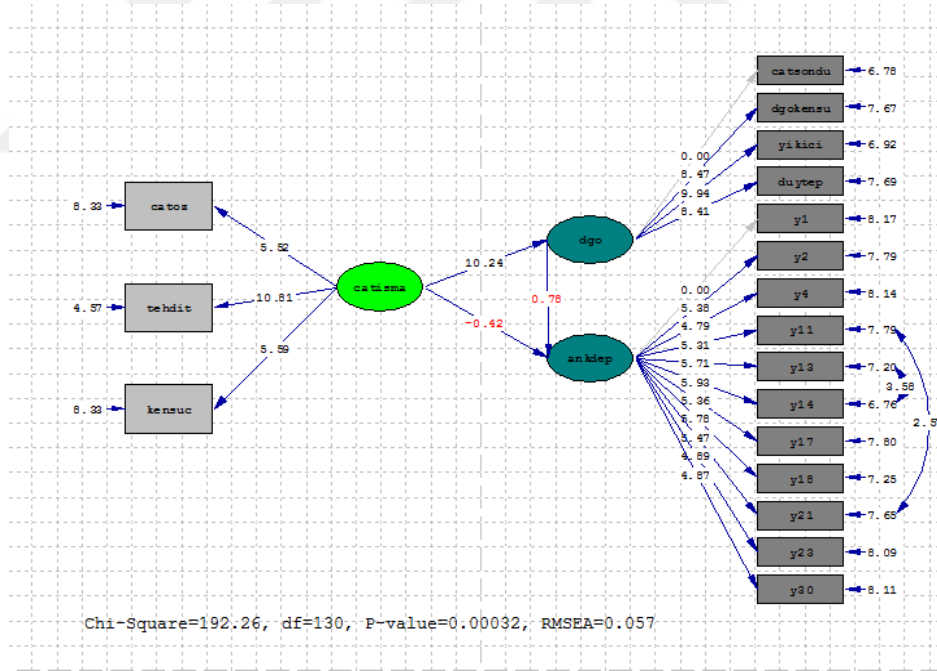
Şekil 4: Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları

Aracı model sınamasına bakıldığında duygusal güvenlik modele dâhil olduğunda bir önceki modelde anlamlı olan evlilik çatışması ile anksiyete-depresyon ve duygusal güvenlik ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkinin anlamlılığının (Bkz Şekil 3 ve Şekil 4) ortadan kalktığı görülmüş (Şekil 5) ve bu sonuç ergenin bildirdiği duygusal güvenliğin evlilik çatışması ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide aracı etkisinin olmadığını göstermiştir.

Modelin sınanmasında ortaya çıkan t istatistik değerlerinin yer aldığı yol grafiği Şekil 5’te sunulmuştur.

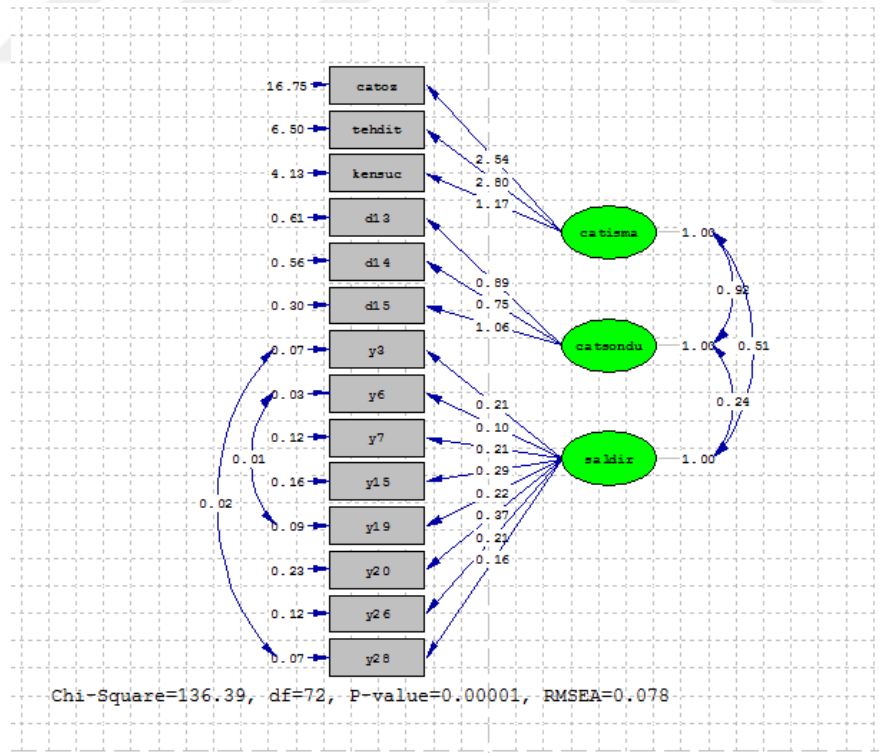
Şekil 5: Modelin Sınandığı Birinci Adım

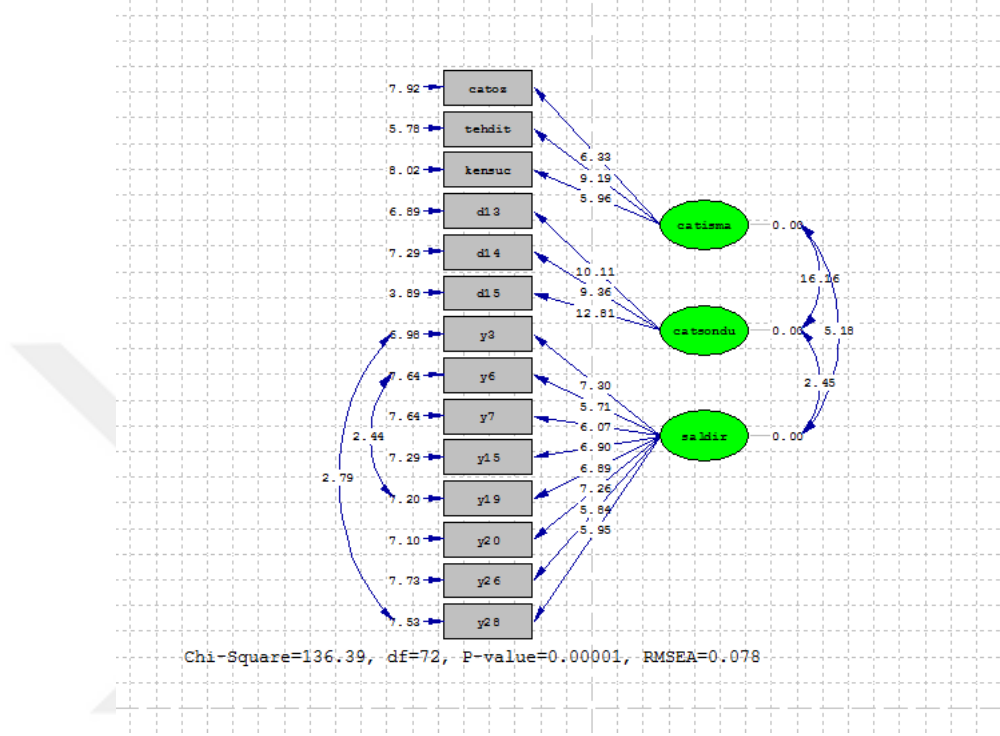
Evlilik çatışması ile saldırganlık arasındaki ilişkide ergenin bildirdiği çatışma sonrası duygusal tepkiselliğin aracı etki model sınamasından önce Yapısal Eşitlik Modeli ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin kısmen kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür ($X^2=150.06$, $df=$

74, $X^2/df= 2.02$, $p<.001$, RMSEA= 0.084, AGFI= 0.82, GFI= 0.87, CFI= 0.87, NFI= 0.78, S(RMR)= 0.081). Program tarafından önerilen modifikasyon indeksleri incelenmiş ve y19-y6 ile y28-y3 maddeleri arasındaki hatalar ilişkilendirilerek model sınaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin kabul edilebilir düzeye geldiği görülmüştür ($X^2=136.39$, $df= 72$, $X^2/df= 1.89$, $p<.001$, RMSEA= 0.078, AGFI= 0.83, GFI= 0.88, CFI= 0.89, NFI= 0.80, S(RMR)= 0.076). Yapılan modifikasyonların ardından ölçüm modelinin istatistik değerlerini içeren yol grafiği Şekil 6’da, t değerlerini içeren yol grafiği ise Şekil 7’de sunulmuştur.

Şekil 6: Evlilik Çatışması ile Saldırganlık Arasındaki İlişkide Ergenin Bildirdiği Çatışma Sonrası Duygusal Tepkiselliğin Aracı Etkisi (11-12 yaş) Model Sınamasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri

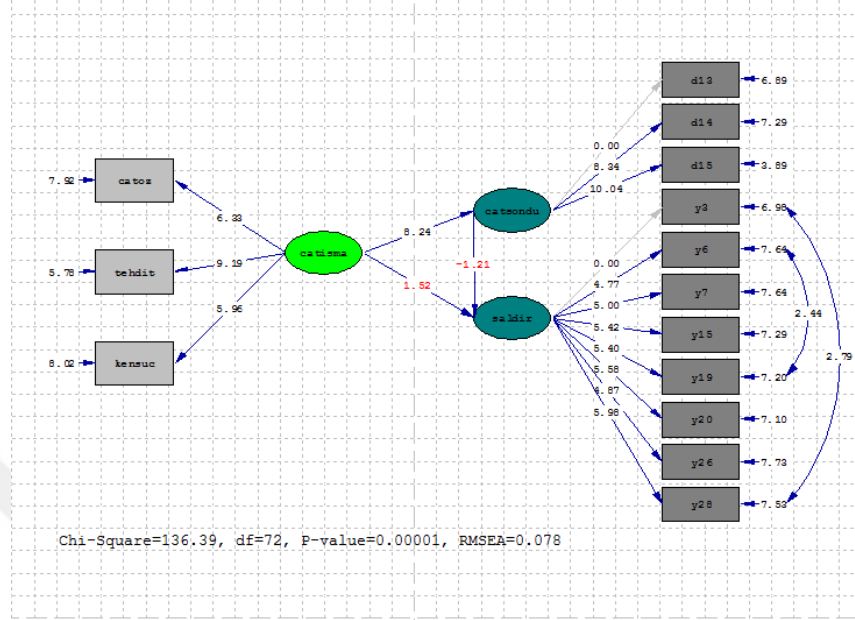
Şekil 7: Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları

Aracı model sınamasına bakıldığında çatışma sonrası duygusal tepkisellik modele dâhil olduğunda bir önceki modelde anlamlı olan evlilik çatışması ile saldırganlık ve çatışma sonrası duygusal tepkisellik ile saldırganlık arasındaki ilişkinin anlamlılığının (Bkz Şekil 6 ve Şekil 7) ortadan kalktığı görülmüş (Şekil 8) ve bu sonuç ergenin bildirdiği çatışma sonrası duygusal tepkiselliğin evlilik çatışması ile saldırganlık arasındaki ilişkide aracı etkisinin olmadığını göstermiştir.

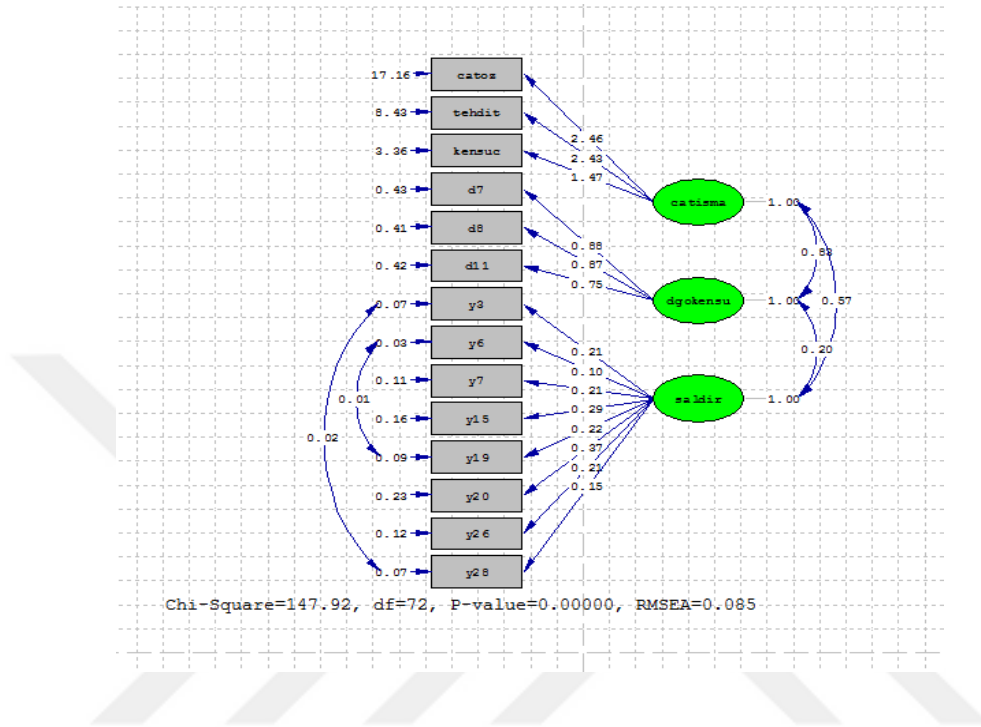
Modelin sınanmasında ortaya çıkan t istatistik değerlerinin yer aldığı yol grafiği Şekil 8’de sunulmuştur.

Şekil 8: Modelin Sınındığı Birinci Adım

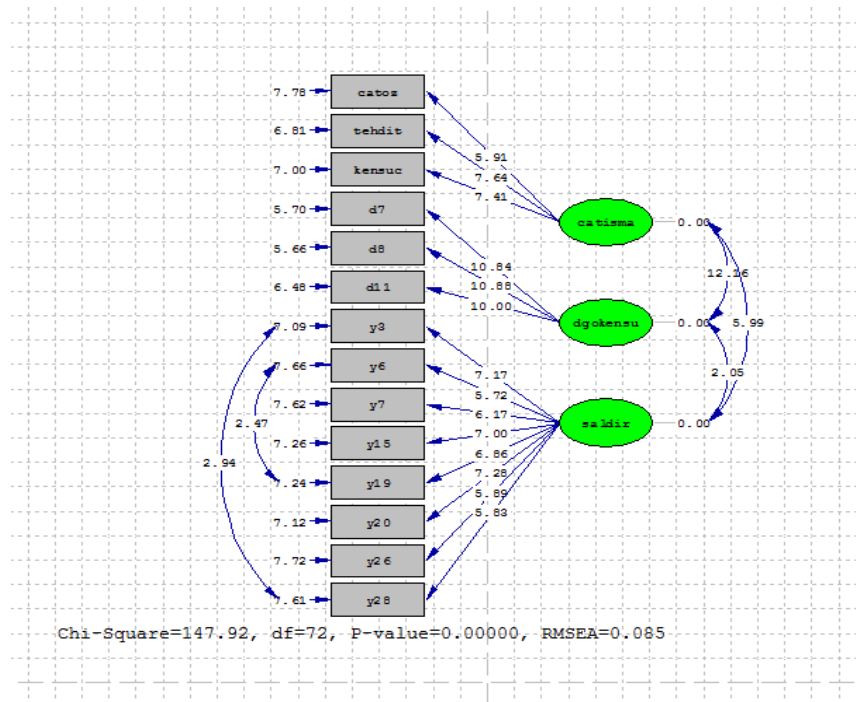

Evlilik çatışması ile saldırganlık arasındaki ilişkide ergenin bildirdiği kendini suçlamanın aracı etki model sınavasından önce Yapısal Eşitlik Modeli ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin kısmen kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür ($X^2=164.08$, $df=74$, $X^2/df=2.21$, $p<.001$, $RMSEA=0.091$, $AGFI=0.80$, $GFI=0.86$, $CFI=0.83$, $NFI=0.75$, $S(RMR)=0.076$). Program tarafından önerilen modifikasyon indeksleri incelenmiş ve y19-y6 ile y28-y3 maddeleri arasındaki hatalar ilişkilendirilerek model sınavası yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin biraz daha iyileştiği görülmüştür ($X^2=147.92$, $df=72$, $X^2/df=2.05$, $p<.001$, $RMSEA=0.085$, $AGFI=0.82$, $GFI=0.87$, $CFI=0.85$, $NFI=0.77$, $S(RMR)=0.072$). Yapılan modifikasyonların ardından ölçüm modelinin istatistik değerlerini içeren yol grafiği Şekil 9’da, t değerlerini içeren yol grafiği ise Şekil 10’da sunulmuştur.

Şekil 9: Evlilik Çatışması ile Saldırganlık Arasındaki İlişkide Ergenin Bildirdiği Kendini Suçlamanın Aracı Etkisi (11-12 Yaş) Model Sınamasından Önce Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri

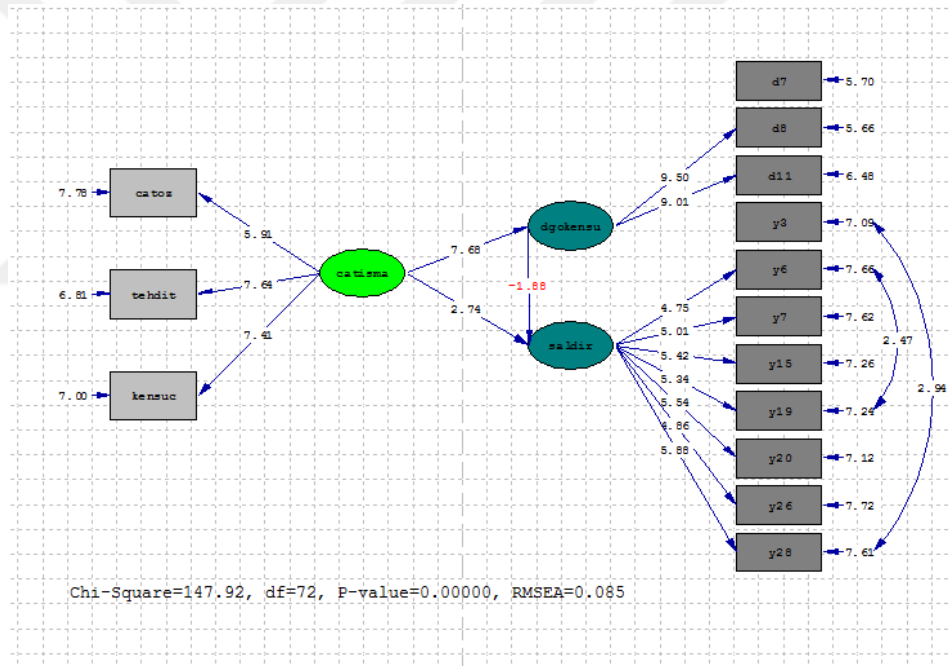
Şekil 10: Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları

Aracı model sınamasına bakıldığında kendini suçlama modele dâhil olduğunda bir önceki modelde anlamlı olan kendini suçlama ile saldırganlık arasındaki ilişkinin anlamlılığının (Bkz Şekil 9 ve Şekil 10) ortadan kalktığı görülmüş (Şekil 11) ve bu sonuç ergenin bildirdiği kendini suçlamanın evlilik çatışması ile saldırganlık arasındaki ilişkide aracı etkisinin olmadığını göstermiştir.

Modelin sınanmasında ortaya çıkan t istatistik değerlerinin yer aldığı yol grafiği Şekil 11’de sunulmuştur.

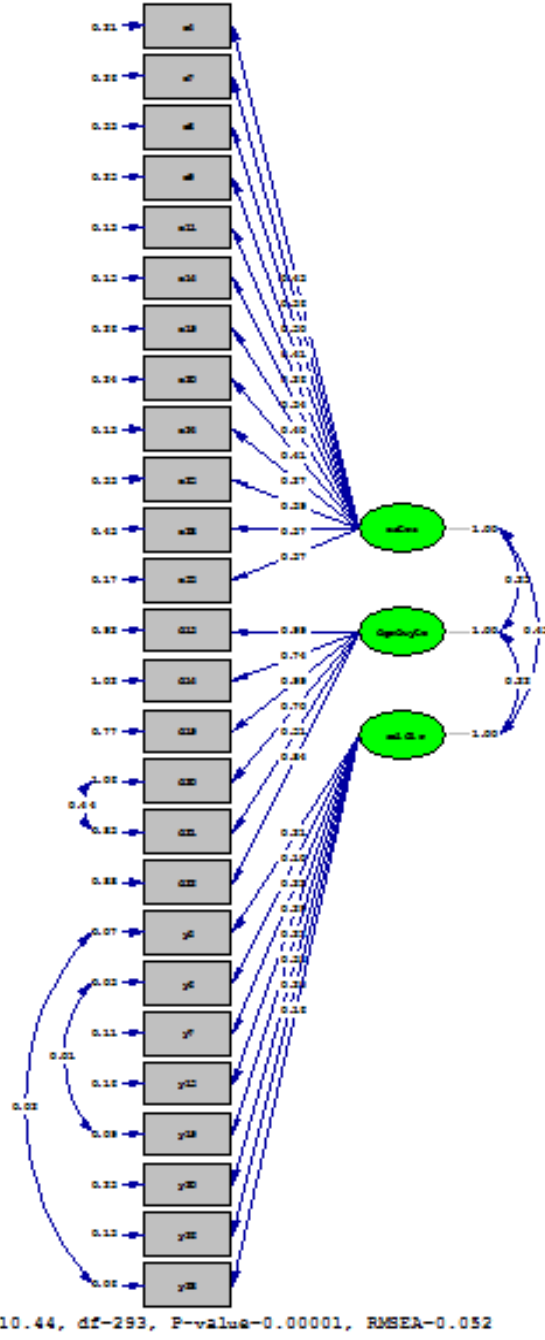
Şekil 11: Modelin Sıandığı Birinci Adım

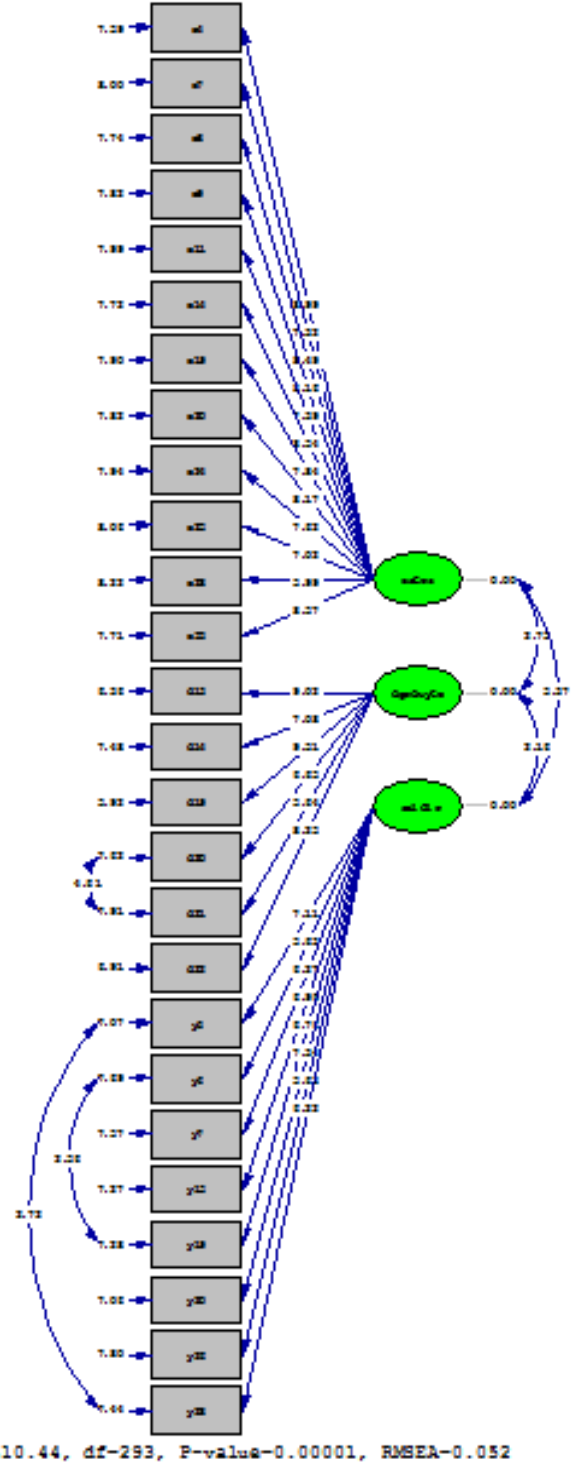
Hipotez 2: Evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide annenin bildirdiği duygusal güvenliğin aracı etki yapması beklenmektedir.

Araştırmanın hipotezi doğrultusunda evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide annenin bildirdiği duygusal güvenliğin aracı etkisini sınımadan önce Baron ve Kenny'nin (1986) aracı etki kriterleri dikkate alınarak bağımsız, bağımlı ve aracı değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiş ve yalnızca çatışma özellikleri, duygusal tepkisellik ve saldırganlık arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüş (Bkz. Tablo 8) ve hipotez bu değişkenler üzerinden sınanmıştır. Model sınamasından önce Yapısal Eşitlik Modeli ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin oldukça düşük olduğu görülmüştür ($X^2=462.38$, $df= 296$, $X^2/df= 1.56$, $p<.001$, $RMSEA= 0.062$, $AGFI= 0.77$, $GFI= 0.81$, $CFI= 0.84$, $NFI= 0.68$, $S(RMR)= 0.074$). Program tarafından önerilen modifikasyon indeksleri incelenmiş ve d21-d20, y19-y6 ve y28-y3 maddeleri arasındaki hatalar ilişkilendirilerek model sınaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin biraz daha iyileştiği görülmüştür ($X^2=410.44$, $df= 293$, $X^2/df= 1.40$, $p<.001$, $RMSEA= 0.052$, $AGFI= 0.79$, $GFI= 0.82$, $CFI= 0.88$, $NFI= 0.71$, $S(RMR)= 0.071$). Yapılan modifikasyonların ardından ölçüm modelinin istatistik değerlerini içeren yol grafiği Şekil 12'de, t değerlerini içeren yol grafiği ise Şekil 13'te sunulmuştur.

Şekil 12: Çatışma Özellikleri ile Saldırganlık Arasındaki İlişkide Annenin Bildirdiği Duygusal Tepkiselliğin Aracı Etkisi (11-12 Yaş) Model Sınamasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri

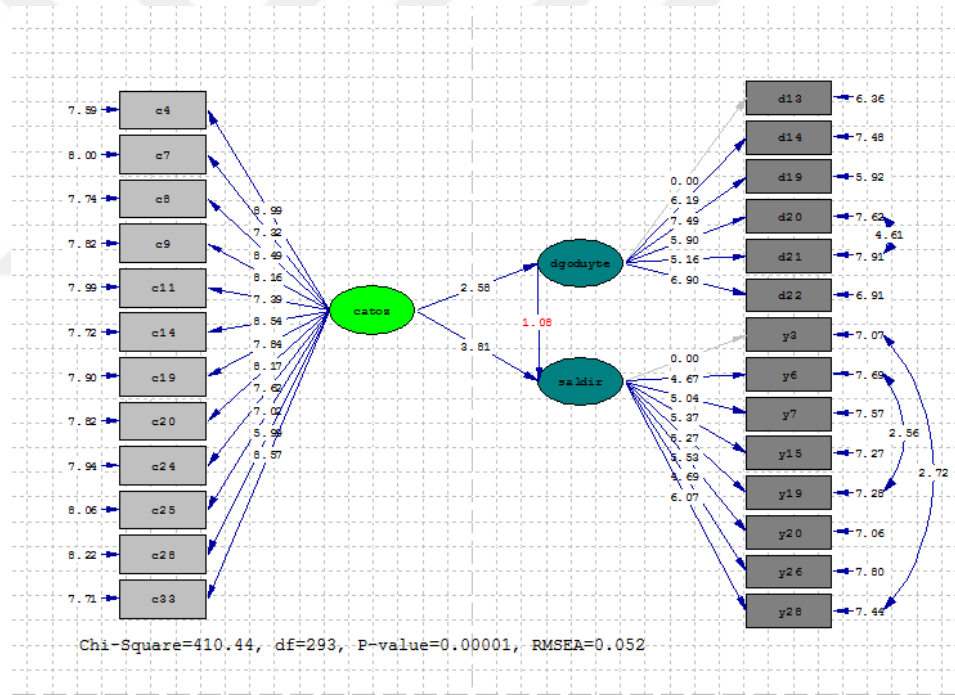
Şekil 13: Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları

Aracı model sınamasına bakıldığında kendini suçlama modele dâhil olduğunda bir önceki modelde anlamlı olan duygusal tepkisellik ile saldırganlık arasındaki ilişkinin anlamlılığının (Bkz Şekil 12 ve Şekil 13) ortadan kalktığı görülmüş (Şekil 14) ve bu sonuç annenin bildirdiği duygusal tepkiselliğin çatışma özellikleri ile saldırganlık arasındaki ilişkide aracı etkisinin olmadığını göstermiştir.

Modelin sınanmasında ortaya çıkan t istatistik değerlerinin yer aldığı yol grafiği Şekil 14’te sunulmuştur.

Şekil 14: Modelin Sınandığı Birinci Adım

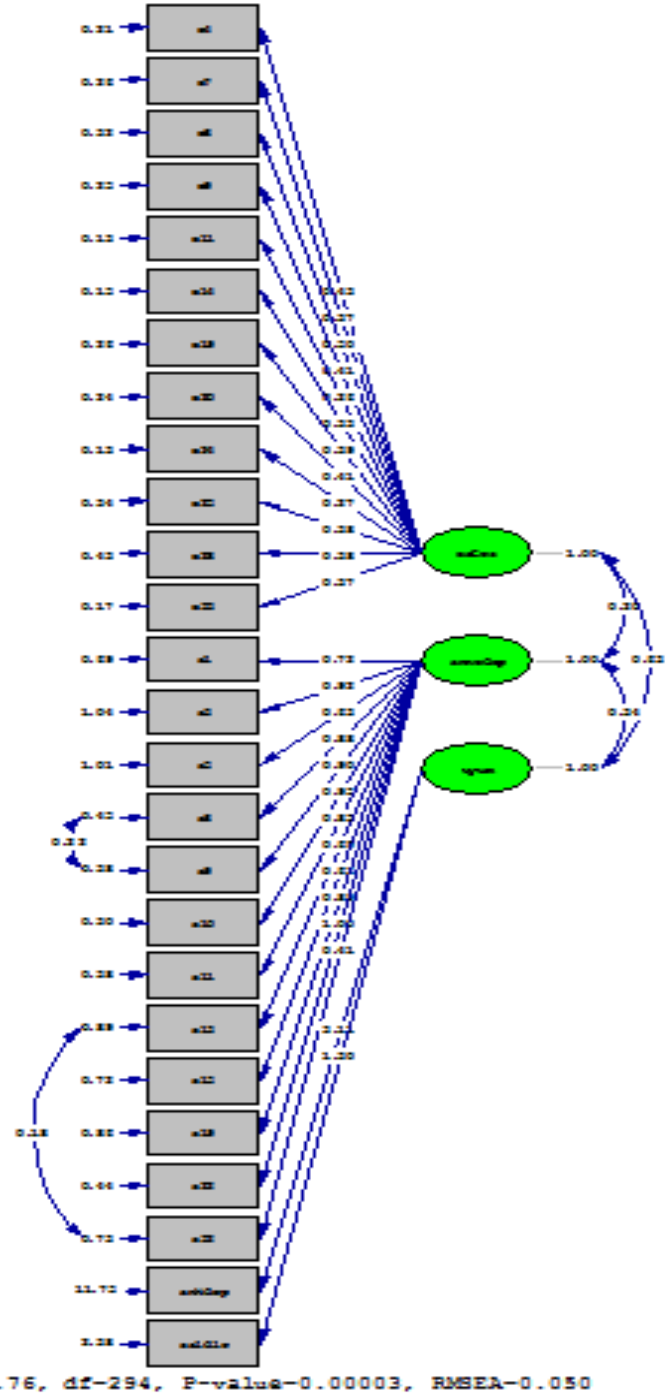

Hipotez 3: Evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide annenin psikolojik belirtilerinin aracı etki yapması beklenmektedir.

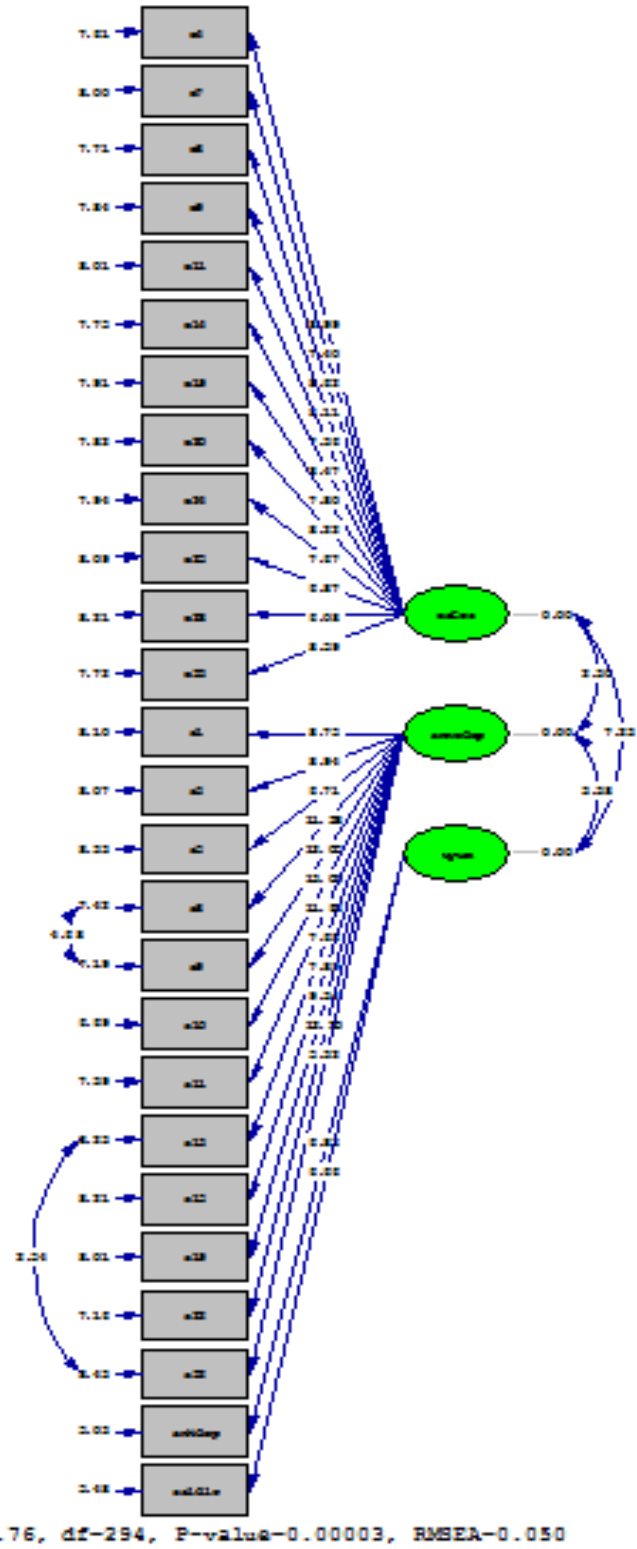
Araştırmanın hipotezi doğrultusunda ebeveynin psikolojik belirtilerinin evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide aracı etki yapıp yapmadığının sinamasından önce Baron ve Kenny'nin (1986) aracı etki kriterleri dikkate alınarak bağımsız, bağımlı ve aracı değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Buna göre çatışma özellikleri, depresyon ve uyum problemlerinin tüm alt boyutları arasında ve tehdit algısı, depresyon ve uyum problemlerinin tüm alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüş (Bkz Tablo 8) ve hipotez bu iki model üzerinden sinanmıştır.

Çatışma özellikleri ile uyum problemleri arasındaki ilişkide depresyonun aracı etkisinin sinandığı model sinamasından önce Yapısal Eşitlik Modeli ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin düşük olduğu görülmüştür ($X^2=401.76$, $df= 294$, $X^2/df= 1.37$, $p<.001$, $RMSEA= 0.050$, $AGFI= 0.79$, $GFI= 0.81$, $CFI= 0.92$, $NFI= 0.79$, $S(RMR)= 0.062$). Program tarafından önerilen modifikasyon indeksleri incelenmiş ve s9-s8 ve s32-s13 maddeleri arasındaki hatalar ilişkilendirilerek model sinaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin biraz daha iyileştiği görülmüştür ($X^2=316.49$, $df= 221$, $X^2/df= 1.43$, $p<.001$, $RMSEA= 0.054$, $AGFI= 0.79$, $GFI= 0.83$, $CFI= 0.91$, $NFI= 0.78$, $S(RMR)= 0.068$). Yapılan modifikasyonların ardından ölçüm modelinin istatistik değerlerini içeren yol grafiği Şekil 15'te, t değerlerini içeren yol grafiği ise Şekil 16'da sunulmuştur.

Şekil 15: Çatışma Özellikleri ile Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Depresyonun Aracı Etkisi (11-12 Yaş) Model Sınamasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri

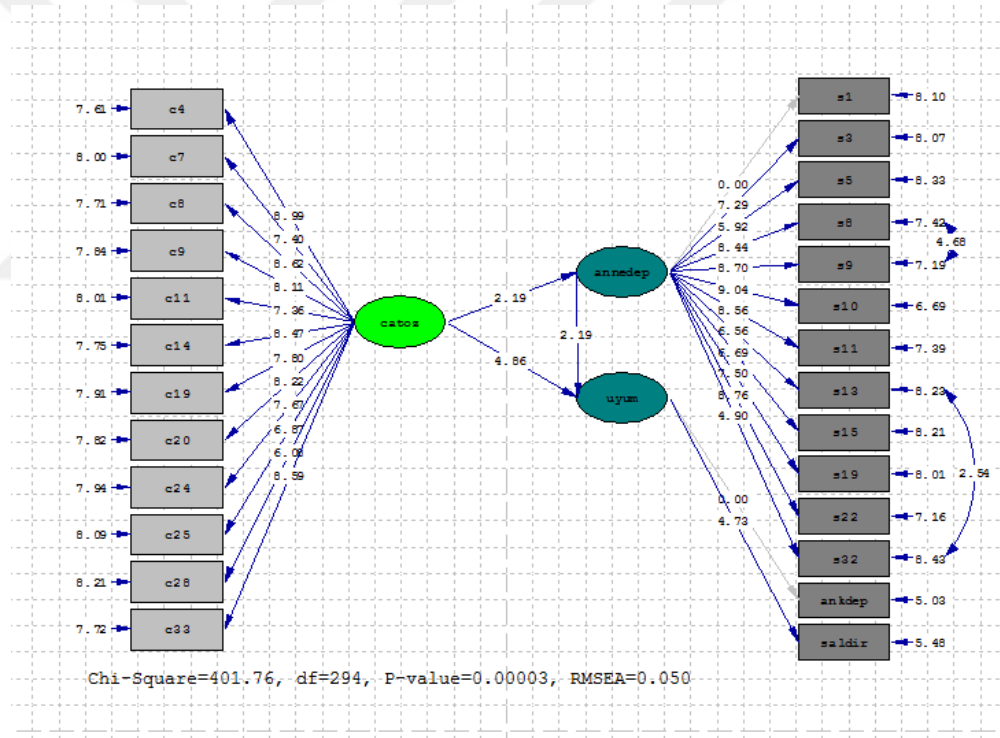
Şekil 16: Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları

Aracı model sınamasına bakıldığında depresyon modele dâhil olduğunda bir önceki modelde anlamlı olan çatışma özellikleri ile uyum problemleri arasındaki ilişkinin anlamlılığının (Bkz. Şekil 15 ve Şekil 16) devam ettiği görülmüş (Şekil 17) ve bu sonuç depresyonun çatışma özellikleri ile uyum problemleri arasındaki ilişkide aracı etkisinin olmadığını göstermiştir.

Modelin sınanmasında ortaya çıkan t istatistik değerlerinin yer aldığı yol grafiği Şekil 17’de sunulmuştur.

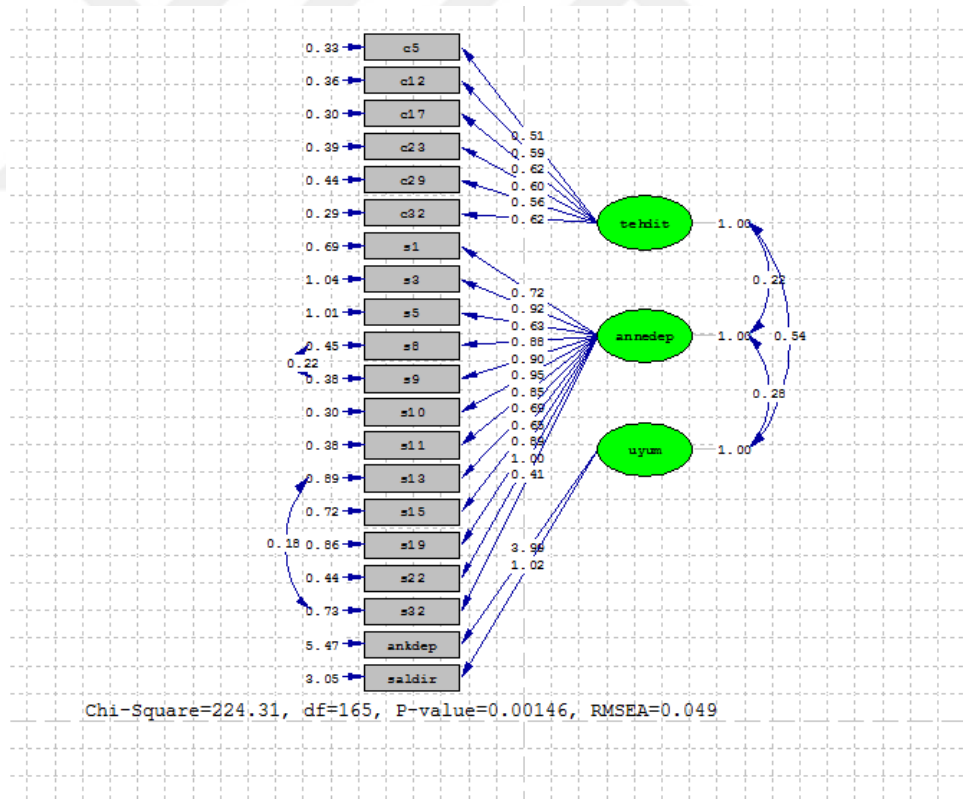
Şekil 17: Modelin Sınandığı Birinci Adım

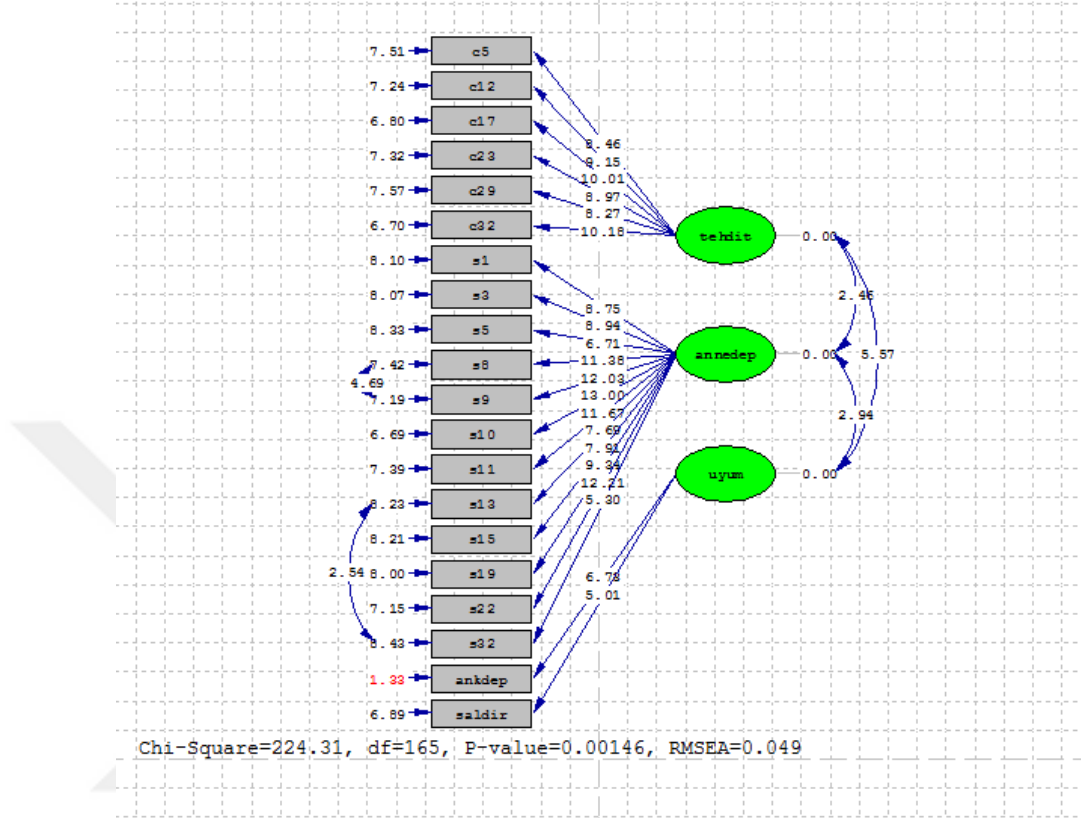
Tehdit algısı ile uyum problemleri arasındaki ilişkide depresyonun aracı etkisinin sınandığı model sınamasından önce Yapısal Eşitlik Modeli ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin düşük olduğu görülmüştür ($X^2=279.41$, $df= 167$, $X^2/df= 1.67$, $p<.001$, $RMSEA= 0.068$, $AGFI= 0.80$, $GFI= 0.84$, $CFI= 0.92$, $NFI= 0.83$, $S(RMR)= 0.057$). Program tarafından

önerilen modifikasyon indeksleri incelenmiş ve s9-s8 ve s32-s13 maddeleri arasındaki hatalar ilişkilendirilerek model sınaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin biraz daha iyileştiği görülmüştür ($X^2=224.31$, $df= 165$, $X^2/df= 1.36$, $p<.001$, $RMSEA= 0.049$, $AGFI= 0.83$, $GFI= 0.87$, $CFI= 0.95$, $NFI= 0.85$, $S(RMR)= 0.068$). Yapılan modifikasyonların ardından ölçüm modelinin istatistik değerlerini içeren yol grafiği Şekil 18’de, t değerlerini içeren yol grafiği ise Şekil 19’da sunulmuştur.

Şekil 18: Tehdit Algısı ile Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Depresyonun Aracı Etkisi (11-12 Yaş) Model Sınamasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri

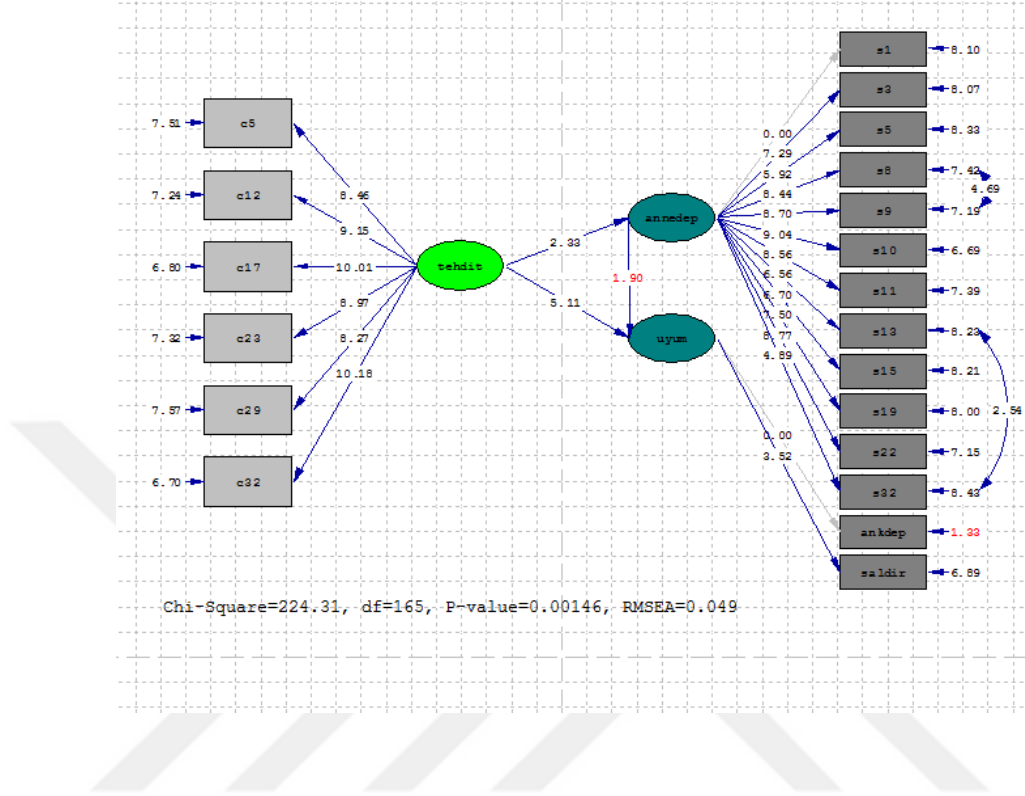
Şekil 19: Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları

Aracı model sınavına bakıldığında depresyon modele dâhil olduğunda bir önceki modelde anlamlı olan depresyon ile uyum problemleri arasındaki ilişkinin anlamlılığının (Bkz Şekil 18 ve Şekil 19) ortadan kalktığı görülmüş (Şekil 20) ve bu sonuç depresyonun tehdit algısı ile uyum problemleri arasındaki ilişkide aracı etkisinin olmadığını göstermiştir.

Modelin sınavında ortaya çıkan t istatistik değerlerinin yer aldığı yol grafiği Şekil 20’de sunulmuştur.

Şekil 20: Modelin Sınandığı Birinci Adım

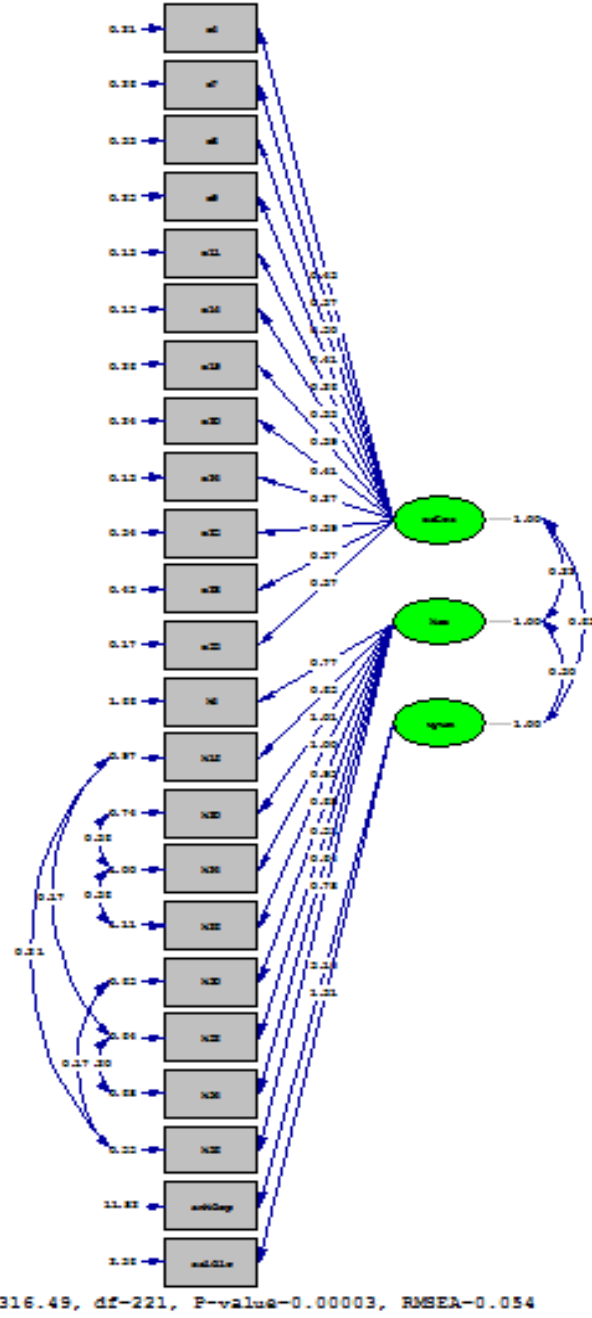
Hipotez 4: Evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide ergenlerin bağlanma güvenliğinin aracı etki yapması beklenmektedir.

Araştırmanın hipotezi doğrultusunda bağlanma güvenliğinin evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide aracı etki yapıp yapmadığının sınanmasından önce Baron ve Kenny'nin (1986) aracı etki kriterleri dikkate alınarak bağımsız, bağımlı ve aracı değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Buna göre çatışma özellikleri, kaçınma ve uyum problemlerinin tüm alt boyutları arasında ve evlilik çatışmasının tüm alt boyutları, kaygı ve uyum problemlerinin tüm alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüş (Bkz Tablo 8) ve hipotez bu iki model üzerinden sınanmıştır.

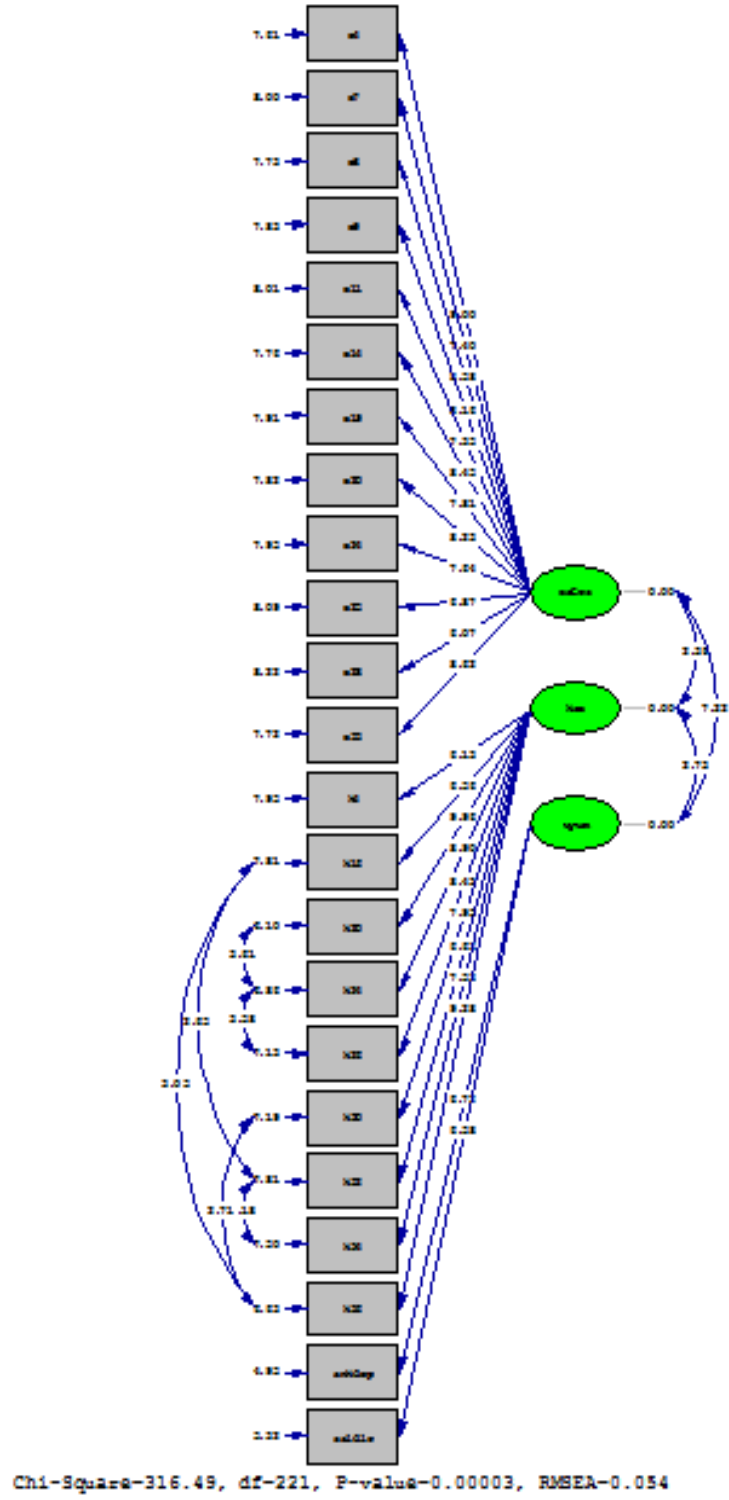
Çatışma özellikleri ile uyum problemleri arasındaki ilişkide kaçınmanın aracı etkisinin sınanıldığı model sınamasından önce Yapısal Eşitlik Modeli ile doğrulayıcı

faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin düşük olduğu görülmüştür ($X^2=443.74$, $df= 227$, $X^2/df= 1.95$, $p<.001$, $RMSEA= 0.081$, $AGFI= 0.75$, $GFI= 0.79$, $CFI= 0.84$, $NFI= 0.72$, $S(RMR)= 0.072$). Program tarafından önerilen modifikasyon indeksleri incelenmiş ve k24-k20, k26-k24, k32-k16, k34-k32, k36-k16 ve k36-k30 maddeleri arasındaki hatalar ilişkilendirilerek model sınaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin biraz daha iyileştiği görülmüştür ($X^2=316.49$, $df= 221$, $X^2/df= 1.43$, $p<.001$, $RMSEA= 0.054$, $AGFI= 0.80$, $GFI= 0.84$, $CFI= 0.91$, $NFI= 0.78$, $S(RMR)= 0.068$). Yapılan modifikasyonların ardından ölçüm modelinin istatistik değerlerini içeren yol grafiği Şekil 21’de, t değerlerini içeren yol grafiği ise Şekil 22’de sunulmuştur.

Şekil 21: Çatışma Özellikleri ile Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Kaçınmanın Aracı Etkisi (11-12 Yaş) Model Sınamasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri

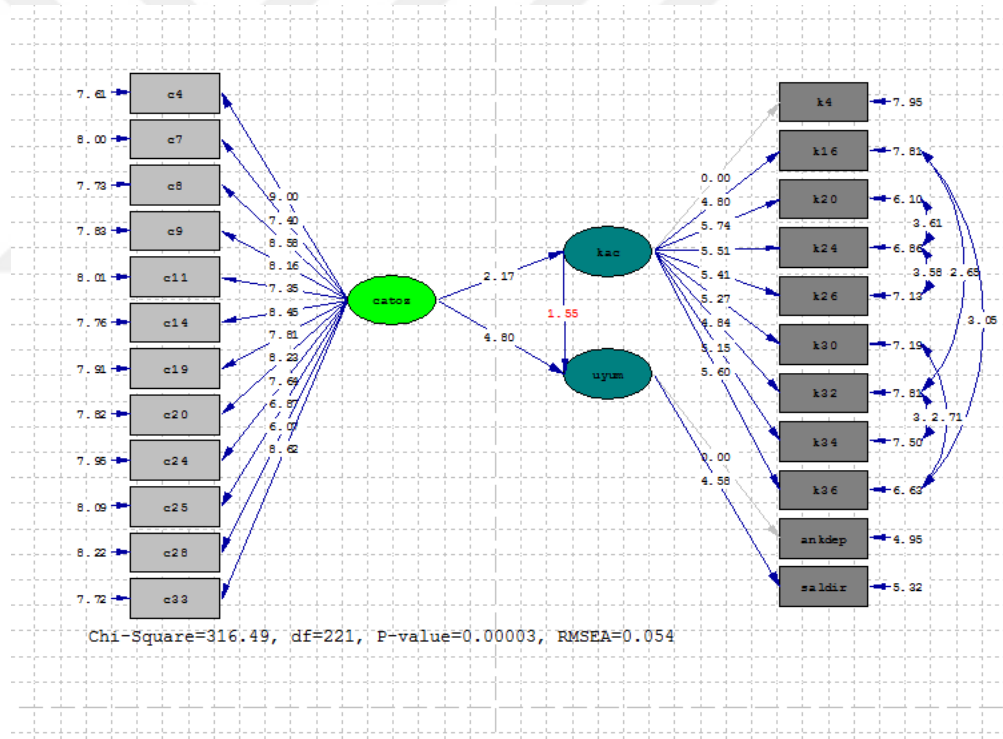
Şekil 22: Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları

Aracı model sınamasına bakıldığında kaçınma modele dâhil olduğunda bir önceki modelde anlamlı olan kaçınma ile uyum problemleri arasındaki ilişkinin anlamlılığının (Bkz Şekil 21 ve Şekil 22) ortadan kalktığı görülmüş (Şekil 23) ve bu sonuç kaçınmanın çatışma özellikleri ile uyum problemleri arasındaki ilişkide aracı etkisinin olmadığını göstermiştir.

Modelin sınanmasında ortaya çıkan t istatistik değerlerinin yer aldığı yol grafiği Şekil 23'te sunulmuştur.

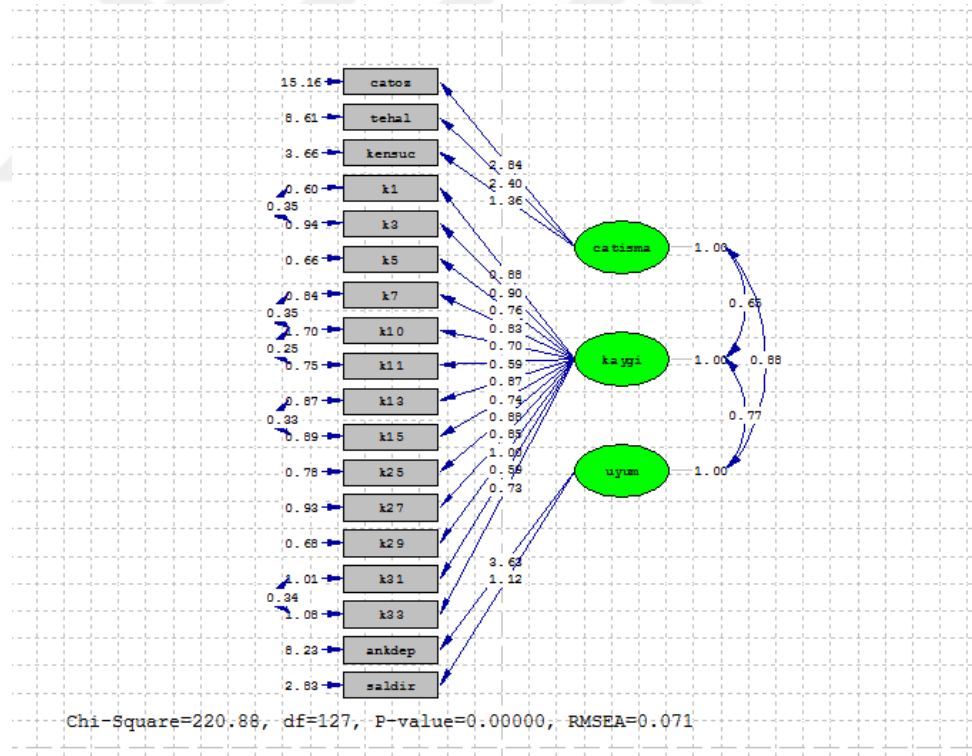
Şekil 23: Modelin Sınandığı Birinci Adım

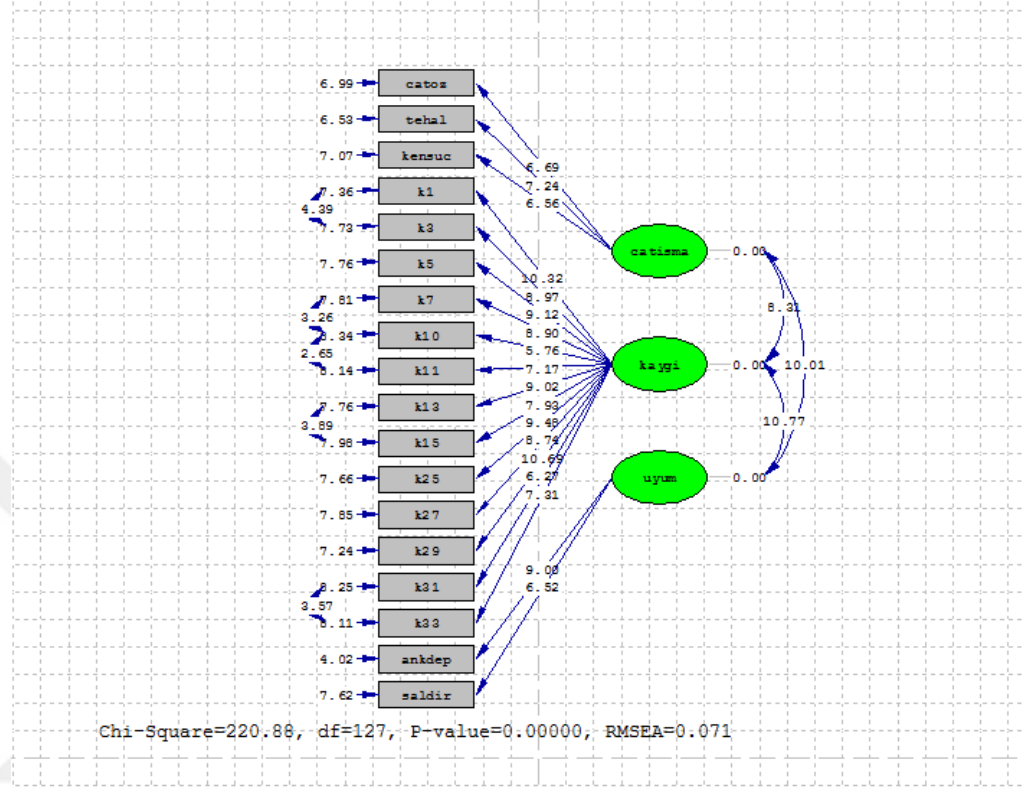
Evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide kaygının aracı etkisinin sınandığı model sınamasından önce Yapısal Eşitlik Modeli ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin düşük olduğu görülmüştür ($X^2=315.99$, $df=132$, $X^2/df=2.39$, $p<.001$, $RMSEA=0.097$, $AGFI=0.75$, $GFI=0.81$, $CFI=0.84$, $NFI=0.76$, $S(RMR)=0.074$). Program tarafından

önerilen modifikasyon indeksleri incelenmiş ve k3-k1, k10-k7, k11-k10, k15-k13, ve k33-k31 maddeleri arasındaki hatalar ilişkilendirilerek model sınaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin biraz daha iyileştiği görülmüştür ($X^2=220.88$, $df= 127$, $X^2/df= 1.73$, $p<.001$, $RMSEA= 0.071$, $AGFI= 0.81$, $GFI= 0.86$, $CFI= 0.91$, $NFI= 0.82$, $S(RMR)= 0.066$). Yapılan modifikasyonların ardından ölçüm modelinin istatistik değerlerini içeren yol grafiği Şekil 24'te, t değerlerini içeren yol grafiği ise Şekil 25'te sunulmuştur.

Şekil 24: Evlilik Çatışması ile Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Kaygının Aracı Etkisi (11-12 Yaş) Model Sınamasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri

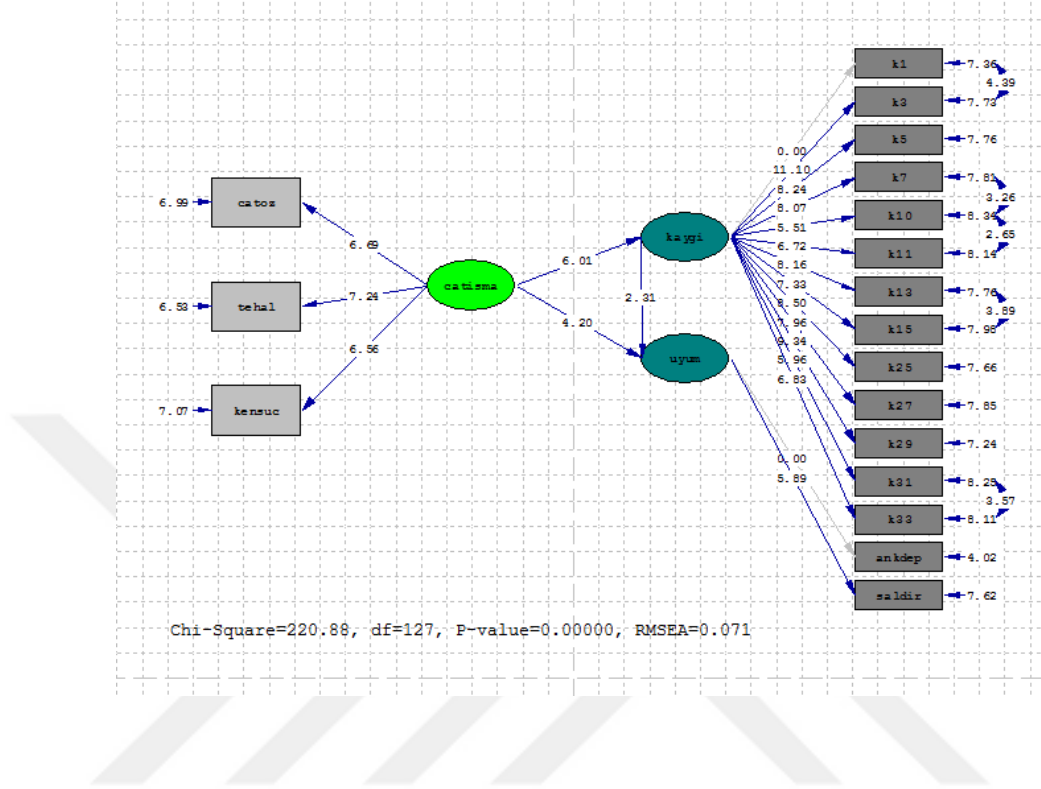
Şekil 25: Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları

Aracı model sınamasına bakıldığında kaygı modele dâhil olduğunda bir önceki modelde anlamlı olan evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkinin anlamlılığının (Bkz Şekil 24 ve Şekil 25) devam ettiği görülmüş (Şekil 26) ve bu sonuç kaygının evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide aracı etkisinin olmadığını göstermiştir.

Modelin sınanmasında ortaya çıkan t istatistik değerlerinin yer aldığı yol grafiği Şekil 26'da sunulmuştur.

Şekil 26: Modelin Sınandığı Birinci Adım

Hipotez 5: Evlilik çatışması ile çocukların uyum problemleri arasındaki ilişkide ebeveyn tutumlarının aracı etki yapması beklenmektedir.

Araştırmanın hipotezi doğrultusunda ebeveyn tutumlarının evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide aracı etki yapıp yapmadığının sınamasından önce Baron ve Kenny'nin (1986) aracı etki kriterleri dikkate alınarak bağımsız, bağımlı ve aracı değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiş ancak üç değişkene ait alt boyutlar arasında ortak ilişki bulunamadığından hipotez sınanamamıştır (Bkz Tablo 8).

Hipotez 6: Evlilik çatışması ile çocukların uyum problemleri arasındaki ilişkide çocuğun kardeşiyle olan ilişkisinin biçimlendirici etki yapması beklenmektedir.

Araştırmanın hipotezi doğrultusunda evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide kardeş ilişkisinin biçimlendirici etkisi incelenmiştir. Biçimlendirici değişken analizi yapabilmek için bağımsız ve bağımlı değişkenler arasında ilişki olması gerektiğinden öncelikle evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki korelasyonlara bakılmıştır. Elde edilen sonuçlarda evlilik çatışması ile uyum problemlerinin tüm boyutlarının birbiriyle anlamlı ilişki gösterdiği görülmüştür (Bkz Tablo 8). Daha önce yapılan açımlayıcı faktör analizi ise kardeş ilişkisi ölçeğini yalnızca ilişkinin olumluluğu adı verilen tek bir boyut olarak tanımlamıştır. Bu sonuç doğrultusunda evlilik çatışmasının her bir boyutu ile uyum problemlerinin her bir boyutu arasındaki ilişkide kardeş ilişkisinin olumluluğunun biçimlendirici etkisi hiyerarşik doğrusal moderatör regresyon analizi ile sınanmıştır.

Çatışma özellikleri ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide kardeş ilişkisinin olumluluğunun biçimlendirici etkisini sınamak amacıyla yapılan hiyerarşik doğrusal moderatör regresyon analizi sonucunda ilişkinin olumluluğunun biçimlendirici etkisinin olmadığı bulunmuştur ($t=1.859$, $p>.05$) (Tablo 9).

Tablo 9: Çatışma Özellikleri ile Anksiyete-Depresyon Puanları Arasındaki İlişkide İlişkinin Olumluluğunun Biçimlendirici Rolüne İlişkin Hiyerarşik Doğrusal Moderatör Regresyon Analizi Sonuçları (11-12 Yaş)

	ΔR^2+	B	β
Çatışma Özellikleri	.154***	.395***	.395***
İlişkinin Olumluluğu	.011	-.126	-.126
Çatışma Özellikleri X İlişkinin Olumluluğu	.020	.145	.144

+ Tablodaki değerler 3. bloktan elde edilmiş değerlerdir.

*** $p<.001$

Çatışma özellikleri ile saldırganlık arasındaki ilişkide kardeş ilişkisinin olumluluğunun biçimlendirici etkisini sınamak amacıyla yapılan hiyerarşik doğrusal moderatör regresyon analizi sonucunda ilişkinin olumluluğunun biçimlendirici etkisinin olmadığı bulunmuştur ($t=0.18$, $p>.05$) (Tablo 10).

Tablo 10: Çatışma Özellikleri ile Saldırganlık Puanları Arasındaki İlişkide İlişkinin Olumluluğunun Biçimlendirici Rolüne İlişkin Hiyerarşik Doğrusal Moderatör Regresyon Analizi Sonuçları (11-12 Yaş)

	ΔR^2+	B	β
Çatışma Özellikleri	.130***	.331***	.331***
İlişkinin Olumluluğu	.018	-.136	-.136
Çatışma Özellikleri X İlişkinin Olumluluğu	.000	.001	.001

+ Tablodaki değerler 3. bloktan elde edilmiş değerlerdir.

*** $p<.001$

Tehdit algısı ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide kardeş ilişkisinin olumluluğunun biçimlendirici etkisini sınamak amacıyla yapılan hiyerarşik doğrusal moderatör regresyon analizi sonucunda ilişkinin olumluluğunun biçimlendirici etkisinin olmadığı bulunmuştur ($t=-1.428$, $p>.05$) (Tablo 11).

Tablo 11: Tehdit Algısı ile Anksiyete-Depresyon Puanları Arasındaki İlişkide İlişkinin Olumluluğunun Biçimlendirici Rolüne İlişkin Hiyerarşik Doğrusal Moderatör Regresyon Analizi Sonuçları (11-12 Yaş)

	ΔR^2+	B	β
Tehdit Algısı	.194***	.430***	.430***
İlişkinin Olumluluğu	.023*	-.148*	-.148*
Tehdit Algısı X İlişkinin Olumluluğu	.011	-.103	-.105

+ Tablodaki değerler 3. bloktan elde edilmiş değerlerdir.

* $p<.05$, *** $p<.001$

Tehdit algısı ile saldırganlık arasındaki ilişkide kardeş ilişkisinin olumluluğunun biçimlendirici etkisini sınamak amacıyla yapılan hiyerarşik doğrusal moderatör regresyon analizi sonucunda ilişkinin olumluluğunun biçimlendirici etkisinin olmadığı bulunmuştur ($t=-.725$, $p>.05$) (Tablo 12).

Tablo 12: Tehdit Algısı ile Saldırganlık Puanları Arasındaki İlişkide İlişkinin Olumluluğunun Biçimlendirici Rolüne İlişkin Hiyerarşik Doğrusal Moderatör Regresyon Analizi Sonuçları (11-12 Yaş)

	ΔR^2+	B	β
Tehdit Algısı	.051**	.211**	.211**
İlişkinin Olumluluğu	.035*	-.187*	-.187*
Tehdit Algısı X İlişkinin Olumluluğu	.003	-.057	-.058

+ Tablodaki değerler 3. bloktan elde edilmiş değerlerdir.

* $p<.05$, ** $p<.01$

Kendini suçlama ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide kardeş ilişkisinin olumluluğunun biçimlendirici etkisini sınamak amacıyla yapılan hiyerarşik doğrusal moderatör regresyon analizi sonucunda ilişkinin olumluluğunun biçimlendirici etkisinin olmadığı bulunmuştur ($t=.799$, $p>.05$) (Tablo 13).

Tablo 13: Kendini Suçlama ile Anksiyete-Depresyon Puanları Arasındaki İlişkide İlişkinin Olumluluğunun Biçimlendirici Rolüne İlişkin Hiyerarşik Doğrusal Moderatör Regresyon Analizi Sonuçları (11-12 Yaş)

	ΔR^2+	B	β
Kendini Suçlama	.157***	.399***	.399***
İlişkinin Olumluluğu	.015	-.126	-.126
Kendini Suçlama X İlişkinin Olumluluğu	.004	.054	.065

+ Tablodaki değerler 3. bloktan elde edilmiş değerlerdir.

*** $p<.001$

Kendini suçlama ile saldırganlık arasındaki ilişkide kardeş ilişkisinin olumluluğunun biçimlendirici etkisini sınamak amacıyla yapılan hiyerarşik doğrusal moderatör regresyon analizi sonucunda ilişkinin olumluluğunun biçimlendirici etkisinin olmadığı bulunmuştur ($t=-.859$, $p>.05$) (Tablo 14).

Tablo 14: Kendini Suçlama ile Saldırganlık Puanları Arasındaki İlişkide İlişkinin Olumluluğunun Biçimlendirici Rolüne İlişkin Hiyerarşik Doğrusal Moderatör Regresyon Analizi Sonuçları (11-12 Yaş)

	ΔR^2+	B	β
Kendini Suçlama	.124***	.300***	.300***
İlişkinin Olumluluğu	.022	-.151	-.151
Kendini Suçlama X İlişkinin Olumluluğu	.004	-.059	-.071

+ Tablodaki değerler 3. bloktan elde edilmiş değerlerdir.

*** $p<.001$

Araştırma hipotezlerinin 18-20 yaş grubu katılımcıları için sınanması

Araştırmanın hipotezlerini sınamaya başlamadan önce tüm değişkenlerin alt boyutlarının ortalama, standart sapma, mod, medyan, minimum ve maksimum değerleri ile Skewness ve Kurtosis değerlerini içeren tanımlayıcı istatistiksel analizler yapılmıştır. Ardından alt boyutlar arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Vaka sayısının 100'ün üzerinde olması nedeniyle verilerin normal dağıldığı varsayılmış ve Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Tanımlayıcı bulguları içeren sonuçlar Tablo 15'te, korelasyon sonuçları ise Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 15: Duygusal Güvenlik Ölçeği (DGÖ), Çocukların Emilik Çatışmasını Algısı Ölçeği (ÇEÇAÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Kardeş İlişkisi Ölçeği (KİÖ), 11-18 Yaş Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği (YSR), Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu (DGÖ-E), Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ) ve Kısa Semptom Envanteri (KSE) Alt Ölçeklerinden Alınan Puanların Minimum ve Maksimum Değerleri ile Ortalama, Standart Sapma, Mod, Medyan, Skewness ve Kurtosis Değerlerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Değerleri (18-20 Yaş)

N=152	Minimum	Maksimum	$\bar{X}$	SS	Mod	Medyan	Skewness	Kurtosis
Yıkıcı Aile Temsilleri (DGÖ)	6	24	10.31	4.36	6	9	1.28	1.25
Yapıcı Aile Temsilleri (DGÖ)	5	20	8.86	3.80	6	8	1.18	.53
Çatışmanın Yayılması (DGÖ)	3	12	3.76	1.52	3	3	2.84	9.79
Kaçınma (DGÖ)	2	8	4.25	1.88	2	4	.40	-.94
Duygusal Düzenlemede Zorluk (DGÖ)	4	16	7.19	3.18	4	6	1.04	.44
Çatışma Özellikleri (ÇEÇAÖ)	0	22	7.35	5.56	4	6	.90	-.01
Tehdit Algısı (ÇEÇAÖ)	0	11	2.27	2.74	0	1	1.40	1.41
Kaçınma (YİYE)	6	29	14.56	5.48	12	14	.48	-.07
Kaygı (YİYE)	4	20	11.83	3.92	14	12	.14	-.68
İlişkinin Olumluluğu (KİÖ)	5	25	18.37	3.75	19	19	-.79	1.22
Anksiyete-Depresyon (YSR)	0	15	4.36	3.05	2	4	.82	.74
Saldırganlık (YSR)	0	12	3.75	2.64	1	3.5	.49	-.34
Davranışsal Düzensizlik (DGÖ-E)	3	15	5.19	2.78	3	4	1.58	2.27
Duygusal Tepkisellik (DGÖ-E)	4	20	8.04	3.67	4	7	.98	.48
Kabul-İlgi (ÇYTÖ)	6	20	17.18	2.37	20	17	-1.01	2.21
Depresyon (KSE)	0	19	5.90	4.33	3	5	.98	.92

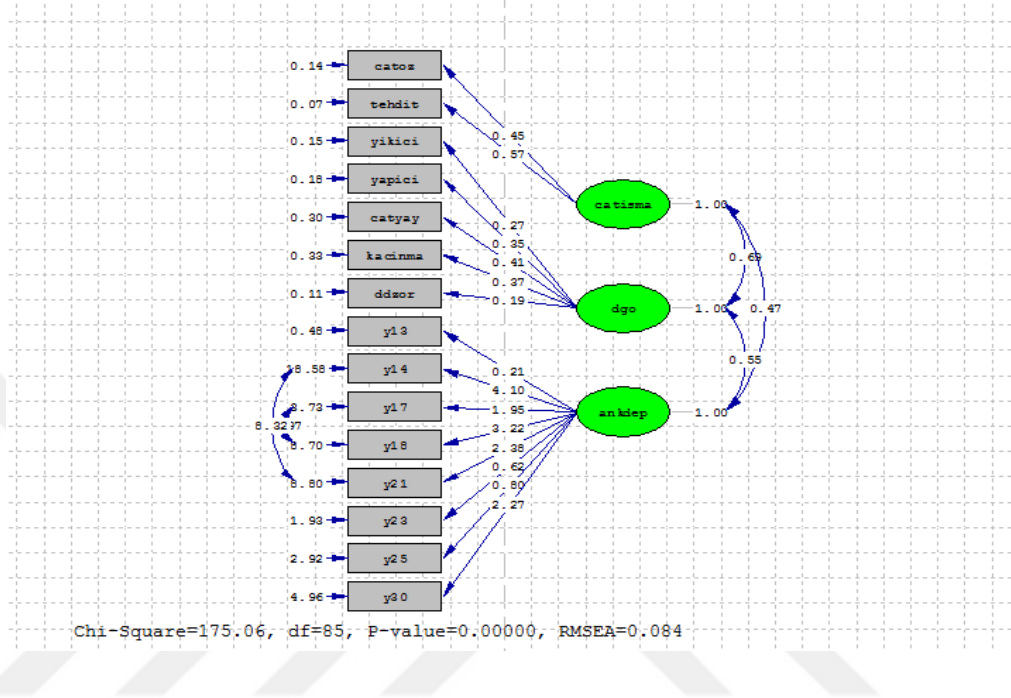
Tablo 16: Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği (ÇEÇAÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ), Duygusal Güvenlik Ölçeği (DGÖ), Duygusal Güvenlik Ölçeği-Anne Bildirimi (DGÖ-E), Kısa Semptom Envanteri (KSE), Kardeş İlişkisi Ölçeği (KİÖ) ve 11-18 Yaş Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği (YSR) Puanları Arasındaki Korelasyonlar (18-20 Yaş)

		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
1.	Çatışma Özellikleri (ÇEÇAÖ)	1															
2.	Tehdit Algısı (ÇEÇAÖ)	.499(**)	1														
3.	Kaçınma (YİYE)	.142	.191(*)	1													
4.	Kaygı (YİYE)	.192(*)	.345(**)	.299(**)	1												
5.	Kabul-İlgi (ÇYTÖ)	-.285(**)	-.110	-.126	.067	1											
6.	Yıkıcı Aile Temsilleri (DGÖ)	.506(**)	.772(**)	.152	.391(**)	-.108	1										
7.	Yapıcı Aile Temsilleri (DGÖ)	.799(**)	.476(**)	.128	.087	-.316(**)	.479(**)	1									
8.	Çatışmanın Yayılması (DGÖ)	.189(*)	.287(**)	.041	.217(**)	-.104	.333(**)	.182(*)	1								
9.	Kaçınma (DGÖ)	.411(**)	.181(*)	.094	.250(**)	-.262(**)	.202(*)	.336(**)	.190(*)	1							
10.	Duygusal Düzenlemede Zorluk (DGÖ)	.468(**)	.558(**)	.166(*)	.375(**)	.017	.600(**)	.418(**)	.342(**)	.244(**)	1						
11.	Davranışsal Düzensizlik (DGÖ-E)	.138	.066	.150	-.087	-.210(**)	.049	.206(*)	-.029	-.007	-.011	1					
12.	Duygusal Tepkisellik (DGÖ-E)	.213(**)	.337(**)	.051	.130	-.053	.320(**)	.268(**)	.196(*)	.090	.318(**)	.182(*)	1				
13.	Depresyon (Anne) (KSE)	.277(**)	.146	.107	.060	-.105	.122	.200(*)	.006	.075	.082	.253(**)	.180(*)	1			
14.	İlişkinin Olumluluğu (KİÖ)	-.245(**)	-.098	-.163(*)	-.126	.257(**)	-.129	-.281(**)	-.176(*)	-.222(**)	-.016	-.065	-.014	-.206(*)	1		
15.	Anksiyete-Depresyon (YSR)	.386(**)	.352(**)	.217(**)	.523(**)	-.224(**)	.306(**)	.335(**)	.226(**)	.396(**)	.287(**)	.032	.236(**)	.090	-.313(**)	1	
16.	Saldırganlık (YSR)	.147	.095	.069	.194(*)	-.160(*)	.078	.113	.140	.143	.084	.093	-.068	.051	-.125	.407(**)	1
* $p < .05$; ** $p < .01$																	

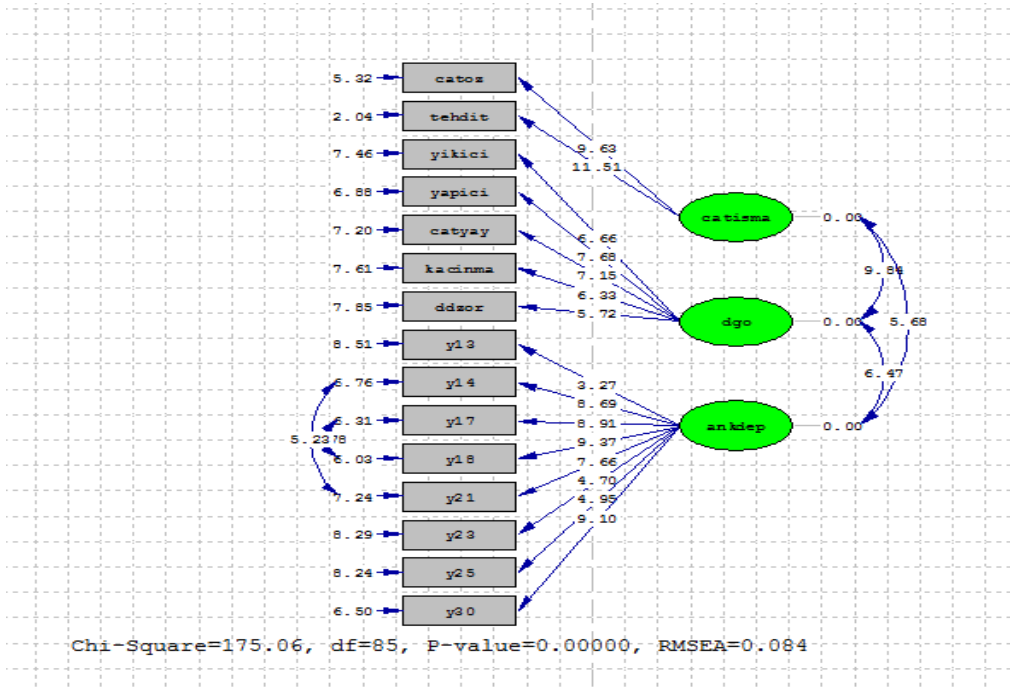
Hipotez 1: Evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide ergenin bildirdiği duygusal güvenliğin aracı etki yapması beklenmektedir.

Araştırmanın hipotezi doğrultusunda ergenin bildirdiği duygusal güvenliğin evlilik çatışması ve uyum problemleri arasındaki ilişkide aracı rolünün analizini yapmadan önce Baron ve Kenny'nin (1986) aracı etki kriterleri dikkate alınarak bağımsız, bağımlı ve aracı değişken arasındaki korelasyonlar incelenmiş ve evlilik çatışmasının tüm boyutları, duygusal güvenliğin tüm boyutları ve anksiyete-depresyon boyutunun birbiriyle anlamlı ilişkilerinin olduğu görülmüştür (Bkz Tablo 16). Buna göre evlilik çatışması ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide ergenin bildirdiği duygusal güvenliğin aracı etkisi incelenmiştir. Ancak model sınavasından önce Yapısal Eşitlik Modeli ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin oldukça düşük olduğu görülmüştür ($X^2=288.30$, $df=87$, $X^2/df= 3.31$, $p<.001$, $RMSEA= 0.124$, $AGFI= 0.72$, $GFI= 0.80$, $CFI= 0.77$, $NFI= 0.71$, $S(RMR)= 0.10$). Program tarafından önerilen modifikasyon indeksleri incelenmiş ve y18-y17 ile y21-y14 maddeleri arasındaki hatalar ilişkilendirilerek model sınavası yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin kabul edilebilir düzeye geldiği görülmüştür ($X^2=175.06$, $df= 85$, $X^2/df= 2.05$, $p<.001$, $RMSEA= 0.084$, $AGFI= 0.81$, $GFI= 0.87$, $CFI= 0.89$, $NFI= 0.82$, $S(RMR)= 0.091$). Yapılan modifikasyonların ardından ölçüm modelinin istatistik değerlerini içeren yol grafiği Şekil 27'de, t değerlerini içeren yol grafiği ise Şekil 28'de sunulmuştur.

Şekil 27: Evlilik Çatışması ile Anksiyete-Depresyon Arasındaki İlişkide Ergenin Bildirdiği Duygusal Güvenliğin Aracı Etkisi (18-20 Yaş) Model Sınamasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri

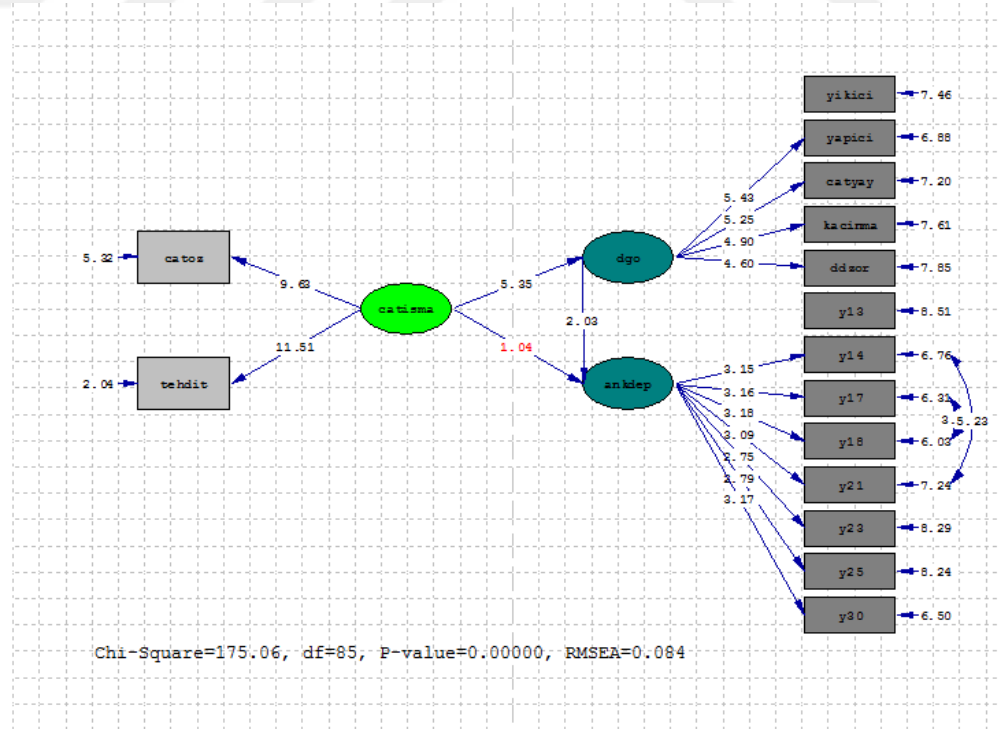
Şekil 28: Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları

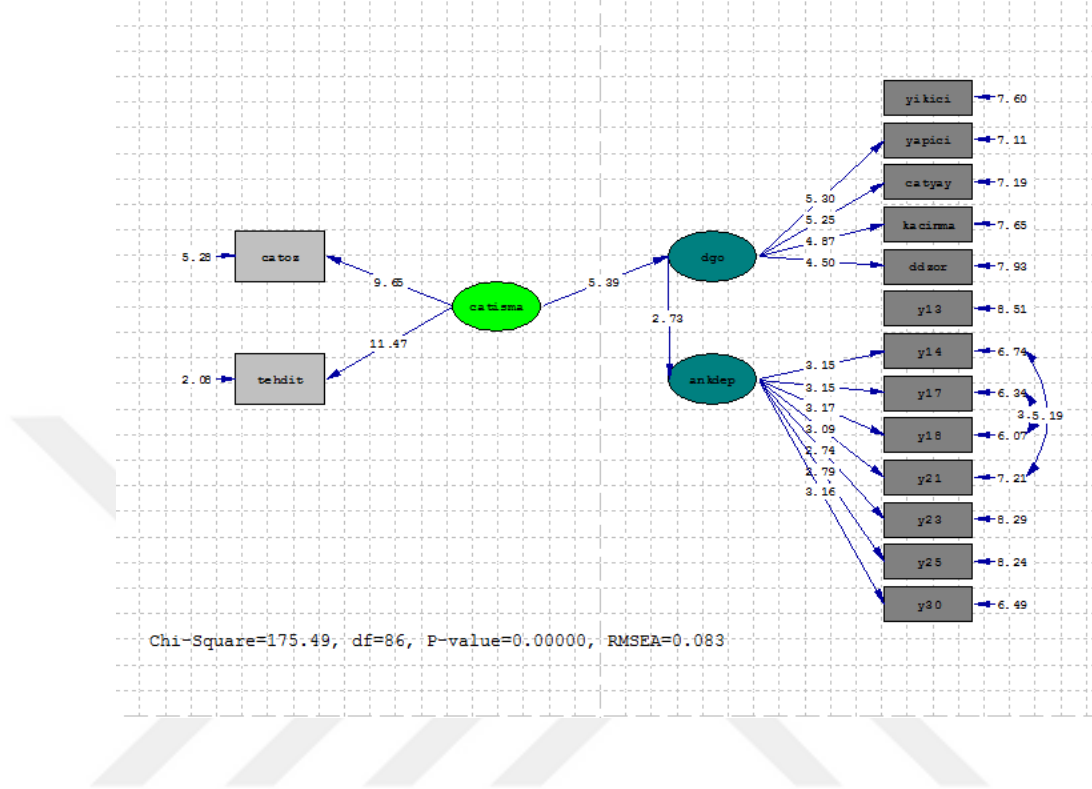
Aracı model sınamasına bakıldığında duygusal güvenlik modele dâhil olduğunda bir önceki modelde anlamlı olan evlilik çatışması ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkinin anlamlılığının (Bkz Şekil 27 ve Şekil 28) ortadan kalktığı görülmüş (Şekil 29) ve bu sonuç duygusal güvenliğin tam aracı etkisinin olma olasılığını göstermiştir. Bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki yolun ortadan kaldırılması ile elde edilen ki-kare farkı testi değerinin anlamsız olması ($X^2_{FARK}=0.42$, $p>.05$) ergenin bildirdiği duygusal güvenliğin evlilik çatışması ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide tam aracı etki yaptığını ortaya koymuştur.

Modelin sınanmasında ortaya çıkan t istatistik değerlerinin yer aldığı yol grafiği Şekil 29’da, bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki yolun kaldırılmasının ardından ortaya çıkan t istatistik değerlerinin yer aldığı yol grafiği ise Şekil 30’da sunulmuştur.

Şekil 29: Modelin Sınıandığı Birinci Adım

Şekil 30: Modelin Sınıandığı İkinci Adım

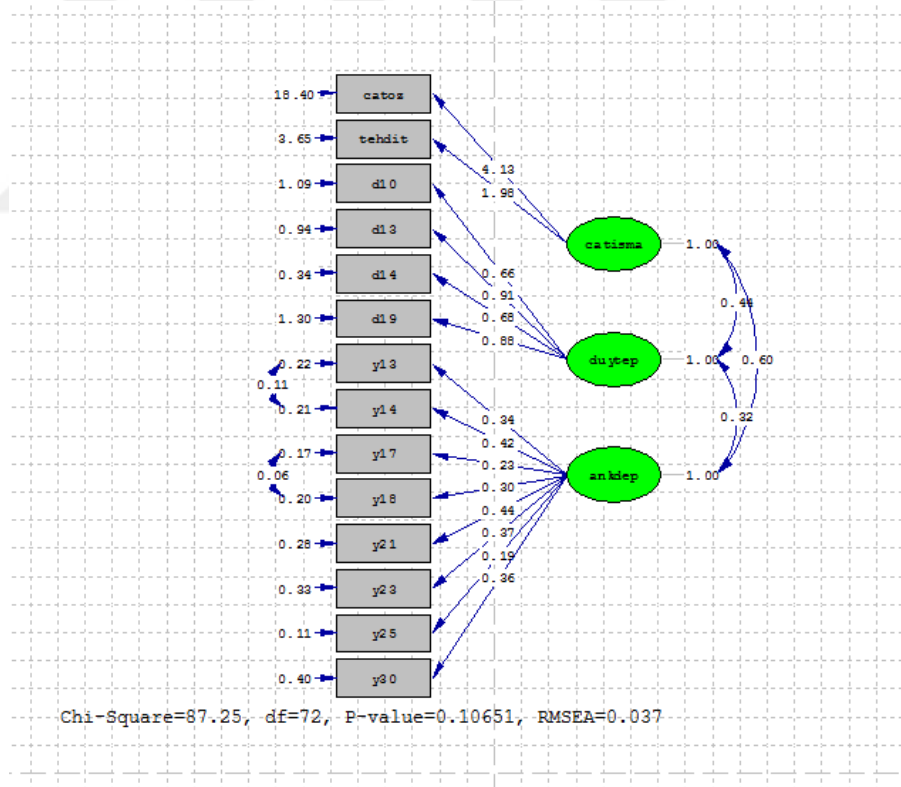

Hipotez 2: Evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide annenin bildirdiği duygusal güvenliğin aracı etki yapması beklenmektedir.

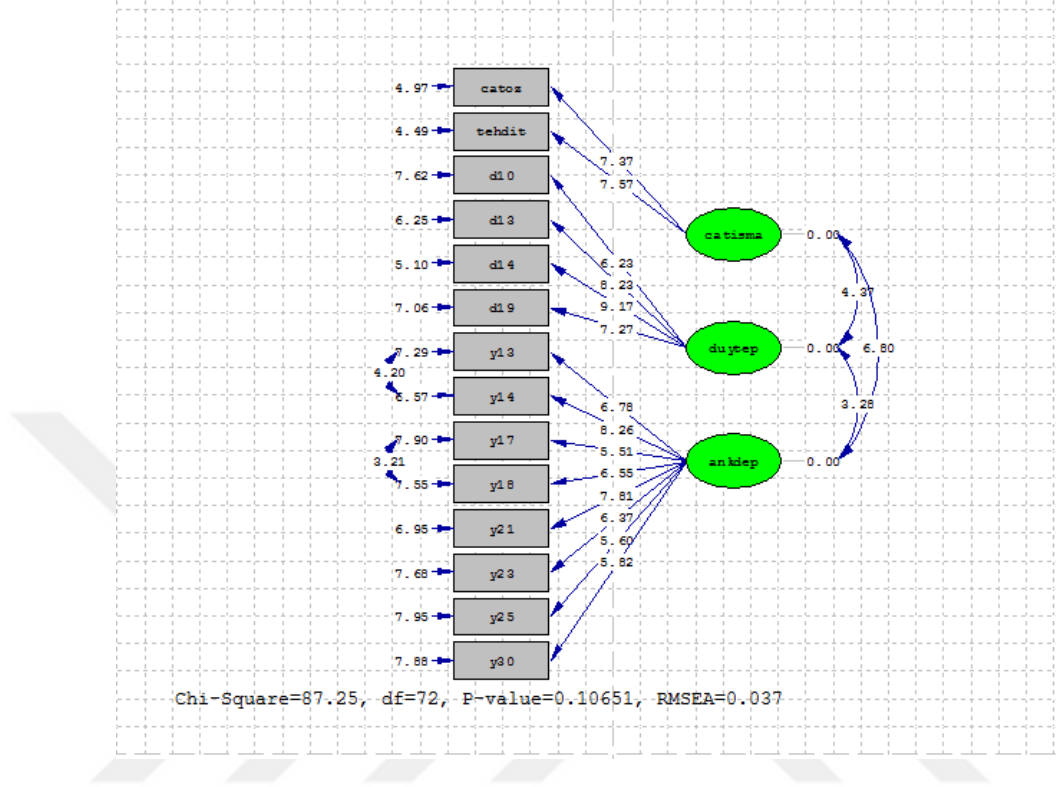
Araştırmanın hipotezi doğrultusunda evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide annenin bildirdiği duygusal güvenliğin aracı etkisini sınamadan önce Baron ve Kenny'nin (1986) aracı etki kriterleri dikkate alınarak bağımsız, bağımlı ve aracı değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiş ve evlilik çatışmasının tüm alt boyutları, duygusal tepkisellik ve anksiyete-depresyonun birbirleriyle anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür (Bkz Tablo 16). Dolayısıyla hipotez evlilik çatışması ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide annenin bildirdiği duygusal tepkiselliğin aracı etkisi üzerinden sınanmıştır. Model sınamasından önce Yapısal Eşitlik Modeli ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin düşük olduğu görülmüştür ($X^2=134.72$, $df=74$, $X^2/df=1.82$, $p<.001$, $RMSEA=0.074$, $AGFI=0.84$, $GFI=0.89$, $CFI=0.89$, $NFI=0.79$, $S(RMR)=0.068$). Program

tarafından önerilen modifikasyon indeksleri incelenmiş ve y14-y13 ve y18-y17 maddeleri arasındaki hatalar ilişkilendirilerek model sınaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin kabul edilebilir düzeye geldiği görülmüştür ($X^2=87.25$, $df= 72$, $X^2/df= 1.21$, $p>.05$, $RMSEA= 0.037$, $AGFI= 0.89$, $GFI= 0.92$, $CFI= 0.97$, $NFI= 0.86$, $S(RMR)= 0.057$). Yapılan modifikasyonların ardından ölçüm modelinin istatistik değerlerini içeren yol grafiği Şekil 31’de, t değerlerini içeren yol grafiği ise Şekil 32’de sunulmuştur.

Şekil 31: Evlilik Çatışması ile Annenin Bildirdiği Duygusal Tepkisellik Arasındaki İlişkide Anksiyete-Depresyonun Aracı Etkisi (18-20 Yaş) Model Sınamasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri

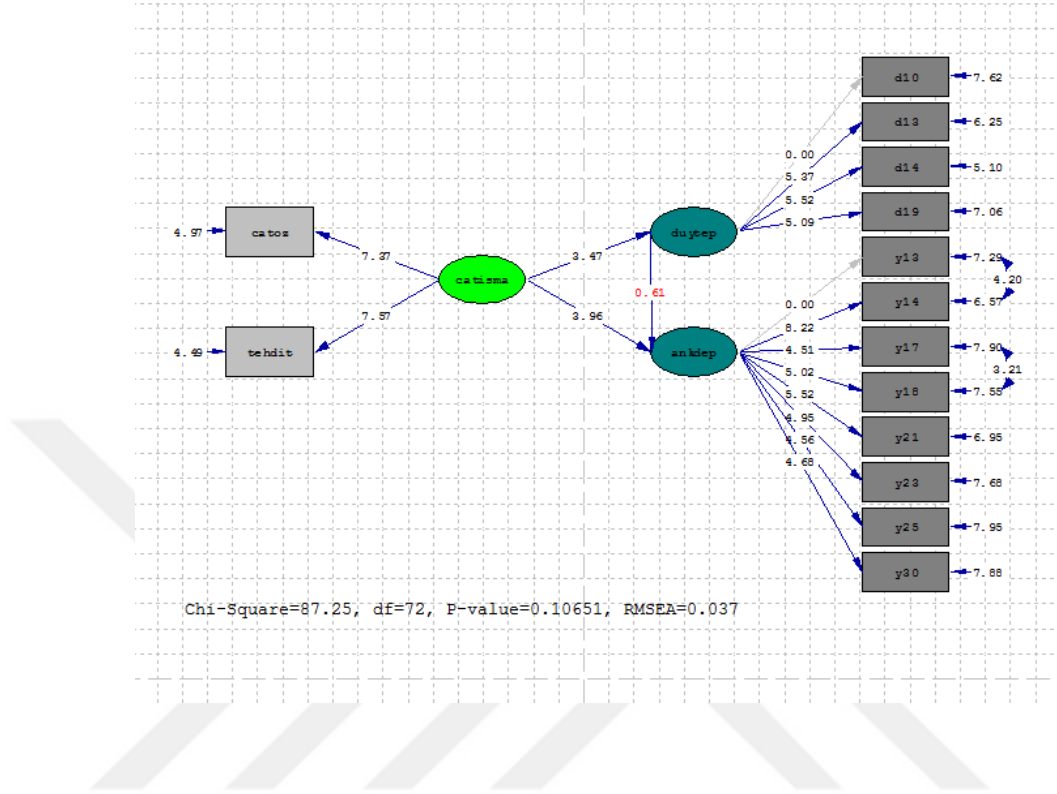
Şekil 32: Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları

Aracı model sınamasına bakıldığında ise duygusal tepkisellik modele dâhil olduğunda bir önceki modelde anlamlı olan duygusal tepkisellik ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkinin anlamlılığının (Bkz Şekil 31 ve Şekil 32) ortadan kalktığı görülmüş (Şekil 33) ve bu sonuç annenin bildirdiği duygusal tepkiselliğin evlilik çatışması ile anksiyete-depresyon arasında aracı etkisinin olmadığını ortaya koymuştur.

Modelin sınanmasında ortaya çıkan t istatistik değerlerinin yer aldığı yol grafiği Şekil 33'te sunulmuştur.

Şekil 33: Modelin Sınandığı Birinci Adım

Hipotez 3: Evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide annenin psikolojik belirtilerinin aracı etki yapması beklenmektedir.

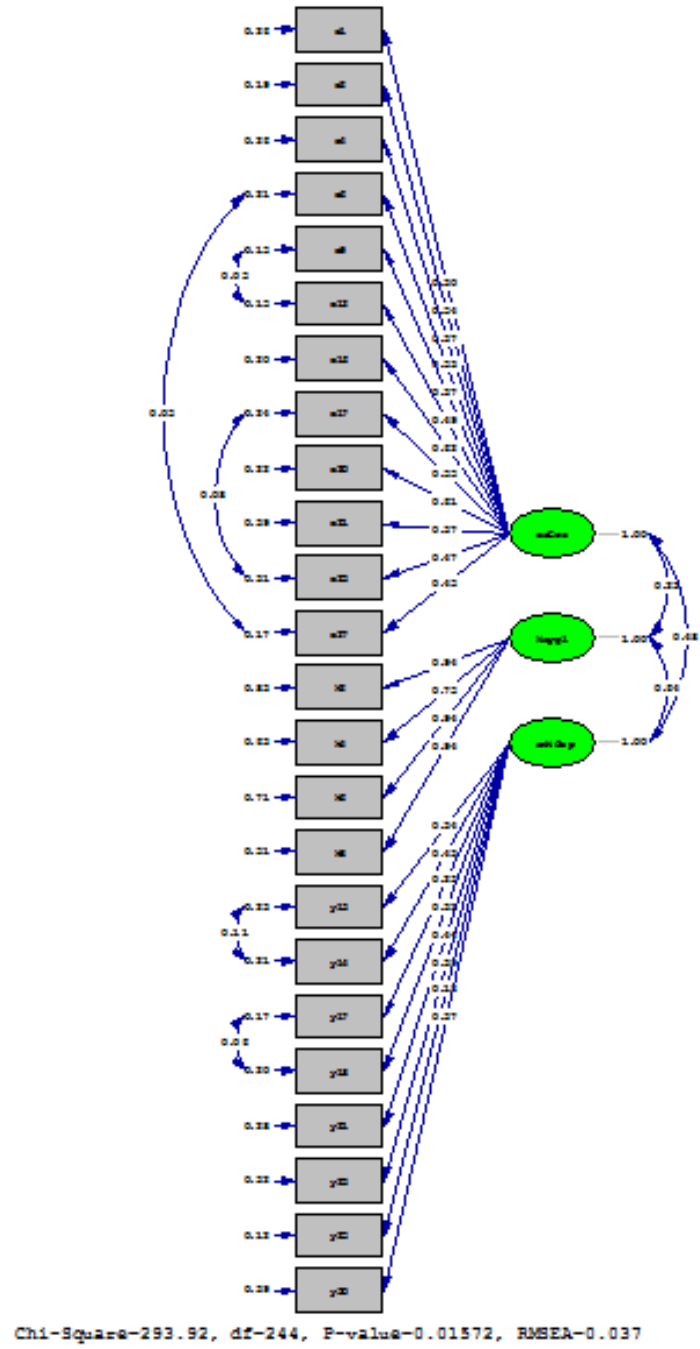
Araştırmanın hipotezi doğrultusunda annenin psikolojik belirtilerinin evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide aracı etki yapıp yapmadığının sınamasından önce Baron ve Kenny'nin (1986) aracı etki kriterleri dikkate alınarak bağımsız, bağımlı ve aracı değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiş ancak üç değişkene ait alt boyutlar arasında ortak ilişki bulunamadığından hipotez sınanamamıştır (Bkz Tablo 16).

Hipotez 4: Evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide bağlanma güvenliğinin aracı etki yapması beklenmektedir.

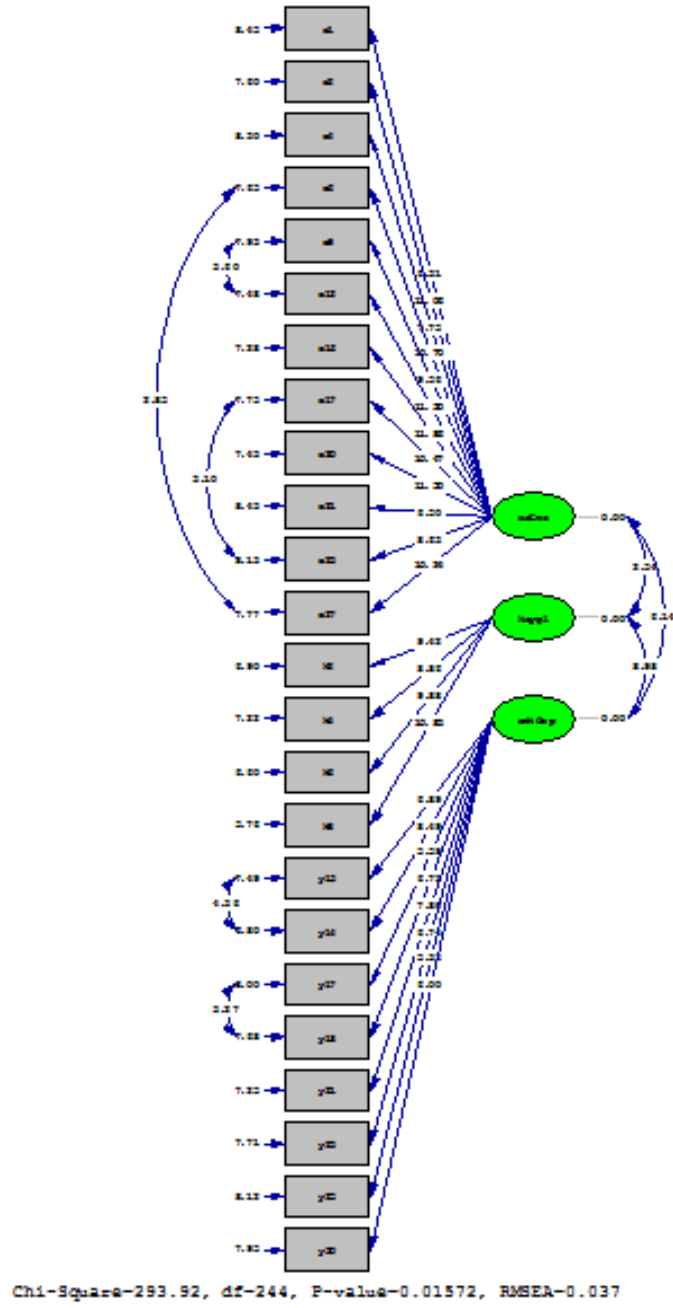
Araştırmanın hipotezi doğrultusunda bağlanma güvenliğinin evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide aracı etki yapıp yapmadığının sınanmasından önce Baron ve Kenny'nin (1986) aracı etki kriterleri dikkate alınarak bağımsız, bağımlı ve aracı değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Buna göre çatışma özellikleri, kaygı ve anksiyete-depresyon arasında ve tehdit algısı, bağlanmanın tüm alt boyutları ve anksiyete-depresyon arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüş (Bkz Tablo 16) ve hipotez bu iki model üzerinden sınanmıştır.

Çatışma özellikleri ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide kaygının aracı etkisinin sınındığı model sınamasından önce Yapısal Eşitlik Modeli ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin düşük olduğu görülmüştür ($X^2=389.09$, $df= 249$, $X^2/df= 1.56$, $p<.001$, $RMSEA= 0.061$, $AGFI= 0.79$, $GFI= 0.82$, $CFI= 0.92$, $NFI= 0.79$, $S(RMR)= 0.066$). Program tarafından önerilen modifikasyon indeksleri incelenmiş ve c12-c9, c23-c17, c27-c6, y14-y13 ve y18-y17 maddeleri arasındaki hatalar ilişkilendirilerek model sınaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin kabul edilebilir düzeye geldiği görülmüştür ($X^2=293.92$, $df= 244$, $X^2/df= 1.20$, $p<.001$, $RMSEA= 0.037$, $AGFI= 0.83$, $GFI= 0.86$, $CFI= 0.97$, $NFI= 0.84$, $S(RMR)= 0.059$). Yapılan modifikasyonların ardından ölçüm modelinin istatistik değerlerini içeren yol grafiği Şekil 34'te, t değerlerini içeren yol grafiği ise Şekil 35'te sunulmuştur.

Şekil 34: Çatışma Özellikleri ile Anksiyete-Depresyon Arasındaki İlişkide Kaygının Aracı Etkisi (18-20 Yaş) Model Sınamasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri

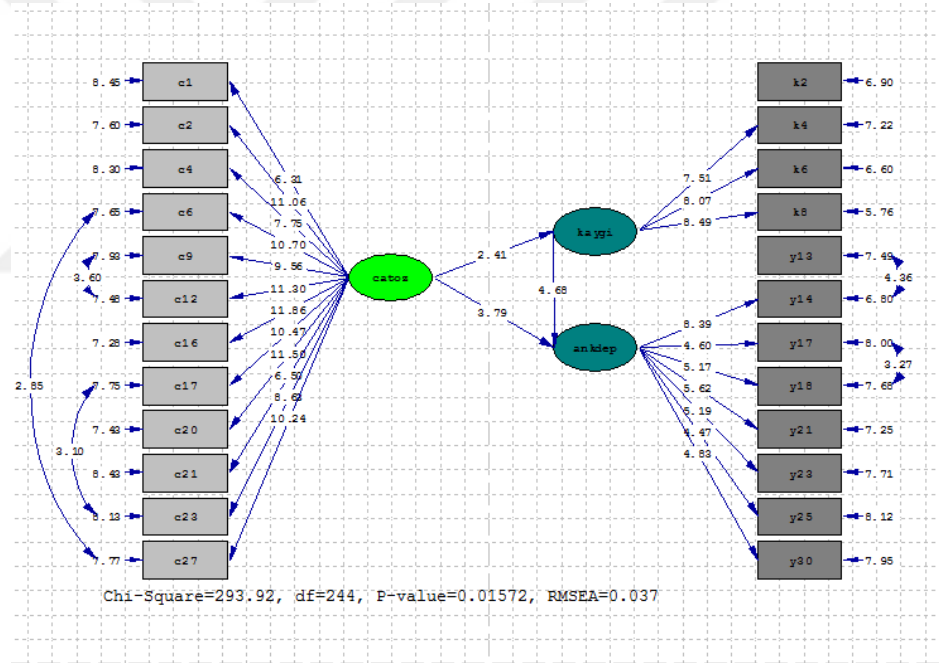
Şekil 35: Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları

Aracı model sınamasına bakıldığında ise kaygı modele dâhil olduğunda bir önceki modelde anlamlı olan çatışma özellikleri ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkinin anlamlılığının (Bkz Şekil 34 ve Şekil 35) ortadan kalkmadığı görülmüş (Şekil 36) ve bu sonuç kaygının çatışma özellikleri ile anksiyete-depresyon arasında aracı etkisinin olmadığını ortaya koymuştur.

Modelin sınanmasında ortaya çıkan t istatistik değerlerinin yer aldığı yol grafiği Şekil 36’da sunulmuştur.

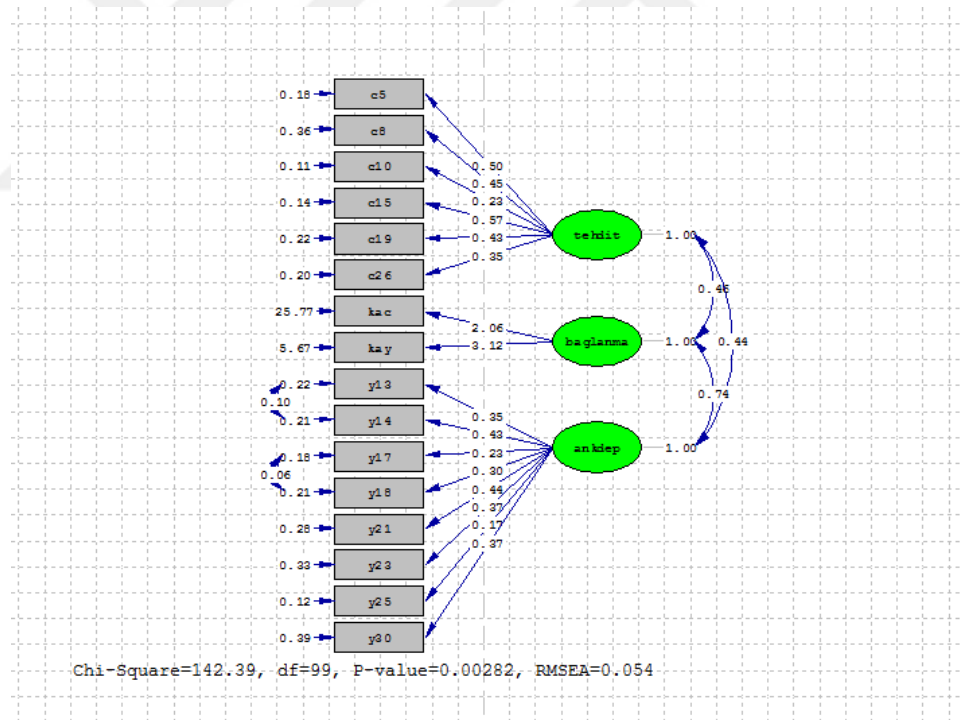
Şekil 36: Modelin Sınandığı Birinci Adım

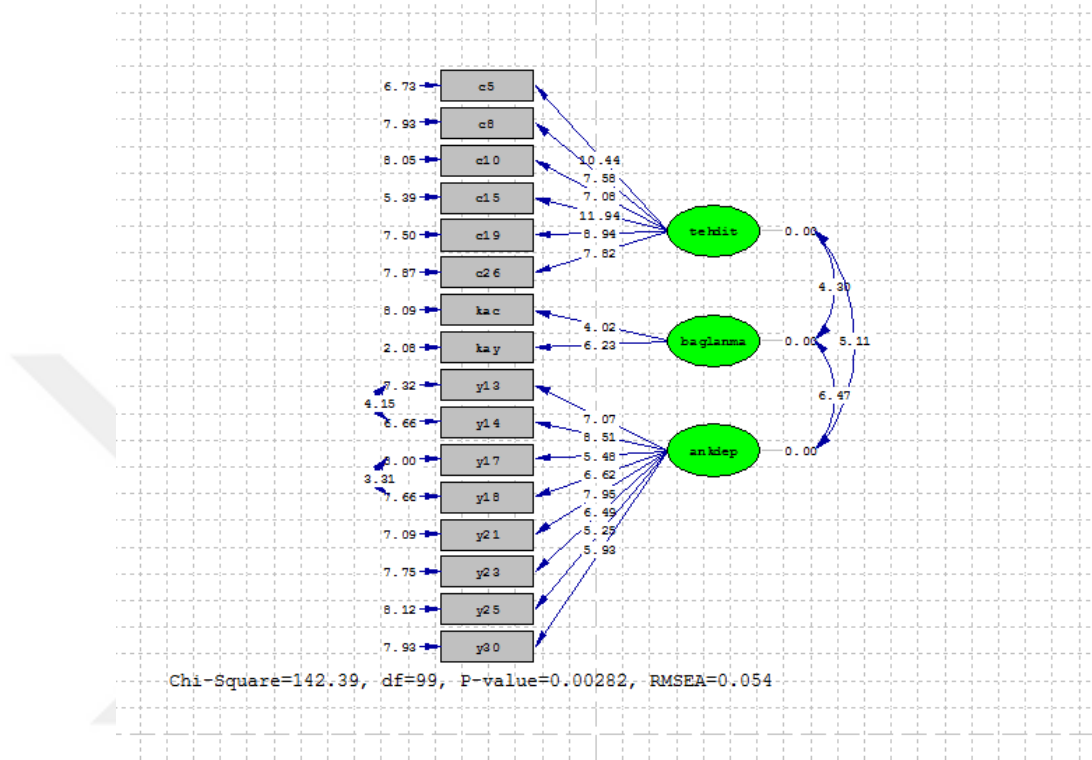
Tehdit algısı ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide bağlanmanın aracı etkisinin sınandığı model sınamasından önce Yapısal Eşitlik Modeli ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin düşük olduğu görülmüştür ($X^2=195.39$, $df= 101$, $X^2/df= 1.93$, $p<.001$, $RMSEA= 0.079$, $AGFI= 0.81$, $GFI= 0.86$, $CFI= 0.88$, $NFI= 0.78$, $S(RMR)= 0.076$). Program tarafından önerilen modifikasyon indeksleri incelenmiş ve y14-y13 ve y18-y17 maddeleri

arasındaki hatalar ilişkilendirilerek model sınaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin kabul edilebilir düzeye geldiği görülmüştür ($X^2=142.39$, $df= 99$, $X^2/df= 1.43$, $p<.001$, $RMSEA= 0.054$, $AGFI= 0.86$, $GFI= 0.89$, $CFI= 0.93$, $NFI= 0.83$, $S(RMR)= 0.069$). Yapılan modifikasyonların ardından ölçüm modelinin istatistik değerlerini içeren yol grafiği Şekil 37’de, t değerlerini içeren yol grafiği ise Şekil 38’de sunulmuştur.

Şekil 37: Tehdit Algısı ile Anksiyete-Depresyon Arasındaki İlişkide Bağlanmanın Aracı Etkisi (18-20 Yaş) Model Sınamasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri

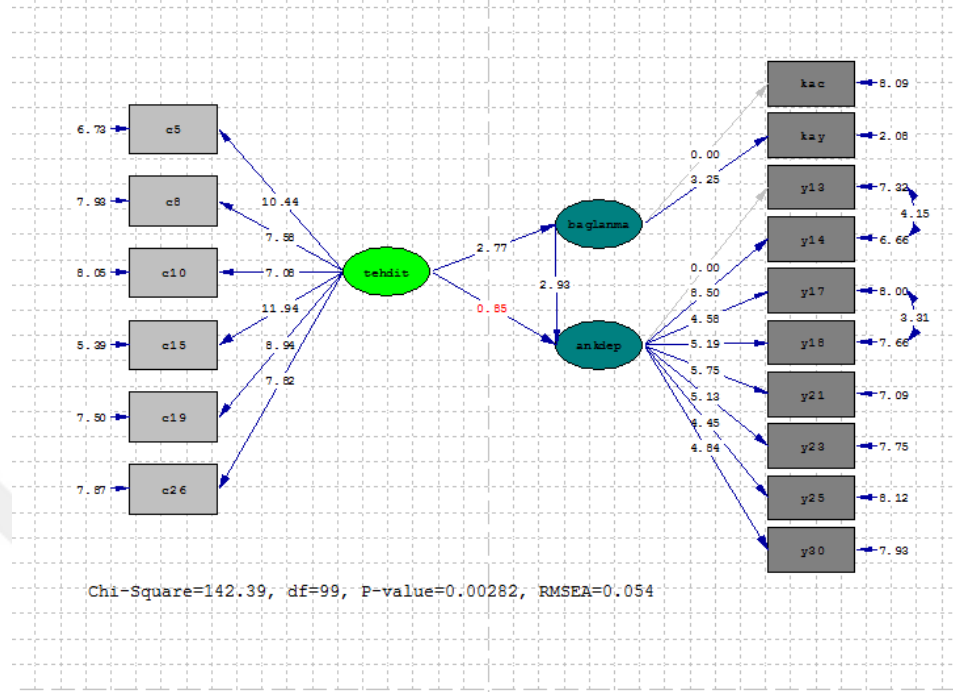
Şekil 38: Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları

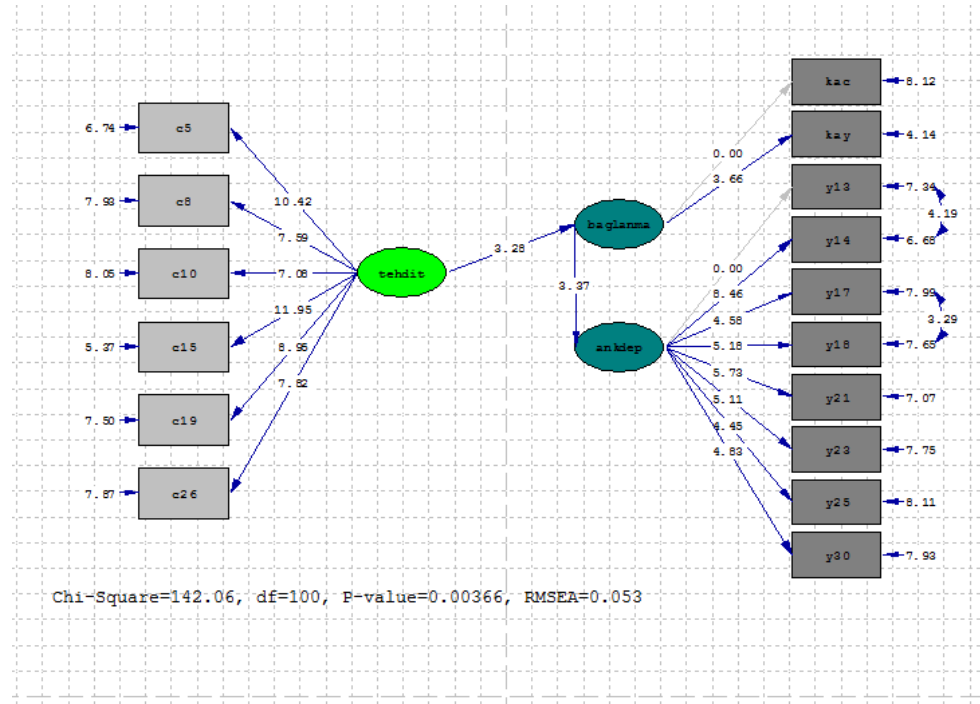
Aracı model sınamasına bakıldığında bağlanma modele dâhil olduğunda bir önceki modelde anlamlı olan tehdit algısı ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkinin anlamlılığının (Bkz Şekil 37 ve Şekil 38) ortadan kalktığı görülmüş (Şekil 39) ve bu sonuç bağlanmanın tam aracı etkisinin olma olasılığını göstermiştir. Bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki yolun ortadan kaldırılması ile elde edilen ki-kare farkı testi değerinin anlamsız olması ($X^2_{FARK}=0.34$, $p>.05$) bağlanmanın tehdit algısı ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide tam aracı etki yaptığını ortaya koymuştur.

Modelin sınanmasında ortaya çıkan t istatistik değerlerinin yer aldığı yol grafiği Şekil 39’da, bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki yolun kaldırılmasının ardından ortaya çıkan t istatistik değerlerinin yer aldığı yol grafiği ise Şekil 40’ta sunulmuştur.

Şekil 39: Modelin Sınındığı Birinci Adım

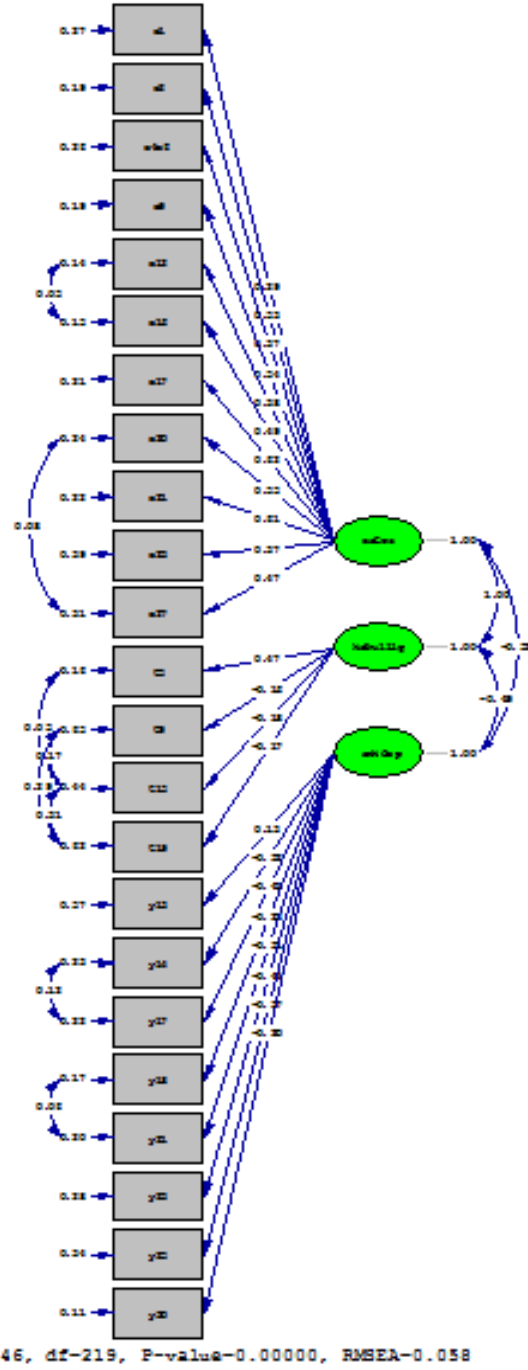
Şekil 40: Modelin Sınındığı İkinci Adım

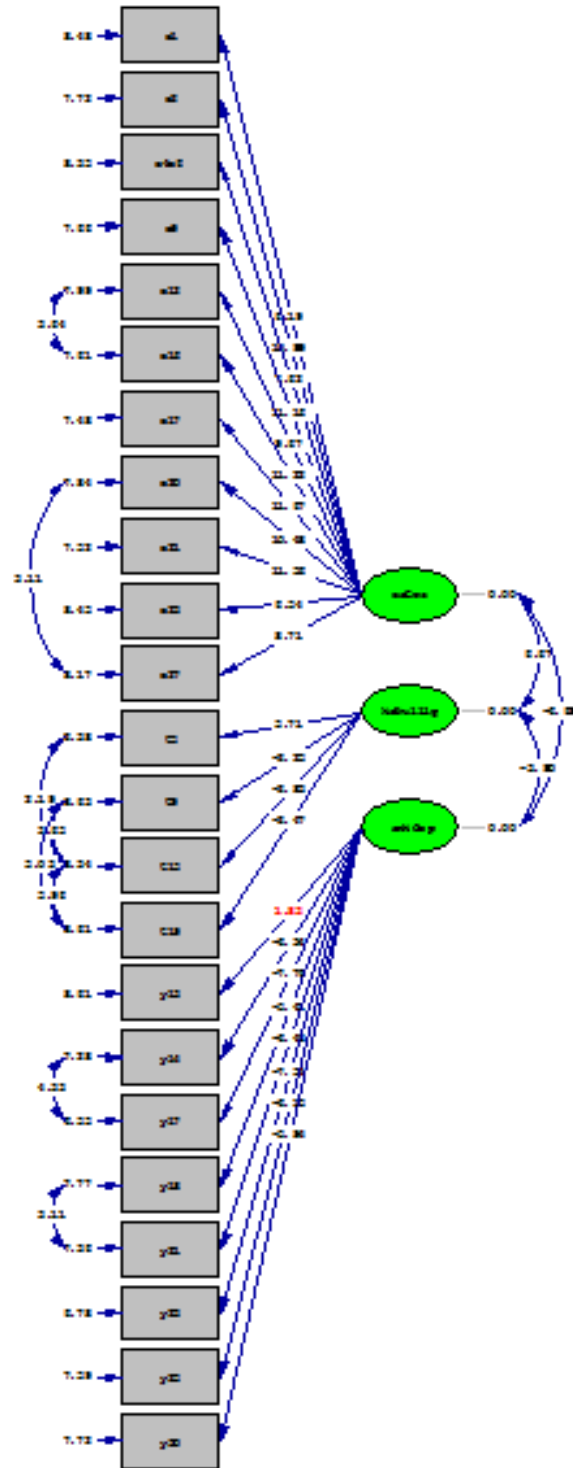
Hipotez 5: Evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide ebeveyn tutumlarının aracı etki yapması beklenmektedir.

Araştırmanın hipotezi doğrultusunda evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide ebeveyn tutumlarının aracı etkisini sınımadan önce Baron ve Kenny'nin (1986) aracı etki kriterleri dikkate alınarak bağımsız, bağımlı ve aracı değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiş ve yalnızca çatışma özellikleri, kabul-ilgi ve anksiyete-depresyonun birbirleriyle anlamlı ilişkili olduğu görülmüş (Bkz Tablo 16) ve hipotez bu değişkenler üzerinden sınanmıştır. Model sınımasından önce Yapısal Eşitlik Modeli ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin oldukça düşük olduğu görülmüştür ($X^2=564.93$, $df=227$, $X^2/df= 2.48$, $p<.001$, $RMSEA= 0.099$, $AGFI= 0.70$, $GFI= 0.75$, $CFI= 0.79$, $NFI= 0.69$, $S(RMR)= 0.10$). Program tarafından önerilen modifikasyon indeksleri incelenmiş ve c16-c12, c27-c20, t15-t5, t15-t9, t19-t9, t19-t15, y17-y14 ve y21-y18 maddeleri arasındaki hatalar ilişkilendirilerek model sınıması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyum değerlerinin kabul edilebilir düzeye geldiği görülmüştür ($X^2=331.46$, $df= 219$, $X^2/df= 1.51$, $p<.001$, $RMSEA= 0.058$, $AGFI= 0.80$, $GFI= 0.84$, $CFI= 0.91$, $NFI= 0.80$, $S(RMR)= 0.084$). Yapılan modifikasyonların ardından ölçüm modelinin istatistik değerlerini içeren yol grafiği Şekil 41'de, t değerlerini içeren yol grafiği ise Şekil 42'de sunulmuştur.

Şekil 41: Çatışma Özellikleri ile Anksiyete-Depresyon Arasındaki İlişkide Kabul-İlginin Aracı Etkisi (18-20 Yaş) Model Sınamasından Önce Yapılan Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve İstatistik Değerleri

Şekil 42: Modifikasyon Sonrası Yol Grafiği ve t Katsayıları

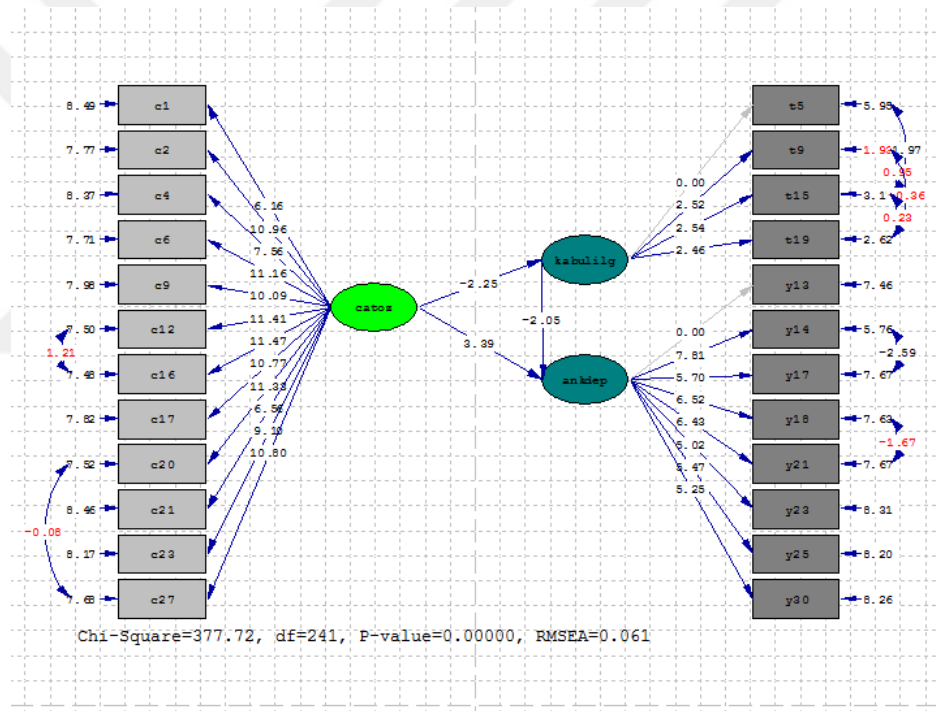

Chi-Square=331.46, df=219, P-value=0.00000, RMSEA=0.058

Aracı model sınamasına bakıldığında kabul-ilgi modele dâhil olduğunda bir önceki modelde anlamlı olan çatışma özellikleri ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkinin anlamlılığının (Bkz Şekil 41 ve Şekil 42) devam ettiği görülmüş (Şekil 43) ve bu sonuç kabul-ilginin aracı etkisinin olmadığını göstermiştir.

Modelin sınanmasında ortaya çıkan t istatistik değerlerinin yer aldığı yol grafiği Şekil 43'te sunulmuştur.

Şekil 43: Modelin Sındığı Birinci Adım

Hipotez 6: Evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide ergenlerin kardeşiyle olan ilişkisinin biçimlendirici etki yapması beklenmektedir.

Araştırmanın hipotezi doğrultusunda evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide kardeş ilişkisinin biçimlendirici etkisi incelenmiştir. Biçimlendirici değişken analizi yapabilmek için bağımsız ve bağımlı değişkenler arasında ilişki olması gerektiğinden öncelikle evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki korelasyonlara bakılmıştır. Elde edilen sonuçlarda yalnızca çatışma özellikleri ile anksiyete-depresyon arasında anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur ($r=.386$, $p<.001$, bkz Tablo 16). Bu sonuç doğrultusunda çatışma özellikleri ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide kardeş ilişkisinin olumluluğunun biçimlendirici etkisi hiyerarşik doğrusal moderatör regresyon analizi ile sınanmıştır. Yapılan analiz sonucunda ilişkinin olumluluğunun biçimlendirici etkisinin anlamlı olmadığı sonucu bulunmuştur ($t=.250$, $p>.05$) (Tablo 17).

Tablo 17: Çatışma Özellikleri ile Anksiyete-Depresyon Puanları Arasındaki İlişkide İlişkinin Olumluluğunun Biçimlendirici Rolüne İlişkin Hiyerarşik Doğrusal Moderatör Regresyon Analizi Sonuçları

	ΔR^2+	B	β
Çatışma Özellikleri	.149***	.332***	.332***
İlişkinin Olumluluğu	.051**	-.237**	-.237**
Çatışma Özellikleri X İlişkinin Olumluluğu	.000	.015	.019

+ Tablodaki değerler 3. bloktan elde edilmiş değerlerdir.

** $p<.01$, *** $p<.001$

5. TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı, Duygusal Güvenlik Teorisi kapsamında 11-12 ve 18-20 yaş grubundaki ergenler üzerinde evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin, annenin psikolojik belirtilerinin, bağlanma güvenliğinin ve ebeveyn tutumlarının aracı etkisinin, ergenin kardeşiyle olan ilişkisinin ise biçimlendirici etkisinin incelenmesidir. Ek olarak Davies, Forman, Rasi ve Stevens (2002) tarafından geliştirilen “Security in the Marital Subsystem-Parent Report”, “Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu” adı altında Türkçe’ye uyarlanmıştır.

Araştırmanın birinci problemi doğrultusunda, evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin, ebeveynin psikolojik belirtilerinin, ergenlerin bağlanma güvenliğinin ve ebeveyn tutumlarının aracı etkisinin olup olmadığı incelenmiştir.

Birinci problemin birinci hipotezi kapsamında evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide ergenin bildirdiği duygusal güvenliğin aracı etkisi sınanmış, yapılan analizler sonucunda hipotez 11-12 yaş grubu katılımcılarında desteklenmezken, 18-20 yaş grubunda ergenin bildirdiği duygusal güvenliğin evlilik çatışması ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide tam aracı etki yaptığı bulunmuştur.

Araştırmamızda 11-12 yaş grubunda ergenin bildirdiği duygusal güvenliğin aracı etkisi incelenmeden önce bağımlı, bağımsız ve aracı değişkenler arasındaki ilişkilere bakılmış ve elde edilen bulgular doğrultusunda evlilik çatışması ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin, evlilik çatışması ile saldırganlık arasında çatışma sonrası duygusal tepkisellik boyutunun ve evlilik çatışması ile saldırganlık arasında kendini suçlama boyutunun aracı etkisi incelenmiş ancak beklenen aracı etki bulunamamıştır. Teoriye göre, çocukların, ailenin bütünlüğünün sürdürülmesinden sorumlu olan ebeveynlerinin yıkıcı düzeydeki çatışmalarına sürekli maruz kalması sonucunda duygusal güvensizliklerinin artacağı, buna bağlı olarak daha fazla tehdit algılayacağı, bu durumun da çocuklarda içe

yönelim ve dışa yönelim problemlerini yordayacağı belirtilmiştir (Davies ve Cummings, 1994). Nitekim alanda konuyla ilgili 11-12 yaş grubunu kapsayan araştırmalara bakıldığında duygusal güvenliğin evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide aracı etki yaptığını gösteren çalışmalar olduğu görülmektedir (Cummings, Schermerhorn, Davies, Goeke-Morey ve Cummings, 2006; Davies, Forman, Rasi ve Stevens, 2002; Harold, Shelton, Goeke-Morey ve Cummings, 2004). Ülkemizde ise Sakız (2011) çatışma özellikleri ve tehdit ile uyum problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin kısmi aracı etkisinin olduğunu bulmuştur. Yine literatüre bakıldığında, çatışmanın içeriğine bağlı olarak, çocuğun, maruz kaldığı evlilik çatışmasına kendisinin neden olduğunu düşünerek kendini suçlayabildiği, bunun da çocuktaki uyum problemlerini yordadığı belirtilmiştir (Grych ve Fincham, 1990; Nikolas, Klump ve Burt, 2013).

Araştırmamızdan elde edilen sonuçların hipotezi karşılamaması ise, örneklem grubunun yüksek çatışmalı ailelere sahip olmamasından kaynaklandığını akla getirmektedir. Nitekim Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği'nin alt boyut ortalamalarının ölçeğin likert sayısına bölünmesiyle elde edilen sonuçlarda katılımcıların çatışmanın özellikleri ve tehdit algısı alt boyutlarındaki maddelere çoğunlukla “bazen/biraz doğru” yanıtını verdikleri, kendini suçlama alt boyutundaki maddelere ise çoğunlukla katılmadıkları görülmüştür (Bkz Tablo 7). Dolayısıyla bu sonuçlar katılımcıların yıkıcı çatışma yaşayan ailelere sahip olmadığına işaret etmektedir. Duygusal güvenlik teorisinde evlilik çatışmasının yapıcı ya da yıkıcı olmasına bağlı olarak çocukların duygusal güvenliğinin bozulduğu görüşünden hareketle ileride yapılacak araştırmalarda yapıcı ve yıkıcı evlilik çatışmasına maruz kalan katılımcıları belirlerken daha dengeli bir seçim yapılmasının, araştırma bulgularını değerlendirmede daha sağlıklı bilgiler vereceği düşünülmektedir.

Araştırmamızda 18-20 yaş grubunda ergenin bildirdiği duygusal güvenliğin aracı etkisi incelenmeden önce bağımlı, bağımsız ve aracı değişkenler arasındaki ilişkilere bakılmış ve elde edilen bulgular doğrultusunda evlilik çatışması ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin aracı etkisi incelenmiş ve duygusal güvenliğin tam aracı etkisinin olduğu bulunmuştur. Elde edilen bu

sonuç, teorinin öne sürdüğü görüşle tutarlıdır. Nitekim teori, yıkıcı evlilik çatışmasına maruz kalmanın, çocukların duygusal güvenliklerini olumsuz etkileyerek ebeveynlerinin çatışmayı başarılı bir şekilde çözümleyemeyecekleri inancına kapılmalarına yol açarak çocuklarda çeşitli uyum problemlerin oluşmasına zemin hazırladığını öne sürer (Davies ve Cummings, 1994). Yapılan araştırmalar da duygusal güvenliğin evlilik çatışması ile çocuklardaki uyum problemleri arasındaki ilişkideki aracı etkisini destekler niteliktedir (Cummings, George, McCoy ve Davies, 2012; Cummings, Schermerhorn, Davies, Goeke-Morey ve Cummings, 2006; Davies ve Cummings, 1998; Davies, Forman, Rasi ve Stevens, 2002; El-Sheikh, Cummings, Kouros, Elmore-Staton ve Buckhalt, 2008; Harold, Shelton, Goeke-Morey ve Cummings, 2004; Mann ve Gilliom, 2002; Sakız, 2011).

Yapılan bir araştırma sonucuna göre, çatışmanın yüksek olduğu evlerde yaşayan çocuklarda, çatışmanın düşük olduğu ailelerdeki çocuklara oranla daha fazla depresif belirtiler görüldüğü bildirilmiştir (Peterson ve Zill, 1986). Nitekim katılımcıların Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği'nin alt boyut ortalamaları incelendiğinde katılımcıların tehdit algısı alt boyutlarındaki maddelere çoğunlukla “bazen/biraz doğru” yanıtını verdikleri, çatışmanın özellikleri alt boyutundaki maddelere ise çoğunlukla katıldıkları görülmüştür (Bkz Tablo 15). Bu da 18-20 yaş örneklem grubunun daha fazla çatışmalı ailelere sahip olduğunu göstermektedir ve bu da hipotezi destekleyen bir göstergedir. Ek olarak, evlilik çatışması ile içe yönelim problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin aracı etkisinin olduğunu gösteren araştırmalar da bulunmaktadır (Cummings, Cheung ve Davies, 2013; Davies ve Cummings, 1998). Duygusal güvenlik teorisi kapsamında, çocukların yıkıcı evlilik çatışmasına maruz kalmasının, onların davranışsal düzenlerini bozarak özellikle içe yönelim problemleri yaşama riskini arttırdığı görüşünden hareketle (Cummings ve Davies, 2010) araştırmamızda elde edilen bulguların teoriyle uyumlu olduğu söylenebilir.

Birinci problemin ikinci hipotezi kapsamında evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide annenin bildirdiği duygusal güvenliğin aracı etkisi

sınanmış ancak yapılan analizler sonucunda hipotez her iki yaş grubu katılımcılarında da desteklenmemiştir.

Araştırmamızda öncelikle bağımlı, bağımsız ve aracı değişkenler arasındaki ilişkilere bakılmış ve elde edilen bulgular doğrultusunda 11-12 yaş grubu için çatışma özellikleri ile saldırganlık arasındaki ilişkide annenin bildirdiği duygusal tepkiselliğin aracı etkisi incelenirken 18-20 yaş grubu için evlilik çatışması ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide annenin bildirdiği duygusal tepkiselliğin aracı etkisi incelenmiş ancak beklenen sonuçlar elde edilememiştir. Alanda duygusal güvenliğin duygusal tepkisellik boyutunun ebeveyn bildirimiyle edinildiği bir araştırmada, araştırmacılar, ebeveynlerin çocuklarının sergilediği davranışları en iyi bilen kişiler olmaları nedeniyle ebeveyn bildirimine başvurulduğunu belirtmişlerdir (El-Sheikh, Cummings, Kouros, Elmore-Staton ve Buckhalt, 2008). Aynı araştırmada ebeveynlerden davranışsal düzensizlik boyutu ile çocuklardan yıkıcı aile temsilleri boyutu da alınmış ve bu üç boyut çocuğun duygusal güvenliği değişkeni başlığında toplanmıştır. Duygusal güvenliğin ebeveyn bildirimiyle elde edildiği bir başka araştırma ise duygusal güvenliğin evlilik anlaşmazlığı ile uyum problemleri arasındaki ilişkide aracı etki yaptığını göstermiştir (Cummings, Schermerhorn, Davies, Goeke-Morey ve Cummings, 2006).

Araştırmamızda tıpkı 11-12 yaş grubundaki ergenlerden alınan verilerde olduğu gibi annelerden alınan veriler doğrultusunda da duygusal güvenliğin aracı etkisine ulaşılamaması, yukarıda bahsedildiği gibi bu örneklem grubunun yıkıcı evlilik çatışması yaşayan ailelerden seçilmemiş olmasından kaynaklandığını düşündürmektedir. Dolayısıyla ileride yapılacak araştırmalarda yıkıcı evlilik çatışması yaşayan ailelerin çocuklarına ve annelerine ulaşarak, hipotez hakkında daha net bilgilere ulaşılabilir. 18-20 yaş grubunda ise ergenlerde duygusal güvenliğin aracı etkisine ulaşılırken ebeveynlerde bu sonuca ulaşılamamış olması, ebeveynlerin ölçek maddelerine verdikleri cevapların incelenmesi gerektiğini akla getirmiştir. Nitekim annelerin duygusal tepkisellik alt boyutuna verdikleri cevaplar incelendiğinde ağırlıklı olarak “onu çok az tanımıyor” cevabını verdikleri görülmüştür (Bkz Tablo 15). Bu sonuç, duygusal güvenliğin ergenler ve anneleri

tarafından farklı şekilde algılandığını göstermektedir. Przybyla-Basista'nın (2016) aktardığı araştırma sonuçlarında da çocuklardan alınan evlilik çatışmasına dair bildirimlerin ebeveynlerinden alınan bildirimlere oranla çocuklardaki uyumu daha fazla yordadığı görülmüştür. Dolayısıyla ileride yapılacak araştırmalarda hem çocuktan hem de ebeveynlerinden alınacak bilgilerin evlilik çatışmasının etkilerini değerlendirmek bakımından daha detaylı bilgiler vereceği düşünülmektedir.

Birinci problemin üçüncü hipotezi kapsamında evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide annenin psikolojik belirtilerinin aracı etkisi sadece 11-12 yaş grubunda sınanmış ancak hipotez desteklenmemiştir. 18-20 yaş grubundaki verilerle yapılan analizde ise bağımlı, bağımsız ve aracı değişkenler arasında ilişki bulunamadığı için aracı etki sınaması yapılamamıştır.

Araştırmamızda 11-12 yaş grubunda bağımlı, bağımsız ve aracı değişkenler arasındaki ilişkilere bakılmış ve elde edilen bulgular doğrultusunda çatışma özellikleri ve tehdit algısı ile uyum problemleri arasındaki ilişkide anne depresyonunun aracı etkisi sınanmıştır ancak beklenen aracı etki bulunamamıştır. Konuyla ilgili alanda yapılan araştırma bulgularında her ne kadar biçimlendirici etki yaptığını bulan araştırma sonucu olsa da (Kouros, Merrilees ve Cummings, 2008), duygusal güvenlik teorisine göre ebeveynlerin psikolojik belirtilerinin çocukların ebeveynleri arasında yaşanan çatışmalara maruz kalma durumundaki güvenlik endişelerini etkileyebileceği düşüncesiyle araştırmacılar tarafından ebeveynlerin psikolojik belirtilerinin ebeveyn çatışması ve uyum problemleri arasındaki aracı rolünün incelenmesi önerilmiştir (Davies ve Cummings, 2006). Ayrıca küçük çocuklara oranla ergenlerin evlilik çatışmasına ilişkin güvensizlik endişelerinin, ebeveynlerinin sahip olduğu sorunlara olan hassasiyetleriyle birlikte daha da artarak bu durumun ergenlerin uyum problemleri geliştirme olasılığını arttırabileceği belirtilmiştir (Cummings, Cheung, Koss ve Davies, 2014). Nitekim yapılan araştırmalarda ebeveynlerin depresif belirtilerinin evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide aracı etki yaptığını gösteren sonuçlar bulunmuştur (Davies, Dümenci ve Windle, 1999; Miranda, de la Osa, Granero ve Ezpeleta, 2013; Papp, Cummings ve Schermerhorn, 2004).

Bizim araştırmamızda aracı etki bulunmamasının nedenini belirlemek amacıyla annelerin depresyon puan ortalamaları incelenmiş ve ölçek maddelerine çoğunlukla “çok az” cevabını verdikleri görölmüştür (Tablo 7). Elde edilen bu sonuç, örneklem grubunun psikolojik belirtilerinin beklenenin altında olması nedeniyle hipotezin doğrulanmadığını açıklamaktadır. İleride yapılacak araştırmalarda psikolojik belirtilere sahip katılımcılara yapılacak uygulamalarla hipotezin sınanmasının daha uygun olacağı önerilmektedir.

18-20 yaş grubu için ise analize geçmeden önce bağımlı, bağımsız ve aracı değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiş ve annenin depresif belirtilerinin ergenlerdeki tehdit algısı, anksiyete-depresyon ve saldırganlıkla ilişkili olmadığı görölmüştür. Konuyla ilgili yapılan araştırmalar ebeveynlerin depresif belirtileri ile evlilik çatışması arasında ve çocuklardaki uyum problemleri arasında ilişki olduğunu göstermektedir (Cummings, Cheung, Koss ve Davies, 2014; Kouros, Merrilees ve Cummings, 2008; Miranda, de la Osa, Granero ve Ezpeleta, 2013; Papp, Cummings ve Schermerhorn, 2004). Bizim araştırmamızda ilişki bulunamamasının nedeni olarak annelerin depresyon boyutuyla ilgili ölçek maddelerine verdikleri cevaplar incelenmiş ve tıpkı 11-12 yaş grubunda olduğu gibi maddelere çoğunlukla “çok az” cevabı verdikleri görölmüştür (Bkz Tablo 15). Dolayısıyla değişkenler arasında ilişki bulunmaması, annelerin psikolojik belirtilerinin yüksek olmamasından kaynaklanıyor olabilir. Bu nedenle ileride yapılacak araştırmalarda psikolojik belirtilere sahip olan katılımcıların seçilmesi önerilmektedir.

Birinci problemin dördüncü hipotezi kapsamında evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide ergenin bağlanma güvenliğinin aracı etkisi sınanmış ancak sadece 18-20 yaş grubunda bağlanmanın aracı etkisinin olduğu bulunmuştur.

Araştırmamızda 11-12 yaş grubu analizlerinden önce bağımlı, bağımsız ve aracı değişkenler arasındaki ilişkilere bakılmış ve elde edilen bulgular doğrultusunda çatışma özellikleri ile uyum problemleri arasındaki ilişkide kaçınmanın ve evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide kaygının aracı etkisi incelenmiş ancak elde edilen sonuçlar hipotezi desteklememiştir. Yıkıcı evlilik çatışmasına maruz kalmak bir yandan çocukların duygusal güvenliğini olumsuz yönde etkilerken

bir yandan da ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde de olumsuz etkiler yaratır (Cummings ve Davies, 2010). Ancak konuyla ilgili teorik yaklaşıma bakıldığında, bağlanma güvenliği ve duygusal güvenliğin birbiriyle ilişkili yapılar olmalarına rağmen birbirlerinden bağımsız etkilerinin olduğu belirtilmiştir (Davies, Harold, Goeke-Morey ve Cummings, 2002). Ebeveynlerinin yoğun bir biçimde çatışmasına maruz kalan çocuğun ebeveyniyle olan ilişkisine dair içsel temsilleri bozulabilir, bu da çocukta çeşitli psikolojik problemlerin ortaya çıkma riskini arttırır. Alanda evlilik çatışması, çocukların bağlanma güvenliği ve uyum problemleri arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmaların sayıca azlığı dikkat çekmektedir (Brock ve Kochanska, 2016). Nitekim yapılan sınırlı sayıdaki araştırmalarda da bağlanma güvenliğinin evlilik çatışması ile çocuklardaki uyum problemleri arasındaki ilişkide aracı etki yaptığı bulunmuştur (Atkinson, Dadds, Chipuer ve Dawe, 2009; Brock ve Kochanska, 2016; El-Sheikh ve Elmore-Staton, 2004; Turner ve Barrett, 1998).

Bizim araştırmamızda bağlanma davranışı kapsamında ele alınan kaçınma ve kaygı boyutlarının puan ortalamaları incelendiğinde bu yaş grubundaki ergenlerin ölçek maddelerine çoğunlukla “katılmıyorum” cevabını verdikleri görülmüştür (Bkz Tablo 7). Elde edilen bu sonuçlar katılımcıların ebeveynlerine güvenli bağlandığını akla getirmektedir. İleride yapılacak araştırmalarda bağlanma davranışı bakımından daha dengeli bir örneklem oluşturulmasının, hipotezin değerlendirilmesi bakımından daha sağlıklı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmamızda 18-20 yaş grubu katılımcılarıyla yapılan analiz öncesinde değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiş ve çatışma özellikleri ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide kaygının aracı etkisi ile tehdit algısı ile anksiyete-depresyon arasında bağlanmanın aracı etkisi incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda bağlanmanın tehdit algısı ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide bağlanmanın tam aracı etkisinin olduğu bulunmuştur. Yapılan bazı araştırmalar da evlilik çatışması ile içe yönelim problemleri arasındaki ilişkide bağlanmanın aracı etkisinin olduğunu göstermiştir (Atkinson, Dadds, Chipuer ve Dawe, 2009; Brock ve Kochanska, 2016; El-Sheikh ve Elmore-Staton, 2004). Dolayısıyla araştırmamızdan elde edilen sonucun literatürle uyumlu olduğu söylenebilir. Çatışma özellikleri ile

anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide kaygının aracı etkisinin olmaması ise 18-20 yaş grubundaki ergenler için çatışmadan algılanan tehdide oranla çatışmanın sahip olduğu özelliklerin daha önemli olması şeklinde yorumlanabilir. Nitekim yapılan aracı etki sınamasında kaygı analize dâhil edildikten sonra çatışma özelliklerinin anksiyete-depresyon üzerindeki anlamlı etkisinin devam ettiği görülmektedir. Yapılan bir araştırmada çatışma özellikleri ile çocukların bildirdiği yüksek düzeydeki içe yönelim problemleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (Grych, Seid ve Fincham, 1992). Bir diğer araştırma da çocukların bildirdiği çatışma özellikleri ile yine çocukların bildirdiği depresyon arasında anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir (Öz, 1999). Dolayısıyla elde edilen bu sonucun araştırma bulgularıyla tutarlı olduğu söylenebilir.

Birinci problemin beşinci hipotezi kapsamında evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide ebeveyn tutumlarının aracı etkisi sınanmış ancak 11-12 yaş grubu verileriyle aracı etki sınaması öncesi yapılan analizde bağımlı, bağımsız ve aracı değişkenler arasında ilişki bulunamadığı için aracı etki sınaması yapılamamıştır. 18-20 yaş grubunda yapılan analiz sonucunda ise hipotez desteklenmemiştir.

Araştırmamızda 11-12 yaş grubu verileriyle yapılan analizde evlilik çatışması, ebeveyn tutumu ve uyum problemleri arasında ilişki bulunamadığından hipotez sınanamamıştır. Evlilik çatışması ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkileri inceleyen yaklaşımlar, ebeveynler arasında yaşanan şiddetli ve çözümsüz çatışmaların ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkilere de olumsuz etki edeceğini belirtmiştir. Örneğin yayılma hipotezi kapsamında ebeveynler arasındaki ilişkilerin ebeveyn-çocuk ilişkilerini etkileyebileceğini açıklayan mekanizmalardan biri olan sosyalleştirme hipotezine göre, ebeveynler arasında yaşanan anlaşmazlıklar, ebeveynlerin çocuklarına karşı olan tutumlarında bozulmalara yol açarak tutarsız bir disiplin sergileme eğiliminde olmalarına neden olabilir (akt. Erel ve Burman, 1995). Duygusal güvenlik teorisine göre ise, ebeveynleri sıcak davranışlar içerisinde olan ailelerde büyüyen çocukların, aile bireyleri arasında olumsuz bir ilişki olan ve aile

içinde anlaşmazlıkların yaşandığı evlerde büyüyen çocuklara oranla daha yüksek düzeyde duygusal güvenlik sergilediği belirtilmiştir (Cummings ve Davies, 2010).

Evlilik çatışması ve çocuklardaki uyum problemleri üzerinde ebeveyn tutumlarının etkisinin incelendiği araştırmalar büyük ölçüde ebeveyn tutumlarının aracı etkisinin olduğunu göstermektedir (Cui ve Conger, 2008; Gerard, Krishnakumar ve Buehler, 2006; Gonzales, Pitts, Hill ve Roosa, 2000; Kaczynski, Lindahl, Malik ve Laurenceau, 2006; Krishnakumar, Buehler ve Barber, 2003; McCoy, George, Cummings ve Davies, 2013; Schoppe-Sullivan, Schermerhorn ve Cummings, 2007). Bizim araştırmamızda ise evlilik çatışması boyutları ile kabul-ilgi boyutu arasında anlamlı ilişkiler bulunamamıştır (Bkz Tablo 8). Elde edilen bu sonucun, araştırmanın birinci probleminin birinci hipotezinde de belirtildiği gibi 11-12 yaş grubundaki ergenlerin evlilik çatışması algılarının düşük olmasından yani ailede yaşanan evlilik çatışmasının yüksek olmamasından kaynaklandığını akla getirmektedir. Dolayısıyla ileride yapılacak araştırmalarda yüksek çatışmalı ailelerden seçilecek katılımcılarla analizlerin tekrarlanmasının uygun olacağı önerilebilir.

Hipotezin 18-20 yaş grubunda sınaması çatışma özellikleri, kabul-ilgi ve anksiyete-depresyon değişkenleri ile yapılmıştır. Araştırmanın hipotezi doğrultusunda çatışma özellikleri ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide kabul-ilginin aracı etki yapması beklenmiş ancak elde edilen bulgulara aracı etkiye rastlanmamıştır. Yukarıda da bahsedildiği üzere her ne kadar teorik bilgiler ve konuyla ilgili yapılan araştırmalar şiddetli evlilik çatışması yaşayan ebeveynlerin çocuklarına olan tutumlarında da bozulma yaratacağını belirtse de bazı durumlarda ebeveynlerin eşleriyle şiddetli çatışmalar yaşamalarına rağmen çocuklarına olan olumlu tutumlarını sürdürebildiği görülmüş, olumlu ebeveyn-çocuk ilişkilerinin de çocukları evlilik çatışmasının olumsuz etkilerinden korumak anlamında tampon görevi gördüğüne anlamına gelebileceği belirtilmiştir (akt. Emery, 1982). Araştırmamızda 18-20 yaş grubundaki ergenlerin evlilik çatışması algısına ilişkin verdikleri cevaplarda diğer yaş grubuna oranla daha çatışmalı ailelerden geldiklerinin görülmesi, ek olarak ebeveynlerinden algıladıkları kabul-ilgi boyutunun da oldukça

yüksek olması, ebeveyn tutumlarının biçimlendirici etkisinin de incelenebileceğini akla getirmektedir. Dolayısıyla ileride yapılacak araştırmalarda evlilik çatışması ile uyum problemleri arasındaki ilişkide ebeveyn tutumlarının biçimlendirici etkisinin incelenmesinin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın ikinci problemi doğrultusunda, evlilik çatışması ile ergenlerin uyum problemleri arasındaki ilişkide ergenin kardeşiyle olan ilişkisinin biçimlendirici etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Ancak hipotez kapsamında beklenen kardeş ilişkisinin biçimlendirici etkisi yapılan analiz sonucunda her iki yaş için de desteklenmemiştir.

Araştırmamızda 11-12 yaş grubundaki veriler doğrultusunda yapılan analiz sonucunda evlilik çatışması ile uyum problemlerinin tüm boyutlarının birbiriyle ilişkili olduğu görülmüştür. Kardeş İlişkisi Ölçeği'nin maddelerinin analiz öncesinde temizlenmesiyle çatışma alt boyutunu oluşturan maddeler atılmış ve yalnızca ilişkinin olumluluğu alt boyutunu oluşturan maddeler bakımından kardeş ilişkisinin biçimlendirici etkisi incelenmiştir. Ancak yapılan analizler kardeş ilişkisinin biçimlendirici etkisinin olmadığını göstermiştir. Alanda evlilik çatışması ve kardeş desteği arasındaki ilişkiler kapsamında yapılan çalışmalar, kardeşiyle olumlu ilişkileri olmayan ve uyumsuz bir aile yapısına sahip olan çocukların yaşadıkları rahatsızlık düzeyinin, kardeşiyle olumlu ilişkisi olanlara oranla psikolojik açıdan daha belirgin olduğunu göstermiştir (Jenkins, 1992; akt. Caya ve Liem, 1998). Konuyla ilgili araştırmaların artmasıyla birlikte kardeşle olan ilişki düzeyinin evlilik çatışması ile çocuklardaki uyum problemleri arasındaki ilişkide biçimlendirici etki yapıp yapmadığına ilişkin daha tutarlı sonuçlar elde edilmeye başlanmıştır. Buna göre araştırma sonuçları, çocuğun kardeşiyle olan olumlu ilişkisinin evlilik çatışmasının yıkıcı etkilerine karşı koruyucu bir işlev sağladığını göstermektedir (Buist, Dekovic ve Prinzie, 2013; Caya ve Liem, 1998; Gass, Jenkins ve Dunn, 2007; Grych, Raynor ve Fosco, 2004; Iturralde, Margolin ve Spies Shapiro, 2013; Jenkins ve Smith, 1990; Jenkins Tucker, Holt ve Martin, 2013; Waite, Shanahan, Calkins, Keane ve O'Brien, 2011).

Bizim araştırmamızda olumlu kardeş ilişkisinin biçimlendirici etkisinin çıkmamış olması, bu yaş grubundaki ergenlerin bildirdiği evlilik atışması düzeyinin düşük olduğunu akla getirmektedir. Nitekim yapılan bir araştırmada da çatışmanın yüksek olduğu ailelerde kardeş desteği ile uyum problemleri arasında anlamlı ilişki bulunurken, çatışmanın düşük olduğu ailelerde yaşayan çocukların algıladığı kardeş desteği ile uyum problemleri arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Araştırmacılar, elde ettikleri bu sonucu, kardeş desteğinin çatışmanın olumsuz etkilerini baskılayıcı özelliğini desteklediği şeklinde yorumlamışlardır (Caya ve Liem, 1998). Dolayısıyla bu araştırma sonucu, araştırmamızdan elde ettiğimiz düşük çatışmalı ailelere sahip çocukların olumlu kardeş desteğinin uyum problemleri üzerinde biçimlendirici etki yapmamasının nedenini açıklamaktadır.

Olumlu kardeş ilişkisinin biçimlendirici etkisi 18-20 yaş grubundaki ergenler açısından da incelenmiştir. Evlilik atışması ve uyum problemleri alt boyutları arasındaki ilişkiler incelendikten sonra yalnızca çatışma özellikleri ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide olumlu kardeş ilişkisinin biçimlendirici etkisi sınanmıştır ancak hipotez desteklenmemiştir. Oysa alanda yaş ortalaması 18.22 olan kız öğrencilerle yapılan bir araştırma sonucunda, yüksek şiddette ve sıklıkta ebeveynler arası çatışmaya maruz kalan ama kardeşiyle arasında sıcak ilişkiler olduğunu bildiren öğrencilerin daha düşük düzeyde depresyon bildirdikleri görülmüştür (Jenkins Tucker, Holt ve Wiesen-Martin, 2013). Araştırmamızdan elde edilen bu sonucun literatür ile uyumlu olmamasının nedeni katılımcıların kardeşlerinin yaşının kendilerinden büyük ya da küçük olmasına ya da aynı evde yaşayıp yaşamadıklarına göre değişebileceğini akla getirmektedir. Nitekim ergenin kardeşiyle aynı evde yaşamıyor olması ve kardeşinin kendisinden küçük olması durumunda, ergenin ebeveynlerinin çatışmasına maruz kaldığı zamanki kardeş desteğini alamaması anlamına gelebilir. Ancak katılımcılardan veri toplama aşamasında kardeşlerinin yaşlarına ya da aynı evde yaşayıp yaşamadıklarına ilişkin herhangi bir bilgi alınmadığı için bu görüşün aşır bir yorum olduğu söylenebilir. Bu konuda daha doğru yorumlar yapabilmek adına ileride yapılacak araştırmalarda katılımcılardan kardeşinin yaşı, kardeşiyle aynı evde yaşayıp yaşamadıkları ve eğer yaşıyorlarsa kaç yıldır birlikte yaşadıkları konusunda bilgi alınması önerilmektedir.

Araştırmamızın amacı kapsamında incelenen hipotezlere ek olarak çocukların duygusal güvenlik algılarının ebeveyn bildirimiyle ölçüldüğü ve Davies, Forman, Rasi ve Stevens (2002) tarafından geliştirilen “Security in the Marital Subsystem-Parent Report”, “Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu” adı altında Türkçe’ye uyarlanmıştır.

Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu’nun psikometrik özellikleri 11-12 ve 18-20 yaş grupları için ayrı ayrı incelenmiştir. Yapılan faktör analizleri sonucunda 11-12 yaş grubu için dört faktörlü, 18-20 yaş grubu için ise beş faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Her ne kadar ölçeklerin alt boyutları ve alt boyutları oluşturan maddeler ile ölçeğin orijinal boyutları paralellik göstermesine rağmen, bazı ölçek maddelerinin farklı boyutlar altında toplandığı görülmüştür. Buna göre, ölçeğin orijinalinde “Kaçınma” alt boyutunda yer alan “Çok sessiz ve içine kapanık olur” maddesi her iki yaş grubu ölçeğinde de “Duygusal Tepkisellik” boyutuna yüklenirken, “Alıp başını gider” maddesi 11-12 yaş grubu ölçeğinde “Davranışsal Düzensizlik” alt boyutuna yüklenmiştir. Son olarak ölçeğin orijinalinde “Duygusal Tepkisellik” alt boyutunda yer alan “Çok yakından izler ve dinler” maddesi 18-20 yaş grubu ölçeğinde “Dâhil Olma” alt boyutuna yüklenmiştir. Alt boyutların özelliklerine bakıldığında “Çok sessiz ve içine kapanık olur” ve “Alıp başını gider” maddeleri uzun süreli ve düzensiz bir sıkıntı ifadesi olarak duygusal tepkisellik boyutu kapsamında kabul edilebilir. “Çok yakından izler ve dinler” maddesi de çocuğun çatışmayı yorumlama biçimi olarak dâhil olma boyutu kapsamında ele alınabilir.

Yapılan faktör analizi sonucunda 11-12 yaş grubu ölçeği için kaçınma alt boyutu faktör analizinde ortaya çıkmazken, maddelerinin duygusal tepkisellik ve davranışsal düzensizlik boyutlarına dağıldığı görülmüş, ek olarak ölçeğin orijinalinde duygusal tepkisellik boyutunda yer alan “Korkmuş görünür” ve “Üzgün görünür” maddeleri farklı bir boyut oluşturmuş ve “Duygusal Uyarılma” olarak adlandırılmıştır. 18-20 yaş grubu ölçeğinde ise ölçeğin orijinalinde davranışsal düzensizlik ve duygusal tepkisellik alt boyutlarında yer alan bazı maddelerin bir araya gelerek farklı bir boyut oluşturduğu görülmüştür. “Aile üyelerine vurmaya, tekme atmaya, tokat atmaya ya da bir şeyler fırlatmaya başlar”, “Tartışmamız

bittikten sonra bile sakinleşecek gibi gözükmez”, “Sorun yaratır”, “Altüst olmuş görünür” ve “Tartışmanın ardından yine kendisi gibi davranması zaman alır” maddeleri incelendiğinde maddelerin çocuğun çatışmaya yönelik sorunlu davranışlarını niteliyor olabileceği düşüncesiyle bu boyut “Sorunlu Davranış” olarak adlandırılmıştır.

Her iki ölçeğin güvenirlik analizlerine bakıldığında 11-12 yaş grubu ölçeği için Cronbachalfa iç tutarlık katsayılarının .69-.83 arasında, 18-20 yaş grubu ölçeği için ise .69-.75 arasında olduğu görülmüş ve elde edilen bu sonuçlar her iki ölçeğin güvenilir ölçekler olduğunu göstermiştir. Ölçeklerin geçerlik analizleri kapsamında yapılan test-tekrar test analizleri de her iki ölçekte yer alan alt boyutların ön test-son test puanlarının birbiriyle anlamlı ilişkili olduğunu göstermiştir. Elde edilen bu sonuçlar, her iki ölçeğin güvenilir olduğu kadar geçerli ölçekler olduğunu ortaya koymuştur.

Ülkemizde duygusal güvenlik kapsamında çocukların evlilik çatışmasına olan tepkilerinin çocuk bildirimiyle değerlendirildiği Duygusal Güvenlik Ölçeği’nin Türkçe’ye uyarlama çalışmaları 11-13 yaş grubu için Sakız (2011) tarafından, üniversite öğrencileri için ise Şendil (2014) tarafından yapılmıştır. Ancak çocukların evlilik çatışmasına olan tepkilerinin ebeveyn bildirimiyle ölçüldüğü bir ölçüm aracının bulunmaması, Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu’nun Türkçe’ye uyarlanmasının önemini ortaya koymuştur. Nitekim yukarıda belirtilen analiz sonuçları doğrultusunda Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu’nun iki farklı yaş grubu için Türkçe’ye uyarlanmasının ülkemize ve alana katkı sağladığı düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada 11-12 ve 18-20 yaş grubundaki ergenler üzerinde Duygusal Güvenlik Teorisi kapsamında evlilik çatışması ile ergenlerdeki uyum problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin, annenin psikolojik belirtilerinin, bağlanma güvenliğinin ve ebeveyn tutumlarının aracı etkisi, ergenin kardeşiyle olan ilişkisinin ise biçimlendirici etkisi incelenmiştir. Ek olarak araştırmada çocukların evlilik çatışmasına olan tepkilerinin ebeveyn bildirimiyle değerlendirildiği Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu Türkçe'ye uyarlanmıştır.

Araştırmamız, Duygusal Güvenlik Teorisi'nin ülkemizde iki farklı yaş grubunda ve teori kapsamında incelenen pek çok faktör bakımından sınındığı ilk araştırma olması bakımından önemlidir. Yapılan analizlere göre yüksek çatışma bildiren 18-20 yaş grubundaki ergenlerde evlilik çatışması ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin tam aracı etkisi bulunurken, tehdit algısı ile anksiyete-depresyon arasındaki ilişkide bağlanmanın tam aracı etki yaptığı bulunmuştur. Elde edilen bu sonuçlar teoriyle ve alanda yapılan araştırma bulgularıyla tutarlı olup, ailede evlilik çatışmasının yüksek olduğu durumlarda teorinin doğrulandığını göstermiştir.

Teorinin 11-12 yaş grubu örneklemini için doğrulanmamış olmasının, bu yaş grubundaki ergenlerin yüksek çatışmalı ailelerden gelmemiş olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu durum araştırmanın en önemli sınırlılığı olarak gösterilebilir. İleride konuyla ilgili yapılacak araştırmalarda bu hususun dikkate alınması ve örneklem grubunun düşük ve yüksek evlilik çatışması yaşayan ebeveynlere sahip olması bakımından daha dengeli seçilmesi önerilmektedir.

Araştırmamızda hipotezlerin sınanmasına başlamadan önce tüm ölçekler için yapılan madde analizinde madde toplam korelasyonlarının .20'nin üzerinde olması şartı aranmış ve .20'nin altında olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Ancak 18-20 yaş grubu örnekleminde bağlanma davranışının değerlendirilmesi için kullanılan Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri için yapılan madde analizinde madde toplam

korelasyonu .20 ve .30'un altında olan maddeler ölçekten çıkarıldığında faktörlerin uygun biçimde yüklenmediği görülerek bu oran .40 olarak belirlenmiştir. Her ne kadar madde toplam korelasyonu için .40 sınırının kabul edilmiş olması çok yüksek bir değer olarak görülse de, bu yaş grubunda bağlanmanın aracı etkisinin sınanması için yapılan analizde anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuç, araştırmada kullanılan diğer ölçeklerin madde toplam korelasyonları hesaplanırken .40 ve üzerinde olan maddelerin kabul edilmesi halinde analiz sonuçlarında değişim olabileceğini akla getirmiştir. Dolayısıyla ileride yapılacak araştırmalarda bu hususun dikkate alınması önerilmektedir.

Araştırmamızda Duygusal Güvenlik Teorisi kapsamında evlilik çatışması ile ergenlerdeki uyum problemleri arasında duygusal güvenliğin, bağlanmanın, ebeveynlerin psikolojik etkilerinin, ebeveyn tutumlarının ve kardeş ilişkilerinin etkileri iki farklı yaş grubunda incelenmiştir. Ancak teori kapsamında çocuğun cinsiyetinin, mizacının, akran ilişkilerinin ve çevresel faktörlerin de etkisi olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla ileride konuyla ilgili yapılacak araştırmalarda bu faktörlerin etkisinin de incelenmesinin alana önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında Duygusal Güvenlik Ölçeği-Ebeveyn Formu'nun Türkçe'ye uyarlama çalışması da yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda her ne kadar iki yaş grubu için farklı yapılar oluşmuş olsa da her iki yaş grubu ölçeğinin de geçerli ve güvenilir ölçekler olduğu görülmüştür. Ülkemizde çocukların evlilik çatışmasına olan tepkilerinin ebeveyn bildirimiyle ölçüldüğü bir ölçüm aracının bulunmamasından da hareketle bu ölçeğin alana kazandırılması araştırmamızın alana bir diğer önemli katkısı olarak görülmektedir.

Son olarak, teori kapsamında evlilik çatışması ve çocukların uyum problemleri arasındaki ilişkide kültürel farklılıkların ve benzerliklerin etkisinin de olabileceği belirtildiğinden, Duygusal Güvenlik Teorisi konusunda ülkemizde yapılacak araştırmaların artmasının bu anlamda alana önemli katkılar yapacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

AKARSLAN, M.: 2011

"Üniversite Öğrencilerinin Ebeveynlik Stilllerini Algılayışları ve Bu Algının Ebeveyn-Çocuk Değer Benzerliğine Etkisi", Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.

AMATO, P. R., KEITH, B.: 1991

"Parental Divorce and the Well-Being of Children: A Meta-Analysis", **Psychological Bulletin**, 110(1), 26-46.

AMATO, P. R., LOOMIS, L. S., BOOTH, A.: 1995

"Parental Divorce, Marital Conflict and Offspring Well-Being During Early Adulthood", **Social Forces**, 73(3), 895-915.

ATKINSON, E. R., DADDS, M. R., CHIPUER, H., DAWE, S.: 2009

"Emotional and Cardiovascular Responses to Adults' Angry Behavior and to Challenging Tasks in Children of Hypertensive and Normotensive Parents", **Child Development**, 64, 500-515.

AZAM, A., HANIF, R.: 2011

"Impact of Parents' Marital Conflicts on Parental Attachment and Social Competence of Adolescents", **European Journal of Developmental Psychology**, 8(2), 157-170.

- BARON, R. M., KENNY, D. A.: 1986 "The Moderator-Mediator Variable Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations", **Journal of Personality and Social Psychology**, 51(6), 1173-1182.
- BARRERA, M., LI, S. A., CHASSIN, L.: 1995 "Effects of Parental Alcoholism and Life Stress on Hispanic and Non-Hispanic Caucasian Adolescents: A Prospective Study", **American Journal of Community Psychology**, 23(4), 479-507.
- BAVISKAR, S.: 2010 "Does Child Gender Moderate the Relationship Between Interparental Conflict and Child Outcomes? Findings from the Danish Longitudinal Study of Children", **Norsk Epidemiologi**, 20(1), 63-75.
- BOWLBY, J.: 1982 **Attachment and Loss (Volume 1): Attachment**, Second Edition, New York: Basic Books.
- BRENNAN, K. A., CLARK, C. L., SHAVER, P. R.: 1998 "Self-Report Measurement of Adult Attachment: An Integrative Overview", in J. A. Simpson and W. S. Rholes (Eds.), **Attachment Theory and Close Relationships**, New York: Guilford Press, 46-76.

BRENNING, K.,
SOENENS, B., BRAET,
C., BOSMANS, G.: 2011

"An Adaptation of the Experiences in Close Relationships Scale-Revised for use with Children and Adolescents", **Journal of Social and Personal Relationships**, 28(8), 1048-1072.

BROCK, R. L.,
KOCHANASKA, G.: 2016

"Interparental conflict, children's security with parents, and long-term risk of internalizing problems: A longitudinal study from ages 2 to 10", **Development and Psychopathology**, 28(1), 45-54.

BRONFENBRENNER,
U.: 1979

The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design, Cambridge, MA: Harvard University Press.

BUEHLER, C.,
ANTHONY, C.,
KRISHNAKUMAR, A.,
STONE, G., GERARD, J.,
PEMBERTON, S.: 1997

"Interparental Conflict and Youth Problem Behaviors: A Meta-Analysis", **Journal of Child and Family Studies**, 6(2), 233-247.

BUIST, K. L., DEKOVIC,
M., PRINZIE, P.: 2013

"Sibling Relationship Quality and Psychopathology of Children and Adolescents: A Meta-Analysis", **Clinical Psychology Review**, 33, 97-106.

CAYA, M. L., LIEM, J.
H. :1998

"The Role of Sibling Support in High-Conflict Families", **American Journal of Orthopsychiatry**, 68(2), 327-333.

COLN, K. L., JORDAN,

"A Unified Model Exploring Parenting Practices

- S. S., MERCER, S. H.: 2013
as Mediators of Marital Conflict and Children's Adjustment", **Child Psychiatry and Human Development**, 44, 419-429.
- CRISS, M. M., PETTIT, G. S., BATES, J. E., DODGE, K. A., LAPP, A. L.: 2002
"Family Adversity, Positive Peer Relationships and Children's Externalizing Behavior: A Longitudinal Perspective on Risk and Resilience", **Child Development**, 73(4), 1220-1237.
- CUI, M., CONGER, R. D.: 2008
"Parenting Behavior as Mediator and Moderator of the Association between Marital Problems and Adolescent Maladjustment", **Journal of Research on Adolescence**, 18 (2), 261-284.
- CUI, M., DONNELLAN, M. B., CONGER, R. D.: 2007
"Reciprocal Influences Between Parents' Marital Problems and Adolescent Internalizing and Externalizing Behavior", **Developmental Psychology**, 43(6), 1544-1552.
- CUI, M., FINCHAM, F. D.: 2010
"The Differential Effects of Parental Divorce and Marital Conflict on Young Adult Romantic Relationships", **Personal Relationships**, 17, 331-343.
- CUI, M., FINCHAM, F. D., PASLEY, B. K.: 2008
"Young Adult Romantic Relationships: The Role of Parents' Marital Problems and Relationship Efficacy", **Personality and Social Psychology Bulletin**, 34(9), 1226-1235.

- CUMMINGS, E. M.,
CHEUNG, R. Y. M.,
DAVIES, P. T.: 2013
"Prospective Relations between Parental Depression, Negative Expressiveness, Emotional Insecurity and Children's Internalizing Symptoms", **Child Psychiatry and Human Development**, 44, 698-708.
- CUMMINGS, E. M.,
CHEUNG, R. Y. M.,
KOSS, K., DAVIES, P.
T.: 2014
"Parental Depressive Symptoms and Adolescent Adjustment: A Prospective Test of an Explanatory Model for the Role of Marital Conflict", **Journal of Abnormal Child Psychology**, 42, 1153-1166.
- CUMMINGS, E.M.,
CUMMINGS, J. L.: 1988
"A Process-Oriented Approach to Children's Coping with Adults' Angry Behavior", **Developmental Review**, 8, 296-321.
- CUMMINGS, E. M.,
DAVIES P. T.: 1994
Children and Marital Conflict: The Impact of Family Dispute and Resolution. New York: The Guilford Press.
- CUMMINGS, E. M.,
DAVIES P. T.: 2010
Marital Conflict and Children: An Emotional Security Perspective. New York: The Guilford Press.
- CUMMINGS, E. M.,
GEORGE, M. W.,
MCCOY, K. P., DAVIES,
P. T.: 2012
"Interparental Conflict in Kindergarten and Adolescent Adjustment: Prospective Investigation of Emotional Security as an Explanatory Mechanism", **Child Development**, 83(5), 1703-1715.

- CUMMINGS, J. M.,
PELLEGRINI, D. S.,
NOTARIUS, C. I.,
CUMMINGS, E. M.:
1989
- "Children's Responses to Angry Adult Behavior as a Function of Marital Distress and History of Interparent Hostility", **Child Development**, 60, 1035-1043.
- CUMMINGS, E. M.,
SCHERMERHORN, A.
C., DAVIES, P. T.,
GOEKE-MOREY, M. C.,
CUMMINGS, J. S.: 2006
- "Interparental Discord and Child Adjustment: Prospective Investigations of Emotional Security as an Explanatory Mechanism", **Child Development**, 77(1), 132-152.
- CUMMINGS, E. M.,
VOGEL, D.,
CUMMINGS, J. S., EL-
SHEIKH, M.: 1989
- "Children's Responses to Different Forms of Expression of Anger between Adults", **Child Development**, 60, 1392-1404.
- ÇAVDAR, A.: 2003
- "The Self-With-Sibling Representation and the Oedipal Themes in the Sibling Relationship", Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- DAVIES, P. T.,
CUMMINGS, E. M.:
1994
- "Marital Conflict and Child Adjustment: An Emotional Security Hypothesis", **Psychological Bulletin**, 116(3), 387-411.

- DAVIES, P. T.,
CUMMINGS, E. M.:
1998
"Exploring Children's Emotional Security as a Mediator of the Link Between Marital Relations and Child Adjustment", **Child Development**, 69(1), 124-139.
- DAVIES, P. T.,
CUMMINGS, E. M.:
2006
"Interparental Discord, Family Process and Developmental Psychopathology", in D. Cicchetti and D. Cohen (Eds.), **Developmental Psychopathology, Volume Three: Risk, Disorder and Adaptation (2nd ed.)**, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 86-128.
- DAVIES, P. T.,
DÜMENÇI, L., WINDLE,
M.: 1999
"The Interplay Between Maternal Depressive Symptoms and Marital Distress in the Prediction of Adolescent Adjustment", **Journal of Marriage and the Family**, 61, 238-254.
- DAVIES, P. T.,
FORMAN, E. M., RASI,
J. A., STEVENS, K. I.:
2002
"Assessing Children's Emotional Security in the Interparental Relationship: The Security in the Interparental Subsystem Scales", **Child Development**, 73(2), 544-562.
- DAVIES, P. T.,
HAROLD, G. T.,
GOEKE-MOREY, M. C.,
CUMMINGS, E. M.:
2002
"Child Emotional Security and Interparental Conflict", **Monographs of the Society for Research in Child Development**, 67(3), i-viii+1-127.

DAVIES, P. T.,
LINDSAY, L. L.: 2001

Does Gender Moderate the Effects of Marital Conflict on Children?, in J. H. Grych ve F. D. Fincham (Eds.), **Interparental Conflict and Child Development: Theory, Research and Applications**, New York: Cambridge University Press, 64-97.

DAVIES, P. T.,
LINDSAY, L. L.: 2004

“Interparental Conflict and Adolescent Adjustment: Why Does Gender Moderate Early Adolescent Vulnerability?”, **Journal of Family Psychology**, 18(1), 160-170.

DAVIES, P. T.,
WINDLE, M.: 2001

“Interparental Discord and Adolescent Adjustment Trajectories: The Potentiating and Protective Role of Intrapersonal Attributes”, **Child Development**, 72(4), 1163-1178.

DAVIES, P. T.,
WOITACH, M. J.: 2008

"Children's Emotional Security in the Interparental Relationship", **Current Directions in Psychological Science**, 17(4), 269-274.

DUNCAN, K., HUGHES,
F.: 2011

"Parental Support Mediates the Link Between Marital Conflict and Child Internalizing Symptoms", **Psi Chi Journal of Undergraduate Research**, 16(2), 80-89.

EL-SHEIKH, M.: 1994

"Children's Emotional and Physiological Responses to Interadult Angry Behavior: The Role of History of Interparental Hostility", **Journal of Abnormal Child Psychology**, 22(6), 661-678.

- EL-SHEIKH, M.,
BUCKHALT, J. A.,
MIZE, J., ACEBO, C.:
2006
"Marital Conflict and Disruption of Children's Sleep", **Child Development**, 77(1), 31-43.
- EL-SHEIKH, M.,
CUMMINGS, E. M.,
GOETSCH, V. L.: 1989
"Coping with Adults' Angry Behavior: Behavioral, Physiological and Verbal Responses in Preschoolers", **Developmental Psychology**, 25(4), 490-498.
- EL-SHEIKH, M.,
CUMMINGS, E. M.,
KOUROS, D., ELMORE-
STATON, L.,
BUCKHALT, J.: 2008
"Marital Psychological and Physical Aggression and Children's Mental and Physical Health: Direct, Mediated, and Moderated Effects", **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, 76(1), 138-148.
- EL-SHEIKH, M.,
ELMORE-STATON, L.:
2004
"The Link Between Marital Conflict and Child Adjustment: Parent-Child Conflict and Perceived Attachments as Mediators, Potentiators, and Mitigators of Risk", **Development and Psychopathology**, 16(3), 631-648.
- EMERY, R. E.: 1982
"Interparental Conflict and the Children of Discord and Divorce", **Psychological Bulletin**, 92(2), 310-330.

- EMERY, R. E.: 2013 **Evlilik, Boşanma ve Çocukların Uyumunu**, Çev. Elif Okan Gezmiş, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- EREL, O., BURMAN, B.: 1995 "Interrelatedness of Marital Relations and Parent-Child Relations: A Meta-Analytic Review", **Psychological Bulletin**, 118(1), 108-132.
- EROL, N., ŞİMŞEK, Z.: 1998 "Çocuk ve Gençlerde Ruh Sağlığı: Yeterlik Alanları, Davranış ve Duygusal Sorunların Dağılımı", içinde N. Erol, C. Kılıç, M. Ulusoy, M Keçeci, Z. Şimşek (Eds), **Türkiye Ruh Sağlığı Profili Raporu**, Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Eksen Tanıtım Ltd. Şti. 25–75.
- EROL, N., ŞİMŞEK, Z.: 2010 **Okul Çağı Çocuk ve Gençler için Davranış Değerlendirme Ölçekleri El Kitabı**, Ankara: Mentis Yayıncılık.
- FROSCH, C. A., MANGELSDORF, S. C.: 2001 "Marital Behavior, Parenting Behavior and Multiple Reports of Preschoolers' Behavior Problems: Mediation or Moderation?", **Developmental Psychology**, 37(4), 502-519.
- GASS, K., JENKINS, J., DUNN, J.: 2007 "Are Sibling Relationships Protective? A Longitudinal Study", **Journal of Child Psychology and Psychiatry**, 48(2), 167-175.

- GERARD, J. M.,
KRISHNAKUMAR, A.,
BUEHLER, C.: 2006
"Marital Conflict, Parent-Child Relations and Youth Maladjustment: A Longitudinal Investigation of Spillover Effects", **Journal of Family Issues**, 27(7), 951-975.
- GHARAHBAGHI, F.,
AGUILAR VAFAEI, M.:
2009
"Marital Conflict and the Role of Child Temperament", **Developmental Psychology (Journal of Iranian Psychologists)**, 18(5), 137-147.
- GONZALAES, N. A.,
PITTS, S. C., HILL, N. E.,
ROOSA, M. W.: 2000
"A Mediational Model of the Impact of Interparental Conflict on Child Adjustment in a Multiethnic, Low-Income Sample", **Journal of Family Psychology**, 14(3), 365-379.
- GRYCH, J. H.,
CARDOZA-
FERNANDES, S.: 2001
The Role of Emotion Regulation in Children's Responses to Interparental Conflict, in J. H. Grych ve F. D. Fincham (Eds.), **Interparental Conflict and Child Development: Theory, Research and Applications**, New York: Cambridge University Press, 157-187.
- GRYCH, J. H.,
FINCHAM, F. D.: 1990
"Marital Conflict and Children's Adjustment: A Cognitive-Contextual Framework", **Psychological Bulletin**, 108(2), 267-290.
- GRYCH, J. H.,
FINCHAM, F. D.: 1993
"Children's Appraisals of Marital Conflict: Initial Investigations of the Cognitive-Contextual Framework", **Child Development**, 64, 215-230.

GRYCH, J. H.,
RAYNOR, S. R., FOSCO,
G. M.: 2004

"Family Processes that Shape the Impact of
Interparental Conflict on Adolescents",
Development and Psychopathology, 16, 649-
665.

GRYCH, J. H., SEID, M.,
FINCHAM, F. D.: 1992

"Assessing Marital Conflict from the Child's
Perspective: The Children's Perception of
Interparental Conflict Scale", **Child
Development**, 63, 558-572.

GÜNGÖR, D.: 2008

"The Meaning of Parental Control in Migrant,
Sending and Host Communities: Adaptation or
Persistence?", **Applied Psychology: An
International Review**, 57(3), 397-416.

GÜNGÖR, D.,
BORNSTEIN, M. H.:
2010

"Culture-General and Specific Associations of
Attachment Avoidance and Anxiety with
Perceived Parental Warmth and Psychological
Control among Turk and Belgian Adolescents",
Journal of Adolescence, 33, 593-602.

GÜRE, A.: 2012

"Evlilik İlişkisi ve Ana Babalık", içinde, M.
Sayıl ve B. Yağmurlu (Eds.), **Ana Babalık:
Kuram ve Araştırma**, Koç Üniversitesi
Yayınları, 363-397.

- HAROLD, G. T.,
SHELTON, K. H.,
GOEKE-MOREY, M. C.,
CUMMINGS, E. M.:
2004
"Marital Conflict, Child Emotional Security about Family Relationships and Child Adjustment", **Social Development**, 13(3), 350-376.
- HETHERINGTON, E.
M.: 1989
"Coping with Family Transitions: Winners, Losers, and Survivors", **Child Development**, 60, 1-14.
- HETHERINGTON, E.
M., STANLEY-HAGAN,
M., ANDERSON, E. R.:
1989
"Marital Transitions: A Child's Perspective", **American Psychologist**, 44(2), 303-312.
- HOLDEN, G. W.,
RITCHIE, K. L.: 1991
"Linking Discord, Child Rearing and Child Behavior Problems: Evidence from Battered Women", **Child Development**, 62(2), 311-327.
- ITURRALDE, E.,
MARGOLIN, G., SPIES
SHAPIRO, L. A.: 2013
"Positive and Negative Interactions Observed Between Siblings: Moderating Effects for Children Exposed to Parents' Conflict", **Journal of Research on Adolescence**, 23(4), 716-729.
- JENKINS, J. M., SMITH,
M. A.: 1990
"Factors Protecting Children Living in Disharmonious Homes: Maternal Reports", **American Academy of Child and Adolescent Psychiatry**, 29(1), 60-69.

- JENKINS TUCKER, C.,
HOLT, M. WIESEN-
MARTIN, D.: 2013
"Inter-Parental Conflict and Sibling Warmth During Adolescence: Associations with Female Depression in Emerging Adulthood", **Psychological Reports: Relationships & Communications**, 112(1), 243-251.
- JOURILES, E. N.,
COLLAZOS SPILLER,
L., STEPHENS, N.,
MCDONALD, R.
SWANK, P.: 2000
"Variability in Adjustment of Children of Battered Women: The Role of Child Appraisals of Interparent Conflict", **Cognitive Therapy and Research**, 24(2), 233-249.
- KACZYNSKI, K. J.,
LINDAHL, K. M.,
MALIK, N. M.,
LAURENCEAU, J-P.:
2006
"Marital Conflict, Maternal and Paternal Parenting and Child Adjustment: A Test of Mediation and Moderation", **Journal of Family Psychology**, 20(2), 199-208.
- KEMPTON, T.,
ARMISTEAD, L.
WIERSON, M.,
FOREHAND, R.: 1991
"Presence of a Sibling as a Potential Buffer Following Parental Divorce: An Examination of Young Adolescents", **Journal of Clinical Child Psychology**, 20(4), 434-438.
- KINSFOGEL, K. M.,
GRYCH, J. H.: 2004
"Interparental Conflict and Adolescent Dating Relationships: Integrating Cognitive, Emotional and Peer Influences", **Journal of Family Psychology**, 18(3), 505-515.

KIRIMER, F., AKÇA, E.,
SÜMER, N.: 2014

"Orta Çocuklukta Anneye Kaygılı ve Kaçınan Bağlanma: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Dönemi Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması", **Türk Psikoloji Yazıları**, 17(33), 45-57.

KITZMANN, K. M.,
GAYLORD, N. K.,
HOLT, A. R., KENNY, E.
D.: (2003)

"Child Witnesses to Domestic Violence: A Meta-Analytic Review", **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, 71(2), 339-352.

KOUROS, C. D.,
MERRILEES, C. E.,
CUMMINGS, E. M.:
2008

"Marital Conflict and Children's Emotional Security in the Context of Parental Depression", **Journal of Marriage and Family**, 70(3), 684-697.

KRISHNAKUMAR, A.,
BUEHLER C., BARBER,
B. K.: 2003

"Youth Perceptions of Interparental Conflict, Ineffective Parenting and Youth Problem Behaviors in European-American and African-American Families", **Journal of Social and Personal Relationships**, 20, 239-260.

LARROSA, S. L.,
ESCUDERO, V.,
CUMMINGS, E. M.:
2009

"Preschool Children and Marital Conflict: A Constructive View", **European Journal of Developmental Psychology**, 6(2), 170–189.

LI, Y., CHEUNG, R. Y.
M., CUMMINGS, E. M.:
2016

"Marital Conflict and Emotional Insecurity Among Chinese Adolescents: Cultural Value Moderation", **Journal of Research on**

Adolescence, 26(2), 316-333.

LINDSEY, E. W.,
CAMPBELL
CHAMBERS, J.,
FRABUTT, J. M.,
MACKINNON-LEWIS,
C.: 2009

"Marital Conflict and Adolescents' Peer Aggression: The Mediating and Moderating Role of Mother-Child Emotional Reciprocity", **Family Relations**, 58, 593-606.

MAHONEY, A.,
JOURILES, E. N.,
SCAVONE, J.: 1997

"Marital Adjustment, Marital Discord Over Childrearing and Child Behavior Problems: Moderating Effects of Child Age", **Journal of Clinical Child Psychology**, 26(4), 415-423.

MANN, B. J., GILLIOM,
L. A.: 2002

"Emotional Security and Cognitive Appraisals Mediate the Relationship Between Parents' Marital Conflict and Adjustment in Older Adolescents", **The Journal of Genetic Psychology**, 165(3), 250-271.

MARGOLIN, G.,
OLIVER, P. H.,
MEDINA, A. M.: 2001

Conceptual Issues in Understanding the Relation Between Interparental Conflict and Child Adjustment, in J. H. Grych and F. D. Fincham (Eds.), **Interparental Conflict and Child Development: Theory, Research and Applications**,. New York: Cambridge University Press, 9-38.

- MCCOY, K. P.,
CUMMINGS, M.,
DAVIES, P.: 2009
"Constructive and Destructive Marital Conflict, Emotional Security and Children's Prosocial Behavior", **Journal of Child Psychology and Psychiatry**, 50(3), 270-279.
- MCCOY, K. P.,
GEORGE, M. R. W.,
CUMMINGS, E. M.,
DAVIES, P. T.: 2013
"Constructive and Destructive Marital Conflict, Parenting and Children's School and Social Adjustment", **Social Development**, 22(4), 641-662.
- MIRANDA, J. K., DE LA
OSA, N., GRANERO, R.,
EZPELETA, L.: 2013
"Maternal Childhood Abuse, Intimate Partner Violence and Child Psychopathology: The Mediator Role of Mothers' Mental Health", **Violence Against Women**, 19(1), 50-68.
- NIKOLAS, M., KLUMP,
K. L., BURT, S. A.: 2013
"Etiological Contributions to the Covariation between Children's Perceptions of Inter-parental Conflict and Child Behavioral Problems", **Journal of Abnormal Child Psychology**, 41(2), 239-251.
- O'HEARN, H. G.,
MARGOLIN, G., JOHN,
R. S.: 1997
"Mothers' and Fathers' Reports of Children's Reactions to Naturalistic Marital Conflict", **Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry**, 36(10), 1366-1373.

OH, K. J., LEE, S.,
PARK, S. L.: 2011

"The Effects of Marital Conflict on Korean Children's Appraisal of Conflict and Psychological Adjustment", **Journal of Child and Family Studies**, 20, 444-451.

OWEN, M. T., COX, M.
J.: 1997

"Marital Conflict and the Development of Infant-Parent Attachment Relationships", **Journal of Family Psychology**, 11(2), 152-164.

ÖNER, Ö., ÖNCÜ, B.,
CANAT, S., EROL, N.:
2006

"Ergenlerde Sürekli Dikkat Performansı ile Anne Baba, Öğretmen ve Kendini Değerlendirme Ölçekleri Arasındaki Korelasyon", **Türkiye'de Psikiyatri**, 8(3), 131-135.

ÖZ, İ. P.: 1999

"The Relationship between Children's Adjustment Problems and Their Perceptions of Marital Conflict", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi.

PAPP, L. M.,
CUMMINGS, E. M.,
SCHERMERHORN, A.
C.: 2004

"Pathways Among Marital Distress, Parental Symptomatology and Child Adjustment", **Journal of Marriage and Family**, 66, 368-384.

PAPP, L. M., GOEKE-
MOREY, M. C.,
CUMMINGS, E. M.:
2004

"Mothers' and Fathers' Psychological Symptoms and Marital Functioning: Examination of Direct and Interactive Links with Child Adjustment", **Journal of Child and**

Family Studies, 13(4), 469-482.

PEKSAYGILI, M.,
GÜRE, A.: 2008

"Eşler Arasındaki Çatışma ile Erken Ergenlik Dönemindeki Çocukların Uyum Davranışları: Algılanan Çatışmanın Aracı ve Düzenleyici Rolü", **Türk Psikoloji Dergisi**, 23(61), 43-58.

PETERSON, J. L., ZILL,
N.: 1986

"Marital Disruption, Parent-Child Relationships and Behavior Problems in Children", **Journal of Marriage and the Family**, 48, 295-307.

PRZYBYLA-BASISTA,
H.: 2016

"Interparental Conflict and Child Adjustment: Main Concepts and Research Findings", **Polish Journal of Applied Psychology**, 14(1), 67-84.

RAMOS, M. C.,
WRIGHT GUERIN, D.,
GOTTFRIED, A. W.,
BATHURST, K.,
OLIVER, P. H.: 2005

"Family Conflict and Children's Behavior Problems: The Moderating Role of Child Temperament", **Structural Equation Modeling**, 12(2), 278-298.

RHOADES, K. A.: 2008

"Children's Responses to Interparental Conflict: A Meta-Analysis of Their Associations With Child Adjustment", **Child Development**, 79(6), 1942-1956.

ROGERS, M. J.,
HOLMBECK, G. N.:
1997

"Effects of Interparental Aggression on Children's Adjustment: The Moderating Role of Cognitive Appraisal and Coping", **Journal of**

Family Psychology, 11(1), 125-130.

SAKIZ, E.: 2011

Duygusal Güvenlik Hipotezi, Ebeveyn Tutumları, Evlilik Çatışması ve Çocuk Uyum Problemleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.

SCHOPPE-SULLIVAN,
S. J., SCHERMERHORN,
A. C., CUMMINGS, E.
M.: 2007

"Marital Conflict and Children's Adjustment: Evaluation of the Parenting Process Model", **Journal of Marriage and Family**, 69(5), 1118-1134.

SIMON, V. A.,
FURMAN, W.: 2010

"Interparental Conflict and Adolescents' Romantic Relationship Conflict", **Journal of Research on Adolescence**, 20(1), 188-209.

STOCKER, C. M.,
YOUNGBLADE, L.:
1999

"Marital Conflict and Parental Hostility: Links with Children's Sibling and Peer Relationships", **Journal of Family Psychology**, 13(4), 598-609.

STURGE-APPLE, M. L.,
DAVIES, P. T., WINTER,
M. A., CUMMINGS, E.
M., SCHERMERHORN,
A.: 2008

"Interparental Conflict and Children's School Adjustment: The Explanatory Role of Children's Internal Representations of Interparental and Parent-Child Relationships", **Developmental Psychology**, 44(6), 1678-1690.

- SÜMER, N.: 2000 "Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar", **Türk Psikoloji Yazıları**, 3(6), 49-74.
- SÜMER, N.: 2006 "Yetişkin Bağlanma Ölçeklerinin Kategoriler ve Boyutlar Düzeyinde Karşılaştırılması", **Türk Psikoloji Dergisi**, 21(57), 1-22.
- SÜMER, N., GÜNGÖR, D.: 1999 "Çocuk Yetiştirme Stillerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi", **Türk Psikoloji Dergisi**, 14(44), 35-58.
- SWEEN, M.: 2011 "**Marital Conflict, Negative Temperament and Problem Behaviors of Children: A Test of Stability and Variability Across Time**", Graduate Theses and Dissertations, Iowa State University, Ames, Iowa.
- ŞAHİN, N. H., DURAK, A.: 1994 "Kısa Semptom Envanteri (Brief Symptom Inventory-BSI): Türk Gençleri için Uyarlanması", **Türk Psikoloji Dergisi**, 9(31), 44-56.
- ŞENDİL, G.: 2014 **Ebeveyn Çatışmasının Çocuklar Üzerindeki Etkileri**, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- ŞENDİL, G., KIZILDAĞ, "Çocuk ve Ergenlerde Ebeveyn Evlilik

- Ö.: 2003
Çatışması Algısı", **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, 10(2), 58-66.
- ŞENDİL, G., KIZILDAĞ,
Ö.: 2006
"Evlilik Çatışması ve Çocuk Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin Bilişsel-Bağlamsal Çerçeve Açısından İncelenmesi", **Psikoloji Çalışmaları**, 26, 1-20.
- TURNER, C. M.,
BARRETT, P. M.: 1998
"Adolescent Adjustment to Perceived Marital Conflict", **Journal of Child and Family Studies**, 7(4), 499-513.
- ULU, P., FIŞILOĞLU,
H.: 2004
"Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", **Türk Psikoloji Yazıları**, 7(14), 61-75.
- WAITE, E. B.,
SHANAHAN, L.,
CALKINS, S. D.,
KEANE, S. P., O'BRIEN,
M.: 2011
"Life Events, Sibling Warmth, and Youths' Adjustment", **Journal of Marriage and Family**, 73, 902-912.
- ZAHN-WAXLER, C.:
1993
"Warriors and Worriers: Gender and Psychopathology", **Development and Psychopathology**, 5, 79-89.

EKLER

(Bu bölümde araştırmada kullanılan ölçeklerin 10 maddesi sunulmuştur)

EK 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Tarih: Doğum tarihiniz:

Cinsiyetiniz: Kız ☐ Erkek ☐

Kardeş sayısını sırasıyla yaş ve cinsiyetiyle belirtiniz (kendinizi de bu sıraya yerleştirerek)

	1. kardeş	2. kardeş
Yaş		
Cinsiyet		

ANNE

BABA

Yaş:
Eğitim:
Mesleği:
Şu andaki işi:
Sağ/vefat:

Anne babanızın medeni durumu: Evli () Ayrı yaşıyorlar () Boşanmış ()

Diğer (belirtiniz):

Ailenin ekonomik durumu: Düşük ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok iyi ☐

Aşağıda **kardeş ilişkilerini** tanımlayan bazı cümleler yer almaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatle okuyun ve siz büyürken **size yaşça en yakın olan kardeşiniz/ağabeyiniz/ablanızla** olan ilişkinize ne kadar uyduğunu 1’den 5’e kadar bir sayıyı işaretleyerek belirtin.

		Bana hiç uymuyor	Bana uymuyor	Bana biraz uymuyor	Bana uyuyor	Bana tam olarak uyuyor
1.	Kardeşimle çok yakın ve sıcak bir ilişkimiz vardır.	1	2	3	4	5
2.	Kardeşimle çok iyi anlaşırız.	1	2	3	4	5
3.	Kardeşimle her şeyimi paylaşıyorum.	1	2	3	4	5
4.	Kardeşimle çok kavga ederiz.	1	2	3	4	5
5.	Kardeşimle olan ilişkim benim için çok önemlidir.	1	2	3	4	5
6.	Hiç sebep yokken kavga çıkarırım.	1	2	3	4	5
7.	Kardeşimle birbirimize çok benzeriz.	1	2	3	4	5

EK 2. DUYGUSAL GÜVENLİK ÖLÇEĞİ

ÇOCUK FORMU (11-12 YAŞ)

Lütfen aşağıdaki soruları son bir yılınızı düşünerek cevap veriniz. 1 ile 4 arasında sizin için en doğru olan şıkkı daire içine alınız.

	kesinlikle doğru değil	biraz doğru	kısmen doğru	çok doğru
Annemle babam bir tartışma yaşadığında				
1) Üzgün hissederim.	1	2	3	4
2) Korkmuş hissederim.	1	2	3	4
3) Biri ya da her ikisi için üzülürüm.	1	2	3	4
4) Ailemdeki kişilere bağırırım ya da onlara kaba şeyler söylerim.	1	2	3	4
5) Ailemdeki kişilere vurur, tekme tokat atar ya da bir şeyler fırlatırım.	1	2	3	4
6) Maskaralık yapmaya çalışırım veya sorun yaratırım.	1	2	3	4
7) Bana kızgın olduklarını hissederim.	1	2	3	4
8) Benim hatamış gibi hissederim.	1	2	3	4
9) Ailemizin geleceği için endişelenirim.	1	2	3	4
10) Ailemin ileride ne yapacağı konusunda endişelenirim.	1	2	3	4

EK 3. DUYGUSAL GÜVENLİK ÖLÇEĞİ

ÇOCUK FORMU (18-20 YAŞ)

Lütfen aşağıdaki sorulara son bir yılınızı düşünerek cevap veriniz. 1 ile 4 arasında sizin için en doğru olan şıkkı daire içine alınız.					
		Kesinlikle doğru değil	Biraz doğru	Kısmen doğru	Çok doğru
	Annemle babam bir tartışma yaşadığında				
1	Üzgün hissedirim.				
2	Korkmuş hissedirim.				
3	Kızgın hissedirim.				
4	Biri ya da her ikisi için üzülürüm.				
5	Adeta donmuş gibi kımıldamadan dururum.				
6	Hissettiklerimi gizlemeye çalışırım.				
7	Ne yapacağımı bilemem.				
8	Tamamen sessiz olmaya çalışırım.				
9	Bir şeyler yapabilmeyi umut etmeme rağmen sonuçta bir şey yapamam.				
10	Onların problemlerini düşünmekten kendimi alamam.				

EK 4. ÇOCUKLARIN EVLİLİK ÇATIŞMASI ALGISI ÖLÇEĞİ (11-12 YAŞ)

Her ailede anne-babanın anlaşılamadığı, tartıştığı zamanlar olur. Anne-babaları tartıştığı zaman çocuklar çok farklı duygular yaşarlar. Biz de sizin anne-babanız tartıştığında neler hissettiğinizi öğrenmek istiyoruz. Eğer anne-babanız birlikte, sizinle aynı evde yaşamıyorlarsa, beraberken anlaşılamadıkları zamanları düşünerek, sorulara o şekilde cevap veriniz. Lütfen her soruyu dikkatlice okuyup, doğru, bazen-biraz doğru ve yanlış şıklarından size uygun olanını işaretleyiniz.

	DOĞRU	BAZEN/BİRAZ DOĞRU	YANLIŞ
1- Anne-babamın tartışıklarını hiç görmedim			
2- Anne-babam tartışıklarında genellikle sorunu çözerler			
3- Anne-babam sık sık benim okulda yaptıklarım yüzünden tartışır			
4- Anne-babam tartışırken çıldırmış gibi olurlar			
5- Anne-babam tartışıklarında korkarım			
6- Anne-babamın tartışmaları benim suçum değil			
7- Anne-babam benim bildiğimin farkında değiller ama onlar çok tartışır			
8- Anne-babam tartışmaları bittikten sonra bile birbirlerine olan kızgınlıkları devam eder			
9- Anne-babam bir anlaşmazlıkları olduğunda sakince konuşurlar			
10- Anne-babam tartışıklarında ne yapacağımı bilemem			

EK 5. ÇOCUKLARIN EVLİLİK ÇATIŞMASI ALGISI ÖLÇEĞİ (18-20 YAŞ)

Her ailede anne-babanın anlaşamadığı, tartıştığı zamanlar olur. Anne-babaları tartıştığı zaman çocuklar çok farklı duygular yaşarlar. Biz de sizin anne-babanız tartıştığında neler hissettiğinizi öğrenmek istiyoruz. Eğer anne-babanız birlikte, sizinle aynı evde yaşamıyorlarsa, beraberken anlaşamadıkları zamanları düşünerek, sorulara o şekilde cevap veriniz. Lütfen her soruyu dikkatlice okuyup, doğru, bazen-biraz doğru ve yanlış şıklarından size uygun olanını işaretleyiniz.

	DOĞRU	BAZEN/BİRAZ DOĞRU	YANLIŞ
1- Anne-babamın tartışıklarını hiç görmedim			
2- Anne-babam tartışıklarında genellikle sorunu çözerler			
3- Anne-babam sık sık benim okulda yaptıklarım yüzünden tartışır			
4- Anne-babam tartışırken çıldırmış gibi olurlar			
5- Anne-babam tartışıklarında korkarım			
6- Anne-babam tartışmaları bittikten sonra bile birbirlerine olan kızgınlıkları devam eder			
7- Anne-babam bir anlaşmazlıkları olduğunda sakince konuşurlar			
8- Anne-babam tartışıklarında ne yapacağımı bilemem			
9- Anne-babam yanlarında ben olsam bile birbirlerine sık sık kötü davranırlar			
10- Anne-babam tartışıklarında bana ne olacak diye endişelenirim			

EK 6. YAKIN İLİŞKİLERDE YAŞANTILAR ENVANTERİ

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkileriniz dâhil olmak üzere yakın ilişkilerinizde (aile ilişkileri, arkadaşlık, dostluk) hissettiğiniz duygulara ilişkindir. Sizden, genel olarak, yakın ilişkilerde yaşadıklarınızı dikkate alarak bu ifadeleri değerlendirmeniz istenmektedir. Cevaplarınızı **Hiç Katılmıyorum** ile **Tamamen Katılıyorum** arasında değerlendirerek işaretleyiniz.

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.					
2. Terk edilmekten korkarım					
3. Arkadaş olduğum kişilere yakın olmak konusunda çok rahatımdır.					
4. İlişkilerim konusunda çok kaygılıyım.					
5. Birlikte olduğum kişi bana yakınlaşmaya başlar başlamaz kendimi geri çekiyorum.					
6. Birlikte olduğum kişilerin beni, benim onları umursadığım kadar umursamayacaklarından endişelenirim.					
7. Birlikte olduğum kişi çok yakınlaşmak istediğinde rahatsızlık duyarım.					
8. Birlikte olduğum kişiyi kaybedeceğim diye çok kaygılanırım					
9. Birlikte olduğum kişilere açılmak konusunda kendimi rahat hissetmem					
10. Genellikle, birlikte olduğum kişinin benim için hissettiklerinin, benim onun için hissettiklerim kadar güçlü olmasını isterim.					

EK 7. YAKIN İLİŞKİLERDE YAŞANTILAR ENVANTERİ

ORTA ÇOCUKLUK FORMU

Aşağıdaki maddeler annenizle olan ilişkilerinizde hissettiğiniz duygularla ilgilidir. Bu araştırmada sizin ilişkinizde yalnızca şu anda değil, genel olarak neler olduğuyla ya da neler yaşadığınızla ilgilenmekteyiz. Her bir maddenin ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılardaki 5 aralıklı ölçek üzerinde, ilgili rakam üzerine çarpı (X) koyarak gösteriniz.

		hiç katılmıyorum	katılmıyorum	biraz katılıyorum	katılıyorum	tamamen katılıyorum
1.	Annem artık beni sevmeyecek diye korkuyorum.	1	2	3	4	5
2.	Gerçekte ne hissettiğimi anneme söylemekten hoşlanmıyorum.	1	2	3	4	5
3.	Annemin beni terk edebileceğinden korkuyorum.	1	2	3	4	5
4.	Anneme, ne düşündüğümü ve ne hissettiğimi kolaylıkla söylerim.	1	2	3	4	5
5.	Annemin beni gerçekten sevmediğinden korkuyorum.	1	2	3	4	5
6.	Annemin yardımına ihtiyacım olduğunu kabul etmekte zorlanırım.	1	2	3	4	5
7.	Annemin, benim onu sevdiğim kadar beni sevmediğinden endişe ediyorum.	1	2	3	4	5
8.	Anneme yakın olmak, ona sarılmak konusunda rahatımdır.	1	2	3	4	5
9.	Annemin onu sevdiğim kadar beni sevmesini isterim.	1	2	3	4	5
10.	Kendim hakkındaki birçok şeyi anneme söylemekte zorlanırım.	1	2	3	4	5

EK 8. 11-18 YAŞ GENÇLER İÇİN KENDİNİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Aşağıda gençleri tanımlayan maddelerin bir listesi bulunmaktadır. Her bir madde sizin şu andaki ya da son 6 ay içindeki durumunuzu belirtmektedir. Bir madde sizin için çok ya da sıklıkla doğru ise 2, bazen ya da biraz doğru ise 1, hiç doğru değil ise, 0 sayılarını yuvarlak içine alarak tüm maddeleri işaretlemeye çalışınız.

	Doğru Değil	Bazen ya da Biraz Doğru	Çok ya da Sıklıkla Doğru
1) Çok tartışırım.	0	1	2
2) Çok ağlarım.	0	1	2
3) Başkalarına kötü davranırım.	0	1	2
4) Hep dikkat çekmeye çalışırım.	0	1	2
5) Eşyalarımın zarar veririm.	0	1	2
6) Başkalarının eşyalarına zarar veririm.	0	1	2
7) Anne babamın sözünü dinlemem.	0	1	2
8) Okulda söz dinlemem.	0	1	2
9) Bazı hayvanlardan, durumlardan (yüksek yerler) ya da ortamlardan (asansör, karanlık gibi) korkarım (okulu katmayınız) (açıklayınız) _____	0	1	2
10) Okula gitmekten korkarım.	0	1	2

EK 9. DUYGUSAL GÜVENLİK ÖLÇEĞİ-EBEVEYN FORMU

Aşağıdaki maddelerin çocuğunuzun (size bu ölçeği getiren çocuğunuzu düşünerek) **geçtiğimiz bir yıl boyunca** sizin ve eşinizin arasında yaşanan tartışmalara şahit olmasına verdiği tepkileri ne kadar iyi tanımladığını lütfen belirtiniz.

		Onu hiç tanımlamıyor	Onu çok az tanımlıyor	Onu biraz tanımlıyor	Onu çok fazla tanımlıyor	Onu tamamen tanımlıyor
1.	Başka şeylerden bahsederek dikkatimizi dağıtmaya çalışır.					
2.	Problemi çözmek için bize yardım etmeye çalışır.					
3.	Birimizi ya da her ikimizi rahatlatmaya çalışır.					
4.	İkimizden birinin tarafını tutar.					
5.	Bizden uzaklaşmaya çalışır (örneğin odayı terk ederek).					
6.	Aile üyelerine bağırır.					
7.	Aile üyelerine kırıcı şeyler söyler.					
8.	Aile üyelerine vurmaya, tekme atmaya, tokat atmaya ya da bir şeyler fırlatmaya başlar.					
9.	Öfkeli görünür.					
10.	Korkmuş görünür.					

EK 10. ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI ÖLÇEĞİ

Aşağıda, çocuğunuzla olan ilişkileriniz hakkında cümleler verilmiştir. Sizden istenen, **size bu ölçeği getiren çocuğunuzla olan ilişkinizi düşünerek** her bir cümlenin **sizin için** ne derece doğru olduğunu ilgili yeri işaretleyerek belirtmenizdir. Hiçbir maddenin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Önemli olan her cümle ile ilgili olarak kendi durumunuzu doğru bir şekilde yansıtmaktır.

	Hiç doğru değil	Doğru değil	Kısmen doğru	Doğru	Çok doğru
1. Çocuğumla sık sık rahatlatıcı bir şekilde konuşurum					
2. Çocuğumun her davranışını sıkı sıkıya kontrol etmek isterim					
3. Çocuğuma nasıl davranacağı ya da ne yapacağı konusunda hep yararlı fikirler veririm					
4. Çocuğumun benim istediğim hayatı yaşaması konusunda hep ısrarlı olurum					
5. Çocuğumun sorunları olduğunda onları daha açık bir şekilde görmesinde hep yardımcı olurum					
6. Çocuğumun arkadaşlarıyla ilişkilerine çok karışırım					
7. Çocuğuma sorunlarını çözmekte destek olurum					
8. Çocuğumun benimkinden farklı bir görüşe sahip olmasına genellikle tahammül edemem					
9. Çocuğum, sevgi ve yakınlığıma her zaman güvenir					
10. Kurallarıma aykırı davrandığında çocuğumu kolaylıkla affetmem					

EK 11. KISA SEMPTOM ENVANTERİ

Aşağıda insanların bazen yaşadıkları belirtiler ve yakınmaların bir listesi verilmiştir. Listedeki her maddeyi lütfen dikkatle okuyun. Daha sonra o belirtinin sizi bugün dahil, son bir haftadır ne kadar rahatsız ettiğini yandaki kutulardan uygun olanının içini X işaretleyerek gösterin. Her belirti için sadece bir yeri işaretlemeye ve hiçbir maddeyi atlamamaya özen gösterin.

		Hiç	Çok az	Orta derecede	Oldukça fazla	İleri derecede
1	İçinizdeki sinirlilik ve titreme hali					
2	Bir başka kişinin sizin düşüncelerinizi kontrol edeceği fikri					
3	Başınıza gelen sıkıntılardan dolayı başkalarının suçlu olduğu duygusu					
4	İnsanların çoğuna güvenilmeyeceği hissi					
5	Hiçbir nedeni olmayan ani korkular					
6	Kontrol edemediğiniz duygu patlamaları					
7	Başka insanlarla beraberken bile yalnızlık hissetmek					
8	Yalnızlık hissetmek					
9	Hüzünlü, kederli hissetmek					
10	Hiçbir şeye ilgi duymamak					

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: DUYGU AKYÜZ

Doğum Tarihi: 06 Ocak 1983

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Felsefe	İstanbul Üniversitesi	2004
Tezsiz Yüksek Lisans	Felsefe Grubu Öğretmenliği	İstanbul Üniversitesi	2006
Yüksek Lisans	Psikoloji	İstanbul Üniversitesi	2011
Doktora	Psikoloji	İstanbul Üniversitesi	2017

Tezsiz Yüksek Lisans Bitirme Projesi Başlığı ve Tez Danışmanı:

Lise 3. Sınıf Felsefe Grubu Dersleri Öğretiminin İncelenmesi – Prof. Dr. Haluk YAVUZER

Yüksek Lisans Tez Başlığı ve Tez Danışmanı:

Ergenlerin Ebeveynleriyle Yaşadıkları Problemleri Çözüm Biçimleri ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkide Özerkliğin Aracı Rolünün İncelenmesi – Doç. Dr. T. Gül ŞENDİL

Doktora Tez Başlığı ve Tez Danışmanı:

Duygusal Güvenlik Teorisi'nin Farklı Yaş Grubundaki Ergenler Açısından İncelenmesi – Prof. Dr. T. Gül ŞENDİL

Meslek İçi Eğitimler

24-25 Kasım 2012 – Anı Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık tarafından düzenlenen ve Yrd. Doç. Dr. Işıl Kabakçı Yurdakul ve Yrd. Doç. Dr. Sema Ünlüer tarafından verilen “Bilgisayar Destekli Nitel Veri Analizi: N-VİVO 10 Programı” eğitimi

15-16 Şubat 2014 – Nitel Araştırma Merkezi tarafından düzenlenen ve Doç. Dr. Elif Kuş Saillard tarafından verilen “MAXQDA ile Nitel Veri Analizi” eğitimi

ESERLER

ULAKBİM’de taranan yurt içi hakemli dergilerde yayınlanmış özgün araştırma, makale

Akyüz, D., Şendil, G. (2014). Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile ebeveynleriyle yaşadıkları problemleri çözüm biçimleri arasındaki ilişkide özerkliğin aracı rolünün incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 21(1), 5-16.

Ulusal ve uluslararası katılımlı bilimsel toplantılarda sözlü sunulan ve tam metni ya da özeti yayınlanan bildiri

Şendil, G., Sımsıkı, H., **Akyüz, D.**, Güner-Algan, A. ve Yahyaoğlu, M. (2014). Turkish adaptation of the Prenatal Maternal Expectations Scale (PMES), V. *European Conference on Social and Behavioral Sciences*, Baltic Institute of Humanities, St Petersburg, Rusya.

Tam metni ya da özeti yayınlanan poster

Akyüz, D., Şendil, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile ebeveynleriyle yaşadıkları problemleri çözüm biçimleri arasındaki ilişkide özerkliğin aracı rolünün incelenmesi. *17. Ulusal Psikoloji Kongresi*, 137, İstanbul.

Kitap Çevirileri

Kitap içinde bölüm çevirisi

Akyüz, D. (2014). Çocukların evlilik çatışmasına tepkileri. *Çocuklar ve Evlilik Çatışması: Aile tartışmaları ve çözümünün etkisi* içinde (37-61). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Güner-Algan, A., **Akyüz, D.** (2014). Yöntem bilim ve mesaj. *Çocuklar ve Evlilik Çatışması: Aile tartışmaları ve çözümünün etkisi* içinde (111-130). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Akyüz, D., Sımsıkı, H. (2014). Sonuçlar, çıkarımlar ve yol gösterici ilkeler. *Çocuklar ve Evlilik Çatışması: Aile tartışmaları ve çözümünün etkisi* içinde (131-149). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.